

"În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele"-

Liviu Rebreanu

VISIBILUL

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ ȘI SPONSORIZATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XVII Nr. 1 (103) *** IANUARIE 2013 *** 8 PAGINI *** 1 leu

Profesorul ION BREAZU

"A fi ardelean înseamnă a duce un lucru până la capăt"

(Lucian Blaga)

De Ion Breazu, unul dintre cei mai străluciți profesori universitari de literatură română ai Universității clujene, mă leagă cel puțin două momente cruciale din studenție. În primul rând că mă avea mereu la inimă de când

literară și folclor a Filialei Cluj a Academiei RSR și a îndeplinit funcția redactor responsabil al Buletinului de studii și cercetări de istorie literară și folclor din Cluj.

Ion Breazu rămâne un model de cercetător. A adunat o cantitate imensă de material documentar inedit privitor la trecutul cultural al Transilvaniei. Cunoștea periodicile ardeleni cum puțini le-au mai cunoscut. El mi-a pus în mână pentru prima oară un exemplar din prețioasa revistă bilingvă "Ungaria" (1891 - 1895), unde Vasile Rebreanu, tatăl marelui romancier, publicase folclor din comuna Maieru.

De o modestie inegalabilă, fără să caute efecte exterioare ieftine, a întocmit o Bibliografie vastă a periodicilor de istorie literară, lingvistică și folclor în cunoscuta revistă "Dacoromania".

Ne-a lăsat câteva studii ample: "Povestitori ardeleni și bănățeni până la 1918" (Cluj, 1937). Mai avea pe masa de lucru proiecte vaste de lucrări, o monografie amplă despre Gheorghe Bariț, apoi ediția operelor complete ale lui Ioan Slavici și altele.

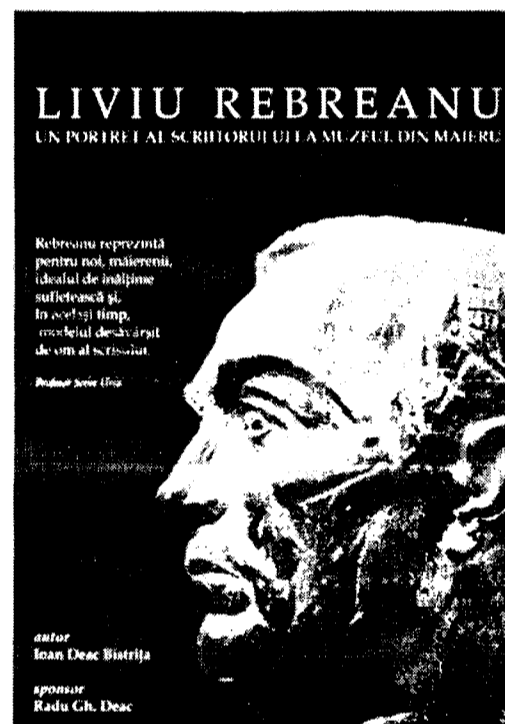
Cursurile sale în afara studenților erau o adevărată desfătare intelectuală. Stilul expunerii era ademenitor și captivant, fără divagații sau înflorituri. Era înzestrat cu rare calități pedagogice și de

o generozitate ieșită din comun. Marea lui omenie ne învăluia pe toți. Vedea în activitatea didactică mai mult decât o simplă transmitere de cunoștințe.

Prin el am avut privilegiul de a-l fi întâlnit prima oară pe Lucian Blaga. Eram trei - patru studenți în anul III la filologie (1955). Marele maestru al cuvântului traducea "Faust" de Goethe. Ne-a citit ceva... Firida din demisolul Bibliotecii universitare era atât de strămtă... Am recitat un fragment din "Nunta Zamferei". Înainte să plecăm ne-a strâns mâinile cu căldură; o simt și azi în căușul palmei...

Lui, profesorului Ion Breazu, îi datorez, la urma urmei, cariera mea de muzeograf. Cu un tact pedagogic desăvârșit, m-a luat de braț așa cum făcea de obicei cu tinerii lui studenți, repetându-mi: "Te duci, Urșa, să faci o casă memorială pentru scriitorul tău preferat. Peste doi ani vei fi din nou la Cluj și apoi mai vedem noi". N-a fost să fie! Marele nostru dascăl va părăsi lumea aceasta exact peste doi ani (mai 1958).

Iată, desprind o filă din jurnalul aceluia răstimp: "Într-o zi de primăvară a anului 1957, regretatul profesor clujean Ion Breazu, însoțit de un tânăr muzeograf, fost student al său, coborau împreună pe drumul lui Ion, cotit și prăfos, dintre Pripas și Armadia. Dascălul universitar, ca într-o ultimă lecție, exprima printre altele, o opinie pe care tânărul și-o notase cu înfrigurare într-un carnet de începător. Anume că, atât Coșbuc, cât și Rebreanu, au făcut prin opera lor dovada supremă că, pentru a reuși să crezi ceva durabil, trebuie neapărat să vii de undeva. Și să porți cu mândrie, pe toate drumurile tale, amintirea și recunoștința față de locul și oamenii din sânul cărora te-ai

desprins". (A se vedea și Sever Urșa, volumul Mihai Vlad "Omagiul lui Liviu Rebreanu", Editura Macarie, Târgoviște, 2005, pag. 35).

Chip luminos și fire molcomă de ardelean, Ion Breazu lucra cu o meticulozitate și acribie pilduitoare, doritor să ducă până la capăt lucrul odată început. Istoricii literari (și nu numai ei) îi datorează recunoștință și respect. Cititorii prestigioasei reviste transilvănene "Tribuna", dascălii de orice profil, toți aceia care s-au împărtășit din darurile spiritului său luminos și din exemplul modestiei sale autentice și neprefăcute vor evoca vrednicia sa pilduitoare...

Cu profund respect,
Sever Urșa

mi-a citit și analizat într-un seminar o lucrare destul de amplă despre Liviu Rebreanu: "Romanul Ion" și "folclorul năsăudean" și, în al doilea rând, a fost primul meu confesor care mi-a spus direct și răspicat: "Ai putea să continui viața universitară".

Urmează un punct dureros al biografiei mele: Tatăl meu, Augustin era urmărit de securitate... Și profesorul continuă: "Te duci la Năsăudul tău și vei ridica din temelii casa Rebreanilor din Prislop iar până peste 2 ani mai vedem noi...". Dar peste doi ani augustul meu profesor Ion Breazu, în urma unei chinuitoare suferințe, s-a mutat în lumea umbrelor cam la aceeași vârstă ca și Rebreanu...

Nu cu mult înaintea lui au dispărut colegii mai vârstnici G. Bogdan Duică, Nicolae Drăganu și Dimitrie Popovici. Ca și aceștia, profesorul Breazu și-a închinat întreaga viață cercetărilor istorico-literare și culturale.

Ion Breazu s-a născut în Comuna Mihalț, lângă Teiuș, în ziua de 4 aprilie 1901, dintr-o familie modestă de țărani nu prea înstăriți. După terminarea studiilor liceale a urmat facultatea de litere a Universității din Cluj, pe care a absolvit-o în 1924. La vârsta de 30 de ani obține titlul de doctor cu o teză despre Edgar Quinet și românii (Cluj, 1935) pe care o începuse pe când era la Paris, ca membru al Școlii române din Franța.

La Cluj, prin eforturi exemplare, va cunoaște satisfacția urcării succesive a treptelor ierarhiei academice ajungând în cele din urmă profesor șef de catedră la facultatea de istorie - filologie a Universității "Victor Babeș" din Cluj. Pe lângă funcțiile didactice, profesorul Ion Breazu a mai condus, în ultima parte a vieții sale, secția de istorie

La lansarea cărții "Academicianul Virgil Șotropa" de Lazăr Ureche
Da la stanga la dreapta:
Lazăr Ureche, Sever Urșa, Ioan Seni și Icu Crăciun - 2011

Lirica

Rebreniana

ÎNTÂI NOIEMBRIE

E ZIUA LOR...

Ce straniu sună...
E ziua celor ce nu mai au zile de mult!
Zilele lor le numără,
În cifre scrijelite,
Albele cruci!

Se apropie ziua lor..
Oare unde sunt?
Mi-e atât de dor de Ei încât îmi vine să țip!
Măcar un minut să-i revăd,
Să-i întreb unde m-au lăsat?
Am pierdut firul...
Ce-i bun, ce-i rău?
E doar trist și păcat!
Mă simt între ce m-au învățat și ce este...
E total opus și e dezolant...
Cum să știu ce-i drept?
O viață de sfinți cu miloasele-i feste,
Sau un tron, cu iluzii placat?

Poate e faptul c-am fost azi la morminte...
Dar nu cred,
Merg prea des ca să simt așa.
Azi, erau acolo
Printre cele sfinte,
Printre flori, buruieni și tăcutele cruci,
Toți acei ce s-au dus...
Părinți, nepoți, prieteni dragi și străini cu glugi.

Mă priveau blând, cu luare-aminte:
Încotro mergeți voi? Și de când?
Ce-am creat? Niște mostre în grabă...
N-am avut timp să le șlefuiim...
Și ne-ntrebăm acum, cu spaimă,
De vor găsi adevăratul drum?
Cum să le șoptim?

Nici hărți, nici simț,
Doar hazard...
O lume bolnavă de rătăcire...
Cred că-i târziu să ne-ntrebăm
La ce bun?
Suntem atât de departe de adevăr
Încât, cred că, și dacă l-am întâlni
Nu l-am recunoaște.

Spuneți-mi voi, cei de dincolo de gard
Șoptiți-mi măcar, încotro?
E prea cald, prea frig,
După anotimp,
Niciodată la fel, niciodată constant,
Trist!

Mă simt ca o sită prea rară,
Sau prea deasă, uneori...
Cine-o reglează?
Vă uitați spre cer...
Acum e senin!
Să întreb norii care vin?
Nemiloșilor nori,
Veniiți și plecați,
Descărcându-v-amarul
În prea plinul deșert...
E pace, o zi!
Simt că e azi, apoi începe calvarul...
Ajunge, e destul!
Luați-vă darul,
Nu-l vreau, vreau doar liniște...
Voi mă tulburați
Cu tunete false și prea mult macaz.
Vreau senin,
E prea mult nor și necaz!

V-am adus flori recunoștință
Să vă aline somnul lung
Și astăzi nu găsesc cuvinte
La suflet ca să vă ajung
V-aprind o lumânare albă
Ca aripile ce le-aveți...
Să vă ajute pe-unde treceți
Și să vă rog să înțelegeți.
Ne este dor de voi, de toți,
Pe rând și totuși deodată...
Rugați-vă, dacă puteți
Pentru noi, cei de la poartă!

V. Ureche

ROMANELE LUI REBREANU
CIULEANDRA

Subiectul acestui roman l-a pasionat pe Rebrenu demult, îl avea notat ca năvălă încă de prin anul 1912, sub titlul *Nebunul*, cu următoarele capitole: *Nebunul*, *Serată la nebun*, *Doctorul e prezentat ei*, *Ea iubește bărbatul bolnăvicios* (în *Caiete*, prezentate de Nicolae Gheran, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, p.356).

Prima variantă a cărții a fost scrisă pe nerăsuflăte, la Orlat, lângă Sibiu, în decurs de numai nouă zile (2 - 10 martie 1927). Aici, scriitorul a fost oaspetele unei vechi prietene din Ilva Mare: Letiția Slăvoacă - măritată cu doctorul Theodor Miron, ea fiind directoarea orfelinatului din localitate. Rebrenu n-a avut răbdarea și timpul să-și transcrie acest roman cum făcea de obicei, din cauză că ideea realizării unui mai vechi proiect intitulat *Răscoala*, nu-i dădea pace. Așa că romanul *Ciuleandra* - varianta definitivă va fi rescrisă peste câteva luni, în numai șase zile (21- 27 iulie 1927) ca o adevărată recreație în ambele sensuri ale cuvântului.

Unde s-a făcut această reluare? Interesant, tocmai la MAIERU, după cum mărturisește autorul însuși în *Jurnal I*, p.462: În vara anului 1927, Rebrenu a primit bucuroși invitația unui prieten de odinioară, devenit preot în satul copilăriei lui, Maieru. Deoarece era cu toată familia, i s-a pus la dispoziție pentru scris o sală de clasă, din școala comunală, cu un pat improvizat, cu o masă lungă. Școala era veche, cu o grădină care mergea până la malul Someșului. Autorul își amintește că „scria numai noaptea, ca totdeauna, într-o liniște ideală... Când deschidea ferestrele, se auzeau apele Someșului bătrân murmurând parcă numai amintiri... Desori, mai ales în primele nopți, mă pomeneam copleșit de amintirile copilăriei, întorcându-mă înapoi ca să-mi regăsesc jocurile și bucuriile, în loc să isprăvesc aventurile eroului meu din *Ciuleandra*. Totuși am terminat transcrierea ei în vreo două săptămâni.”

Despre munca la acest roman - în faza de început, autorul recunoaște că: „Acțiunea însăși trăia mai mult geometric: unul care vrea să se facă nebun și la urmă devine aievea. Există Puiu, bătrânul și Mădălina, iar doctorul ca ceva fantomatic. La Orlat, în vreo zece zile s-a limpezit tot. Matilda, internul, gardianul, mama Mădălinei și tot restul au venit în cursul scrisului”. Transcrierea a mers mai greu, scriitorul credea că e multă artificialitate în cele scrise. Rebrenu își dorea acest roman ca o demonstrație a artei privită ca un simplu joc, nu vroia decât să amuze, în niciun caz nu voia să lase un „învățămant”. După aprecierea autorului, în *Ciuleandra* se exprimă și se clarifică o taină mare - cea a „iubirii până la crimă”.

Într-un interviu acordat lui Ion Masof („Ce e real în opera d-voastră?” din *Rampa*, XVI, nr.3886, 2 ian.1931, p. 4), Rebrenu precizează că: „în *Ciuleandra* reală e Mădălina, fata pe care am cunoscut-o, o fată de la țară, care e crescută la țară, ajunge fată de lume apoi artistă și trăiește fericită până la urmă. Apoi este dansul „Ciuleandra” care este real”.

Ciuleandra ca roman psihanalitic începe cu un procedeu derivat din romanele polițiste, crima se va motiva abia la sfârșit. Personajul principal e Puiu Faranga, tânăr boier cu sânge otrăvit de vechi păcate atavice.

Capitolul I ne descrie surprinzător omorârea Mădălinei de către Puiu care într-un acces de gelozie o sugrumă. Acesta, „cu părul vălvoi, cu figura rasă, fină, ovală și răvășită, cu ochii rățăciți” se autocompătimentește și e cuprins de spaimă. Primul semn al nebuniei de mai târziu e „vălul roșu”. Reacțiile ca prin vis, zvârcolirea trupului Mădălinei întocmai ca sub o îmbrățișare „de la dragoste la moarte” sunt repede alungate de trezirea la realitate declanșată de ochii moartei pe care-i vede și-și dă seama de ce a făcut.

În capitolul al II-lea facem cunoștință cu tatăl lui Puiu, bătrânul Policarp Faranga, snobismul lui în folosirea cu precădere a limbii franceze pare a fi prima lui trăsătură, e înalt, robust, cu barba argintie deosebit de îngrijită, „maiestrosă” chiar. El primește cu uimire vestea și merge la fața locului să vadă dacă e adevărat sau nu. Apare și Matilda, soră cu mama lui Puiu, „înaltă, uscățivă și nobilă”; pe scurt numită Tilda și, în spiritul snobismului din familie - Mathilde. Nici ei nu-i vine să creadă ce s-a întâmplat, între timp Puiu așteaptă și el cu înfrigurare parcă să vadă dacă Madeleine e moartă cu adevărat.

Capitolul al III-lea ne întoarce în trecutul familiei, bătrânul Faranga își rememorează viața aducându-și aminte de strămoșii familiei care se întind până la Vlad Țepeș, de fosta lui soție, Olga Dobrescu moartă la patru ani după nașterea lui Puiu și mai ales de faptul onorant - crede el, că a fost ministru al justiției. Tulburat de aceste amintiri și de realitatea crudă de lângă el, bătrânul Faranga apelează la prefect și procuror pe care-i cheamă la locul crimei. Singura soluție pe care o întrevăde și se pare să-l declare pe fiul său mai bine nebun decât ocnaș.

În următorul capitol, al IV-lea - asistăm la sosirea prefectului Nicolae Spahiu și a procurorului Săvulescu la casa crimei, ei dau vina pe „ceasul rău”, același ca și în romanul *Amândoi* și sunt de acord ca Puiu să fie internat în sanatoriul Demarat de la Șosea.

Capitolul al V-lea: Puiu este adus la sanatoriu și dat în primire celor de acolo, camera lui e „austeră și cu gratii”. Constatăm că misterul este bine dozat - de la scena doborâri a uciderii Mădălinei despre care nu știm încă mare lucru, încet și din rememorarea trecutului vom afla treptat câte ceva.

Capitolul al VI-lea aduce ceva nou, Puiu o visează pe Mădălina: „trup zvelt, sănătos și fraged, ca de fecioară”, dar se trezește în camera săracă de la sanatoriu. Complicii în salvarea lui: tatăl său, mătușa Matilda, prefectul de poliție îl îndeamnă ca, pentru a fi declarat iresponsabil de crimă, Puiu să se prefacă nebun. Acesta este momentul declanșării acțiunii, faptele le deducem doar din amintirile fragmentare ale eroului Puiu Faranga.

Din capitolul al VII-lea neliniștea lui Puiu crește, el așteaptă cu înfrigurare prima întâlnire cu doctorul despre care nu știe nimic și „ca un lup în cușcă” își face fel de fel de planuri.

Capitolele VIII și IX - cuprind întâlnirea dintre Puiu și doctorul Ion Ursu care se petrece sub un mare semn de întrebare. Puiu este chestionat și examinat medical. El este întrebat scurt că de ce și cum a ucis-o pe Mădălina. Puiu relatează scena uciderii soției motivând că aceasta „era tăcută” înainte de a pleca la balul de la Curte și „se uita absentă” la el, și nu din gelozie.

Capitolul X - aduce date asupra doctorului Ursu, lui Puiu îi pare „enigmatic cu ochii bulbucați, de origine rustică, șiret” ca un sfinx.

În capitolul XI - Puiu află că doctorul Ursu e fiu de țăran, corect, conștiincios, dar stângaci și „colțuros”. El ține locul doctorului Demarat care e plecat în străinătate. Bătrânul Faranga îi aduce cele necesare fiului său și-l asigură că totul va fi bine, doar să aibă răbdare.

Capitolul XII - începe tumultuos cu câteva memororii imprtante din viața lui Puiu: aventura lui cu d-șoara Lia Danopol, la schi, în Sinaia, tot legat de zăpadă acesta își amintește când se dădea cu sania la cinci ani. Altă amintire este pomul de iarnă de la tante Mathilde, o întâlnire în Cișmigiu pe o bancă cu prima fată iubită și apoi la iași, ca sublocotenent, în timpul războiului, într-o cameră de hotel cu Adina Fulgeru, actriță tânără pe care și-o luase ca amantă. Toate aceste amintiri au fost declanșate în mintea lui Puiu privind zăpada de afară pe geamul zăbreilit al camerei unde este ținut. Din această lungă visare, Puiu este întrerupt de gardianul care-i aduce ziarele: el n-are curaj să citească ce scrie despre „crima conjugală în lumea mare”.

Capitolul XIII - destul de întins, ne situează la jumătatea cărții și acțiunea parcă acum își dă drumul odată cu descrierea dansului Ciuleandra. Mirat de compătimirea arătată de gardianul Leahu, Puiu intră în vorbă cu el. Astfel, află despre el că e din Argeș, comuna Ciofrângenii. Despre Leahu se știe că a plecat din sat pentru că, întorcându-se de pe front și-a găsit nevasta cu altcineva și, ca să n-o omoare, a ajuns la București în poliție. Puiu îl întreabă și despre dansul „Ciuleandre” și-l admiră că a fost în stare să renunțe și să ia viața de la început, înfruntând necunoscutul.

În capitolul XIV - Puiu ros de îndoile se întreabă de ce a ucis și nu-și găsește răspunsuri. Încet dar sigur el își întărește convingerea că încă de mic ar fi avut apucături criminale, că ar fi fost bolnav și că tatăl său ar fi căutat să-l ferească de asemenea ocazii - instinctul vărsării de sânge. Acestuia, de mic îi plăcea să privească sacrificarea păsărilor și își aduce aminte că în momentele de dragoste avea tendința de a-și strânge de gât partenera până la sufocare. Coșmarul eroului nostru e abia la început, el se visează ocnaș la Târgu Ocna.

Capitolul XV - Puiu află din ziare - necrologul din *Universul* - că ea apare cu numele de acasă, adică Mădălina și nu Madeleine, e contrariat de ce și începe să se teamă de cifra 13; deoarece înmormântarea va fi marți, 13 februarie, ora 3 d.m. Când doctorul Ursu vine la el și vede anunțul cu Mădălina, el tresare surprins și dispăre, lăsându-l pe Puiu contrariat.

Capitolul XVI - în ziua înmormântării Mădălinei, Puiu se roagă, cerându-i iertare. Bătrânul Faranga și Matilda vin la el spre seară să-i spună cum a fost. Puiu se miră că a participat și doctorul Ursu. Din senin, el izbucnește, spunând că „are conștiința că e criminal și că germenul crimei a crescut în el”.

În capitolul XVII asistăm la îndoilele lui Policarp Faranga asupra doctorului Ursu care cere răbdare, face analize și observații îndelungi și nu se pronunță nici cum. De vină s-ar părea a fi sângele vechi și neprimit al neamului Faranga care a dus la „o deformare sufletească subită”.

Capitolul XVIII - Puiu Faranga se înarmează cu „o mască permanentă de surâs pe față”. El ajunge la concluzia că omul poate avea legături directe numai cu D-zeu. Pentru prima dată meditează „în sine însuși”. Își aduce aminte de carte, care era pentru el „un stupefiant” contra insomniei, de viața ușoară, petrecerile, femeile, sporturile, toate i se par îndepărtate. De-abia în ziua înmormântării Mădălinei, Puiu începe să se dezmeticească din egoismul său și singura alinare pentru el este acum doar amintirea ei.

Capitolul XIX - pare a fi cel mai lung. Doctorul Ursu îl chestionează pe inculpat după șapte zile. El începe cu întrebarea despre numele Mădălinei, ceea ce-l enervează pe Puiu. Până la urmă îi povestește doctorului cum a cunoscut-o pe Mădălina la dorința tatălui său care voia să împropăteze sângele familiei cu ceva sănătos, nou, proaspăt, „plămădit cu pământ”. Pe drum, la un han unde poposec din cauza problemelor avute cu automobilul, sunt poftiți să vadă hora și anume, „Ciuleandra” - cuvânt la care doctorul Ursu tresare. Puiu îl întreabă pe doctor dacă a auzit de acest joc. La răspunsul lui afirmativ, Puiu, halucinat, descrie dansul astfel:

„Pornește ca o horă oarecare, foarte lent, foarte cumpătat. Pe urmă muzica începe a se iuți. Ritmul jocului se accelerează... Jucătorii, cuprinși de după mijloc se aprind după ritmul muzicii. Picioarele flăcăilor scapără vijelios, schițează figuri de tropote, sărituri de spaimă, zvâcnete de vijelie. Apoi, deodată cu toții pornesc într-un vârtej. Zidul se avântă când încoace, când încolo. Acuma șirul, ca un șarpe fantastic începe să se încolăcească, să se strângă, apoi să se destindă iarăși ostenit ori prefăcut în tact cuminte. După lăutarii care-și întărită cântecul, șirul de jucători se repede mai furtunos, picioarele hurdacă pământul cu bătăile, vârtejul pornește din nou, mai strâns, mai încâpățânat, se încolăcește și, în cele din urmă se încheagă într-un vâlmășag de trupuri zdrobite și bruscat cântecul se frânge și toți se risipesc într-un hohot de râs sălbatic”.

Tatăl lui Puiu compară acest joc cu o „tarantelă” sau cu un dans de război al unui trib sălbatic. La îndemnul acestuia, Puiu se îndrăgostește de o țărăncă, Mădălina, pe care a văzut-o dansând. El intră în horă stăpânit de o credință fanatică - cea a hazardului. Cum o

-continuare în pagina 3 -

Iacob Naroș

Rebreniana

- urmare din pagina 2 -

ROMANELE LUI REBREANU
CIULEANDRA

vede pe Mădălina, „o fetișcană de vreo paisprezece ani, o brună nespuns de delicată, coborâtă parcă dintr-un tablou de Grigorescu, cu niște ochi albaștri, umezi și fierbinți, bine făcută, capul gol cu părul despletit în două coade lăsate pe spate”.

Mădălina Crainicu din satul Vărzari este luată la București cu învoiala mamei pentru a fi înfiată de tante Matilde și apoi să se căsătorească cu Puiu. Ea e trimisă în străinătate spre a deveni o domnișoară perfectă. I se schimbă numele în Madeleine, este trimisă în Elveția la un pension pentru a primi educație și a învăța franțuzește și nemțește timp de un an, apoi la Paris și Londra tot câte un an. La întoarcerea în țară Mădălina e de nerecunoscut – „o minune blândă, melancolică, tăcută” față de cea de odinioară care era veselă, exuberantă, „aproape sălbatică”. Când a împlinit optsprezece ani, cei doi s-au căsătorit. După cele povestite de Puiu, doctorul Ursu e în continuare nedumerit de ce s-a trecut în necrolog vechiul nume al Mădălinei, în schimb, Puiu se simte ușurat.

În capitolul XX: Bătrânul Faranga este hotărât să-l mute pe Puiu în alt sanatoriu deoarece îl considera pe doctorul Ursu dușman, după ce se documentase asupra trecutului acestuia de la profesorul Dordea. Deși doctorul este de la început ostil lui Faranga junior, până la urmă se împărtășește cu suferința ucigașului, mai puțin convingătoare apare această redare. Spre surprinderea generală, Puiu refuză să se mai prefacă nebun, el nu vrea să-și încarce conștiința cu o înșelăciune spre a scăpa de urmările unei crime. Este decis să aștepte liniștit „să vie ceea ce trebuie să vie”.

Capitolul XXI - Puiu își petrece timpul cu gardianul Leahu, acesta îi citește ziarul. Când vine vorba de Ciuleandra, Puiu se laudă că a jucat-o și el odată, la Vărzari și-i cere lui Leahu să-i fluiera melodia dansului, dar acesta nu și-o amintește. Obsedat de joc, Puiu nu poate dormi, încearcă să joace de unul singur, din sănătos va ajunge psiastenic și apoi va înnebuni de-a-binelea.

Capitolul XXII - Puiu mărturisește doctorului Ursu că el a înfăptuit crima mănât de „o cumplită ereditate criminală”, asemenea omului din caverne.

Capitolul XXIII - Împună cu Leahu, Puiu povestește despre nebunie, uciderile de oameni pe front și mai ales despre păcatul de a lua viața cuiva.

Capitolul XXIV - Plimbându-se prin grădină, Puiu descoperă că sanatoriul are nr.13, cuprins de presimțiri rele constată că și nr. camerei lui e 76, adică adunat tot 13. Coincidențe sau semnuri rele? - se întreabă el, aducându-și aminte de data înmormântării - iar 13: s-a cunoscut cu Mădălina pe 31 - 13 întors, auzise el, e și mai periculos. Apoi e născut în 31 martie, maică-sa a murit în anul a căror cifre adunate dădeau tot 13; ba și numărul de la mașină e 1331, nunta în 31 decembrie și Mădălina născută în 31 decembrie.

Capitolul XXV - Spre surprinderea lui Puiu, tatăl se decide să-l mute la alt sanatoriu. Puiu află că doctorul Ursu ar fi din același sat, Vărzari, ca și Mădălina.

Capitolul XXVI - În discuția avută cu doctorul, Puiu îl întreabă dacă a cunoscut „Ciuleandra” și recunoaște că pe el îl obsedează acest dans, ba chiar îi cere să-i cânte melodia, dar este refuzat.

Capitolul XXVII - Eroul nostru se ambiționează să-și amintească melodia, începe să joace de unul singur, descoperind că întâi e mișcare și apoi cântecul. În sfârșit tatăl vine și-l anunță că pe 13 martie se va muta la sanatoriul Crucea Albă al profesorului Dordea exact la o lună după înmormântarea Mădălinei. Sfătuindu-se cu Leahu, Puiu decide să nu mai plece și insistă să joace Ciuleandra de unul singur, dacă nu poate gardianul.

Capitolul XXVIII - Chemat la doctor de dimineață, Puiu se întâlnește cu mama Mădălinei, care îi cere socoteală pentru că l-a omorât fata („pagubele mele de mamă”). Doctorul Ursu intervine și o pune la punct reproșându-i acesteia că nu l-a ascultat, „vănzând-o pe Mădălina”.

Capitolul XXIX - Doctorul Ursu recunoaște în fața lui Puiu că a cunoscut-o și iubit-o pe Mădălina și că a fost împotriva ca ea să se mărite cu el, deoarece voia s-o ia el de soție și să ajungă doctor la țară. Paradoxal, Puiu îi reproșează doctorului că din cauza lui a omorât-o pe Mădălina, simțea „că se gândește la altcineva” și că lui îi este străină, sufletul ei fiind închis. Ursu îl acuză pe Puiu că este ucigașul „fericirii sale” într-un acces de furie. Pe urmă revine la relația normală medic - pacient.

Capitolul XXX - Din ce în ce mai obsedat, Puiu se gândește cum să încheie acest JOC, se chinuie dansând de unul singur, iar la întâlnirea de dimineață cu doctorul îi vine brusc ideea de a-și striga în gura mare ceea ce-l frământă. Nu mai vrea să meargă „pe calea înșelăciunii”, nu recunoaște că e nebun și vrea să fie pedepsit pentru ce a făcut. Îl atacă pe doctor cu agresivitate rostind acel TACI ca și în momentul crimei. Este cu greu potolit, doctorul îl cheamă urgent pe bătrânul Faranga să vină la sanatoriu, mai ales când îl vede pe Puiu jucând „Ciuleandra”.

În ultimul capitol, al XXXI-lea, Policarp Faranga află de la doctor că fiul său e grav bolnav și că trebuie internat urgent într-o casă de sănătate. Puiu joacă Ciuleandra și nu se poate opri. La întrebarea adresată doctorului de către tată, dacă se mai poate face ceva, acesta îi răspunde profetic: „minuni poate face numai DUMNEZEU”.

Primele aprecieri ale cărții aparțin lui: Perpessiciu (în

Davidescu care va scrie cea mai frumoasă recenzie la *Ciuleandra* făcând aprecieri asupra „fineții procesului psihologic dezbătut în roman” (în *Universul literar*, XLIV, nr. 2, 8 ian. 1928, p.24).

Alte referințe de circumstanță întâlnim la: Al. Simion, Sergiu Dan, Tudor Theodorescu Braniște, Marin Simionescu ș.a.

Felix Aderca susține că *Ciuleandra* nu e roman ci: „o *nuvelă, dar capodoperă*”.

Primul critic amplu care-și va pune amprenta asupra multor păreri de mai târziu, Lucian Raicu (în *Liviu Rebrenan*, Esee, EPL, 1967, pp.173-192.) face o retrospectivă succintă a felului cum este privit romanul *Ciuleandra* de principalii exegeți ai lui Rebrenan:

Eugen Lovinescu (în *Evoluția poeziei epice*, Ed. Aurora, Buc., 1928, p.373.) subliniază că: „*Micul roman are aerul unei experimentări psihologice, artificial înjghebată*”, se apropie de zonele psihologice morbide, ale conștiinței tulburi, dar simțul realist nu biruie decât în Andrei Leahu și în mama Mădălinei.

Pompiliu Constantinescu - în observator al creației rebreniene, a scris despre roman (în *Adevărul literar și artistic*, III, nr. 68-70, 21 ian. 1928). În *Opere și autori* (pp. 118 - 119) criticul este dezamăgit de absența faptelor, a ambiției, a viziunii realiste, dar consideră cartea „*valoroasă prin arabescurile capricioase ale obsesiei personajului Puiu Faranga și procedeul senzațional al motivării asasinatului*. În *Scrieri* voi. 4, (Ed.Minerva, 1970, pp.476 - 478) considera că Rebrenan în *Ciuleandra* descifrează soarta indivizilor în mod realist, descoperind terenul aspru și impresionant „*prin invazia psihozelor ce întunecă iremediabil un suflet*”. Criticul crede că *Ciuleandra* e o „*nuvelă dezvoltată*”, deoarece nu are multe personaje. Concluzia criticului e că Puiu Faranga își ispășește crima prin demență. Truda absurdă a acestuia de a-și aminti melodia și jocul Ciuleandrei furtunatic contribuie din plin la pedepsirea lui. Romanul este văzut de critic ca „*pildă vie*” prin profunzimea și complexitatea creatoare în epica românească.

Mihai Ralea (în *Ciuleandra*, VR, nr. 4, 1928) evidențiază fuga lui Rebrenan spre „*o temă psihiatrică*”, preocupat nu de figuri, ci de „*stări sufletești*”.

Perpessiciu (în *Opere 3, Mențiuni critice*, editura Minerva, București, 1971, pp.57 - 64.) se preocupă pe larg de acest roman, despre care spune că tratează un caz de „*obsesie sufletească*” a dansului exaltant Ciuleandra, spectrul jocului e cel care îl înnebunește pe Puiu Faranga. Cartea este considerată ca o preocupare constantă de înnoire, de curiozitate psihologică. Impresionează în special reconstituirea psihologică în trepte. Cazul de obsesie al tânărului vlăstar de protipendadă, secătuit, pe care tatăl său l-a înșurat cu o țărăncă virgină pentru ca sângele să i se învieze, este declanșat de acest dans „*zvâpăiat, copleșitor, devorant*”. Ideea fixă a lui Puiu: „*obsesia devorantă*” este aceea „*a dansului exaltant*”.

Mădălina, „o fecioară peste fire de frumoasă, o domniță rustică”, devenită Madeleine și apoi o soție „*perfect nobilită*” este pentru critic personajul cheie al romanului. Taina ei, „*prin excelență fantomatică*”, Beatrice glacială și suavă „ca o ciufă de munte”, elegantă și sigură pe ea, constă și în numele cu destulă fascinație cuprinsă în cele patru silabe. Nume cu rezonanță biblică, (de la Magdalena) potrivit micii prințese rustice și plin de „*poezie interastrală*”, cu mireasmă de pajiste din preajma unei bisericuțe de țară, are parcă „*suavitate de fildes*”. Pentru toate acestea, criticul consideră romanul o dramă de complexă umanitate.

Șerban Cioculescu (în marginea operei lui L. Rebrenan, *Revista Fundațiilor*, nr. 2, 1936) este de părere că *Ciuleandra* tratează cazul unei crime săvârșite sub impulsul „*unor factori obscuri și a înneburii făptuitorului*”. Prima jumătate a cărții i se pare „*lancezitoare*”, ea începe să devină interesantă odată cu descrierea dansului „*Ciuleandra*”. Germenii nebuliei îl apucă pe Puiu treptat, parcă „*urmărind ritmul și melodia dansului*”. Personajele țărănești concepute în tradiția lui Ion sunt cele mai reușite: mama Mădălinei și gardianul Andrei Leahu. În final, criticul arată că romanul în cauză, „*un caz clinic de obsesie*”, are similitudini cu *O făclie de Paște* a lui Caragiale și cu *Simfonia fantastică* a lui Cezar Petrescu.

Vladimir Streinu (în *Revista Fundațiilor* nr. 1, 1940) sublinia următoarele: „*Mădălina intră în seria femeilor remarcabile din romanele lui Rebrenan înrudite cu farmec și cu un ideal statornic de feminitate*”: Florica, Solomia, Ilona, Navamalika, Cristiana ș.a.

Nicolae Iorga sesizează că: „*Rebrenan recurge la psihopatie unde în jurul dansului sălbatic se învârtă mânia omorului*”.

George Călinescu sintetizează *Ciuleandra* lapidar: „*o nuvelă onorabilă, rece, superficială, dar bine întocmită*”.

Ov. S. Crohmălniceanu (în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, voi. 1, Ed. Minerva, București, pp.293 - 294) observă că Rebrenan e preocupat de psihologie, el abordează „*tărâmul nevrozelor*” și-și propune să studieze „*eredități cu efecte catastrofale*”. În jocul popular „*Ciuleandra*”, criticul vede simbolul declanșării oarbe a instinctelor și vitalităților pe care Puiu Faranga „*nu le are dar îl fascinează*”. Pe de altă parte, cartea nu are o analiză așa de fină, stările sufletești sunt uneori discontinue iar obsesia lui Puiu că

doctorul Ursu îl dușmănește i se pare criticului, cam artificială.

Alexandru Piru are receptivitate față de *Ciuleandra*. Pentru el, cauzele crimei ar fi ca la Zola, „*ereditare*”, dar și patologice, cu izvorul în „*patologicul inconștient*”.

Paul Georgescu apropie pe Rebrenan de proza dostoevskiană.

Lucian Raicu vede în Rebrenan un prozator modern, analist, tenace al proceselor obscure. Impulsurile, forțele subconștientului îl fac pe Puiu Faranga să înăbușe „*sexualitatea Mădălinei*”. Obsesia morții prin sugrumare e întâlnită și la Ana din *Ion*, la Apostol Bologa din *Pădurea spânzuraților* și în povestirea *Ițic Ștrul, dezertor*.

Legătura eros - moarte într-un decor intim ațâțător e însoțită de mișcări primordiale erotice; „*genunchi care apasă, horcăituri, frânturi de cuvinte repetate inconștient - taci...*” Ambiguitatea erotism - moarte e acoperită de extraordinara obsesie a jocului Ciuleandra. Între îmbrățișările reci cu o femeie în fapt străină și crimă - limitele rămân instabile. „*Taci*” spune și Petre Petre Nadinei din *Răscoala*, și aici în *Ciuleandra* atracția e inversată - Puiu față de țărăncă Mădălina. Impulsurile lui Puiu sunt de a desființa partenera în furiile posesiunii sub puterea grea a simțurilor. Scena morții e descrisă cu răceală de clinician, imperturbabil, „*globurile oculare ale muribundeii se măreau și se împreunau într-un disc cenușiu care apoi începea să se învârtă amețitor împrejurul petei albastre nemișcate*”. Rebrenan dozează subtil biologic strict cu viața morală și surprinde acele stări morale succesive crimei.

Nicolae Manolescu (în *Ultimele romane ale lui L. Rebrenan*, *Gazeta literară*, nr. 40, 1965) îl cataloghează pe Puiu Faranga „*criminal fără conștiința crimei*”, el își pierde mințile căpătând acea conștiință. Și, interesant, nebunia lui nu provine din remușcare sau din suferință - un punct de vedere filozofic asemănător cu cel al lui Albert Camus în *Străinul*. Procesul alunecării în nebunie e de fapt, esența romanului despre care vorbim. La început totul pare în ordine, momentul de criză nu e prezent, pare a fi departe sau chiar inexistent prin automatisme sociale, convenții verbale. Adevăratele impulsuri ies ia iveală pe un fond elementar erotic - un vis al lui Puiu în budoarul Mădălinei: el o dorește, dar ea e cu gândul în altă parte. Furios pe încăpățănarea ei, pe ÎNSTRĂINARE mai ales, de asta a ucis-o, „*nu din gelozie*”. A fost prea bună, prea îngăduitoare, și „*DE ACEEA*”... Eroul nostru începe să înnebunească, nu încercând să simuleze boala, ci atunci când hotărăște să renunțe la a se prefăca nebun și să spună adevărul. Contribuie din plin la aceasta și faptul că-și tot amintește cum s-au desfășurat lucrurile și nu le înțelege. Acea „*excitație a rememorării*”, sinceritatea deplină în motivarea gestului. Latura extraordinară a cărții este JOCUL, frenezia lui primejdioasă, vitalitatea lui.

Motivul acestui joc ca mit al existenței însăși, „dojenitoare și rece, nemuritoare și cu sugestii de moarte, frenetică și obiectivă, elementară și spiritualizată, încrezătoare și tragică, ademenitoare și primejdioasă, oarbă și ascendentă” - e în paginile cărții ca și VIAȚA - e prin analogie o METAFORĂ a operei rebreniene, o abreviere de maximă sugestivitate a construcției romanelor sale care pornesc lent și se înving pe parcurs.

Mitologia artei în romanul *Ciuleandra* constă și în câteva expresii cu caracter moralizator: „*Uite-așa pică nenorocirile pe capul omului, când nici nu te aștepti*” sau „*Tragediile, ca și bucuriile cele mai mari, omul le trăiește totdeauna în deplină singurătate*”. Nu lipsite de finețe sunt și îmbinări de cuvinte ca: „*ninge lin, cu fulgi mari și leneși, ca o ploaie de fluturi albi*”; *gelozia îi rodea inima ca un cariu flămând*; „*zăpada căruntă*”, „*glasul doctorului parcă-i pipăia inima*”; „*să-mi văd de cele prezente că de cele viitoare vor veni la timpul lor*”.

Nici unele forme regionale nu-și pierd rostul lor bine definit din punct de vedere stilistic: „*desperare, jicnit, săltare-pentru sertare, adăoga, a vâltora, cutropire, fonfăieli, tristeță, bațjocoritoare, putere de haram, răveneală, a neneri, grije, a lega la gard = a păcăli, a fi pus la curent, a hurduca în loc de a scutura*” ș.a.

O altă categorie de cuvinte au nuanțe delicate: *a fornăi, sărmănelul, stradela, mogăit, zevzec, pehlivan, dandy* ș.a. Și nu în ultimul rând, avem o multitudine de cuvinte neologice ca: *sofa, holl, buduar, macadam, lavabou, tartan, escarpini de lac (pantofi), funest, prezumtvi, promptitudine, scrimor-scimeur, stupefiant, introsopic, onctuos, acablant, conciliabulă, extatic* ș.a.

În final, ar mai fi multe de spus despre această carte „*de citit într-o singură noapte*”. Pentru Rebrenan care avea „*slăbiciunea să țină mult la ea*”, fiindu-i frică „*de soarta ei*”, *Ciuleandra* se înscrie în ideea de înnoire a romanelor sale. De fapt, toate romanele autorului au o explicație originară în acea viziune a întregului, „*a omului care nu trebuie să se despartă de pământ*”.

Într-un interviu publicat în *România* (I, nr.13, 14 iunie, 1938, p.2), marele nostru romancier afirma: „*O carte este o altă realitate insulară, față de care însuși autorul ei este străin, și de-al cărui destin HOTĂRĂȘTE CITITORUL*”. Așadar, cititorul de azi, hotărâște destinul acestei cărți, citind-o sau recitind-o într-o altă lumină, sacrificând sau nu o noapte pentru ea.

Iacob Naroș

Istorie

Salutări din Băile Anieș (II)

Înainte de constituirea satului Anieș a existat lângă fântâna din vecinătatea școlii mai multe amenajări pentru efectuarea diverselor tratamente cu apă minerală. Denumirea acestor băi era de **Dombhat furdó** și care prin traducere din limba maghiară înseamnă Băile din spatele dealului. Până acum nu am aflat data exactă privind edificarea acestor băi, dar prima mențiune scrisă găsită cu privire la folosirea apelor minerale ca tratament există din anul 1746.

Contele Ladislau Teleki, care-și făcea cura regulat la aceste băi, dispune (la 31 august 1761), să se ridice o nouă clădire, mai mare și mai spațioasă pentru a putea face față numeroaselor cereri.

Considerăm că dezvoltarea băilor de la Anieș s-a făcut în perioada Regimentului II de Graniță când, în anul 1770, se amenajează băile cu banii adunați de la grăniceri.

Pe hărțile Iosefine întocmite pentru zona noastră între anii 1769-1773 apar pe teritoriul actualului sat Anieș o moară de macinat pe apă și 2 clădiri, lângă borcut, denumite **Sauer Brun** (în germană - izvor de apă acră - minerală-).

Conform tratatului publicat de Heinrich Johann von Crantz în anul 1777 privind izvoarele sănatoase din Monarhia Austriacă - *Gesundbrunnen der Oesterreichischen Monarchie* - la Anieș exista o amenajare pentru băi situată lângă dealul fântânii, din vârful căreia izvora cu un sunet puternic apa minerală. Deoarece Anieșul nu era o localitate de sine stătătoare la acea vreme este tratată ca aparținând de Maieru (pag. 228, izvorul nr. 500 Major). Tot din această publicație aflăm că vârful dealului, unde este izvorul principal, nu era nivelat, acesta având o formă de clopot (măgură).

Ca o lucrare preliminară a tratatului lui H.J. Crantz, apele de la Anieș sunt descrise în tratatul științific de analiză a apelor minerale din Marele Principat al Transilvaniei a lui Wagner Lucas - *Dissertatio medico-chemica de aquis medicatis magni principatus Transsylvaniae* - 1773.

O altă lucrare cu denumirea de „Analiza apelor minerale din Țara Ardealului”, apărută în trei volume la Cluj în anul 1800, descrie mult mai pe larg apele minerale din zona Rodnei. Acest adevărat tratat în peste 600 de pagini scrise de doctorul Nyulas Ferentz analizează în amănunt apele minerale de la Anieș. Doctorul N. Ferentz este primul doctor maghiar care a scris un tratat de balneologie, poate din această cauză scriitorul se concentrează mai mult pe descrierea compoziției chimice a apelor, precum și pe modul lor de folosire, decât pe descrierea zonei. Deoarece în perioada respectivă Valea Rodnei era militarizată, iar paza la băi se făcea de către grăniceri, se ținea un registru cu toate persoanele care stăteau acolo la tratament. Conform aceluiași autor, în anul 1798 băile au fost vizitate de 316 persoane care au venit cu 50 de trăsură și 248 de cai din care: 10 grofi și baroni împreună cu tot personalul casei, comercianți și soldați, 4 preoți, 3 medici, 2 chirurși. În anul 1799 băile au fost vizitate de 430 de persoane venite din toată Transilvania și, chiar din actuala Polonia.

La băi se urma un tratament complet în 4, 6 sau 8 săptămâni, oaspeții venind la băi cu tot ce era necesar pentru asigurarea unui trai decent, respectiv cu servitori și mâncare. În acea perioadă responsabil cu organizarea băilor era Arva Bethlen Kata.

După anul 1800 contele György Banffy ridică încă un stabiliment pentru băi și două case de oaspeți.

După desființarea Regimentului Grăniceresc, Bethlen Sandor construiește în jurul anului 1855 o baie cu două bazine (băi reci) și camere de schimb. În acel timp băile aveau pe medicul Sigmund Bartok ca specialist ce asigura tratamentul oaspeților. Acesta deținea băile Antonia (actualul izvor Hojda).

În anul 1856 fântâna a fost amenajată cu coloane de piatră, protejată de un acoperiș elegant. Tot în acest an se amenajează o baie din lemn cu șase cabinete pentru băi calde, încălzite cu aburi.

Următorul proprietar al băilor este groful Bethlen Andras (născut la Cluj-Napoca în 1847, decedat la Beclean în 1898) fost ministru al agriculturii în Ungaria între anii 1890-1894. Se poate observa din fotografia de la 1870 că existau mai multe clădiri care serveau atât pentru cazare cât și pentru tratament și servirea mesei.

Spre sfârșitul secolului XIX băile sunt date de proprietar în administrarea Asociației Carpatine Ardelene (*Erdelyi Karpat - Egsyület*) care investește în îmbutelierea apelor minerale, aceasta fiind vândută sub denumirea de „Izvorul Livia”.

În anul 1906 un incendiu devastează clădirile, fiind salvat numai parterul clădirii principale, iar din aceasta cauză renumele Anieșului scade culminând cu abandonarea definitivă a băilor în detrimentul celor de la Sângeorz.

Clădirile sunt transformate după acest incendiu în sediul Ocolului Silvic Anieș, iar după al doilea război mondial aici se instalează Sectorul de Exploatare a Pădurilor Rodna.

Din toate construcțiile, astăzi se mai păstrează fântâna acoperită și o parte din clădirea actualii școli, iar terenul este concesionat unei firme de exploatare a lemnului care și-a construit sediul pe această locație.

După anul 1851 Băile Antonia (izvorul Hojda) au trecut în proprietatea grofului Zichy care le-a transformat într-o casă de vacanță, devenind ulterior proprietatea lui Gyorgy Hozsda.

De-a lungul timpului referiri la Băile Anieș apar în diferite documente, iar fragmente din acestea sunt prezentate mai jos într-o ordine cronologică cu indicarea sursei unde au fost menționate și lăsând, pe cât posibil, forma inițială a scrierii:

„După primirea acestei scrisori magistratul (n.n magistratul din Bistrița) îndată luă contact cu cei trei comisari, dintre cari Mara se afla chiar atunci la băile din Rodna (Anieș)” Scrisoare din data de 24 iulie 1746 prin care guvernatorul contele Ioan Haller numește o comisie de inchiziție formată din contele Paul Teleki, prefectul Ladislau Mara din Dobâca și primarul Bistriței, pentru a căuta motivele emigrării țărănilor din Ardeal în Moldova.

(Sursa: *Virgil Șotropa, "Bejenii în secolul XVIII", Arhiva Someșană, nr. 16, 1932*)~*~

9 iulie 1746: „Senatorul Tockeit, medicul Schankebank, preoții Wolff din Besineu și cel din Lechința, iar mai târziu și contele Gavril Bethlen fibrăul (prefectul) județului Solnoc-Dobaca, au plecat călare la băile din Rodna spre a face cură de apă minerală.”

8 august 1749: „La băile din Rodna se afla la cură: loc.-colonelul Schullenburg, loc.-colonelii: Lindainer și Rosen, Klein v. Straussenburg, primarul Bistriței și preotul orașului”

12 august 1750 „De la băile din Rodna sosește știrea că acolo a murit subit baronul Petru Banffy.”

(Sursa: *Virgil Șotropa, "Documente din arhive", Arhiva Someșană, nr. 1, 1924*) ~*~

31 august 1761: „Contele Ladislau Teleki, care-și făcea cura regulat la aceste băi dispune să se ridice o nouă clădire, mai mare și mai spațioasă pentru a putea face față numeroaselor cereri”

(Sursa: *Gyorgy, Maria, Gyorgy, Raymond, "Maieru: repere pentru o monografie posibilă", 2009*) ~*~

„1770 – În Năsăud se clădește biserica romano-catolică și o mare cazarmă, iar la Rodna fântâna de apă minerală și localul de baie, cu bani colectați de la grăniceri.

(Sursa: *Virgil Șotropa, "Arhiva Someșană", nr. 3, 1926*) ~*~

1773 - *Dissertatio medico-chemica de aquis medicatis magni principatus Transsylvaniae*, Wagner Lucas. Tratat cu privire la analiza chimică a apelor minerale din Transilvania, iar în paginile 76-92 descrie apele minerale de la Rodna, Maieru și Sângeorz.

1777 – *Gesundbrunnen der Oesterreichischen Monarchie*, Heinrich Johann von Crantz.

Redăm mai jos traducerea „ad literam” a unui fragment din acest tratat „Izvoare sănatoase în Monarhia Austriacă” care se refera la Anieș (menționat în germană sub denumirea de „Radna der obere Major”):

„502 Rodna în amonte de Maieru. După examinările d-lui a.d. Zagoni

[...]

Această parte a Transilvaniei care spre miazănoapte se învecinează cu Moldova și spre răsărit cu Marmăția (Maramureș) se cheamă în ziua de astăzi Districtul Militar Rodna. Acest peisaj, înconjurat pe toate părțile de munți acoperiți de păduri abundente și abrupte care se întind până în Moldova, Polonia, Ungaria, își are numele de la orașul Rodna, fiind renumită pe vremuri, acum este părăsită. Între alte bogății, pe care natura le-a risipit (semănat), această țărișoară are aur, argint, plumb și multiple cariere de fier, care pe vremuri au fost exploatate, în zilele noastre, în afară de plumb, sunt cu totul neglijate. Aici, la malul excelentelor ape minerale atât dulci cât și acre, precum și la malul altor râuri care se transformă în fluvii ce duc apa cea mai limpede și transparentă, se afla o abundență de izvoare, așa că toată zona poate fi numită un Rezervor de apă (*Wasserniederlage*); toate aceste ape se adună în maiestosul Rau Zamos (Someș), și fug paralel la cea mai plăcută vale în cealaltă parte a Transilvaniei.

Locuitorii sunt valachi (români), care pe vremuri erau necivilizați și se ocupau de tâlhării și furturi, care acum însă se dedică vieții de soldat și care prin armată au devenit alți oameni. O mare parte a populației este schilodită prin gușe nu tocmai mici, și aici femeile îi depășesc pe bărbați. Astfel că apele au asemenea putere că măresc gușa nu numai a oamenilor ci și a păsărilor de apă, a găștelor și rațelor.

Acela ar avea o sarcină foarte grea care ar prelua o examinare detaliată asupra sa deoarece numărul lor depășește numărul porților din vechiul Theben și numărul gurilor de vărsare e mai mare ca a Nilului. Mie mi-au plăcut între altele pe care le trec cu tăcere, două fântâni prețioase, în care am putut admira secretele naturii. Unul dintre acestea, chemat Radnerbrunn, se afla pe zona satului Major (Maieru), la aceeași distanță de orașul Rodna și prim numitul sat Maieru (bemelten?) cam la jumătate de oră de ambele. Al doilea se află lângă satul St. Georg. uzual numit St. Ghörgh (Sângeorz Băi) și se revarsă cu un jet (ader) destul de puternic.

În ce-l privește pe [izvorul] „Rodna amonte de Major”, aici se poate observa arta conductelor de apă făcute de natura însăși, deoarece fântâna se află în adâncimea văii la aproximativ 100 pași de abrupta pantă a dealului învecinat. Zona a fost probabil la același nivel cu fântâna de la începutul izvoarații, încet ulterior natura a modelat timp de multe sute de ani până să ajungă la forma actuală. Deoarece dealul s-a transformat încetul cu încetul într-o pălărie ascuțită sub forma unui con la înălțimea de aproximativ 6 Klaster (11,4 m) care de la o margine la cealaltă a piscului (Gipfel = summit) are 40 de pași (13 m) în linie dreaptă ceea ce permite iubitorilor acestei ape o plăcută plimbare.

În mijlocul acesteia se află fântâna, care ridică apa drept în sus cu un zgomot puternic făcut de apa care erupe din stânci, și care îi surprinde pe călători, în special pe aceia care nu cunosc arta naturală a apei, iar în nopțile liniștite zgomotul se aude în depărtare.

Această apă care izvorăște așa puternic, care se revarsă pe unde poate pe toate părțile piscului, unde găsește o posibilitate, umectează diverse părți ale dealului și își ține o perioadă direcția, dar după aceea, fiindcă și-a astupat singur drumul, și-a creat altă cale. Prin aceasta în special prin pământul calcaros depus, s-a creat o creștere a dealului. Deoarece această apă are cea mai mare putere, pe care eu încă nu am vazut-o sau încă nu am urmărit-o, de a crea pietre, din care cauză marginea revărsării dar și marginile stâncoase peste care se revarsă, cresc simțitor în fiecare zi. Se vede la săpături cum un strat s-a depus peste celălalt, și în timp s-a construit dealul.

De altfel în ce privește componenta fântânii Radner, ea expulzează o apă așa de zgomotoasă și de șuierătoare, încât aceste zgomote nu pot fi comparate cu un cazan mare cu apă clocotind.

Dacă apa este proaspăt scoasă, sau se toama dintr-un vas în altul,

este plină de perle de aer, care, dacă o lași o perioadă, va produce nenumarate alte bule de aer. Este rece, de obicei foarte deschisă la culoare, dar din când în când de culoarea opalului, cu gustul tăietor, mușcător, puțin vinos (weinig) și puțin sărată. Mirosul este pătrunzător, omogen sulfuros, asemănător cu vinul fermentând dar puțin mai blând.

Revărsarea și canalul acestei ape (*herabfließendes wasser*) este acoperit de depuneri (*Eifenocher*) de culoarea șofranului [...]

(Sursa: *Gesundbrunnen der Oesterreichischen Monarchie (Izvoare sănatoase în Monarhia Austriacă)*, Crantz, Heinrich Johann Nepomuk, Viena 1777)

[Foto 9 Coperta și o pagină din cartea *Gesundbrunnen der Oesterreichischen Monarchie* – Sursa: *Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden*]

„Mátyus István spune că, deși nu face nici o mențiune documentară, în anul 1792 se îmbuteliea într-un mod primitiv apa minerală la Radna-Dombhat.”

(Sursa: *Péter Elek si Makfalvi Zoltán, "Istoricul îmbutelierii apei minerale", Comunicări de la Universitatea din Miskolc, Borszéki, 1979*) ~*~

La 1800, apare la Cluj, în Tipografia Hochmeister Marton o lucrare în 3 volume despre «Analiza apelor minerale din Țara Ardealului» scrisă în unguerește de medicul Nyalás Ferentz, fost profesor la Academia Medicală din Cluj. În volumul I el se ocupă în general cu problema analizei apelor minerale.[...]

«Una dintre cele mai mari bogății ale regiunii Rodnei, o formează apele minerale. În jurul muntelui Măgura, sunt nu mai puțin de 25 izvoare minerale. Cele mai importante sunt: 1. Dombhat; 2. Sângeorz; 3. Valea Vinului; 4. Valea Ursului; 5. Rodna; 6. Anieș; 7. Lângă Maieru; 8. Oinișor; 9. Coboșel; 10. Valea Trestii; 11. Dealu Știopului, etc.»

După studiul introductiv, în volumul II, se studiază diversele izvoare de ape minerale. La fiecare arată mai întâi situația geografică (descrie regiunea) și se trece la analiza chimică a apei respective.

Volumul III se intitulează: „Despre puterea terapeutică, întrebuintarea și modul de a trăi cu apele minerale din regiunea Rodnei”. E un volum de igienă și de balneoterapie, despre care ar putea scrie urmașii lui Esculap. Ca un amănunt remarc faptul că de multe ori vizitatorii aduceau diverse ape minerale (din Anieș, Rodna, etc.) la Sângeorz, o încălzeau introducând pietrii încălzite și apoi făceau bae»

(Sursa: *Iosif Naghiu, "Maruțișuri cultural-istorice năsăudene", Arhiva Someșană, nr. 22, 1937*) ~*~

Dr. Nyulas amintește că în anul 1798 Băile Anieș au fost vizitate de 316 persoane, iar în 1799 de 430 de persoane au venite din toate părțile lumii: Ungaria, Transilvania, Moldova, Polonia și chiar Galiția. Băile de la Anieș erau foarte vestite în Regat putându-se compara cu cele din Elveția. În perioada respectivă băile aveau un restaurant și camere lângă fântâna.

Sunt prezentate analizele chimice ale apei realizate de Dr. Pataky obținând următoarele rezultate la un debit de 25 de găleți pe oră și o temperatură de 10 grade Celsius:

- carbonat de sodiu 25,60
- carbonat de bariu 11,20
- clorura de sodium (sare) 7,20
- carbonat de magneziu 5,10
- sulfat de sodiu 2,40
- carbonat de fier 0,90
- Alți carbonați nedeterminați 46,08

De asemenea autorul ne informează că în anul 1851 băile au fost vizitate de 300 de invitati. Datele au fost publicate în *Uebersicht d. Arzneimittcl Wien. 1851.*

(Sursa: *Kövényi László, "Erdélyi földe ritkaságai", Cluj-Napoca, 1853*)

[Foto 10 Coperta celor trei volume a lui Nyulas Ferencz – Sursa: Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj]

1818 – Se repară și lărgesc edificiile de la băile Anieș-Rodna. (Sursa: *Virgil Șotropa, "Războia din trecut", Arhiva Someșană, nr. 4, 1926*) ~*~

„În revista maghiară „Nemzeti Tarsalkodo” pe anul 1839, editată în Cluj, a apărut un mic studiu, din multe puncte de vedere instructiv și interesant, despre apele minerale și băile din împrejurimea Rodnei, articol scris de reputatul medic clujan Danieli Pataki de Sarospatak.

Sub titlul: „Borvizul Rodnean în 1839” numitul medic scrie, următoarele:

(...) Pe teritoriul comunelor Rodna, Maieru și Sângeorz se găsesc mai bine de 20 izvoare de apă minerală, dintre care mai multe, fiind mai depărtate ori izvorând mai slab, nu se prea practic, și numai apa din șapte izvoare se întrebuințează pentru beut și scaldă. (...)

Borvizul din Dombhat.

La depărtare de 11/2 oră de la Sângeorz și 1/4 oră de la Rodna, lângă șosea, față-n față cu Măgura Mare, la înălțimea de câțiva stânjini pe vârful unei colini încântătoare, formată din straturi calcaroase și metalifere, izvorăște cu mare vuet borvizul acesta feruginos și atât de vindecător. Cantitatea de apă ce izvorăște la oră acum e numai de 25 vedre, până când cu treizeci de ani în urmă (anul 1800 n.n.) era de 50 vedre. Această apă are mai puține săruri și în raport e cu atât mai bogată în fier, în urmare posedă facultate mai mare de-a întări și mai mică de-a muia și disolva. Cu deosebire se întrebuințează cu mare efect la cataruri de stomac și plămâni, debilitatea consecutivă acestora, pivoasă, împotriva vermilor intestinali, constipații împreunate cu slăbire, crampe, neurastenii, impotență, piatră în beșică, leucomie, hemoroizi, artritis.

Aceasta fântâna a fost de la început locul de convenire a tuturor oaspeților cari veneau la Rodna. Aceștia, cum și cei ce beau apă din

Istorie

- urmare din pagina 4 -

Sângeorz ori Vaiea Vinului, s-au obișnuit să locuiască parte în camerele clădite pentru oaspeți lângă această fântâna, parte în Rodna, puțini în Maieru. Aci se adună aproape toți oaspeții dimineață spre a bea apă iar seara spre a se distra împreună. Aci se aranjează petrecerile și aventurile sociale, joacă loteria, și cântă veșnic muzica. Încă la sfârșitul secolului trecut comanda generală (în anul 1770 comandamentul Regimentului Graniceresc n.n.) clădise lângă acest izvor o crâșmă, câteva camere pentru oaspeți și întocmiri mai comode la băi, corespunzătoare numărului de atunci al oaspeților; dar înainte cu 15 ani, făcându-se de vânzare, obiectele au ajuns pe mâni nenorocite. Astfel în cursul unui timp atât de îndelungat nu numai că nu s-a ridicat un stabiliment de bae bine aranjat, care în locul dobânzului mici de azi de sigur ar fi adus mai mare câștig; dar nu s-a construit nici măcar cabine, și în chipul acesta, din cauza dificultăților care împiedecau cura, de un timp încoace a început să sufere renumele borvizului și să scadă numărul oaspeților. În sfârșit mai mulți oaspeți s-au adresat guvernului cu o plânsoare asupra diferitelor neajunsuri, după care s-a orânduit o comisie mixtă. Subsemnatul (Dr. Pataki) a fost numit în ea din partea guvernului, iar din partea comandai generale a fost numit Ioan Hatfaludi, căpitan în regimentul II grănicer român, a cărui politeță față de oaspeți și râvnă întru promovarea binelui public merită mulțumită. Această comisie mixtă, încredințată cu examinarea stării actuale a borvizurilor rodnene și cu împărtășirea directivelor medicale privitoare la inovațiile de făcut, deși n-a putut să înfăptuească ceva în mod instantaneu, a examinat însă amănunțit starea băilor, a făcut mai multe propuneri pe care le-a așternut locurilor convenite. Și dacă guvernul cu îngrijire părintească va adera la acele, atunci pentru viitor propunerile de sigur nu vor rămânea fără rezultat.

Baia rece dela Dombhat.

Văzând subsemnatul efectul bun al băii reci, și si mai bun dacă e de borviz feruginos, încă în 1835 a construit la piciorul fântâniei din Dombhat cel dintâi bazin alimentat de izvorul ce țășnea din mlaștină, care îndată în acel an s-a pus cu succes în practică. De atunci construcția s-a mai perfecționat și legându-se de curtea cărciumei, acum se întrebunțează mult ca bae rece de borviz. Apa e feruginoasă, tulbure roșiatică gălbuie, cu temperatura de 9-10°R. Paguba însă că nici din partea de sus nici din cea de jos a fântâniei apa nu se poate scurge așa ca să fie curată și la îndemână. Aci merită să se menționeze cu laudă și mulțumită baia cu duș plăcută pe care a construit-o un grof în preajma fântâniei, într-un cort frumos cusut, pe seama oaspeților din anul acesta.

Baia Antonia (n.n Izvorul Hojda)

Această baie rece s-a construit în anul acesta pe cheltuiala comună a câtorva domni langa drumul ce duce la Rodna, cam 500 pași departe de la fântâna din Dombhat, prin captarea mai multor izvoare feruginoase de borviz de la picioarele Dealului Cetății. Baia s-a botezat Antonia, adică cu numele unei baronese, care mai adeseori lua baie acolo.

Trăgându-se apa din bazinul larg cu ajutorul unei pompe într-o cadă mare ce sta pe stâlpi înalți, s-a construit aci un duș foarte practic, care pentru folosința de obște s-a predat comandai militare de acolo. (...)

Aceste numeroase și eficiente izvoare ridică apele feruginoase rodnene în șirul apelor minerale ardelenene de primul rang, și le fac să concureze cu cele mai renumite ape feruginoase ale Europei, ca cea dela Pyrmont, Spaa și Eger. Apoi trebuie să mai adăugăm următoarele: Ținutul este admirabil și se poate mândri, între cei mai înalți brazi și munți, cu o climă blândă; drumurile sunt ținute în starea cea mai bună și lângă ele se găesc destule ospătării; chiar și dacă condițiile de învartuire nu sunt cele mai comode, dar sunt mai convenabile decât la celelalte băi ardelenene. Pe acest teritoriu militar aflăm mare ordine și curățenie; domnii ofițeri se poartă în genere amabil față cu oaspeții. Aci duc în toate părțile cele mai frumoase promenăzi naturale. Deosebiri rigide de rang și naștere se exclud aci mai mult decât la alte băi, așa că peste tot domnește urbanitate prietenească. Dacă adăugăm toate cele spuse și dacă proprietarii și arendașii vor oferi mai mult confort, vor construi ospătării cu mai multe camere, și vor căuta ca apa să se întrebunțeze în mod și mai practic, atunci se va putea zice, că borvizurile și băile rodnene sunt cele mai binefăcătoare, cele mai practicabile și cele mai distractive.

Au trecut mulți ani de când n-a fost un timp atât de stabil și cald ca în vara aceasta, deci și la Rodna, ca și la alte băi, a fost o societate atât de numeroasă, ca și care nu-și aduc aminte Rocnenii, să fi fost în timpurile mai apropiate. Numărul familiilor constatate în lista oaspeților a trecut peste 80, iar a singuraticelor persoane a ajuns aproape la 500.

Timpul înainte de masă era destinat consultărilor medicale, curei de apă minerală și băilor. Era frumos să vezi numeroși boieri călări și în trăsuri adunându-se dimineața la șase ore la fântâna din Dombhat, căci din lipsa confortului în Sângeorz chiar și cei ce folosesc apa de acolo, s-au obișnuit să-și bea porțiunile în Dombhat, petrecând vesel în societatea oaspeților de aci, unde toți se amuzau la valsurile frumoase cântate de cel mai bun taraf de lăutari din Cluj. La 9 ore după isprăvirea curei oaspeții plecau la locuințe spre a dejuna, după care îndată erau pline toate băile. Aproape la fiecare casă se putea vedea cum încălzesc apa din căzi cu pietri înfierbântate, sau cum grăbesc mulți oaspeți la dușuri. După masă se aranjau petreceri. Pe seama unui grof se închinase o locuință mare, dar fiind el împiedecat să vie la băi, o ceda oaspeților ca local de cazinou. Aci în localul plin se aranjau jocuri distractive ca domino, tarok, alager, eliminate fiind jocurile hazarde. Seara pe răcoare urmau plimbările comune în trăsuri și calare, ojinile, pescuitul și vizitarea regiunilor minunate învecinate. Duminică se dansa până la 10 ore. Așa treceau repede zilele și cu aceste săptămânile între cură și petreceri, domnind în tot timpul printre numeroșii oaspeți, de diversă naștere și clasă, o egală condescendență socială.

Urmând pilda altor băi mai mari, și aci s-au lansat printre oaspeți colecte de bani destinați pentru procurarea întocmirilor și comodităților balneare. Restul de bani, rămas după achitarea cheltuielilor din acest an, s-a dat în grija unui comitet format din câțiva domni care nu locuiesc departe de Rodna și care obișnuesc să viziteze regulat băile, ca în viitor

Salutări din Băile Anieș (II.)

augmentându-se suma să fie întrebunțată pentru binele obștesc. » (Sursa: *Virgil Șotropa*, „*Apele minerale rodnene în 1839*”, *Arhiva Someșană*, nr. 10, 1929)

~*~

„...În anul 1840 episcopul Ioan Lemeny a făcut vizitațiune canonică în Vicariatul Rodnei începând vizitațiunea pe la sărbătoarea s. Petru și Pavel, După finirea vizitațiunii episcopul, la îndemnul meu (vicarul Grigore Moisil n.n.), s-a reîntors la Rodna fiind sezonul de vară la scalde, unde a petrecut vr'o opt zile. La Rodna, unde mulți aristocrați se aflau la scalde, a fost invitat episcopul cu suita sa, în care mă aflam și eu, la prânz de Kemeny Ferencz, președintele staturilor transilvane și după aceea cancelar aulic. Din Rodna făcea episcopul excursiuni: dimineață la Sângeorz, după amiază la Dombhat (Anieș) și la Valea Vinului unde s-a și scăldat în rece de două ori.”

(Sursa: *Vicarul Grigore Moisil*, „*Autobiografie*”, *Arhiva Someșană*, nr. 3, 1926)

~*~

Cu ocazia adunării grănicerilor din data de **10 iulie 1848** pentru a da citire doleanțelor locuitorilor din cele 44 de comune grănicerești pentru a le trimite împăratului. Printre aceste doleanțe se amintește la punctul 10 următoarele:

„Să înceteze întreținerea gârzii la izvorul de apă minerală de la Anieș și la vama din Borgo-Tiha și Joseni. Soldații în calitate de ordonanșe să facă numai serviciile strict oficiale și nu și particulare.

(Sursa: *Virgil Șotropa*, *Arhiva Someșană*, nr. 2, 1925)

~*~

Despre băile rodnene: Anieșiu și Valea Vinului, s-a scris și se știe cam puțin. În special după ridicarea Sângeorzului, datorită neglijenței conducătorilor, acele băi au fost lăsate în o totală părăsire. Vestitele băi dela Anieșiu (Dombhat) sunt o ruină (anul 1937 n.n.). Actualul proprietar (mi se pare Direcția Silvică) nu dispune să se facă nici cea mai elementară curățenie. Clădirea în care se făceau băile calde e o ruină. Baia rece dela poalele colinei izvorului, asemenea.

Renumele Anieșului trebuie reînviat. Credința că această baie și-a pierdut faima din pricina ridicării Sângeorzului, ori că reînviată ar concura Sângeorzul, e stupidă. Aceste două stațiuni sunt menite a se completa.

Datele păstrate în arhiva preturii arată că băile dela Anieș au fost vizitate până la sfârșitul sec. XIX. Așa în 1878 număra 264 vilegiaturisti de ambele sexe. În 1857, Mai 22, Poliția supremă cu Nr. 3443 comunică șefului cercului Rodna Eugen Schiller de Schildenfeld că: «Așa ca în ultimii doi ani și în anul acesta pentru sezonul de bae dela Anieșiu, serviciul siguranței se va executa de către D-Voastre. În special veți avea grijă ca să se înainteze în modul prescris listele de străini către înalta Pres. a Guberniei și înalta Pol. Supremă și de a nu tolera în stațiunea balneară nici un joc de hazard în care câștigul și pierderea nu atârnă atât de abilitatea jucătorilor cât de voia întâmplării».

Pentru toate acestea avea o remunerație de 70 forini urmașii lui Schiller: judele cercual Toma Timoce (între anii 1862-1867) și Ioan Isp (1867—1879) au inspectat deasemenea băile săptămânal de două ori. Din 1868 există chiar un «particulariu» (evidență) asupra inspecției făcute în acel an. Se amintește că sezonul începe cu 15 Iunie și sfârșește cu 15 Septembrie; că a dat ordin să se mențină în permanentă curățenie în odăile de scăldat; că a dat ordin să fie refăcut bazenul și că «am pertractat apoi câteva certe ivite între dătătorii de case și oaspeți».

(Sursa: *Emil Boșca*, „*Cercetând arhivele rodnene*”, *Arhiva Someșană*, nr. 21, 1937)

~*~

1860 - Uebersicht der bekanntesten zu Bade- und Trinkcuranstalten benutzten Mineralwasser Siebenbürgens, Karl Ludwig Sigmund Ritter von Ilanor,

Se prezintă de cele mai renumite stațiuni pentru scăldat și apă minerală potabilă utilizată în Transilvania. La pagina 55 se descrie sumar apele minerale de la Rodna, dotările acestora precum și analiza chimică a apei:

[...] contele Bethlen Sandor a construit în 1855 o baie frumoasă cu două bazine și Auskleidecabineten (camere de schimb?). Medicul băilor este Sigmund Bartok, acesta fiind și proprietarul băilor Antonia.

Dombhat (Anieș) are apartamente mici și sumar mobilate situate lângă băi, exista și un han. Un dormitor costă 24 – 47 kreuzer. Mâncarea este bună și ieftină, prânzul costă 30 – 36 kreuzer. Baia caldă costă 16 kr iar baia rece 4 kr.

Sfaturi

Băile Dombhat (Anieș) necesită o curățare temeinică a surselor (izvoarelor); o creștere a debitului de apă – dacă este posibil; construirea de bazine noi, reparații ample la băi și Auskleidecabinete.

~*~

1862 - Die Heilquellen und Kurorte des Oestreichischen Kaiserstaates (Izvoare minerale și stațiuni balneare din Imperiul Austriac) - Dr. Carl Sigmund și consilier Joh. Oppolzer

La pagina 319 se descrie sumar apele minerale de la Rodna (germana Alt-Rodna, maghiară O-Radna, românește Rodna – Veche) și dotările acestora, fiind numerotate de la 2081 la 2091. Despre apele de la Anieș se menționează următoarele:

„2083 – De la Rodna la Dombhat sau Dombhad (Anieș) este o jumătate de oră: un loc mic cu o casa (han) cu 20 de camere pentru oaspeți, unde pot să încapă maxim 150 de persoane, dar locurile sunt insuficiente iar starea lor este destul de proastă.

Din vârful unui deal rotunjit (emisferic) cu înălțimea de 6 stanjeni (11 metri) izvorăște apa minerală acidă alcalin-pamântoasă, având o temperatură de 10-12,6 °R (grade Réaumur, respectiv 8-10,08 grade Celsius) si 129 K.F.:

a) Apa este potabilă (de băut), b) Se poate face baie (apa iese cu zgomot puternic prin trei deschizături ale fântâniei; fântâna e înconjurată de un foisor unde oameni pot să se plimbe de plăcere. Aici sunt două bazine mari (cu apă rece și apă normală) și 10 mai mici (probabil dușuri) aflate în 6

camere; apa minerală mai este și în jurul acestei surse.

2084 – De la Dombhat, la jumătate de oră spre nord, în Valea Aranyos (Anieșului) se află o sursă de apă minerală bogată în fier având o temperatură de 9 °R (7,2 °C).

2083 – La o jumătate de oră de la Rodna se găsește Antoniabad (băile Antonia) fiind un loc mic cu o sursă de apă minerală (10 °R = 8 °C) și o baie rece (cu apă normală).”

~*~

1885 - Rudolf Bergner, etnograf german și scriitor a călătorit prin Ungaria și Transilvania în mai multe rânduri publicând lucrarea „Siebenburgen” (Transilvania) în anul 1885. În această lucrare descrie Anieșul în timp ce pleca de la Rodna:

„Nimic important în satele ce urmează: Dombhat (Anieș), Sângeorz, Ilva Mică, decât că baronii și conții maghiari, care cercetează aceste locuri climaterice și de băi, înnebuniți de ochii negri, focoși și de portul pitoresc al româncelor își uitau de starea socială și duceau acasă, ca stapână a castelului și inimii lor, câte o româncuță de acestea impunătoare”

(Sursa: *Vasile Bichigean*, „*Trei călători străini despre Valea Someșului*”, *Arhiva Someșană nr. 1, 1924*)

~*~

1900 - “De la Bistrița la Năsăud și Rodna.

(diligența parcurge până la Năsăud 14 ½ mile, în 2 ¼ ore și costă 1 florin; la Rodna ajunge în 4 ½ ore, costă 8 florini, iar dus-întors costă 12 florini).

Drumul duce peste Stubenberg (1725 ft.) și Mettendoaf ia Năsăud, un sat mare în valea Someșului (28 ½ M.). De aici se ajunge la băile de Oldh Szent Gyorgy (Sângeorz-Băi), cu un izvor mineral numit „Borkett” care conține acid clorhidric și carbonat de sodiu. La Dombhat (Anieș) este un izvor similar, depozitele care au format un deal de o dimensiune apreciabilă (88 M.). Alt-Rodna (Rodna), în germană Radenau, avea odată o populație numeroasă germană, dar după distrugerea sa de către mongoli, în 1241, a fost abandonată în favoarea românilor (în prezent este locuită de români, populația 3300) La poalele Kuhhornberg, în românește Ineu, iar în maghiară Unako (7484 ft, 5 ore; refugiu), 6 M. mai sus găsim minele de plumb în care se lucrează.

Într-o vale îngustă la baza Kuhhorn (Ineu) se află satul minier din Valea Vinului (Inn), în maghiară Radna Borberek, cu un izvor de apă minerală. Prin urmare vârful Koronjis (Corongis; 6505 ft; se găsește din abundență floare de colș) poate fi urcat cu un ghid.”

(Sursa: *Karl Baedeker*, „*HANDBOOK FOR TRAVELLERS - AUSTRIA, including Hungary, Transylvania, Dalmatia, and Bosnia, ninth edition*”, *Leipzig, 1900 [prima ediție apare în anul 1880 la Londra]*)

~*~

Doctorul Mieczyslaw Orłowicz, de origine poloneză, a făcut o excursie în jurul anului 1907 în munții Rodnei. Pe lângă descrierea în amănunt al traseelor parcurse (conform acestuia nu existau hărți și nici un fel de marcaje turistice) spune câteva cuvinte despre băile de la Anieș, cu puțin timp înainte de distrugerea acestora:

„Dombhat, situata la 3 km de Rodna, se găsește o sursă de apă sărat-alcalină care izvorăște din partea de sus a unui con de 6 m. Aici este un hotel cu 90 de camere și mai multe vile. Tarifele sunt de la 1 coroana si 60 heller la 4 coroane pe zi, 80 sali (n.n pobabil dușuri) de băi calde, 20 de sali de băi reci. Mai jos de Dombhat se găsește Sângeorgi (Sf. Gheorghe, Olahszentgyörgy) din nou un loc mic, cu un izvor fierbinte sărat-alcalin (16,8 ° C). Există, de asemenea, un hotel și mai multe vile cu 60 de camere.”

(Sursa: *MIECZYSLAW ORŁOWICZ*, „*Ghid pentru Munții Rodnei - Raportul anual al Academic Touring Club în Lwowie*”, *Lwów, 1912*)

~*~

„În Iunie 1926, Direcțiunea Institutului Geologic al României a însărcinat pe dl Dr. George Athanasiu, conferențiar de fizică la Universitatea din Cluj, să facă un studiu asupra radioactivității apelor din Munții Apuseni ai Ardealului.[...]

Stațiunea hidrominerală dela Anieș¹⁾ este așezată lângă râul Someș, la 9 km mai spre Nord-est de Sângeorgiu.

Situațiunea acestor izvoare este analogă cu a celor dela Sângeorgiu, fiindcă și aici izvoarele minerale izvoresc dintr-o colină mică de tuf calcaros, depus de apele izvoarelor. Contactul gresiiilor cu șisturile cristaline este numai la o distanță de 1 km spre Nord.

1. Din colina de tuf calcaros izvoresc două izvoare: primul în vârful colinei, este captat, iar un alt izvor, ieșind din clina colinei aproape de baza ei, nu este captat.

2. Nu departe de colina de tuf, la vr-o 3-400 m spre Est, se află un alt izvor

mineral feruginos, captat, pe proprietatea dlui Hojda. Acest izvor este rău captat, fiind deschis la aer. Iată rezultatele măsurilor:

Izvorul din Varful Colinei - Anieș

Data efectuării măsurărilor: 16 VIII 1926

Temperatura apei: 12° C

R. m. μ. c: 0,23

Izvorul lui Hojda

Data efectuării măsurărilor: 16 VIII 1926

Temperatura apei: 9°75 (°C n.n.)

R. m. μ. c: 0,52

Izvorul din Vârful Colinei se poate compara în ce privește radioactivitatea sa, cu izvorul Nr. 1—2 dela Sângeorgiu. Izvorul lui Hojda are o radioactivitate ceva mai mare. Notă:

¹⁾ Toate casele și instalațiunile din această stațiune balneară au fost distruse în 1918 (n.n. după un incendiu din anul 1906 de când nu au mai fost folosite).

(Sursa: *Iuliu Moisil*, „*Radioactivitatea apelor minerale din jud. Năsăud*”, *Arhiva Someșană*, nr. 8, 1928)

Cu mulțumiri doamnei Ana-Maria Bulea și lui Horia Iancu Arieșian pentru ajutorul dat.

Szekely Daniel

Ioan Negru, DRĂGĂNARI (proză scurtă)

Costica Nioani

Costica, adică Constantin, nu era din sat, ci din Remeți. A fost ultimul soț, dintr-un șir mai lung, al mătușii mele, Florica, adică Floarea, de care, într-un final pe care nu-l știu, a divorțat, deși, mai apoi, au trăit împreună. Împreună din când în când.

Boem și, s-o spun pe aia dreptă, cam bețiv, pleca ochii și capul la sfada neveste-si. A fost mecanic de locomotivă pe la Gârbău, a lucrat în ultima vreme la barajul de la Floroiu. De acolo s-a pensionat. A trăit bine, mai ales pensionar fiind. Singur, cu „băieții” de vârsta lui la o bere ia Cabana lui lubu, în Lunca Molivului. S-a stins după ce a zăcut la pat, paralizat, vreo două luni.

Nu l-am văzut niciodată furios, agitat, blestemând. Era, dacă nu ținem cont de istoria literară, ci doar de aceea omenească, un boem aproape desăvârșit. Un molcom. Nesătul de viață, dar bucurat de pensie. Bucuros să te vadă, să glumească cu tine și, când se pilea un strop, să-ți spună sute de epigrame, de bancuri, de snoave, de întâmplări adevărate. Nu cânta, vorbea, glumea. Bucuria lui și-o transmitea, fără preț, fără dobândă, și ție.

Era un bun pescar și mai ales un foarte bun braconier. De la vânatoarea lui pe dealurie Văii Lungi, am mâncat, copil fiind, iepuri și carne de căprioară. Nu-mi aduc aminte decât faptul că mâncarea, carnea, era plină de alice.

Și-apoi, într-o zi spre seară, sau înserată, nu știu cum a venit vorba despre niște doamne de la Cluj. Pe vremea aceea soții de medici, ajunși celebri în profesie. Celebri, adică aproape de neînlocuit. Și ei, și ele. Că ele altă profesie nu aveau. Erau neveste de doctori celebri. Mai emancipate, timide și cu cultură, cu maniere. Da, cu maniere. Dar femeii, cu tot ceea ce implică omul. Omul și femeia. Femeia omului. Ca să fim, cât de cât, creștini.

- Am luat undița, și râme, și scorobeți, și cârligul cu pană, să mă duc la pescuit de păstrăvi. Când am ajuns la răstoacă (o mică insulă în mijlocul râului), am văzut-o pe Miți goală pușcă. M-am uitat la ea. Cum să nu te uiți? M-a văzut, m-a chemat la ea. Ce era să fac? M-am dus. Acuma, măi Neluț, sigur că mă gândeam și eu la ceea ce se cuvine să te gândești și, dacă n-o faci, te bate Cel de sus.

Atâta-ți mai spun, nu m-am făcut de răs în răstoacă. Apoi am pescuit, i-am dat ei păstrăvii, că merita.

Era un boem incurabil, un om iângă care puteai trăi. Minus Floarea. Cu care a tăit o grămadă de ani. Ei doi, care-s morți acum, știu cum.

Poveștile lor, mai ales ale lui, dar și ale ei, nu sunt gata. Vor mai fi. Cine știe unde. Cine știe când.

La dracu, viața nu este o poveste.

Dacă viața nu e viață, măcar moartea să fie moarte. Una sănătoasă, nu concubină. O iei, știi că-i a ta. Până la îmbrățișare. Altfel n-are rost să mori.

De acord, dar mori? Când?

Măine.

9 iulie 2012

Droju

Droju, acum bătrân și el cât o lume întreagă, lucra în pădure, în Gura Crăciunului, șef de echipă. Nu era decât o echipă și un singur maestru de parchet, Goateș după o poreclă, Neniuțu, după cum îi spuneau muncitorii din subordine.

Da, dar vara veneau în munte plutoane de femei și fete de pe Sălaj, la cules de smeură. Era și un centru de colectare, cu angajați de la stat, cu bani de la stat. Cred că Plafar.

Neniuțu le lăsa pe femei să doarmă în podul grajdului. Pe atunci, lemnele se trăgeau cu caii, de pe toate râpele și, de cele mai multe ori, de la distanțe mari. Tractoarele au venit mai târziu. Dacă erau cai, era și fân în pod. Atâta cât era, că era vară, și caii pășteau prin poienile de pe lângă vale. Puteai să-ți faci un amărât de culcuș.

Când vezi atâtea femei și fete, nu te gândești decât la un singur lucru. Lucru binecuvântat, lăsat de Dumnezeu omului și în Eden și, mai ales, după ce l-a exilat și-a pus îngeri cu săbii la porți.

Acuma, și femeia e om, că, dacă n-ar fi, n-ar mai fi femeie. În mijlocul muntelui cu un pluton, poate două de femei, ce să faci cu ele? În mijlocul muntelui cu un pluton de bărbați, la ce și-ar putea fi bun?

Nu știu precis cum s-a-ntâmplat, dar știu că Droju i-a dat Neniuțului o listă scrisă de mână, cu creion chimic.

- Roagă-le pe fetele de la birou, de la Poieni, s-o bată la mașină.

Marțea, când a venit Goateș la cabană, lista era dactilografată. Muncitorii mai bătrâni în față, tinerii la urmă și sezonierii (elevi de liceu în vacanță) la sfârșit. Nu toți muncitorii. Câțiva, poate vreo zece.

Ce eveniment major se întâmplase? Nimic din ceea ce nu era de așteptat. Una dintre fete, zdavănă, tânără, brunetă și poate cam ninfomană, i-a convins pe bărbați s-o lase să doarmă într-un pat gol din cabană. Buni creștini cum erau, nu s-au împotrivit. Dar nici ea nu s-a împotrivit avansurilor lor. Așa că, noapte de noapte îi făceau o scurtă vizită Măriei. Până când Droju a pus piciorul în prag: așa nu-i bine, trebuie să facem un tabel, ca să știm fiecare care este ordinea.

Așa a ajuns tabelul la Neniuțu, dactilogradiat și prins în cuie pe ușa cabanei.

Despre asta n-am vorbit decât cu Nelu Jidovului, coleg de clasă până pe-a opta, dar o să-l întreb și pe Droju, care bineînțeles că nu va recunoaște. Deși, acuma, bătrân cât lumea, nu mai are nimic de pierdut.

- Du-te măi Neluț, va zice, doară eram însurați, poate că puțflenderii să fi făcut asta.

Da' noi nu.

- Te cred, bade Găvrilă, te cred, voi zice. Da' fata era tânără și voi în putere. Fie cum zici, fie cum a fost.

8 iulie 2012

Soliloc în ziceri înțelepte

DUȘMĂNIA

Unul dintre cele mai josnice sentimente omenești este dușmănia. În fond, este ura față de aproapele tău. Ți se mai spune vrăjmășie.

Dușmănia se poate naște din invidie, din egoismul nestăpănit al omului. Și totuși există cazuri de depășire a acestui sentiment dezonorant. Vor înceta vreodată oamenii să se dușmănească între ei? Probabil, într-o lume viitoare.

Marele gânditor Nicolae Iorga ne îndeamnă să ne cunoaștem prietenii spre a-i iubi și dușmanii spre a-i stăpâni.

Cine sunt dușmanii oamenilor? Ei înșiși, răspunde înțelepciunea populară. Latinul Ovidius adaugă: Mai bine un dușman învățat decât un prieten neghiob. Singurul dușman pe lume este prostia.

O glumă n-a câștigat niciodată un dușman, dar a pierdut adesea un prieten (Th. Tuller). Și tot Ovidius: Fas est et ab hoste doceri – Se cuvine să învățăm și de la dușman.

Ferește-te deopotrivă de prietenia dușmanului și de dușmănia prietenului. Cu alte cuvinte: păzește-mă, Doamne, de prieteni că de dușmani mă păzesc eu, zice hâtru, bătrânul badea Ion.

Nici un luptător înțelept nu-și disprețuiește și nu-și subapreciază dușmanul. Adversarul nu trebuie considerat niciodată dușman.

Tot Iorga spune că cea mai mare durere este ca dușmanul tău să vadă că a fost învins fără ca tu să te fi luptat cu dânsul.

Cele mai mari dușmăni sunt între rudele apropiate. Nu suntem totdeauna atât de nedrepti față de dușmanii noștri, cât față de rudele noastre.

Am rezumat mai sus câteva idei ale moralistului francez Vaunvenargues.

Lasă mereu deschisă ușa împăcării.

Fă-ți, seara, două liste, una cu prieteni în buzunarul drept, alta cu dușmani în cel stâng. Măine fă numărătura și trage singur concluziile. Așa mă sfătua tatăl meu. Lista să rămână deschisă...

Biruința ta începe când dușmanii întrebuințează armele tale. Are dreptate Ion Slavici: Niciodată oamenii nu vor înceta a se dușmăni între dânsii. Uneori vrăjmășia poate lua forme violente. Astfel nu s-ar fi născut expresiile: "dușman de moarte" sau "homo homini lupus" – Omul este lupul omului.

Numai statornicia unei vieți creștine profunde, fără prefăcătorii, ar putea spulbera norul întrunecat al dușmăniei.

Numai puterea miraculoasă a lertării ne-ar putea aduce izbăvirea.

ION DELAMARGINĂ

C.P.N.

Vara unui moș voiajor (IV.)

C.P.N.

Plăceri și dureri la familia Hirundinide !

Pernițe pentru lăstunii

Incident casnic. Am scos pernele pe cerdac la aerisit și-apoi am început să le scutur cu nădejde! Pânza veche a unei fețe s-a sfâșiat, iar penele pufăite de-o rafală de vânt s-au ridicat în văzduhul neliniștit! Deșteptii de lăstuni au priceput imediat șmecheria. După un minut de la bătaia cu perne au început să prindă puful din zbor și să-l ducă la cuibușor! Spectacol amuzant! Giumbușlucuri prin aer, ca să nu rateze nici o peniță. O oră mai târziu, se părea că toate penele mele departe s-au dus! Totuși lăstuni veneau încă cu penuțe albe în cioc la cuiburi pentru așternut pernițe moi la viitorii pruncuți!

Purici la rândunică

Se pare că în timp ce lăstunii au parte de maximu' de confort, rândunelele au probleme cu scărpinatu'! Stau în văzul lumii pe sârmele care se încrucișează peste uliță, își piaptână pânțele din aripi, își curăță barbule și bărbite încalcite, își răsfire pânțele din codiță, se scarpină cu gheruțele pe la tâmple și ceafă, se purcesc pe sub aripioară și codiță, fac giumbușlucuri ciudate, se masează pe spate, își ung toate penele: cele lungi, cele scurte, cele albe, cele negre-albastre, fără a uita nici una, cu ulei din glanda uropigiană, așa că trecătorii sau curioșii ca tine, care umblă cu nasul pe sus, pot să asiste gratuit la spectacol și să se tot întrebe?!

- Oare ce fac rândunarii ăștia?!

Cucul de lut!

Azi, după ploaie, o să facem lanțuri de păpădii. Coliere de tulpinițe. Brățări de flori. Bijuterii. Cine-și mai amintește de jucăriile copilăriilor noastre?! Cuci groțești de lut cumpărați de la țigani pe sticle murdare, ba chiar și baloane, vârtelniță cu cărăbuș, flișcoala de răcită crudă, naiurile mici din tulpinițe de păpădii, țiuitoria din fir de iarbă aspră sau frunză, pistolul de lemn cu țevă de soc și ghiulele din câlți, cetera din trujan, moară-țintar cu nouă piese pentru fiecare, din mălai și fansule, moară de apă cu rotor și palete din tulpină uscată de cânepă, topită în tăurile de pe marginea uliței în care prindeam și chinuiam sărăcuții brotaci Bombina, arcuri din lăstari elastici de salcie, legați cu spăgmă (sfoară tare de cânepă), borcănașul cu ață la gură în care prindeam buieșteni, coronițele de sânzăiene aruncate pe acoperiș, uite-așa a trecut o jumătate de veac, pe furiș, fără să băgăm de sama, fără să știm...

În grădina Domnului (Amanitele din Paradis)

Focuri în cămăruță, ca-n februarie. Doar că paisajul e verde. Carburant solid avem. Noroc că ILS-ul funcționează! Combustibil lichid este! Vine recele de la Poiana Narciselor. Pe pârăul roșu-înfuriat de la Valea Vinului se spală codobaturi de munte și pescărei negri, flori firave și plântuțe mărunte pe stâncile învelite de mușchi. Când dau să intru cu Alice în țara

minunilor găsesc „INTRAREA OPRITĂ”! Mă învelesc în răceala supărării mele. Două zile de cenușă-n tristețe. M-am mohorât când am aflat că se vând foarte bine romanele lacrimogene și cărțile de colorat! Mi-e greu, tare greu, să mă hotărâsc ce-o să scriu: o carte de lacrimat sau o carte de colorat! Apoi din măgură a-nceput să iasă fum, ca dintr-un vulcan tăiat în două și s-a luminat! Nu știu cum și de unde, de pe alt tărâm venite, două drepnele dansează deasupra casei mele! Burlanu' de la orizontala streșinii s-a rupt, acum curge din despăcătură un duș neîntrerupt, stai să vezi, dacă plouă-n mai, vom avea mălai prin buzunare, izmă creată prin pahare, salvie la borcănașe, fasole în farfurioare, ciuperci în guriță, cireșe la urechelniță. Mai mult decât atât! Cu apa de ploaie rămasă de la dușul din streășină am spălat, după ce-am curățat de lut, frunze și furnici (unele strecurate și pe sub izmene), rădăcini de tătăneasă săpate adânc pentru dureri de oasă! Ce-i mai trebuie omului, în grădina Domnului?! Așa, așa! Lângă rădăcină, în umbra păcatului, o Amanita viroasă pânđeaaa...

Vârtelnița gândurilor prin ploaie

Ploaia grasă de iunie. Întrebare! Ce să faci în casă, pe ploaie? Răspunsuri posibile: să dragostești (dacă ai pe cine?), să pregătești rondele de cartofi pe plită (dacă ai pentru cine?), să joci șeptică ori șaișase (dacă ai cu cine?). Cum, ia mine, toate cele trei posibilități sunt excluse, nu-mi rămâne decât să. Ascult muzică irlandeză, la vioară, Eileen Ivers - "Pachelbel's Frolics" și tropăi pe sub masă, m-acompaniez cu furculița din dreapta care bate tactul în bidul cu hribe dulci, iar lingurița din stânga mestecă ritmic în paharul cu zeamă de prune, căruia Gavrilă îi zice apă nebună! Tornadă! Da...o da, o da!!! Duș torențial! Gratuit! Sper să-l dea și măine! Fără săpun, fără energie, doar c-un prosop vârgat înfășurat pe mine! Ploaie unsoasă. Cum zice o vecină, ca să-i facă ciudă, nănașii. Ziua nor, noaptea senin, ca să facă nașu' fân! Sigur că, pe o vreme ca asta închipuirea mea o ia raznavă. Mă imaginez cum stau cu dosu' pe-un mușuroi de furnici, ca pe-o insulă! Parcă văd cu ochii-nchiși oceanul verde și-nflorit cum mă-ncojură! Si-n loc de sirenuțe cu miros de pește mi-or cânta greierașii și iubita mea Cucuvină! Ce zici? Ia închide și mătăluță ochii și nu te mai gândi la ce-o să vină! Mă văd lâng-un pârăiaș cu apă mentolată, pe unde se desfată orhidee purpurii, bumbăcuțe, florilii cucului, lipicioase viscaria, ca sărutul de fată mare. Nu știu de unde mi se trage atâta tandrețe nordică. De la bureții mâncați ieri sau de la inimă?! Du tonus, j'ai à revendre. Hai, la tonus de vânzare! Gata cu vorbăria! Mai bine să. Dites beaucoup de choses en peu de mots, non le contraire. La noi e vice-primar-versa. Frunză verde lobodă, gura lumii slobodă. Un adolescent de cintează țopăie pe dunga tărâțului și ciugulește din aluatul de mălai cu urdă pregătit de mama pentru cei unșpe cocoeși. Șșș! Poate nu vine patroana cuibarelor. Zbârrr! A venit! Începe interogatoriul. Cine a ciugulit, cine a păpăit, di-aiși? Io, nu, io nu, mă dezvinovățesc arătând cu

- continuare în pag. 7-

Cronica

La noi (adică pretutindeni)

Cornel Cotuțiu debutează cu volumul de nuvele *În căutarea altui final* la Editura Dacia 1978, urmate de romanele *Opt zile pentru totdeauna* (1982), *Șarpele albastru* (1989), *Ce rămâne* (2001), apoi proză scurtă *Spate în spate* (2004), *Veveșia de pe Rue Noel* (2007) continuând cu volumele de publicistică *Taifas în purgatoriu* (1995), *Am fost pe lumea cealaltă* (2000), *Cărăbușii de sub perină* (2001), *Secura cu roțile* (2005), *Pompa cu iluzii* (2008). Alcătuieste antologiile *Nexus*, editorial al școlilor din Beclean (2006), *Saeculum, dincolo de nostalgii*, (2006), *Amintirile unui școlar de altădată* de Ion Pop Reteganul (2006). Este premiantul concursului Național de proză și critică „Liviu Rebreanu” Bistrița 2002, iar în 2004, la București, primește ordinul Meritul cultural în grad de Cavalier.

Observați un scriitor deosebit de fecund. Astăzi vine cu volumele *La noi* în care spune: „Am încercat de fiecare dată, în orice spațiu unde m-am oprit, alături de români, să-mi întemeiez o diafană locuire de suflet și spirit... Să simt, dacă e cald, cum e când e cald. Sau cum e când plouă. Să aud cu răd fetele, ori dacă bărbății sforăie. Să calc pe poteci, să contemplan norii și dealurile. Să mănânc un porumb fierț. Să văd cum e sărăcia, modestia, îmbuibarea, prostia, speranța ori blazarea. Să gândim împreună despre vremea de mâine, povestind învăluții în nedumeriri și speranțe, în doruri și taine”. Deschizând această carte vei observa că nu ai a face cu note de călătorie, ci de ședere. „M-au interesat pretutindeniile românești, fie cele din jurul României, fie de peste țări și mări. Sunt preajme care nu ar avea consistență, justificare, motivație, fără raportare la această corolă matricială pe care am numit-o *La noi*”.

Veți vedea că scriitorul Cornel Cotuțiu știe mai mult să dea decât să primească. Descoperă cu delicatețe extraordinarul de acolo de unde nici nu ne așteptăm. Citind, rămânem impresionați să aflăm extraordinarul, aproape sub nasul nostru. O întrepătrundere între tehnica reportajului, uneori dublată de gazetarul care știe să facă din scrisul său o stare de spirit, uneori o simfonie de cuvinte care se vor unele pe altele; să vezi lucrurile cu un ochi versat în detalii semnificative. Nu pot să spun că este o carte de reportaje, ci mai degrabă este o carte de publicistică de bună calitate, pentru că scriitorul imprimă scrierilor sale o parte din sufletul său. Aceste locuri, despre care vorbește, le zgârie cu istoria lor; pe acești locuitori îi descrie în diferite situații: acasă, la muncă, înconjurați de vecini, reușind o adevărată sociologie. Știe să descopere fascinantul, acolo unde s-a aflat de la bun început. Întâlnirile dintre personaje și contextul acestor întâlniri îi creează senzația de magie, fenomen greu de definit și interpretat. Pentru aceste câteva considerente cartea se citește cu ușurință, cititorul găsind orizontul înțelegerii în această sferă plină de sensuri. Nu întâmplător autorul este Membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România și Membru ai Uniunii Scriitorilor.

Cartea începe cu un preambul; călătoria de la Giula unde au participat scriitorii bistrițeni: I. Pinteau, Olimpiu Nușflean alături de autor, fiind invitații Centrului de Documentare și Informare al Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria, simpozion găzduit de Liceul „Nicolae Bălcescu” din Giula. La acest simpozion au participat 20 de scriitori, oameni de știință, cultură, universitari români din Ungaria, România, Serbia și Ucraina. Pe fațada unei clădiri oaspeții noștri descoperă inscripția „între anii 1948-1981 aici a fost sediul liceului cu predare în limba română - N. Bălcescu”. Din 1981 pe tablourile de absolvire lipsește cuvântul românesc, de ce? „explicația este la îndemâna oricui”, conchide autorul. Iată ce elegant un român din România se interesează de românii din Ungaria. Giula are o populație de 40 de mii de suflete din care ¼ sunt români, existând cinci publicații românești. Populația de aici este o una știutoare, dar nu vorbitoare de limba română. În aceste locuri a trăit ca ofițer L. Rebreanu unde funcționează publicația „Foaia românească”. Aici și-l închipuie pe blondul și elegantul român de pe Someș, Liviu Rebreanu și unde-și proiecta volumul de nuvele *Scara măgarilor*. „Cum să te afli la Giula și să nu dorești să treci pe lângă cazarma care găzduia odată regimentul regal maghiar 2 de honvezi”. La plecare remarcă cutia poștală care era vopsită în culorile tricolorului unguresc la care se gândeste: „închipuiți-vă prieteni, că i-ați trimite tânărului nostru locotenent o scrisoare. Ce i-ați scrie? Așa-i că este o întrebare frumoasă? I-ați scrie că noi românii într-o jumătate de secol am avut 5 lmnuri de Stat, pe când poporul vecin, același lmn de 150 de ani încoace”. Norocul că cei doi scriitori Cornel Cotuțiu și Ioan Pinteau au fost găzduiți de poetul Gaal Aron, o internațională de spirit și cultură. Toate acestea se petrec la 120 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu. Sărbătorit în locul unde a poposit și unde scriitorii bistrițeni au prezentat volumul 23 din Opere-Rebreanu. Scriitorul Cotuțiu își încheie entuziasmul cu

remarca adresată ghidului Vasile Gurzău „am văzut destule semne pe aici, că sunteți atât de sub ei, încât până la urmă nu veți mai fi deloc, decât niște foști Vasile. Niște foști Vasile mioritici”. Vorbește apoi în „metonimii” de banatul sârbesc, despre cele 36 de sate pur românești la sud de Dunăre care creează Valea Timocului; despre această comunitate uitată, fără intelectuali, comunitate fără istorie oficială, dar cu memorii familiale extrem de eficiente. Continuă cu Basarabia, ca „orizont al lacrimii răzvăntate” - un omagiu adus spațiului românesc, altfel decât celelalte provincii. Basarabeanul descoperă în Transilvania un peisaj asemănător, ondulatoriu „deal-vale” cum ar spune Blaga.

Aș încheia cu versurile lui Gheorghe Pituț „La noi un om e ca o casă / Pe deal o casă-i ca o țară / Și țara seamănă c-o masă / a cerului înalt de vară”. Scriitorul este magnific în arta de a crea medaliaone, cum este cel dedicat Valeriei Dascăl. Se mută apoi cu prospețimi mai iuți la Viena unde arată „că-i atâta minte în jur, dar oamenii aceștia își dau seama rar căci mai e nevoie și de suflet” unde face un comentariu aparte vizitând biserica Sfântul Augustin, numită de vienezi „Biserica Inimilor”, neuitând să amintească că aici s-a produs căsătoria lui Napoleon cu Maria Luiza și a lui Franz Joseph cu Elisabeta (Sissy) și cripta aflată în turnul bisericii cu 54 de inimi „o cochetărie pentru posteritate”. Aici autorul istorisește o poveste cum că peste ani, fiul Mariei Tereza „săvârșea o lungă și obositoare inspecție la regimentele grănicerești din marginea carpatică a Imperiului, când la Salva se adresa românilor <<Salve, Romuli, Parve, Nepos>>, adică <<Fii salutată mică nepoată a lui Romulus>>”. Locuitorii Vienei își prețuiesc până și toaletele publice - conchide autorul. Iată, deci, meticulozitatea; majoritatea vorbesc despre teatru, case istorice, palate, pe când autorul nostru înregistrează și locurile mai puțin cunoscute, dar fără de care nu se poate. Vorbind de palatul Mariei Tereza, având 16 copii, le-a construit în palat 1441 odăi și dependințe. S-a calculat că palatul poate găzdui o armată de 10 mii de combatanți. Privind însă „timpul peste umăr, constat că i-am stricat Valeriei Dascăl bucuria de a mă purta prin Viena ca pe un drum spre sine însăși. Și mă gândeam la un altădată reparativ”.

Un subcapitol din *Metonimii* ne poartă pe continentul unde „democrația e atât de plină de sine”. Sosește pe continentul american în aprilie cu zăpadă, cu viscol, cu frig, ceea ce nu-i împiedică pe românii stabiliți acolo să-și respecte tradițiile convenite în colectivitățile lor cum ar fi balul primăverii la care tânăra Anda îl întreabă pe autor: „oare dacă am celebrat-o, o să vină primăvara?” Autorul se convinge că „românii tânjesc după țara lor, după familie și prieteni. În raport cu viața de pe continentul american, fără să creeze o antiteză, C. Cotuțiu vorbește de românii din Chișinău, Grecia, Croația, Italia. „Mi-am propus să ofer date și fapte care se comentează de la sine, prin ele însele... Unde e românul e și frumusețe”. Poetei Doina Popa și preotului Ioan Mișuț, care a reușit să ridice la Warren (Michigan) cea mai mare Catedrală Ortodoxă română de pe continentul nord-american - le dedică un spațiu mai amplu. Pe pământ canadian, la Hamilton (Ontario) grație Asociației Culturale „Pământ Românesc” înființată de românii din exil în 1957; - o întâlnire cu bustul lui Eminescu din fața catedralei, ridicat în 2006, apoi „Rotonda Scriitorilor români din exil”. Bustul de pe pământul american este creația sculptorului Aurel Contraș pe care mai ales nășădenii îl cunosc pentru bustul Veronicăi Micle. Pe rotundă, în margine de pădure, un alt bust al lui Eminescu (dintre cele 3 din continentul nord-american) și poate cel mai reușit creat de Nica Petre, o sinteză între sculpturalul renașcentist și modernitatea brâncușiană. Credința creștină și dragostea pentru cultura originară sunt doi dintre factorii coagulanți (spune autorul) care cultivă și ocrotesc unitatea comunității românești. Din informațiile dobândite de la familia Popa (poate poeta Doina Popa) un gând bucurios și optimist „ce minunat e că atunci când ieșim de la Sfânta Liturghie, noi, dar mai ales tinerii, cuprindem cu inima ușoară chipul lui Eminescu”. Despre *La noi* și cărțile lui Cornel Cotuțiu, altfel de scriitură cu care suntem obișnuți - „o gândire împreună despre vremea de mâine”.

Aș încheia cu un citat existent în cartea *Zbor alb în picături de rouă* a Doinei Popa, (româncă, colaboratoare la Cercul Internațional, Detroit - amica talentatului prozator Cornel Cotuțiu) aparținând filosofului indian Osho: „Ori încotro căutați - în norii cei albi, în stelele nopții, în flori, în curgerea unui râu - ori încotro căutați, căutați misterul. Și oriunde îl aflați, metidați asupra lui”.

Cornel Cotuțiu, prin cele trei volume *La noi*, ne propune o meditație adâncă despre lume și mister ca rost existențial.

Sandu Al. Rațiu

Recenzie

Cronica de la Rădăuți și iscusita lui pană!

Pornind de la titlul cărții, „5 Anotimpuri”, autorul reușește să invite cititorul să răspundă la întrebarea firească: de ce cinci anotimpuri când tot omul știe că nu sunt decât patru, mari și late? Întrebarea persistă pe parcursul întregii lecturi și, abia la sfârșit, descoperim că universul lăuntric al lui Ilie Hoza poate acoperi, prin dimensiunea sa amplă și delicată, toate cele patru anotimpuri, adaugând unul insolit și tulburător, care îi aparține doar lui: cel al sensibilității sale. Aerul lui de faun veșnic uimit, care privește natura prin ochii piticilor pe care îi școlește, îl determină să facă abuz de diminutive, ca un alint condimentat uneori cu rigoarea specialistului. Imaginația lui este într-o veșnică mișcare, asemenea tuturor neamurilor de pițigoii care-l însoțesc de-a lungul anului. Peregrinările „fenologice” ale hoinarului Ylie - cum îl dezmiardă Fănică Ciurescu pentru al detașa de ceilalți Ilie - sunt în fapt încercări permanente ale acestuia de a-și armoniza muzica interioară cu Marea Simfonie a Naturii. Citite pe muzica lui Mozart sau Vivaldi, miniaturile colegului nostru devin stranii și nevinovate orgii olfactive, aseasonate cu flori, gândaci, furnici, fluturi și păsări ca într-o veritabilă Grădină a Raiului pogorâtă miraculos la Anieș.

Fascinantă și reconfortantă totodată este ușurința cu care autorul, din două trăsături de „penel”, reușește să ne contopescă în atmosfera locului, a anotimpului sau a stării lui sufletești: „Vreme moale, moalcă, câteva gene de lumină prin prisacă, ceață lănoasă pe măgură, chiciură și promoroacă pe firul părului pe care-am urcat sus la izvorul de apă plată”.

„Iau pulsul ploii ascuns sub dranița putredă, din streășina înșirată cu mărgharite. Burlanul - clopot de ploaie, talangă cu limbă lichidă, toacă de tablă - se zgâlțâie ușor, împrăștie jeturi de apă și unde sonore”. „Dulce ca mierea e somnul de dimineață, când, cu visul prins în braț, cu încheieturile topite în așternut și trupul moale ca plastilina, caut cu palmele calde umbra răcoasă a frigului sub pernă iar cu tălpile scoase de sub plapumă, pipăi urma de lut a unui drumeag neînceput... ” ; „...și sara s-a luminat dintr-o dată și-n cămăruță a început să amoroasă a ceai de mintă creață, lucrurile s-au răsturnat ca-n copilărie, pe tavan au prins s-alerge greierii, pe pereți cu zugrăveala decojită, păianjeni caraghiși s-au datat în danț pe leagăne de mătăasă, iar fluturii s-au pornit la valț într-un loc prea strâmt”.

Ilie este uneori, în viața de toate zilele, un actor ușor cabotin, dar de fiecare dată spumos și imprevizibil. Unii actori stau în spatele decorurilor, alții își frig genunchii de reflectoare, numa Ylie este mereu printre spectatori, amant rafinat al cozeriei, când firea lui deschisă dă în clocot, vaporizându-se și aromind spațiul dintre el și noi cu parfumul prieteniei veșnice. El are darul inefabil, cu această carte, de a deschide o fereastră luminoasă spre natura pentru cei care suntem asemenea lui, precum și pentru cei arestați de bună voie între betoane sordide și termopane plicticoase.

* Ilie Hoza, **5 Anotimpuri**, Cluj Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011, 145p.

Sorin Trelea

Eseu

INSPIRAȚIA

Revista Poezia nr. 1/2012, tipărită sub generosul generic „Poezie și inspirație” se deschide cu editorialul semnat de Cassian Maria Spiridon intitulat: *Poezia, un dar al Inspirației*.

Autorul a mai abordat tema și în alte eseuri publicate în aceeași revistă (al cărei redactor șef este), reunite în volumul - GÂNDURI DESPRE POEZIE (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2010).

Textul din 2012 sintetizează și dezvoltă concluziile enunțate anterior, abordând și teme noi. Misterioasa inspirație, imposibilă de elucidat pe deplin, constituie un subiect demn de tot interesul, mai ales că îmi permite să-mi prezint și punctul meu de vedere.

Cassian Maria Spiridon pornește de la Platon și Aristotel care au exprimat puncte de vedere diferite asupra inspirației.

Pentru Platon, poetul este un releu de transmitere prin care se exprimă zeul. În momentul de inspirație, aflat sub harul muzelor, poetul nu mai este el însuși și nu mai are discernământ.

Aristotel consideră că două cauze au condus la nașterea poeziei și anume darul imitației în conclurare cu cel al armoniei și al ritmului. Poetul nu mai este un exaltat ci un om normal care își exersează talentul metodic. Cu aite cuvinte nu există inspirație decât transpirație, meșteșug, exercițiu.

Eseistul aduce în dezbateră părerea lui Hegel care leagă poezia de frumos și inspirația de imaginație. Nicolai Hartmann consideră că artistul convertește materialul extraestetic/de conținut într-o formulă esențializată care înconjură ideea și apoi leagă creația de libertate, înfăptuirile fiind în domeniul aparentei, al virtualului.

Mai departe, Cassian Maria Spiridon se oprește asupra lui Heidegger care leagă creația de locuirea umană. Vorbind despre Hölderlin, filosoful afirmă că în mod poetic locuiește omul, dacă bunăvoința pură se adresează inimii și astfel se

- continuare în pagina 8 -

Lucian Gruia

Eseu

ajunge la o dreaptă măsură, la esența ființei.

Apărând în dezbatere, la Hartmann, ideea și inconștientul, ajungem inevitabil la ființă și la arhetip, adică la conjuncția dintre Jung și Heidegger.

Între idee și arhetip, în concepția lui Jung există similitudine directă: "În apa artei, în apa noastră, care mai e și haosul, se găsesc sclipirile sufletului lumii ca forme pure ale lucrurilor esențiale. Aceste forme corespund ideilor platonice, de unde rezultă și o coincidență a sclipirilor cu arhetipurile, dacă admitem că imaginile externe ale lui Platon, păstrate în locuri supracelste sunt o specificare filosofică a arhetipurilor psihologice."

Arhetipurile, la Jung, sunt forme de universală răspândire în psihic (categoriile ale imaginației, ideii primordiale, reprezentări colective) care condensează specificul gândirii și concepția de viață (în special, problemele majore ale existenței), organizate algoritmic, repetându-se ca manifestare, de la generație la generație. În concepția psihanalistului, arhetipurile întrupează și ideile, atât cât sunt accesibile psihicului uman, ele fiind, în primă instanță, prototipurile abstracte ale obiectelor și fenomenelor realității (avându-și sediul în mintea demiurgului lumii acesteia). Există un suflet (inconștient, subconștient și conștient) individual și unul colectiv (al speciei), arhetipurile regăsindu-se la nivelul inconștientului colectiv (statornic din generație în generație), inconștientul individual regăsindu-l în momente importante ale existenței.

Mai trebuie să aducem în discuție și ființa, care la Heidegger reprezintă esența vieții subiectului care ființează fie ca entitate individuală fie ca entitate supraindividuală.

Ființarea rezidă așadar, în starea sensibilă de existență a subiectului și cunoaște numeroase gradații: de la elementele anorganice lipsite de lume dar care pot fi atrase în sfera ființei de către om, plantele, animalele și omul care poate atinge două stadii de existență: inautentică, în care nu poate atinge decât stadiul de ființă personală și autentică, situație în care poate recepta ființa suprapersonală.

Devine clar acum că putem stabili o similitudine între sufletul individual și colectiv jungian și ființa personală și suprapersonală/absolută la Heidegger.

În acest punct începem să descifrăm mecanismul inspirației.

Pentru Heidegger, ființa supraindividuală stă în ascundere dar există momente în care se dezvăluie ființei personale, dacă aceasta locuiește autentic, prin opera de artă. Momentul ivirii provoacă o nouă ființare, a cărei trăire este însoțită de frumusețea și adevărul relevării esenței existenței. Contopirea aceea sub semnul unicității și originalității coferă specificul propriu, prin contribuția ființei personale și profunzime prin contribuția ființei suprapersonale.

Iată ce spune Heidegger: "Instalarea adevărului în operă este producerea unei ființări care până atunci n-a existat niciodată și care nici nu va mai apărea vreodată. Producerea situează această ființare în așa fel în deschis, încât abia ceea ce urmează să fie produs luminează deschiderea deschisului, în acest fel el iese la iveală. Acolo unde producerea aduce în mod expres deschiderea ființării, adică adevărul, ceea ce este produs este o operă. O asemenea producere este creația." Și mai departe Heidegger concluzionează că esența artei înseamnă punerea-de-sine-în-operă a adevărului.

În această raportare dezvăluitoare se petrece o irumpere a ființării omenești în întregul ființării și astfel ființarea ajunge la sine însuși. Pe această treaptă ontologică se conturează constituția de ființă, caracterizată prin: faptul-de-a-fi-în-lume, faptul-de-a-fi-laolaltă-cu ceilalți, înțelegerea, libertatea, transcendența, proiectul, grija, faptul-de-a-fi-întru-moarte.

Pe plan psihologic, această revelație se produce în clipa în care inconștientul individual intră în contact cu inconștientul colectiv și accesează arhetipurile.

Ca să se ajungă la momentul inspirației, trebuie ca artistul să mediteze îndelung asupra temei care îl obsedează la început difuz, aceasta să cadă în inconștientul personal, să se asocieze cu alte teme și imagini relevante, pentru ca apoi, pulsionile sensibilității depășind o tensiune limită, să irumpă în

inconștientul colectiv întâlnind zestrea arhetipală a speciei. După această coborâre, ridicarea temei clarificate ajunge în conștientul individual. Acum se naște opera originală de artă care înglobează într-un tot unitar atât contribuția individuală cât și pe aceea a speciei. La nivel mai abstract, clipa sublimă a inspirației, identifică ființa individuală cu ființa supraindividuală/absolută.

Momentele creatoare ale ființei, similare celor ale sufletului (pe care tocmai le-am expus), se regăsesc în momentele împlinirii proiectului de locuire autentică, ale cărui trepte sunt după Heidegger următoarele: nivelul de cituire (la nivelul libertății totale), nivelul dobândirii de teren ferm (posibilitățile finite de realizare – medii, materialele etc) și realizarea concretă (unică). Cu diferența că în concepția lui Heidegger ieșirea din sine și contopirea cu ființa suprapersonală se petrece pe verticală, iar în cazul lui Jung, contopirea inconștientului individual cu cel colectiv urmează o cale descendentă. Se ascunde aici, după părerea mea o întrebare tulburătoare. Nu cumva în concepția psihanalitică, introspecția sufletească ascunde ideea unui Dumnezeu imaginat doar de conștiința noastră (concepție devenită arhetip din timpurile aurale ale omenirii), iar în ascendența ființei se regăsește un Dumnezeu exterior, cu adevărat demiurgic?

Revenind la problema inspirației, trebuie să remarcăm faptul că fenomenul este însoțit de eliberare ontică, de trecerea existenței de pe o treaptă inferioară pe una superioară. Acest salt calitativ, reprezintă după mine, inspirația.

Uzitând termeni generați, Cassian Maria Spiridon se apropie de această concepție când afirmă într-unul din eseurile sale anterioare: „Și „Poeților, în travaliul lor supus inspirației divine, li se imprimă o transcendere care leagă particularul de universal, ce depășește îngustimea eului propriu, pentru a se lăsa cuprins de întinderile infinitului prin care simpla vibrație la un anume eveniment capătă o înălțime ce trece dincolo de simpla percepție personală.”

Lucian Gruia

Nostalgii măierene

Mi-e dor...

*Dar, oare, BUCUREȘTI-ul ce-l, când măier'ean ai început, și DOR nespuse de coțobrei te-apuc-așaaaa... ca un făcut ? //

** Te-apucă, și nu poți să scapi, / oricât BOBOȘA țî-o tot sapi, / oricât PĂRCIOAIA țî-o alungi, / chiar cu SĂMNIDA de-o disjungi, / ca FIC-ul tot să concureze cu PRISLOP, / și fiecare măier'ean să poarte clop, / nu <"cușmă lungă-sângeorzăni">!!!

***Cum POD-ul oglindit-citit, în apă-i DOP, / și COȚOBREII-s măier'eni / cu spicini mult' pe coaste, / MI-E DOR de MĂGURELE noastre; / MI-E DOR de PODURILE vaste, din HÂNȚOIAIA-n TUTULEASA, / de drumu' luuung la BRIDIREASA, / de locurile unde paște vaca, / de numuliții de pe mândră SACA, / de Ba' MITRAȘ buiac luân' zălog, / de 'nalt pârleazu' piestie on zălog, / de FICU' din GUREȚ amplificat în BORI / cu SĂMZĂ'ENE, fecioare și feciori; de MAICA SFÂNTĂ parcurgân' pâr'eț, / să ciiie CASA noastră LUME; de casa mnică vece-a LIE' LUCR'EȚI, / de z'illie cân' nie c'emau bur'eț / să îi culegem proapeț'-pofitori; / de-nvârtoarea morii, cea cu spume; / de grâu' copt, întepân' la subsuori; / de iarna-n uliță cu sănii și patine, / cu obrajorii rumeni, năsucu' în botine; / de-ABECEDAR și Doamna 'NVĂȚĂTOARE, / când a citi știam din „CATECH'ISME”, / iar Dumneai. Înăit-Răbdătoare, / tot insistă s-alunge hou'n schisme, / din cele ce mai nasc teribilisme; / de drumu' greșeu până-n MUNCIE'EL, / cu spatele. mereu, către BÎRG'AIE, / pe un fundal mănos-adânc de CĂLIM'ANI; / c'iar de ȚURANA iu' PURCIE'EL, / cân' FIC-u', dărdăien' su' zbor de cilioaie, / lățăștie Calea lui a car cu boi plāvani; / de Ș'ASU coborât din DROGOM'ANA, / mălaiu'-n toamnă bine să îl aureasca, / luîn' egz'emplu' cum JĂR'EADA, m'ana, / o tot adună-n CLĂI de GRĂU, / 'nainte ca păpușa mălai s-albească; / de horile din trîșca v'ec'e, c'e lumiască, / cântân'u-să cum oia-i sfântă și-i cierească; / de f'usu'MAMEI, sara, harniic și prâsnel, / îngreun'ân'u-să cu LĂNA coborâtă fir, / din cân' în cân' udată ADN-ic; / de stingerea curată, La CIUROI, a lu' lonel- / 'nsetatu' potolin'u-să mareic; / de vorba de copil, cea spusă grav sub patrafir, / cân' DUMNIEZĂU Privea de sus, la FAȚ'-Ascuns, / și, uneori, Să mai Lăsa să-L vezi la FAȚĂ; / de TURNU' Nait, cu clopotu' adânc pătruns / că SFÂNTA SLUJBĂ-I DAR solemn, 'ntrebând <"De ce-i viață, / când moartea-i peste tot și pentru toți pe rând.">; de VALEA CASELOR 'nșirând la case pe PĂR'ĂU' M'AIERU- / un NUME ce s-a-ntins încet, ascuns și

blând, / peste suflarea, de o parte și de alta, someșând; / de MĂGURA c'e MARE cliposând...//

***...De câte și mai câte... REPERĂRI în GÂND... / făcându-te că ai uitat s-aduci în rimă C'AIERU, / tot prefăcându-te bucureștean de ... rând!!!

ELISERVA pliin die nostalgii măieriene, în CAPITALA începutului de aprilie 2008

ELISERVA MĂIEREANU / Din ciclul <rebreniene >

Rădăcini

Lui Liviu REBREANU și copilăriei sale măierene, iama, răsând, de pe fața Pământului, Măgura Mare făcătoare de umbră, până către amiază, peste întreg Maieru-I !!

Mi-e MAIERU-I mai tot ce am, când sufletu-mi devine iar copil, Atunci, mă furîșez, tiptil, să târnuesc năsuc pe geam ca Soare să clipească- zare, turtind de tot Măgura Mare cu frigul ei tăios subtil. Mi-e MAIERU-I EL singur, BUNUL în suflet, când mai fac apel. Pe EL, în vuget și în umblet cu fină-nforare, îl port BLAZON, ca pe+un drapel, și-l strig în gura mare: <CU MAIERU, EU, <<CRED ÎNTR-UNUL>>!!>

Eliserva N. Călidonscri*, în București-ul începutului de martie 2003 (grozav de iernatic) Reluare și completare de către ESILERVA MĂIEREANU, BUCUREȘTI, 15.06.2011

Pelerinaj și Invocare (Se dedică împlinirii a 125 de ani de la nașterea romancierului, în 27.11.2010) (De față « Sărutul pământului » și INSCRIPTIA de pe monumentul <LIVIU REBREANU> din CIMITIRUL <Belu>/<Șerban-Vodă? București: <LIVIU REBREANU

1885/1994>

<... Ion încet, cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își corobî fruntea și-și lipi buzele cu vultate de pământul ud. Și-n sărutarea Aceasta grăbită el Simți un fior rece, amețitor...>

(*) REBRENE, REBRENE, / BUNULE REBRENE! / Departe de peon*, / pogoară-te prin vreme / ACASĂ la ION ! / Privește-I cu alean! / Te ține-ntr-o ICOANĂ!!!

(**) De tare greu, mereeu, nu scapă... / PĂMÂNTU-i nelucrat, / că, iară, n-aare APĂ! //

(***) Mai merge în POIANĂ... / 'L-așteaptă pe IONICĂ, / din SPANIA, să vină! //

(****) În ochi lumina-I tot mai mică, / 'l-ndeamnă spre ICOANĂ, / Privindu-te, se teme, / Se teme de ... lumină: / <"Pierdutu-mi-am o coasă / și pe MĂRIIA mea! / Adu-Mi-I, DOAMNE, ACASĂ! / Răzbună-Mă, așa! / ...Demuult, MOȘ-MOȘU' nost', ION, o sărutaaat pământu' / să nu-I mai piardă-n veeeci ! / IEU, îț' sărut CUVÂNTU' ! / ... Mă... laaartă... Văăăăd... că... Pleeeci... _!>//

(*****) Și gârbovit de zile..., în fine..., / se îndreptă din șale, s-atingă, fin, ICOANA ! / Si, DOAMNE, cum, REB-RE-NE, atinsu-te-a pe TI-NE! / ... Dar... SĂ-RU-TÂND... POIANA !!! //

NOTĂ: <peon*> = „Țăran din America de Sud, devenit muncitor agricol, sărăcit și căzut în semirobie din cauza datoriiilor lui la FMI”, <"Micul Dicționar Academic Român">, Ed. <Univers Enciclopedic>, București, 2003, voi. 3, p. 995

ESILERVA N. Călidonscri, coplești de adevărurile noului destin al ȚĂRANULUI ROMÂN, București, 1.10.2003 Reactualizare ESILERVA MĂIEREANU, București, început de martie 2010

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN
Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, Liviu Ursă
Nr. scos sub egida Consiliului local Maieru
 Corespondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)
 Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.
 Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSĂUD
Machetare: Ilie Hoza
Tehnoredactare computerizată și tipar: IMPRES srl Bistrița, str. N. Titulescu, nr. 18, tel/fax: 0263 238027, tel: 0263 223201 ISSN 1224 - 643

„În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele”-

Liviu Rebreanu

MAIERUL

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XVII Nr. 1 (104) *** MAI 2013 *** 8 PAGINI *** 1 leu

Cartea

ICU CRĂCIUN – romancier al zilelor noastre

Motto: „Lucrurile trăite dispar în timp și reapar în literatură” – Mircea Cărtărescu

Nu întâmplător motto-ul cărții ne întrebă franc și cu aplomb: „Orice asemănare cu realitatea este întâmplătoare?” Da și nu, realitatea este punctul de plecare al oricărei ficțiuni. După cum știm, proza s-a aliat cu nonficțiunea, după 1990, prozatorii iau note de la realitate (cf. Sanda Cordoș), deoarece viziunea asupra unei lumi dezorientate, cum e și în cazul acestui roman, se formează mai greu. După 1989, trei tipuri de discurs au ajuns insistent, la modă: cel religios, memorialistic și sexual; așa cum vom vedea, avem de-a face, în cazul de față, cu un discurs memorialistic, autobiografic. Fiecare generație citește altfel trecutul, reconsideră și recuperează istoria într-un mod aparte, unic. Scrisul lui Icu Crăciun se definește, așadar, a fi o sumă de raportări ale conștiinței lui scriitoricești față de un anume SPAȚIU și față de un TIMP anume.

Ne referim la unul dintre cele mai bune romane ale lui Icu Crăciun, **Gradele de comparație**, colecția *Opera omnia* – Romanul de azi, Editura TipoMoldova, Iași, 2013. De ce prezentăm cărți? De ce apelăm la aceste cronici promoționale? Pentru că opera, mă gândesc la romanul în cauză, incită spiritul nostru, solicită „luarea unei atitudini” (Nicolae Balotă).

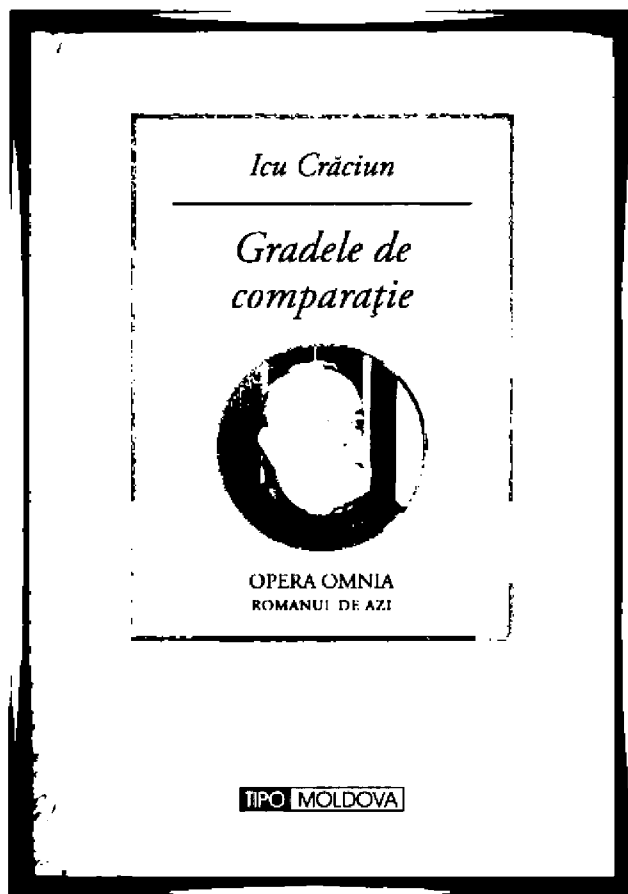
Începutul romanului e cvasibalzacian, se descrie pe spații ample – aproape întreg capitolul de început, clădirea impunătoare și atât de cunoscută a liceului urbei, denumită de către autor, Lăsăud. Interesante sunt datele istorice legate de înființarea acestui gimnaziu grăniceresc (1863), incursiunile în trecutul glorios al grănicerilor năsăudeni, acele „cătane negre” ce ajunseră să lupte chiar cu vestitul Napoleon. Impresionează prezentarea meticuloasă a uniformelor, mărturiile de azi rămase și clădirile devenite muzeu. Ca motiv de mândrie pentru școlile din oraș, sunt evocați cei șaptesprezece academicieni, ce fac din Năsăud, orașul cu cele mai eficiente locuri de învățare. Bastionul acesta de românism a rezistat și în comunism, autorul își aduce aminte despre acele timpuri prin personajul imaginat, cu nume fictiv, Petru Tofeni, cel despre care încă nu bănuim, din prima parte a cărții, că va fi unul din personajele-cheie ale romanului. Ca elev navetist din Rebrîșoara, Petru Tofeni rememorează la modul ironic, unele obiceiuri, devenite datini din viața elevilor interniști și anume „pescuitul.” Alături de el, se prezintă sumar, Dumitru Beraru, lăsăudean, cu nume fictiv, și el unul din pionii de bază din roman. Autorul folosește și numele reale ale unor personalități de frunte din localitate, e vorba de profesorii Octavian Ruleanu și Artemiu Publiu Alexi, Paul Tanco, Grigore Moșil, urmați de Veronica Micle, Dumitru Nacu, avocat, Ina Șuteu, nepoata academicianului Virgil Șotropa, Minerva Hosu, Emil Catarig ș. a.

La sfârșitul capitolului I, autorul atașează un alineat inedit și surprinzător, explicativ, dar și autocritic asupra limbajului folosit, de ce nu și cu o ușoară doză de autoironie și, eventual, reproș față de ceea ce va omite, dar și date asupra altor elemente din jurul clădirii liceului despre care nu a pomenit: vechea Casă a Pionierului, grădinița de vizavi și casa Mărcuș.

Așadar, încă din primul capitol al romanului, se creionează portretul personajului numărul unu, Petrică Tofeni, un posibil alter-ego al scriitorului, la care se

adaugă și componenții familiei Beraru, nume fictiv, în jurul căreia va gravita toată acțiunea cărții.

Lăsăudul – nume inventat pentru orașul Năsăud, autorul însuși argumentează: „bustul poetului Coșbuc e așezat în fața ușii de la intrare”, este locul unde se va desfășura acțiunea romanului, ca epicentru pentru întreaga Vale a Someșului Mare, dovadă că autorul „nu se regionalizează” pe spații mici, din contră, de la Valea Spinului până la Valea Mare sau Valea Ilvelor și până la Cluj, personajele romanului se mișcă în voie.

Petrică Tofeni, anunțat discret în capitolul unu, apare în continuare, cu amănunte din viața lui de tânăr – reparator TV, student – cu mintea nu „prea lustruită de lectură”, el ajunge profesor cu repartiție în Lăsăud. Prin Olimpia, Petre Tofeni intră în contact cu această familie, Beraru, ajunge cumnat cu Mircea, soția acestuia, Mioara este soră cu Olimpia, Maria Beraru îi este soacră. Scena primei nopți de dragoste dintre Petrică și Pia e plină de firesc și naturalețe, fără artificii false sau aiureli sexi. (p. 179).

Tendința autorului de a muta elemente onomastice din satul natal, Maieru este binevenită, cunoscută și la Rebreanu: „fântâna lui Macavei, pământurile Domițienilor, porecla de „Horiz”, adică îndoit de spate, Bubi Răsuflatu, Micuțu, ceasornicarul, fierarul Viluț a lui Nițuca, tâmplarul Filip, Paramon, cel ce schimba rolele la film, cu porecla de la studiourile americane.

Din capitolul al doilea, intră în scenă Dumitru Beraru, gestionar și barman tipic satelor de pe Valea Someșului Mare care urcă și coboară și el pe propriile lui grade de comparație, în funcție de schimbările sociale și politice în care este implicat. Nu ne miră faptul că acesta este informator, cărciuma fiind dintotdeauna un loc

prielnic delațiunii și tragerii de limbă. Capitolul al III-lea arată alte preocupări ale lui Dumitru Beraru, drumul lui prin Lăsăud, de la cărciuma din piață până la el acasă, pe strada Cisteț, ocazie cu care se descriu alte aspecte ale urbei.

Scriitorul Icu Crăciun reușește un portret complex al lui Mircea Beraru, reprezentativ pentru lumea intelectualilor din zonă, cu un nume inventat, dar care însumează cam tot ce avea tipic dascălul someșan. Peste tot este prezent acest Mircea, el observă, judecă, își dă cu părerea, cum ar fi cazul profesorului Coriolan Mirea ce urmează să plece în Germania federală. Acest moment i se pare senzațional, se tot discută pro și contra asupra soției lui Mirea care rămăsese în Turcia, fiind într-un turneu, ca dansatoare dintr-un ansamblu folcloric (capitolele IV-VI).

O îndrăzneală și surprinzătoare comparație a Lăsăudului cu Maieru o găsim în capitolul al VII-lea. În capitolul VIII, aflăm noi amănunte despre orașul Lăsăud, micile și marile drame cum ar fi scandalul profesorilor din urbe cu eleve de liceu la cabană, dar și idila dintre Mircea Beraru și Adămeasca – personaj feminin cunoscut din piesa de teatru a aceluiași autor, intitulată *Trenul*. Date noi se aduc în capitolul al IX-lea, despre tatăl lui Mircea Beraru, Onișor, originar din Dej. Aici lucruse și Mircea la combinatul francezilor unde învăța limba franceză. Considerații pertinente, pe alocuri comice aduce autorul despre viața la țară și cea de la bloc.

Frumoase pagini despre moartea tatălui lui Mircea Beraru sunt cuprinse în capitolul al X-lea, Onișor Beraru, izolat și retras, se resemnează și nu mai are putere de a trăi cu numai doi ani înainte de revoluție. Despre Mioara, soția lui Mircea știm că este de ioc din Nepos, născută Greabu. Existența ei de față este puternic influențată de orile colectivizării forțate, cei care refuzau, fiii acestora, elevi sau studenți erau trimiși acasă ca să-și convingă părinții să se înscrie în CAP. Rămâne bine reliefată figura tatălui Mioarei, Domide Greabu, nesupus și mereu revoltat, dar și activiști feroce cu metodele lor de convingere, precum Hangan, nume și personaj real din zonă (capitolul al XI-lea).

Revenirea la personajul cheie, pe nume Petre Tofeni, în capitolul al XII-lea, dă prilej autorului să aducă date interesante despre oamenii de după 1989: marele paradox al vremii – chelnerii și frizerii au câștigat de cauză contra inginerilor. Altă constatare – bisericile din Lăsăud sunt în număr neașteptat de mare (16), pe când cel al cărciumilor de trei ori mai mare. Sunt trecute în revistă și alte instituții cu o ușoară nedumerire ironică: patru bănci, busturi – o sumedenie: Liviu Rebreanu, Vasile Nașcu, Virgil Șotropa, trei facultăți (psihologie-pedagogie, istorie, religie greco-catolică). Starea jalnică a malurilor Someșului e privită critic, ca și episodul năucitor al închiderii minelor, goana după fier vechi de oriunde și prin furt. Nu lipsesc desconsiderări asupra celor care trec de la un partid la altul. Din amintirile Lui Petre Tofeni despre Dodo din Rebrîșoara, reținem alte isprăvi comice ale acestuia, farsa făcută familiei.

Capitolul al XIV-lea revine cu întâmplări petrecute în Nepos, după revoluție: dsființarea CAP-ului surprinsă cu umor dar și despre milițienii vechi și noi ai satului, figura primarului Ion Chinezu sau preoți apucați pe calea politicii peremiste.

Scriitorului nu-i scapă nimic din ceea ce era

-continuare în pagina 2 -

Iacob Naroș

Cartea

ICU CRĂCIUN – romancier al zilelor noastre

- urmare din pag. 1 -

caracteristic acelor vremi, cum ar fi Caritasul lui Stoica – pofta de câștig nemeritat ce a creat o adevărată isterie. De asemenea sunt privite cu ochi critic și ironic, alte rele de import. Alba neagra, cu Găluțaș despre care, în final de capitol, se aduc date suplimentare; mașinile de import și moda „parașutelor” care fac ravagii în străinătate, despre care Icu Crăciun a scris o carte separat (capitolul al XV-lea). O incursiune interesantă întreprinde autorul în Lăsăud printre victimele iubirii necondiționate, se reamintește povestea profesorului Onofreiu Pop și a Doinei Adamescu, iubita acestuia din cauza căreia ei se sinucide. Viața socială a văduvelor cărora nu le mai rămâne altceva de făcut decât să fie credincioase bisericii, un sobor de văduve ipocrite și acrite care cuprinde pe Veturia Pop, d-na Beraru, d-na Hoha și d-na Ani (capitolul al XVI-lea).

Capitolul al XVII-lea abundă în discuții politice – Mircea Poenaru, un alter-ego posibil al scriitorului, privește și critică cu luciditate societatea coruptă și anapoda ca pe-o „moară comunistă” care trebuie arsă. De ce? Pentru că toată această „șandrama a societății” cuprinde și ascunde „șoareci”- adică securiștii și activiștii care n-au dispărut, doar prin foc se poate scăpa de ei.

Episodul răsturnării organelor locale de partid și de stat din Lăsăud aduce aminte cu cel petrecut prin toate satele someșene, inclusiv Maieru, mult zgomot pentru mai nimic. Nu sunt uitate și alte apucături ia modă din care să iasă bani: cumpărutul vechiturilor pe nimic, comerțul cu lână și îngrijirea copiilor luați de la casa de copii în familie, nu de drag, ci luați de aceeași febră a banului.

Scriitorul se întreabă retoric, ce le-a adus revoluția eroilor din roman, tot el răspunde sarcastic: Televiziunea prin cablu și cât mai multe localuri, cârciumi de tip nou, cum e „Cotul cu Fum.” Apar și personaje de coloratură exotica, D-na Luiza ce ar fi fost în America (capitolul al XVIII-lea).

Petrică Tofeni revine în capitolul al XIX-lea, el renunță la învățământ, înființează un cerc foto cu elevii, fiind pasionat de fizică, ca profesor. Autorul nu pierde ocazia de a emite prin personajele romanului păreri critice asupra învățământului. Ca divertisment, bancul cu lupoaica - cei doi ce sug lupoaica, sunt Mircea și Petrică.

Amănunte picante aduce capitolul al XX-lea despre Petrică Tofeni și problemele lui amoroase – „eros concupiscentiae”, lumea femeilor și misoginismul acestuia, relația lui cu soția, Olimpia pare schimbată. Alte paradoxuri ale epocii sunt surprinse cu mult umor: în primii ani după revoluție, românii aduceau peturi din Franța ca pe niște moaște. Autorul apelează la toponime reale din Lăsăud: cimitirul de pe Comoară, Cuptorul de Aur care produce pâine și firme de cruci și plăci funerare. Nu lipsită de interes e legenda cu piatra în stabilirea graniței dintre Lăsăud și Salva. În nota adăugată capitolului, autorul vine cu alte considerațiuni asupra romanului și a felului în care este scris (p. 197-198): adică se iese din convențional, mai puțină imaginație, dar mai multă realitate.

În capitolul XXI-lea, apare în scenă personajul feminin, Alina, tipul femeii fatale. Ea este luată în mașină ca autostopistă, de Petrică Tofeni, în drumul lui spre Cluj. Alina, fata tânără și rafinată, ce apare în roman după aproape 200 de pagini, îi va aduce lui Petrică cel mai mare ghinion al vieții lui.

Petrică Tofeni are doi copii studenți: Radu și Andrei, de care e nemulțumit total. Cea mai mare surpriză a cărții se petrece în capitolul al XXII-lea, când Alina este dusă la spital, ca urmare a unei crize de epilepsie, acesteia i se făcuse rău. Petru Tofeni află de la doctor că Alina este însărcinată și că-l declară ca tată chiar pe el. Spre stupefacția lui Petru Tofeni, marea lui frământare începe de la ideea următoare: rușinea ce-o va păți când se va afla vestea acasă, chiar dacă nu e adevărată.

Retrospectiv, capitolul al XXIII-lea aduce date esențiale despre Alina Plugaru, din care rezultă că este experimentată, provenită dintr-o familie modestă, mamă-sa, Raveca, îngrijitoare la spital, singură avusese grijă de ea așa cum a putut. Trecută prin toate cele, Alina chelnerița și-a propus premeditat să-i cucerească pe Tofeni cu orice preț.

Întreg capitolul XXIV este străbătut de gândurile lui Petru Tofeni, din ce în ce mai agitat, el se compară

cu alte cazuri asemănătoare, cum e cel al profesorului Nistor de la liceul Silvic. În urma investigațiilor medicale complete, doctorul atestă că fata nu e gravidă cu Petrică. A doua veste năucitoare pentru eroul nostru și surpriza cărții, cheia sfârșitului tragic al lui Tofeni, e că, după spusele doctorului, acesta este infertil din naștere, ca atare, el nici n-ar fi putut avea copii. A treia dilemă, Petru Tofeni e în mare cumpănă, dezamăgit și furios, el se zbate în cea mai mare incertitudine – cine este atunci, tatăl copiilor, cu cine l-a înșelat soția lui, unde și când? - toate acestea în capitolul al XXV-lea.

În ultimele trei capitole, XXVI-XXVIII, Petrică Tofeni, dezamăgit și amețit de gânduri negre își vizitează pentru ultima oară, copiii – profitori și leneși, ei nici nu erau la cursuri, așa au fost obișnuiți. După scurta întrevvedere, pe drumul de întoarcere spre casă, bănuielile lui Petrică sunt tot mai neclare, el crede că a fost înșelat, cât timp a fost terist, în armată, la Zalău, timp de cele șase luni. De aici, își aduce aminte și de alți colegi care pășiseră la fel. În final, Petrică Tofeni, nu găsește nicio rezolvare, fire slabă, el nu mai vrea, nu mai poate să trăiască așa, pe mai departe, ca urmare, se sinucide.

Lumea surprinsă de scriitor în paginile acestei cărți e o lume pestriță, în asonanță cu epoca, cu schimbările. De la oameni de vază, academicieni, profesori – „cei mai ciudați și mai neconformiști oameni de pe planetă” (p.188), doctori, judecători, procurori, avocați, asistente, studenți, elevi, pedagogi, țărani dârzi și neînfricați ca Domide Greabu din Nepos, preoți și până la brutari, angrosiști soioși, șperțari, cârciumari, chelneri dubioși, chelnerițe versate, văduve simandicoase, pești, parașute, handicapați, activiști ca Hangan, milițieni – Ciuta zis Păpușă, declasați, cerșetori, oameni fără căpătâi. Fiecare dintre aceștia se află pe o anumită scară, palier al valorii proprii, unii se zbat să urce, alții coboară, doar autorul găsește fiecăruia, după măsură, gradul de comparație potrivit. Ca personaje principale, avem cel puțin 15, episoade – peste 60, nume după porecle – 10, toponime reale – 45. Scriitorul dă cel puțin trei definiții filozofice ale vieții (vezi p. 29, 188).

Pentru a da culoare și autenticitate acestei lumi, autorul apelează la regionalismele zonei, unele dintre ele, neobișnuite: „copârșeu, jiță, melițat, pe vedere, povoi, calhău, mocicos, a izări, țipter, sclept, straif, sforac, moină, pociog, hulistră, făgădău, horean, bolând, țoale cu bgiță, șlegă, a gâta – a termina, a te huști, glajă, pidosnic, hăitaș, crâmpoțite de ura, a bloji, bătuț și melițat, a mādări; expresii populare ca: „a bea zama clopotului, bată-l amarul să-l bată”, a celui fetele, a căzut polog, a-i merge buhul, Draga badii, ce faci?” Nu lipsesc și neologisme ce fac casă bună cu celelalte categorii enunțate: „sibarită, fideiuoar, daghereotip, obstinație, zâmbet inefabil, versatiliu, senifează, puchini, eros concupiscentiae.” Câteva cuvinte aparțin lumii interlope: „am buctat-o, a părli o fată, potol, pipiță, a prinde șpilul, țara lui pește, ștoarfă, revoluția căcatului, hogeac.”

Reîntoarcerea autorului se face în timpul conservat - „nimic nu s-a schimbat, zăgrăveala era aceeași”, rememorarea nu e ancorată în prezent, ci într-un trecut apropiat, asta înseamnă o apropiere doar, cu trimitere la onoarea și demnitatea grănicerilor năsăudeni ca replică la toate cele atât de degradate din zilele noastre.

Parafrazându-l pe Cioran, îmi permit să închei, subliniind următoarele: Se cuvine să citim acest roman, nu neapărat pentru a-l înțelege pe Icu Crăciun și lumea personajelor sale, ci pentru a ne înțelege pe noi înșine. Cu o luciditate tăioasă, autorul denunță zădărnicietatea vieții în comunism, degingolada și păcatele ce macină societatea în nesfârșită tranziție. Prin acest roman – oglindă a societății în care trăim, Icu Crăciun ne sugerează iluzia „provinciei iluzorii”, el ne transmite biografii tari, povești ale unor oameni cunoscuți, dar și mizantropia acestora care generează scepticismul. El împletește istoria străveche cu prezentul desuet. Iată, de ce Icu Crăciun crede cu atâta tărie în scrisul care zidește, iată, de ce pledez prin această cronică pentru plăcerea lecturii, a intimității cu textul care se lasă citit și dă de gândit.

Iacob Naroș

Profil

Cu Dora Alina Romanescu

PE DRUMUL DORULUI ȘI AL DESTINULUI

Plecată încă din tinerețe să-și împlinescă rostul vieții, tocmai la Marea cea Mare, Dora Alina Romanescu se află astăzi într-o etapă de plină afirmare creatoare. De Țara Năsăudului o leagă un dor necuprins și pune pe altarul vintelor gândurile și trăirile sale, își întoarce ocheanul sufletului spre cele mai frumoase clipe petrecute aici, pe meleagurile lui Coșbuc și Liviu Rebreanu, dovedindu-se o continuatoare a acestor corifei ai scrisului românesc.

Vine adesea acasă, iar când nu poate, călătorește pe drumul dorului cu ochii minții și se oprește la casa părintească, șterge lacrimile celor dragi cu colțul năfrâmii, își îmbrățișează prietenii și cunoscuții, poposește pe la vecini și dă viață prin scrisul său evenimentelor care definesc acea veșnicie a satului. Drumul acesta nu ține de măsurători, e unul al sufletului, al dragostei de oameni din care se hrănește puterea sa creatoare. Prin această artă iubește cu noblețe viața și trăiește prin ea cu intensitate.

Dora Alina Romanescu este o ființă sensibilă și sentimentală, creează opere literare cu o arhitectură de o rară frumusețe. Construcția lor are la bază o structură compozițională bine încheiată, un limbaj artistic autentic, iar mesajul se declină într-un stil armonios. Ea modelează sentimente și conturează un peisaj uman pe care îl împrumută din realitatea contemporană. Realismul operei sale este plin de culoare epică în care fraza are fluiditate, se decantează în sufletul cititorului.

După ce a scris „Dealul comorii”, „Distanțe” și apoi „Blestem”, romane prin care face incursiuni în viața satului natal, purtând amprenta unor atente investigații în psihologia umană, Dora Alina Romanescu ne aduce în dar un volum de povestiri cu accente în universul rebrenian și nu numai. Semnificative, în acest sens sunt scrierile intitulate: „Bade”, „Salt...în privată”, „Hoțul” și „Ruga mamei”. Aceste povestiri sunt documente sufletești, sunt mărturii ale unei conștiințe elevate și luminoase, contopite cu lumea din care provine.

Titlul celei dintâi povestiri amintește de termenii de înrudire în limba română, temă abordată într-un important studiu de lingvistică parvean Vasile Scurtu, din comuna vecină cu Rebra, în care cuvântul „bade” sau „bădiță” are sensul de frate mai mare, prin care, cel mai mic își exprimă sentimentul lui de respect: „, Badeeee... vin cu tine. Nu stai singură în casă. Mi-e frig...îs flământă ! Băiețelul și-a luat surioara în spate și a străbătut cu greu curtea până la casața babei Saveta, clătînându-se. Era slăbuț și doar cu puțin mai mare decât surioara lui”.

Conținutul povestirii este unul ancorat în realitățile contemporane, trist dar adevărat. Familia lui Vasile și Răfăla din Rebra cunoaște în prima etapă a existenței sale o viață prosperă, are tot ce îi trebuie: casă, gospodărie și patru copii, după care intră într-un dezzechilibru. Amândoi părinții cad victimă unui viciu în urma căruia se prăbușesc din punct de vedere psihic și moral. Își cheltuiesc banii de pe apartamentul vândut, pe băutură, își neglijează în mod grosolan pe cei doi copii mai mici și ajung în gura satului ca doi oameni neisprăviți.

Dramatismul povestirii este atins în momentul când,

-continuare în pagina 3 -

Prof. Mircea Daroși

Profil

Cu Dora Alina Romanescu

PE DRUMUL DORULUI ȘI AL DESTINULUI

- urmare din pagina 2 -

Vasile și Rafila sunt de acord să-i „vândă” pe cei doi copii mai mici unei familii de francezi, venită în vizită la Rebra în cadrul acțiunii de înfrățire cu localitatea Pringy. Adrian și Crina în vârstă de 6 și respectiv de 3 ani se bucură de dragostea celor doi părinți adoptivi, chiar dacă aceștia divorțează la un moment dat, primesc o educație aleasă și se împlinesc pe plan profesional, beneficiind de condiții materiale deosebite. Clepsidra timpului își macină nisipul iar părinții lor naturali continuă să-și ducă viața sub imperiul viciului care le bântuie sufletul, fără să-și facă vreun proces de conștiință.

Punctul culminant se petrece în momentul întâlnirii Crinei cu părinții ei la Rebra, fiind cuprinsă și ea în grupul celor care în repetate rânduri au făcut acest schimb de vizite. Dezamăgiți de reacția frumoasei domnișoare care nu cunoștea secretul poveștii sale, rămâne stupefiată de starea morală în care îi găsește : „... *duhoarea de alcool ce o emana respirația celor doi a făcut-o să se dea înapoi. Când femeia s-a repezit spre ea s-o îmbrățișeze, fata s-a ferit cu repeziciune din calea ei...*”

Refuzul Crinei de a-și recunoaște părinții biologici pentru faptele lor din tinerețe, constituie deznodământul acestei impresionante povestiri.

Lectura „Hoțul” este reprezentativă prin psihologia personajului, prin frământările Anei, tipul femeii de la țară care, asemenea Vitoriei Lipan, devine un adevărat detectiv pentru aflarea făptașului. Într-o formă hazlie este construită povestirea „Salt...în privată”, purtând accente de umor ca în nemuritoarele „Amintiri din copilărie”. Stilul cald și cuceritor, fraza antrenantă prin însăși natura ei comunicativă, bogăția regionalismelor, paralelismul planurilor epice, diversitatea peisagistică, respectul pentru tradițiile culturale și religioase, dar și măiestria povestitoare, sunt elemente care susțin coloana vertebrală a acestei opere. Deosebit de bine conturat este portretul dascălului din comună, Ștefan Rebrean, iar „Ruga mamei” reprezintă simbolul credinței noastre strămoșești.

Ciclul povestirilor continuă cu alte câteva titluri care ne conduc pe drumul destinului din lumea orașului, al vieții agitate și atât de bulversate din acest mediu. „Îngerul morții” „Mesaj în eter” și „Bruta” fac parte din această arhitectură. Eroii coboară dintr-o realitate bine cunoscută, trăiesc experiențe de-o mare complexitate în care, pentru unii, iubirea naște iubire, iar cei orbiți de interese meschine o pun la stâlpul infamiei. De fapt, aceștia din urmă sfârșesc în chip lamentabil.

Paul din povestirea „Îngerul morții”, Mihaela din „Mesaj în eter” și Maria din „Bruta” sunt personaje care își deschid sufletul spre o iubire statornică, însă destinul lor devine un joc al încercărilor. Dacă în primii ani de căsnicie totul le merge bine, încât nimeni nu-și poate imagina că cineva sau ceva le-ar putea tulbura liniștea familială, furtuna vrajbei pune stăpânire pe sufletele lor. Locul iubirii este luat de minciună, neîncredere și de cele mai multe ori de surprize neplăcute. Aceste personaje speră ca partenerii lor de viață să revină la normal, dar totul este în zadar.

La polul opus al acestei categorii se află Eugen, Rosalinda și Vănel din povestirile amintite. Cel dintâi nesocotește cu brutalitate marea dragoste care i-o poartă soția sa Mihaela, pentru care, viața alături de el a devenit un infern. Rozalinda este tipul femeii care în prima etapă se dăruiește cu toată dragostea soțului și familiei sale, după care se prăbușește din punct de vedere moral, prin infidelitate, dezmăț și sfidare totală a bunului simț. Anghel, amantul ei are muștrări de conștiință și se sinucide. Aceeași soartă o împărtășește și Eugen. Vănel este o brută satanică care o consideră pe Maria ca pe un obiect supus poruncilor sale. Doar Paul și Mihaela își găsesc fiecare reazemul pe o nouă iubire, sinceră și adevărată pentru a-și continua drumul în viață.

Autoarea ne introduce cu abilitate în atmosfera atât de imprezvizibilă a școlii prin lectura „Joc murdar”. Ca un fin analist și psiholog de excepție, dar și un pedagog desăvârșit, ne dezvăluie o experiență tristă a omului de la catedră. Isprăvile Diandrei, minuțios plănuit, vin să contureze comportamentul unui adolescent care își modelează reacțiile după bunul său plac, inventează și se expune unor situații care dezamăgesc pe cei dragi, atât de încrezători în moralitatea sa. Pentru diriginta ei, jocul său murdar este o experiență pe care nu și-o mai dorește niciodată. Prin povestirea „Lacrimi peste timp”, Dora Alina Romanescu aduce un omagiu profesorului năsaudean, Octavian Ruleanu, cel care i-a insuflat dragostea pentru literatură, în anii de liceu.

Aparent izolate și independente una de alta, având fiecare un sens separat, aceste povestiri se leagă între ele prin câteva elemente comune ce dau unitate și coeziune lucrării. Dora Alina Romanescu este scriitoarea de mare vocație care pune probleme și gândește asupra lor, este un talent consacrat în literatura română.

Prof. Mircea Daroși

C.P.N.

Păsărar de iarnă

Săsâiții lui Moș Nicolae

În ograda școlii. Mă întorc cu David de la școala grădinarilor. Prin rămurișul molizilor gemeni, pudrați de primul omăt. Interceptez un cântecel abia audibil: săsâituri subțiri, scârțâituri de șorice, clinchete înalte, fine și penetrante terminate în caligrafiate fiorituri.

- Țin' ță ție? Țin' ță ție? Pițigoi de brădet, ori de cer, codați, cojoacă? Nhîm! David privește extaziat printre cetini și tot exclamă:

- Ceee drăguuuț, ce drăguuuț!!!

Urmăresc asfixiat, de teamă să nu alung globulețele vii și agitate, agățate de capetele atârnate ale crengilor cu ace verzi și șoptesc în abur aproape de urechea copilului: a-u-șel, a-u-șei. De pe cucuruzii rășinați se scutură puf cersesc. Un înger de la Smurdu Divin privește cu luneta în jos și ce vede două ființe înțepenite cu nasu-n sus în curtea școlii din Anieș: un moș și-un copil înghețați de emoție.

- Salvează-i, Doamne-Doamne! îngăimă îngerușul Arafat.

- Care-i năcazu? sări Moș Nicolae. Care-i baiu'?! Cobor eu să-i dezgheț cu nuiaua, urzica ori scaiu!

- Pruncul e nevinovat, șopti ceva mai tare îngerul Ariei, încât băscuțele de omăt de pe creștele arborilor se scuturară pe băncuța de tei. Da', la moșuică, dăi, arde-l cât vrei!

- Hei, hei, își strecură sfântul Petru, barba printre ei. Iertați-l pe moș Pintilie. Apoi, arătând pe canapeaua de nori bumbăcoși, zise cu glasul sfânduios:

- Hai, să ne uităm tustrei la aușei!

Papricașșș!

Mătăsari în zbor înclinat, ca niște avioane de hârtie cenușie taie albeața ninsorii sticloase din preaplina ulițelor înzăpezite, patru corbi, aripă la aripă ating cu cuiul cozilor hornetele îngropate în omătul acoperișurilor, în pruni, printre buchete albe de trandafiri se-nghesuie cârduri de vrăbii ciocolatii și presuri aurii, la pândă pe grăul și mălaiul fermierilor de pe vale, în merii făinați s-aude cotcodăcit vâuit de cocoșari, prin paltinii aburoși țuie flaut melancolic de mugurari, pe sârme internautice legate de crucea consolei și coborâte până la fereastra calculatorului meu s-angajează ciripit conversativ într-o gașcă de opt sticleți la primul uorșop de iarnă cu tema „Meniu de semințe și posibilități de supraviețuire în sezonul hibernal 2012-2013”. Cum găinile și cocoșii n-au prea avut chef să participe, pe când un samurai le păzea tezaurul de grăunțe, m-am strecurat și-am ghilotinat, hârșt! hașș! pe șeful apașilor, Pană de Cocovultur! În sara asta mi-o ling degetele, și-oi șterge cu dosul mâinii, barba de papricașșș!

La ce mă gândesc?!

Păi, la omātu' greu ca plumbu', pe care l-am lopotat din ocol! Am făcut febră și la urechi de-atâta tras cușma pe ochi! Între pauzele de șters mucii cu dosu' mânușii și ridicat izmenele cu coatele, am compus câte ceva!

Crăciunul mătăsarilor

Duminica Crăciunului. Măi, fraților, mătăsarii aștia nu ne lasă în pace nici în duminica Crăciunului?! La orele două ale după amiezii, pe când executam programul "apă, lemne, foc", un cârd de șaișapte de cocoșari, la doi stâneni și cinci coți de ocol, au aterizat într-un creștet de paltin uscat! Au stat vreo șapte minute, cât să-i pot număra din doi în doi, din cinci în cinci, din zece...apoi, speriați de silueta amenințătoare a unui șorecar au tulit-o spre Runc! Cred că au mirosit restaurantul cu scorușii din sat...

Ajun de Crăciun. Un cârd de vreo pașzăci de mătăsari, cocoșari duium, câteva cinteze de iarnă ia spionaj de grăunțe prin triburile de presuri și vrăbii de câmp, ciori grive, gaite colindătoare după nuci, ciocănituri peștițe, botgroși umflați, pițigoi cărbunari agitați, un șorecar, care mi-a atins cu coada hornul și-a panicat găinile babei și cocoșii moșului...

Ziua de Crăciun. Sărbătoare mumoasă, lume somnoroasă, picură rar din streșină. Liniște albă după asurzeala pocnitorilor nocturne. Pe deasupra cerului de sticlă albastră un cârd de „grauri de iarnă”, pe creștetul nucului din Poderei, îmbătrânit de chiciură, un botgros își piaptănă aripile ca să absoarbă căldură luminoasă...

După Crăciun, la cafea cu mătăsari! Vreo patru sute! Atârnați în fasini, paltinași, meri, perii, pruni ca niște ciudate fructe iernatice! Alte hoarde siberice peste sat! Vreo mie de mongolozii! Invasie nordică cu păsări de ceară! Vă invit la un pahar de seară...

Hăram după Crăciun!

Hăram (dezordine, vâlmășag) prin strămta mea colibă! Care, unde, peste ce?! Șosete, lemne, izmene, păhărele, scăunele...parcă cocoșul din „Punguță...” a scurmat în îngusta mea cămăruță! Are moșu', uneori, chef de dezordine, că un pic de fantezie casnică n-a făcut rău nimănui. "L'ordre est le plaisir de la raison ; mais le désordre est le délice de l'imagination" (Paul Claudel). Așa ! Zice mesieu Pol, că ordinea este plăcerea rațiunii, dar dezordinea, (hăramu') este deliciul imaginației !!! Pentru ca plăcerea să fie completă mi-am preparat un desert exotic: o pagodă japoneză din sărățele cu avalanșă de smântână, prune și stafide ! Bonap !

Duminică luminoasă din An

Ultima duminică luminoasă din An! Cu mătăsari, păsări imaginare, elici din samare, mere pentru cocoșari, porumbele reci pentru un ceai fierbinte, frunze strălucitoare pe omătul scânteietor, scoarță de măr țesută cu podoabe de mușchi și licheni, pene pe zăpadă de la cocoșul sacrificat ieri pentru Papricaș, fire uscate de inima-leului, păstrate ca la ierbar, elegant decupate pe-un părleaz lucios, ce poate fi mai simplu și mai frumos! J'aimerais vous souhaiter de joyeuses fêtes pour cette fin d'année 2012. Profitez bien de vos amis, votre famille et revenez-nous en santé pour 2013!

Si certains d'entre vous prévoient un "Big Year" pour l'année 2013. N'oubliez jamais ceux qui resteront à la maison à vous attendre. Nu uitați pe cei de acasă !!!

Puf de Anul Nou!

Ghemotoc din calendarul trecutului an! Cioburi să ne aducă Noroc! Umbre pe poarta șurii! Materiale cosmopolite! Apă de busuioc, (agheasmă), gheață, lemn, frunze, pene, fier, pietre, foc! Caut texturi, fractali în zig-zaguri ciudate prin scânduri putrede, în încheieturi de lemn bătrân, în cioburi de gheață, frunze însângerate și chiciurate, coji brumate, opaite ruginite, semințe degerate de campanule, bolovani argințați. Pe spațiul celest...puf îngeresc!

Păsările lui Ilie

Din Nord! Primele păsări din An: convoi de mătăsari (500), în dimineața asta două cârduri de vreo două sute, fiecare! S-a umplut Valea de sărăituri lor răguși! Babele din munții Rodnei tot ridicau capul pe sus și întrebau:

- Ce păsări faine, oare ce-s?
- Păsările lui Ilie, răspunse, moșu' Pantelimon, împungând cu cârja spre mine:-) !!!!

...presuri ca perele, cocoșari cu strugurași, mugurari ca merele!

LA MULȚI ANI CU PĂSĂRELE!

Mătăsari cu domn' Primari!

Invasie de hoarde siberiene în satul bătut de jicol (viscol)! Gură-cască, mulți gură-cască în mijlocul satului: de la vlădică, la opincă, de la școlari la domnu' primari, secretari, femei de serviciu, bancheri, patroni, mulți trecători cu ochii la zburători: vreo cinci sute de păsări smălțuiți în scoruși din fața școlii, dar și alte cârduri pe Valea Caselor, pe Părcioaia, pe Haj, spre Măgura Porcului, dinspre Măgura Mare. La întoarcere de la „filmare”, câțiva mătăsari în fața ferestrei! N-am văzut în atâția ani, ca anu' aiesta, atâția mătăsari!

Sonorul inimii

Bobotează în rochiță de primăvară! De pe creasta dranițelor iese fum! Picuri din streșină și din ochii mei! C-am mai îmbătrânit c-un an, m-am prostiț cu zece! Haină veche! Vă întreb până la ce vârstă ai voie să te îndrăgostești? Moșule, iar, vezi curcubeu în ianuarie??? Mă gândesc la trai, la putregai, la vătrai, la...mălai! La păsări imaginare, oflitate ierburi foșnitoare, la coji scorțoase luminoase, la sonorul inimii mele, care bate aiurea!

- va urma -

ILIE HOZA

Rebreniana

Niculae Steinhardt despre Liviu Rebreanu

Cunoscut mai mult ca scriitor, publicist, jurist și doctor în drept, N. Steinhardt a exersat cu dezinvoltură și critica literară. După 1964, el reintră în viața literară prin traduceri, medalioane, eseuri, cronici publicate în *Secolul XX*, *Viața Românească*, *Steaua*, *Familia*, *Vatra*, *Orizont*, *Echinox*. Volumul *Incertitudini literare*, din 1980 primește Marele Premiu al Criticii literare. Alte volume ca *Prin alții spre sine*, îl impun ca un eseist important al literaturii române.

Steinhardt propune o nouă lectură a romanului *Ion* de Liviu Rebreanu în volumul (*Prin alții spre sine, Eseuri vechi și noi*, Editura Eminescu, București, 1988, p. 149-152) – o interesantă pledoarie pentru recitirea cărții altfel ca până acum, adică la 60 de ani și ceva de la publicarea romanului. Romanul *Ion*, după opinia criticului, trebuie văzut nu numai ca document social al țăranului român, al societății rural-transilvănene și al setei de pământ, ci, mai ales, prin faptul că el surprinde țăranul român ardelean și dragostea lui pătimașă pentru pământ, viața acestuia într-un sfânt și românesc „sălaș” din imperiul austro-ungar.

După spusele lui Steinhardt, cartea în cauză se supune mai greu unei noi lecturi moderne, prima remarcă ar fi că *Ion* – personajul cheie nu stă sub semnul fatalității ca-n tragediile grecești. Romanul poate fi citit ca o proză epică existențială, unde destinul lui *Ion* este răpus, deși el perseverează și îndârjirea lui aproape că-l ajutase să iasă învingător; până la urmă, însă soarta lui se recunoaște învinsă. *Ion* este așadar, un caz de biruire a omului de *fatum* – aici cu înțelesul de soartă, destin irevocabil, fatalitate, menire, noroc, ursită, zodie, predestinare – și totodată de „tortură prin speranță”.

Personajul *Ion* pare a fi fericit, el și-a câștigat tot ce voia, dar soarta își ia revanșa. Ca urmare, ei e prins ca-ntr-o cursă de șoareci, se vede deposedat dar nu scârbit, moartea îi va fi sordidă și rea, pentru aceasta i se acordă o rezistență fizică egală cu mărția, întocmai ca într-o epopee greacă. *Ion* este până la urmă și un caz de justiție „inanentă”, el se crede isteț cu Ana, cu Vasile Baci, cu oamenii satului și cu orânduirea lucrurilor pe care crede că „i-a priponit.” Dar **Fatalitatea** nu se lasă, ea îi înveninează **Sinea** și-i rezervă „*truțul izbânzii*.” Biruința lui este fragilă, se destramă repede, începând cu dubla moarte, a nevestei, Ana și a copilului ei. Deoarece *Ion* sfidase soarta, aceasta îl vrea ruinat de el însuși, „*artizan voluntar, absurd, conștient și îndărătnic al pierii sale*.”

Ca fatalități ce-l distrug pe *Ion*, avem și denunțarea de către acesta a lui Herdelea dascălul, din inconștiență; Vasile Baci îi cedează pământurile când *Ion* se aștepta cel mai puțin, ca atare, cearta și împăcarea lor se petrec

sub influența unor forțe obscure și spastice.

Ion este balzacian când e vorba de moșteniri, contracte, notari, interese pecuniare și politice, dar în ceea ce privește conflictele și soluționarea lor, avem de-a face cu soluții psihanalitice și romantice dar dependente de stimuli naturali. De ce este învins *Ion*? Mai întâi, pentru că trișează, pentru că vrea totul. La început, *Ion* ceruse numai pământul, renunțase la Florica și se însurase cu Ana. Soarta îi lasă averea chiar și după ce Ana și copilul ei dispar, deocamdată, ea este darnică și îngăduitoare. Dar *Ion* vrea mai mult decât a cerut la început, de aceea, el schimbă de unul singur învoielile contractului, încearcă să treacă peste tocmeli.

Din acest moment, *Ion* se arată și se crede mai dibaci decât „stihile” pe care voia să le păcălească ca și pe Vasile Baci. Aceasta nu se mai poate, deoarece el „a stricat târgurile”, *Ion* e deja osândit, **soarta** „va trage de acum sforile.” Ea va face din roman un drum „spre moarte.” Astfel că *Ion* se predă singur morții, săvârșind asupra lui „un act de justiție sumară și brută”, un fel de „auto da fe.”

Atunci când *Ion* le are pe toate, nu-i mai face nicio plăcere. De ia voința posesiunii pământului, acesta trece la lupta „câiniosă” cu socru-său, de la moartea despovărătoare a Anei și a copilului ei, *Ion* jinduește după Florica. În același mod sălbatic și monomaniac, *Ion* o vrea pe inaccesibila Florica, devenită între timp, nevasta lui George, acum redutabil adversar.

Destinul lui *Ion* se răzbună, el îl momeste pe acesta cu un plan pueril – vechiul truc elementar al așa-zisei plecări a soțului în călătorie. Oloaga Savista apare în acest moment în mai multe ipostaze: de vestitoare, „zavistuaică” – aici invidioasă, intrigantă, pizmașă – dar și animai de pază, ca-n teatrul elen. Cât e de ager *Ion*, acum nu mai judecă, el e obișnuit să câștige; trufia îl stăpânește, devine imprudent și va cădea în groapa săpată de nesăbuița lui rudimentară. Ca în tragedia greacă, fatalitatea lucrează indirect, ea îl pune pe *Ion* să îndeplinească planul ticluit de ea.

Motto-ul din finalul romanului *Ion*, singurul de altfel, întâlnit la romanele lui Rebreanu, intitulat: „*Celor mulți umili*”, nedumirește oarecum pe cititori, pare a induce în eroare. Dar, după cum arată Steinhardt, el îndeplinește aici, nu numai rolul unei echilibrări între două lumi apropiate și în același timp, felurite. În satul lui *Ion* – Pripas – numele acestuia evocă nestatornicia, vremelnicia, nesiguranța celor lumești – „străini și călători” suntem în lumea aceasta, deducem așadar, că sunt mai multe lumi sincronice (vezi și Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile*): „*de trăit trăim toți în aceeași lume, de*

privit însă privim fiecare lumea noastră, diferită de a celorlalți.”

Aceleași idei le întâlnim la Arthur Koestler, care afirmă că: „*Poetul nu mânuiește cuvintele, el explorează potențialitățile afective și descriptive ale limbajului, iar pictorul își consacră existența învățării celorlalți să vadă lumea așa cum o vede el.*”

Romancierul care e și poet și pictor ne înfățișează lumea lui unică, dublă sau triplă. O astfel de lume e cea din satul lui *Ion*, a lui Baci, a lui Belciug, a lui Herdelea, a lui George, a Savistei. Este prin urmare, lumea celor „mulți umili”, în sensul strict sociologic sau genul omenesc însuși. Alte lumi din fundal, de o intensitate fascinatorie, fără violențe și crispări, cuprind: fetele lui Herdelea, Titu Herdelea, Rozica Lang, Groșoru, George Pinteș ș. a. care întregesc mediul social în ansamblul lui.

Steinhardt crede că această sintagmă **Celor mulți umili**, folosită ca încheiere ieșită din narațiune, cu funcție de motto final și chiar de postfață sumară – pune capăt cu brio ciclului narativ: în el se cuprind toate lumile felurite de care amintește și filozoful francez Louis Lavelle, metafizician preocupat de filozofia spiritului, mai precis, spiritualismul existențial.

Cea mai edificatoare completare a motto-ului final ar fi după mine următoarea zicere a lui Rebreanu din celebrul discurs de recepție la intrarea în Academia Română care sună astfel: „**Țăranul este componenta de bază, nucleul, celula inițială a poporului român, izvorul românismului pur și etern. Singura realitate permanentă, inalterabilă a fost și rămâne țăranul.**”

Prin aceasta, romanul *Ion* se ridică la înălțimea tragediei clasice grece, adică la nivelul unde „faptele” sunt icoanele – „patimile” care dau suflu „*lutului multiform*.” Steinhardt consideră că eticul și esteticul se întâlnesc și apar împreună în acest roman. Sub forma conflictului dintre bogăție și iubire, Rebreanu ne-a dat o operă nepieritoare de ordin „*eticoestetic*” unde întrezărim câte ceva din lupta omului cu implacabilele parce. Aici, omul e un biet țăran iar parcele – zeițe ale nașterii și destinului, sunt urstioarele lui.

Înverșunarea conflictelor din roman face ca să se nască dintr-o întâmplare destul de anostă, simboluri cu valabilitate omenească generală. Sentimentele sfințesc locurile, autorul își formează personajele; patimile oarbe și tari apropie Pripasul de Epidaur – polis din Grecia antică cu un amfiteatru care are cea mai bună acustică, încât îți auzi propriul glas, iar opera în ansamblu, ca un univers de sine stătător „*nețărnuiește tâlcurile.*”

Iacob Naroș

Rebreniana

SEMNAL – Liviu Rebreanu, *Intime*, dialog epistolar unic Liviu Rebreanu în intimitate, povestea vieții acestuia, alături de soția și fiica sa

Motto:

„*Hărăzit a fi demiurg, Rebreanu a fost totodată și om. Un om ca toți oamenii, dornic să știe că are un rost pe lume, să fie iubit și să iubească. În singurătatea lui realitatea și ficțiunea se influențează reciproc, astfel încât, uneori, chiar lumea în care crede că trăiește este o construcția a imaginației lui.*”

În sfârșit, printr-un pertinent *Cuvânt înainte*, Niculae Gheran, neobositul exeget rebreanean își adună ca niciodată la un loc, aproape toate notațiile punctuale asupra familiei Rebreanu. Este, în primul rând, vorba de doamna Fanny, soția scriitorului care i-a supraviețuit acestuia încă 32 de ani; Florica Puia Rebreanu, căsătorită Vasilescu; soțul acesteia, Radu Vasilescu și, nu în ultimul rând; Tiberiu Rebreanu, fratele mai mic al lui Liviu.

Avem în atenție volumul intitulat: *Intime, Liviu și Fanny*, Ediție îngrijită de Niculae Gheran în colaborare cu Dana Hitcaș-Moldovan, Lorența Popescu și Teodor Papuc, Editura Academiei Române, București, 2012. Cartea se înscrie în proiectul național derulat de Academia Română împreună cu Muzeul Județean Bistrița-Năsăud, care are în planul de cercetare științifică să valorifice fondul documentar din *Arhiva Liviu Rebreanu* aflat în depozitul *Bibliotecii Academiei Române*. În aceeași idee, vor mai apărea încă trei volume de corespondență, unul care să cuprindă un dicționar de personaje din toată opera lui Rebreanu și un ultim volum cu biobibliografia rebreaneană. Aici se înscrie și volumul *Liviu Rebreanu prin el însuși*, autori – Niculae Gheran și Andrei Moldovan, Editura Academiei Române, București, 2008

Intenția de participare a județului Bistrița-Năsăud, în semn de omagiere a conjudețeanului nostru, Liviu Rebreanu, s-a materializat abia la volumul 18 din seria critică a lui Niculae Gheran, care apare sub egida Ministerului Culturii și cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud. Așadar, ultimele șase volume din serie, de la numărul 18 până la 23, la care se adaugă și cel amintit mai sus, *Liviu Rebreanu prin el însuși*, plus cel de față,

ridică la opt numărul cărților cu coparticipare bistrițeană. Nu mă îndoiesc, sunt sigur că și celelalte volume proiectate, câte-or fi, șase-șapte, vor fi sprijinite și continuate în proiectul comun venit între Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, Ministerul Culturii și Academia Română.

Mai ferm ca niciodată în tot ceea ce susținuse de-a lungul seriei critice de 23 de volume, Niculae Gheran reiterează în rândurile acestei introduceri incendiare, cu argumente de netăgăduit, pe alocuri și cu date noi, cam tot ceea ce Domnia-sa strecurase cu abilitate și precauție diplomatică necesare, an de an și în alte scrieri adiacente seriei critice. Scrisori s-au mai publicat în volumul *Liviu Rebreanu la lumina lămpii*, Editura Minerva, București, 1981, Ediție îngrijită și comentată de Puia Florica Rebreanu și Niculae Gheran.

Criticul Gheran readeuce în fața cititorilor, o cronică a evoluției relațiilor acestuia cu membrii familiei Rebreanu. Primul dintre ei este ginerele Radu Vasilescu, *ființă de rară delicatețe sufletească*, înzestrat cu darul comunicării oneste, cu umor și aleasă cultură, fost ofițer de cavalerie cu simțul onoarei, de origine aristocratică, ce fusese apreciat și de Rebreanu „*ca nobil în toate privințele*.” Radu are neșansa ca să-și piardă depozitele bancare, el ajunge crainic sportiv, transmisese Olimpiada de la Berlin, din 1936. După 23 August 1944, ar fi vrut să-și continue cariera de reporter dar nu s-a putut, astfel că el a fost nevoit să trăiască din expediente chiar și după ce Rebreanu fusese reabilitat ca scriitor. Cu Radu, Gheran a avut relații de amicitie și bună înțelegere, prin el, criticul a cunoscut pe cele două doamne, Fanny și Puia. Criticul se împrietenește cu el, dezinteresat, în ciuda diferenței de vârstă și a faptului că proveneau din medii diferite. Ei s-au completat reciproc, Gheran cunoștea trecutul lui Rebreanu, Radu Vasilescu – prezentul, respectiv amănunțele vieții teatrale din culise, mai ales, din perioada când acesta era secretar al cancelariei de la Teatrul Național bucureștean

Doamnele Fanny și Puia au fost cunoscute de Gheran la *Consiliul de Stat pentru Cultură și Artă*, când acestea au cerut printr-un memoriu ca Teatrul Național din București

- continuare în pag. 5-

Iacob Naroș

Rebreniana

- urmare din pagina 4 -

SEMNAL – Liviu Rebreanu, *Intime*, dialog epistolar unic
Liviu Rebreanu în intimitate, povestea vieții acestuia, alături de soția și fiica sa

să poarte numele lui Rebreanu, dar și cu cerințe asupra drepturilor bănești după operele publicate, respectiv tarifarea lor și după mai mult de două tiraje. Suferința familiei Rebreanu a durat și după reabilitarea lui Rebreanu, Fanny s-a ocupat cu vânzarea de parfumuri franțuzești cu care fusese aprovizionată în timp, de soțul ei. Puia a fost nevoită să se angajeze la un atelier de confecționat ambalaje. Când vremurile s-au mai schimbat, de-abia după revalorificarea operelor lui Rebreanu, cei trei s-au reabilitat și financiar. Nici în această fază de revenire substanțială din punct de vedere material, Fanny nu-și ajută surorile lui Liviu din Aiud care-și ducău cu greu existența având doar pensii de urmași după soții decedați. E vorba de Livia Hulea, prototipul Laurei și Florica Schuster, modelul lui Ghighi din romanul *Ion*. Istoria se repetă, așadar clanul Răduleștilor prin Fanny a fost mai aproape decât Rebrenii din Ardeal – atunci când trebuia ajutat Emil sau părinții scriitorului.

Relația lui Gheran cu doamna Fanny se întrerupe atunci când criticul ajuns la volumul al IV-lea din serie, romanul *Ion*, în notele complexe ale cărții amintește de episodul Văcărești și Gyuia, când tânărul Rebreanu făcuse închisoare ca urmare a unor nereguli cu banii regimentului (adică expulzare, excludere, condamnare și detenție). De fapt, demisia acestuia din armată ca ofițer notat „excelent în toate rapoartele cazone” a fost până în 1970, învâluită în legendă pentru istoria literară. Motivele subiective ale demisiei par a fi neadaptarea la viața cazonă dar și faptul că nu i se lua în seamă piesele scrise în maghiară, cu alta cuvinte, Liviu tânjea după viața literară. Motivele reale ale arestării și extrădării sunt prezentate în memoriul adresat Consiliului de miniștri din 15 februarie 1910 (*Arhiva Liviu Rebreanu*, I, (1), manuscrisul 32). Pe lângă avatarurile cu banii regimentului s-ar fi adăugat și antipatia colonelului Schorch, comandantul regimentului care nu vedea cu ochi buni colaborarea tânărului ofițer la revistele literare. Din 1908, Rebreanu este dat în judecată ca agitator împotriva statului. De aici cele 6 luni de detenție, interesant e că în august 1910, Rebreanu schițează *Zestrea* – lista de personaje.

Al doilea motiv de supărare invocat de Fanny este faptul că Gheran a folosit pe coperta volumelor publicate doar numele de Rebreanu, fără Liviu, replica acestuia a fost că atunci când spui Rebreanu este suficient, el nu poate fi confundat cu nimeni altcineva.

În al treilea rând, Fanny era nemulțumită deoarece Gheran nu scrisese nimic de cartea acesteia, *Cu soțul meu*, îngrijită cum se știe de Mihai Gafița

Toate aceste acuze l-au făcut pe critic să-și pregătească pledoaria cu obiectivitate și persuasiune în problema paternității Puiei (p. 12). Sunt aduse în discuție amănunte în legătură cu acel martor inventat, Nicu Kanner care susținuse că Liviu și Fanny se cunoscuseră prin Ilva Mare sau Prislop, când Fanny ar fi fost în turneu cu trupa de teatru a lui Zaharia Bârsan. Se precizează că Rebreanu a ajuns la București, în data de 15 octombrie 1909, când Puia se afla în scutece, cei doi, Liviu și Fanny căsătorindu-se în februarie 1912. Gheran amintește și poziția acesteia la procese față de Tiberiu Rebreanu și Gavril Scridon, profesor universitar din Cluj. De asemenea, se precizează și cine este tatăl Puiei, locotenentul Nicolae Băcescu, oltean get-beget. Cu asta, orice legătură dintre cei doi a încetat, cei doi s-au mai văzut o singură dată, prin 1975, cu

un an înainte de a înceta din viață Fanny, la vârsta de 86 de ani. Azi, oricât de misogini am vrea să părem, Fanny rămâne a fi fost și ghinion și noroc pentru Liviu: femeia autoritară, perseverentă, înfigăreață care l-a susținut moral pe scriitor, ce femeie nu e cicălitoare și cheluitoare, poate egoismul de a-l ține pe Rebreanu departe de oamenii de pe Someș pare a fi trecut cu vederea mai greu.

Puia, după moartea mamei sale rămâne pe aceleași poziții, ea se consultă în continuare cu Mihai Gafița, cel care-i publicase volumul de debut *Zilele care au plecat* și cu care avea de gând să publice și *Jurnalul*.

Gheran este nevoit să se adreseze Puiei, nici Radu nu mai era în viață, decedase în 1975. Motivul era următorul: criticul avea imperios nevoie să consulte jurnalele, întrucât romanul *Gorila*, care urma să apară în ediția critică, trebuia să aducă lămuriri, cartea fiind considerată prolegionară, doar gândurile și mărturisirile lui Rebreanu din notațiile zilnice ar fi putut limpezi situația. În confruntarea directă, criticul își expune motivația sinceră, Puia contraatacă cerând dedicații pe volumele apărute între timp (volumele 5 până la 8).

Singura cerere a lui Gheran era să consulte *Jurnalul* dintre anii 1938 - 1944, deoarece toată lumea știa că Rebreanu n-a fost înregimentat politic, el spera ca odată cu fiecare guvern să se îndrepte ceva în țara asta. Puia îl trimite la Gafița, Gheran este nemulțumit, o acuză pe Puia că prin asta Rebreanu este împietat. Gafița publicase fragmente din *Jurnal*, el voia să completeze spațiile goale cu fragmente din scrisori. Până la urmă, Gheran primește copia jurnalelor pentru două zile. El amintește și motivul de la care a plecat ștergerea unor pasaje din jurnale cât și dispariția unor scrisori, e vorba de scrisoarea trimisă din Paris de Fanny către Liviu, din 27 octombrie 1928, despre o anumită parte a corpului care trebuie întreținută... (vezi scrisoarea 246 *infra*)

După 1977, când Gafița dispăre la cutremur, Puia apelează la Vasile Netea, dar *Jurnalul* se împotmolește pe la Editura Sport-Turism. Gheran ajunge cu seria critică la volumul XI, relațiile dintre cei doi se mai îmbunătățesc. Puia îl invită pe critic la o discuție unde va fi și un reprezentant al familiei Rebrenu și anume judecătorul Mircea Rebreanu, de loc din Dumitra. Criticul îi demonstrează acestuia că nu face parte din familia Rebrenilor din Chiuză, ci este rudă cu ofițerul care purta același nume cu Emil Rebreanu, fratele lui Liviu. Așa se explică de ce scriitorul nu-și pierdu-se speranța că Emil ar putea fi în viață, confruntarea s-a făcut prin dezumărarea acestuia pentru a vedea dacă are toate degetele de la mâna stângă – deoarece în tinerețe, chiar Liviu îi strivise din joacă, o falangă.

După ce Puia a văzut romanul *Gorila* publicat, ea se oferă să-i dea lui Gheran manuscrisul romanului. Criticul nu se mulțumește numai cu atât, ci vrea corespondența și toate jurnalele lui Rebreanu așa cum sunt ele în original, cu promisiunea de a o ajuta pe Puia să le tipărească. Cei doi au convenit ca Puia să-și vadă numele pe copertă iar comentariile lui Gheran să fie citite și acceptate în prealabil de Puia. Criticul are dreptul și de a vedea toate înscrisurile și ștersăturile din documente.

Despre Tiberiu Rebreanu, al patrulea în discuție, Gheran, la fei de obiectiv, spune următoarele: Dacă el n-ar fi văzut, cum s-ar zice negru pe alb, din scrisori și alte documente ale familiei adevăratul buget al acesteia, cheltuielile astronomice ale lui Fanny, atunci, n-ar fi fost

atât de înverșunat și n-ar fi început certurile, mai ales, asupra paternității Puiei. Asta, în perioada când Tiberiu căpătase cu greu un post de cercetător la filiala clujeană a *Institutului de Lingvistică al Academiei Române*, unde, în cadrul problemelor de istorie literară, exista un fond neinventariat al *Arhivei Rebreanu*.

Gheran explică și cum s-au risipit documentele familiei Rebreanu, ca să nu se piardă, au fost luate de Academie cu titlul de „donatie”. Mai târziu, în urma protestelor lui Fanny, Academia îi restituie bunurile solicitate, întâmplarea face ca o parte din corespondența dintre Fanny și Liviu să rămână la Academie, pusă la adăpost. Astfel că aproape două treimi din corespondență așteaptă să fie publicată în volumele promise. În volumul din 1981, *Rebreanu la lumina lămpii*, nu fuseseră publicate nici o treime din totalul scrisorilor dintre cei doi, Fanny și Liviu.

Optimismul debordant al lui Gheran promite chiar și o ediție postumă unde vom găsi în mod sigur comentarea scrisorilor de față și a celor care urmează a fi publicate dar în mod sigur și o deslușire a lumii întâlnite întrânsele – pe care nimeni n-ar cunoaște-o mai bine decât Domnia-sa, Nicolae Gheran despre care Adrian – Dinu Rachieru se pronunțase atât de expresiv: „astăzi nu te mai poți apropia de Rebreanu decât pășind pe bulevardul Gheran.”

Rebreanu, omul plin de tristeți plecat din Nordul grăniceresc, domnul sobru care scria numai noaptea, gospodarul de la Valea Mare, dregătorul corect de la teatru, *Societatea Scriitorilor Români* și cultură sau educație – ca director ai *Direcției Educației Poporului*, călătorul cel nins de omături de Edelweisuri, primul scriitor cu automobil câștigat din scris, solitarul care cânta la pian ca Tolstoi dar și vocal, a avut mare nevoie de iubire pe lângă singurătatea impusă. Maieru, prin donația locului de casă, împreună cu meaeagurile Bistriței, Năsăudului, Becleanului, de ce nu și Târlisua, Prislopul cel vechi, Valea Ilvelor... i-ar fi putut oferi lui Rebreanu un asemenea ambient, dacă acesta n-ar fi fost atât de departe. El ar fi revenit de mai multe ori, nu așa de meteoric, dacă Fanny nu l-ar fi ținut departe de Valea Someșului. Există mărturia a doar câtorva scrisori din zonă care atestă prezența acestuia destul de rară, e vorba de scrisoarea 95, trimisă de Rebreanu din Rodna-Veche, cea cu numărul 97, din Năsăud și scrisorile 93, 94 și 97 expediate din Ilva Mare.

Singurătatea și izolarea l-au ținut pe Rebreanu la masa de lucru. În scurtele lui întreruperi, el trimitea apeluri de dragoste celor care-i răspundeau cu iubire, Puiei și lui Fanny. Intimitatea celor scrise aparține lumii acestuia și a celor care l-au iubit cu adevărat. De aceea, lumea scrisorilor din acest volum, nu va constitui un punct anume de cercetare, decât în urma cunoașterii întregii corespondențe ce va fi cuprinsă în următoarele trei volume.

Nouă, celor de azi, cunoscători mai mult sau mai puțin ai universului intim al marelui scriitor, ar trebui să ne rămână în atenție doar umanitatea rebreniană, singurătatea în creație fiindu-i singura avere. Lumea închipuirilor sale, acea lume stranie cu personaje mai vii decât el, este așezată totdeauna „pe primul plan al existenței sale” (*Cuvânt înainte*, p. 28). Tot ceea ce găsim în acest volum, pare a fi singura corespondență din istoria literară românească „închegată dialogic și cronologic.”

Iacob Naroș

Amintirile unui copil măierean din timpul ocupației maghiare și războiului

Cartea

Eu sunt născut în Rodna în urmă cu 76 de ani. La o săptămână de la naștere, împreună cu mama și o țițăroaică (nemțoaică) din Cârlibaba, pe nume Fany Wentzel, bona mea, am plecat cu o căruță plină de lucruri spre Maieru la bunicii mei Viorica și Silviu Coruțiu (Silvan); acolo ne așteptau Ioana Lu' Iujan și Todorica Rebrășorean care au avut grijă de mine mulți ani. Maieru a fost locul unde am deschis ochii spre lume și unde am trăit clipele unei copilării și adolescențe greu de descris în cuvinte prin frumusețea lor.

În Maieru, am început să mă joc cu copii și să îmi intre în ființa mea primele amintiri din viață. Părinții mei locuiau în Rodna; tata era avocat acolo; erau perioade pe care inerent le petreceam împreună cu părinții mei, dar majoritatea timpului stăteam la bunicii mei la Maieru.

Primele mele amintiri legate de război provin din relatările bunicului meu ca urmare a știrilor transmise la un radio cu baterii; ulterior, bunicul meu a fost obligat să-l ascundă ca urmare a dispoziției autorităților maghiare în momentul instalării lor în Transilvania de Nord. Cel mai dur și mai pătrunzător contact al sufletului meu de copil cu războiul a fost plecarea tatălui meu pe front; ca locuitor român al Transilvaniei cotoptite a fost repartizat la o unitate maghiară necombatantă care la vremea de atunci era iocată undeva în Rusia.

Primul meu contact direct și adânc înregistrat în memoria mea de copil cu invazia maghiară a pământurilor noastre are loc în toamna anului 1941 într-o după amiază, odată cu intrarea trupelor de ocupație în Rodna. Faptele se impun a fi relatate mai pe larg.

Atunci aveam 5 ani, dar amintirile mele persistă cu multe amănunte; poate sunt primele aspecte de viață reținute de copilul Sorin Login. Tata știa de marea adunare festivă care va

avea loc în piața centrală din Rodna cu ocazia venirii armatei maghiare și a instalării noii administrații. El și mama nu puteau participa din motive care țineau de conștiința de români. Atunci au hotărât să mă trimită pe mine împreună cu bona mea Kati, care fiind unguroaică și dorea nespuse să fie prezentă la primirea armatei maghiare.

Ca răspuns ostil în fața venirii unei ocupații pe care noi, românii, evident nu ne-o doream, tata a propus ca eu să fiu îmbrăcat în costum național românesc.

Apariția în piața centrală a Rodnei, plină de o mulțime compusă în majoritate din unguri (în Rodna erau mulți), a unui copil îmbrăcat în costum național românesc a stârnit rumoare. Lucrurile s-au domolit și s-au așezat repede pe fâgașul dinaintea știut deoarece în piață au intrat trupele călare ale armatei horthy-iste. La apariția lor, din jos, dinspre gară mulțimea a început să strige; „elyen” (mag.) adică „trăiască”. În jurul meu cel mai tare se agita Kati. Era straniu să vezi printre atatea steaguri roșu-alb-verde un copil îmbrăcat în costum național românesc purtând un brâu în culorile naționale ale Regatului României. Toate privirile s-au îndreptat cu reproș spre mine.

După această întâmplare tatăl meu a fost chemat de „csendorii” (jandarmii) maghiari, muștrat și amenințat.

Cele mai frumoase momente ale copilăriei le-am petrecut la Maieru. Din perioada aceea s-au

- continuare în pag. 6-

Prof. univ. dr. Sorin Login

Amintiri

Amintirile unui copil măierean din timpul ocupației maghiare și războiului

- urmare din pagina 5 -

statornicit în sufletul meu măreția Măgurii Porcului și Muncelului, frumusețea Măgurii din Sus și Măgurii din Jos. Stăteam în drum în fața casei bunicilor și priveam spre Măgura Porcului, împădurită, și spre stâncile ei. Atunci Măgura avea pe latura dinspre Sângiorz, pe lângă stâncile aflătoare și astăzi la locul lor și un stâlp de stâncă înalt de vreo 10 m. pe care însă l-a doborât un trăsnet imediat după

moartea D-lui Sandu Boșca. Acolo, spre stânci alergau adesea privirile copilăriei mele și acolo visam să mă cațăr; mai târziu, în adolescență, am fost la stânci, dar lipsea stâlpul lui Sandu Boșca pe care se cățara privind spre casa părintească și spre „Podul” său atât de drag: pe „pod” aveau părinții D-lui Sandu o livadă cu fructe de o dulceață inimaginabilă.

Muncelul era o altă țintă a imaginației mele de copil. Dintre toate cele 4 înălțimi de care este înconjurat Maieru, Muncelul mă fascina cel mai mult. Pe Muncel aparea iarna printr-o căciula de brumă, Muncelul stătea în mintea mea ca o străjă protectoare asupra Maieruii, iar după el....hăul. Ce se ascundea după Muncel? Ce mari necunoscute sălășluiau în spatele măreției Sale? Stăteam adeseori în târnațul din spatele casei cu ochii ațintiți spre Muncel și vedeam cum se prăvale versantul măierean abrupt spre Valea Caselor. Ce era în abisul Dintre Văi? Pe Boboșa am urcat când aveam 11 ani și m-am uitat în jos spre Valea Caselor; am văzut moara lui Hangea și am văzut râpa de deasupra ei. Mi-am domolit, parțial, curiozitatea de copil. Dar Muncelul și nesfârșitul așternut dincolo de el?

În adolescență, un prieten măierean mi-a propus să facem un drum cu roibanul pe Anieș. Am trecut de Valea Tomnatecului, de Saca și am ajuns la Bliderea. Am ajuns pe Anieșul Mic. Acolo am încercat o senzație stranie. Atunci am conchis că Bliderea și Anieșul Mic sunt misterele ascunse în spatele Muncelului, iar aerul de mister indus de Muncel este, de fapt, zămislit de acele locuri cu nume straniu ca: Bliderea, Anieșul Mic, Gherghelou și de imensitatea de munți care te conduce în Maramureș.

Măgura din Sus era în perioada despre care povestesc, foarte împădurită, de un verde strălucitor; când Măgura întâlnea privirile mele îmi închipuiam că în stânga ei, dar departe, foarte departe, tronează lneul despre care auzisem atâtea. Măgura din Jos se întindea în stânga Maieruii de la Balasâna la Hânțoaia. La stâncile Măgurii din Jos am fost când învățam să pescuiesc; stâncile Măgurii din Jos erau lângă Someș și coborau până în apă; nu le vedeam din sat, dar ajuns la ele eram copleșit. Astăzi, cred că nu mai sunt, iar locul copilăriei mele „La Stânci”, la poalele Măgurii din Jos, nu mai există, acoperit fiind de trecerea vremii.

Casa bunicilor în care stăteam eu era așezată peste drum de parc între casele d-nei Parschiva a lu' Adeodat, apoi a d-rei lța și casa familiei Hoge Vasile. În spatele curții familiilor Hoge era casa lui Constantin Hoge.

În perioada pe care o descriu ne reuneam în casa bunicilor membrii familiei Coruțiu, adică bunicii mei și o parte a familiei Login, adică tata, Traian Login, mama mea, Viorica Login și eu, copilul Sorin. Tata, în 1941, a plecat pe front, iar fratele meu, Dănuț, urma studiile la „Liceul Săsesc” din Bistrița.

Bunicul meu era stâlpul celor 2 familii care locuiau în casa de peste drum de parc; un stâlp adevărat ca aducător de sprijin material, dar și ca moralitate. Bunicul meu era înalt, suplu, subțire, drept și intransigent. Folosea un baston la mers, dar acesta nu-i era necesar, bastonul îi dădea însă un aer de distincție. Vorba bunicului meu nu putea fi întoarsă, iar deciziile sale erau legi de urmat. Se trezea din somn întotdeauna la aceeași oră, mânca zilnic la aceleași ore, pleca la școală matematic la ora opt fără un sfert. A fost dascăl o viață întreagă, înafara perioadei 1941- 1944, perioadă în care au fost aduși la școală din Maieru învățătorii unguri. Directorul școlii era un oarecare Buryan.

Bunicul a condus cu mână sigură viața celor din casă, bunica și mama precum și un copil de 8-10 ani și în perioada de război sub o ocupație deloc prietenoasă. Bunicul era un

gospodar desăvârșit. Avea 2 vaci, 2 porci „mangalița” și unul „york”; dacă bine mi-aduc aminte aveam ajutoare pe Ioana sau pe Todorita. Mi-aduc aminte cum mergeam cu Florița (o vacuță superbă) în curtea primăriei „la taur” când Florița era „în goană”. Eram un întreg alai, bunicul cu mine de mână în curtea din spatele primăriei. La ivirea taurului, bine strunit, ținut de un îngrijitor era un adevărat ritual.

Bunicul nu m-a bătut niciodată dar vorba și atitudinea lui impuneau un respect și o ascultare desăvârșite. Avea, totuși, față de noi, copiii, o tandrețe reală, dar bine disimulată. Pentru mine perioada copilăriei a fost o perioadă a acumulărilor, dar mai târziu mi-am dat seama că el era un idol, un model ai vieții mele; mărturisesc că nu am urmat întotdeauna modelul Silivan Coruțiu pentru că viața, în condițiile care au urmat, m-a obligat să mă abat uneori de la principiile bunicului meu. Am moștenit însă neabătută dragostea pentru cariera didactică și am pășit pe acest drum; perioada de dascăl universitar, cu studenții, cursurile și cu lucrările științifice care au însoțit-o, mi-a oferit cele mai mari satisfacții profesionale.

Bunicul mi-a fost și învățător în clasa a 3-a în școala din Maieru; el era absolvent al „Preparandiei de Gherla” – o școală „normală” (pedagogică), laică, dar subvenționată de Biserica Greco-Catolică. În „preparandie” se aplicau cele mai noi metode pedagogice și de predare împrumutate mai ales din Austria. Una din noutățile aplicate de dascălul Silviu (Silivan) Coruțiu, - eu am învățat la fel -, a fost cititul „pe silabe”, fără întreruperi și nu pe litere. La vremea aceea și înainte, literele se identificau pe rând, se citeau cu voce tare și apoi se enunța cuvântul cu voce tare. Noua metodă propunea citirea de la început cu voce tare și continuă a silabelor componente ale cuvântului, fără pauză între silabe. În felul acesta se imprima cursivitate citirii, se înlăturau pauzele și se câștiga o viteză sporită procesului de citire.

Bunicul avea un „loc” de fân în Poiană (Poiana Ilvei) aproape de gura din sus a tunelului. Mergea destul de des acolo să vadă iarba, otava, să vadă cosașii sau să le ducă mâncare. Uneori ne lua și pe noi copiii (pe mine și fratele meu) „în excursie” la „locul din Poiană”. Bunica ne pregătea merinde, o așeza într-o servietă; noi ne delectam din bunătățile pregătite de bunica destul de repede pentru că mersul și aerul curat de pe Colnic ne stârnea pofta de mâncare. Când ajungeam în vârful Colnicului făceam semn cu merindarea spre casa din Maieru; ne răspundea bunica care știa înțelegerea, agitănd un prosop alb, Dumneaei stând în târnațul dinainte; ce bucurie era pe noi, copiii, când vedeam răspunsul bunicii la semnalul nostru! Era distanță destul de mare din vârful Colnicului până ia noi acasă; noi, copiii, eram fericiți că am învins depărtarea și că avem semnale de departe.

Când ajungeam la locul de fân, bucuria noastră era să vedem cariera, dar mai ales să vedem cum intră sau iese trenul din tunel; ne dădeam speriați de fâșcăitul locomotivei care însoțea intrarea și ieșirea din tunel. Eram uimiți de fumul și aburii care ieșeau din tunel mult timp după îndepărtarea trenului. Locomotivele și vagoanele erau mai mari decât le știam noi pe cele care treceau prin Maieru.

Bunica se purta cu o duioșie fără margini față de noi, copiii; ne făcea toate poftele și nu ne reproșa nimic chiar dacă făceam năzbîții. Joaca la Maieru avea loc pe prund, pe malul Someșului, uneori pe Fața Satului, „pe ștație” sau „la Fătu”, la Moara din Arini sau în grădina la D-na Aurelia; aceasta însemna haine rupte, pătate, deșirate, deșirate, deșirate, chiar cu dragoste. Duișia răzbătea din vorbele ei. Poate ne iubeau atât de mult pentru că, la începutul căsniciei ior, bunicii mei au pierdut 2 copii, Loginuc și Dumitraș, răpuși de boli infecțioase, care la vremea aceea nu aveau leac. A rămas în viață mama care ne-a născut pe mine și pe fratele meu.

- va urma -

Prof. univ. dr. Sorin Login
București, Mai 2013

In memoriam

Prof. dr. Lazăr Ureche
- o forță a demnității umane

Fost inspector școlar, metodist, redactor, publicist, editor, președinte al Despărțământului Astra Bistrița, președinte al Asociației Profesorilor de Istorie din România, filiala Bistrița-Năsăud, profesorul dr. Lazăr Ureche a fost o forță a demnității umane pe plaiurile lui Coșbuc și Rebreanu, calitate care și-a dovedit-o în toate ipostazele sau funcțiile pe care le-a îndeplinit de-a lungul celor 63 de ani pe care i-a trăit împreună cu noi – familia profesorilor de istorie din județul Bistrița-Năsăud, având însă prietenii multiple în mai toate cercurile intelectuale, spirituale sau academice.

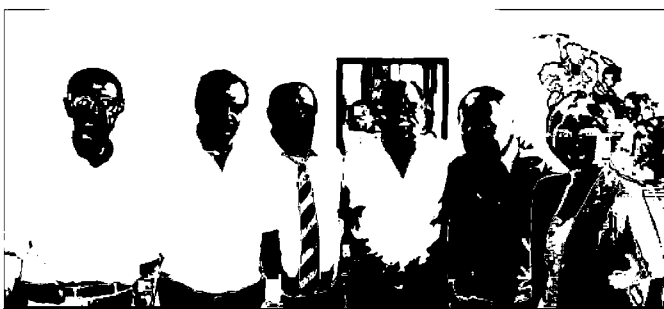
S-a născut la Maieru în 14 ianuarie 1948. Tot aici a urmat cursurile Școlii Generale, apoi cele ale Liceului Teoretic din Sângiorz - Băi, finalizându-și studiile superioare la Iași, ca absolvent al Facultății de Istorie-Filosofie a

Universității „Al. Ioan Cuza”. Doctoratul l-a susținut la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, evidențindu-se în preocupări de istorie modernă a românilor, istoria culturii și cărții vechi românești, istoria Despărțământului Năsăud al „Astrei”. În cei 40 de ani muncii a fost profesor la Șc. Gen. Maieru (1971-1974), muzeograf la Muzeul Județean Suceava (1975-1976), muzeograf la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud (1976-1989), profesor și director la Șc. Gen. Livezile, jud. Bistrița-Năsăud, profesor la Șc. Gen. „Ștefan cel Mare” Bistrița (1994-1995), profesor la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” Bistrița (1995-1997), inspector de specialitate la I.S.J. Bistrița-Năsăud (1998-2008), profesor la Col. Naț. „A. Mureșanu” (din 2008 până la finalul vieții – 21 octombrie 2011;

Demersul didactic prestat la parametri superiori ca profesor, l-a urmărit și-n calitate de inspector școlar în relațiile cu colegii de aceeași profesie, unde îi aprecia pe tinerii absolvenți angajați în învățământ, ca bine pregătiți pentru meseria aleasă, le etala meritele pe plan didactic și educativ, evidențind la aceștia practicarea unei didactici moderne, utile și eficiente, reușitele lor în pregătirea elevilor pentru olimpiadele școlare, respectiv pentru examenele de absolvire. Îi dorea pe tinerii colegi cât mai apropiați de elevii lor, de obiectivele unui învățământ pragmatic, cât mai uniți în jurul exigenței și performanței profesionale. Pe profesorii mai în vârstă și-i dorea cât mai bine informați și documentați, cu cele mai noi producții de didactică modernă și informație istorică. Și-i dorea implicați în cercetare științifică, în activitatea publicistică și de editare, și-i dorea buni profesioniști, implicați civic în problemele comunităților în care trăiau, altfel spus, apostoli ai vremurilor noi. Sala de studiu al Arhivelor Statului Bistrița-Năsăud devenea de fapt pentru mulți dintre noi o a doua casă sau locul potrivit pentru nenumăratele noastre documentări științifice...

Activitatea didactică a fost dublată de o activitate științifică și cultural-educativă la fel de prodigioasă. După studii și cercetări pe cât de profunde, pe atât de productive, a elaborat și publicat lucrări științifice, primite deosebit de bine de publicul setos de informație. Astfel, prin efortul său au fost editate volumele: „Emil Boșca-Mălin, Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste. Studiu introductiv, note și comentarii”, de Lazăr

2010 – Danuț Archidean, dr. Lazăr Ureche, Ioan Seni, Pop George, Iosif Uilăcan, Vaida Floare la pensionarea lui I. Seni

Ureche, Edit. „Glasul Bucovinei”, Iași, 1995, 138 p.; „Fondurile grănicerești năsăudene”, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, 230 p; Prof. dr. Lazăr Ureche, „Academicianul Virgil Șotropa (1867-1954)”, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2011, 230 p. Spre regretul lui și mai ales al nostru n-a terminat „Monografia Colegiului Național „Andrei Mureșanu” din Bistrița” și câte opere n-ar mai fi putut lăsa într-o viață întreagă, dacă într-una ciuntită a reușit atâtea... Ne întrebăm și noi ca și minuent sa soție: „Oare Lazăr s-o fi gândit că e mai bine să știi mai mult și să trăiești mai puțin!” Nu, Doamna Monica, fiecare are destinul lui. Am venit pe lume fără să cerem cuiva acest lucru și vom pleca la împlinirea sorocului..., nefiind important cât de mulți ani trăiești, ci mai degrabă, cu ce fapte umpli fiecare an, sau mai bine spus “Ce anume lași în urma ta?”.

Studii și articole: Activitatea revoluționarilor transilvăneni refugiați în Bucovina (1848-1849), în File de istorie, IV, Bistrița, 1976, p.360-371; Situația învățământului românesc din Bucovina în perioada administrației militare austriece, în Suceava. Anuarul Muzeului Județean, IV, 1977, p.131-143; Solidaritatea românilor din nord-estul Transilvaniei cu Războiul pentru independența națională a României, în Muzeul Național, IV, București, 1978, p. 406-412; Bursierii Fondurilor grănicerești

- continuare în pagina 8 -

Prof. Ioan Seni, Năsăud

La noi

La Maieru (1)

Toponimic, Maieru este, da, o localitate, una dintre cele mai mari comune din România; o vreme i se dusese vestea despre cea mai prolifică așezare din țară, natalitatea ar fi intrat cu siguranță în „Cartea recordurilor”.

Cultural, Maieru este un cuib al visurilor (aproso de Liviu Rebreanu), dar vise care prind viață de-a lungul și de-a latul anilor. Intelectualii de aici (ii cunosc de zeci de ani) au o fibră existențială distinctă și distinsă; dar chiar și oameni de rând. Comportamental, au o noblete de un firesc aristocratic, o finețe naturală în relația cu preajma (fie cu oamenii, fie cu natura). Și au un cult pentru tradiție, pentru obiceiurile înaintașilor, pentru cinstirea lor, pentru cuvântul scris, pentru litera dusă la tipar. Nu degeaba este scoasă aici o revistă, nu întâmplător sunt atâtea nume de măiereni pe coperti de cărți, cu profil beletristic, monografic, științific.

Acest preambul l-am simțit ca și cum ai întinde mâna unui semen al tău pe care îl prețuiești cu drag.

Acum câteva zile Comitetul de inițiativă privind omagierea ziaristului, magistratului și scriitorului Emil Boșca-Mălin (asupra căruia voi reveni curând) s-a întrunit pentru a se propune titlul de „cetățean de onoare post-mortem al comunei Maieru celui care a fost prof.dr. Lazăr Ureche.

Înainte de a schița conturul acestei personalități, vreau să înșir componenta Colectivului de inițiativă: Dumitru Vasile (primar), Vasile Borș (viceprimar), Vasile Deac (președintele comisiei de cultură din Consiliul local), Sever Ursa, Icu Crăciun, Toader Berende, Titus Cărbune, Iacob Naroș, Sandu Al. Rațiu, Liviu Ursa, Ilie Hoza (cadre didactice), Login Berende (medic), Damaschin Berende, Viluț Cărbune (ingineri), Macavei Al. Macavei (procuror).

Ei bine, pentru cei care știu mai puține despre Lazăr Ureche (plecat la Ceruri în 2011), fac un rezumat al trecerii sale pe pământ. Născut la Maieru în 1948, face studiile liceale la Sângeorz Băi și își încheie pregătirea didactică la Facultatea de istorie-filozofie de la Universitatea din Iași. Revine la Maieru în 1971, ca profesor, din 1975 până în 1989 este muzeograf la Suceava, apoi la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud. După 1990 revine în învățământ fie ca profesor, fie ca inspector de specialitate.

Lazăr Ureche a publicat volumele „Fondurile grănicerești năsăudene” (2001), „Academicianul Virgil Șotropa”, (2011), a îngrijit și editat lucrarea „Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste” a măiereanului Emil Boșca-Mălin (1995). Are în „tolba” sa bibliografică peste 200 de articole publicate în reviste de specialitate. A fost fondator al Anuarului Asociației Profesorilor de Istorie din România, președinte (timp de 20 de ani) al Despărțământului Bistrița al Astorei, redactor ai publicației „Cuibul visurilor” (Maieru).

A fost un om de bun simț, un caracter exemplar.

Lată de ce măiereni îl vor cetățean de onoare post-mortem al comunității lor.

Cornel COTUȚIU

La noi

La Maieru (2)

Regretatul Lazăr Ureche a avut intenția organizării unui simpozion de anvergură națională dedicat ziaristului, magistratului, scriitorului Emil Boșca-Mălin, cetățean de onoare post-mortem al comunei Maieru din 1995. Boala și apoi sfârșitul l-au împiedicat să pună la cale acest demers.

Inițiativa însă a fost preluată de Macavei Al. Macavei și dezvoltată, detaliată de profesorul Icu Crăciun. S-au implicat în acest proiect măierean cărturarul Sever Ursa, redacția publicației „Cuibul visurilor” și, nu în ultimul rând, personalități din administrația locală și urmașii celui născut la 14 oct. 1913 la Maieru. Iată motivația acestui centenar la data respectivă.

Într-o primă întâlnire la Maieru s-a constituit Comitetul de inițiativă și s-a convenit asupra etapelor de manifestare a acestui moment comemorativ. Membrii lui și-au propus cunoașterea integrală a documentelor legate de Emil Boșca-Mălin. Până în octombrie ei trebuie să găsească surse financiare pentru un bust al celui comemorat. De asemenea, ei vor să ridice o troiță în parcul comunal al Maierului, să editeze cel puțin două volume din opera lui, în cuprinsul cărora să fie incluse și studii biobibliografice din partea măierenilor.

Până una alta, haideți să reținem câteva date, fapte referitoare la această personalitate de la poalele Munților Rodnei.

Născut într-o familie de țărani înstăriți din Maieru, școlit mai întâi în localitatea natală, tânărul Emil urmează cursurile Liceului „George Coșbuc” din Năsăud, liceu pe care îl absolvă în 1932. Vocația pentru revuistică e evidentă încă din această perioadă, astfel: redactează revistele „Din Munții Rodnei”, iar apoi „Încercări”; deopotrivă, elevul Boșca-Mălin devine colaborator la săptămânalul clujean „Luptătorul”.

În 1938 obține diploma de licență la Facultatea de Drept a Universității din Cluj. Ca student și apoi ca magistrat, a redactat publicațiile „Caleidoscop”, „Gazeta gazetarilor”, „Dacia Nouă”, fiind și redactor intern la „Națiunea”, „Națiunea Română”, „Tribuna”. După alte colaborări, intră la Judecătoria rurală Cluj, dar în 1942 demisionează din magistratură și se stabilește la Brașov, devenind prim-redactor la „Tribuna”, însă având și diferite responsabilități în sfera culturii. Destituit din funcția ce o avea la „Tribuna” (pe motivul unui articol defăimător la adresa nazismului german), e preluat de Pamfil Șeicaru, la București, pentru un post de redactor la cotidianul „Curentul”. Concomitent, este numit șef al presei și propagandei P.N.Ț., fiind chiar răsfățat cu eticheta de „intimul lui Maniu”.

În 1946 este condamnat la muncă silnică pe viață de către autoritățile paucer-staliniste, dirijate, pentru presa vremii, de către drăguțul alogen Silviu Brucan. Timp de șase ani Emil Boșca-Mălin a trăit în clandestinitate. Au urmat 12 ani de temniță grea, după care au venit alți 12 ani de existență tracasantă, încât la 63 de ani bravul măierean și-a dat obștescul sfârșit. A publicat câteva cărți, manuscrisele i-au fost confiscate, au rămas nepublicate două romane, proză scurtă, caiete cu însemnări zilnice, unele salvate, altele putrezite.

În timpul școlii năsăudene, el scria: „Maieru îmi e locuință/ Te iubesc, îți jur credință.” Un asemenea fiu trebuie, într-adevăr, să aibă urmași pe potrivă.

Cornel COTUȚIU

ESILERVA MĂIEREANU, la semicentenarul absolvirii gimnaziului măierean(15.06.1961) de către Valer SCRIDONESI-Pârcoianu'(devenit, în BUCUREȘTI-ul lui 22.01.1972, Valer SCRIDONESI-CĂLIN!) / MAIERU, 13-14.08.2011 /

PROLEGOMENE LA O FOTOGRAFIE DE GRUP[CLASA a V-a A(1958)](de la stânga la dreapta) Rând 1(de jos)-{Bolfă Maria(Anieș), Negrușer (căs.Pop) Maria(pionieră), (#)Abraham Șarolta(pionieră; emigrată în Israel!), Prof.(limba română, limba franceză, limba rusă)-Diriginte URSA SEVER, Partene (căs.Bureacă) Veronica, (+)Hangea Maria}; Rând 2(de mijloc, în picioare)-{Partene Viorel, Cărbune Alexandru, (+)Avram Valentin(stins într-un trăsnet!), Candale Virgil, Singiorzan Vasile, Borș Lazăr, Istrate Iacob, Scridonesi Valer(ținând în mâna stângă, la vedere foto, o CARTE primită premiu(!); pionier), Macavei Ion, Cobzaș Ilie}; Rând 3(din spate){Oros Vasile(Anieș), Bumbu Aurel, Măgurean Ion, Olari Viorel și Avram Viorel}}[pe un fundal al Grădinii Școlii(cu CLOPOT(!)) din MAIERU; splendida grădină îngrijită de D-I Director Prof.(matem. -fiz. și desemn(!)) ȘTEFAN MIRCEA(diompreună cu elevii mai mari și harnici(!) ai Școlii)]/ Clasă a semicentenarului absolvirii[15.06(1961-2011)]

(I)

* În epicENTRU, fără îndoială-i SURSA / luminii și-a iubirilor de CARTE(!), / un DIRIGINTE și PROFESOR-Sever URSA, / prin CARTE, negreșit, cu toții, PARTE(!) /având la Începutul lor de DRUM / pe care, <<”cei 7 ani de-acasă”>>, / cu colbul lor și dulcele lor FUM, / dubla-se-vor de limpezire prin LUMINĂ, / gătindu-le și PARTEA norocoasă / sub CERUL de...LIMBA ROMÂNĂ ! //

** La Încercările ce stăteau să vină, / cu-Nțelepciune matur-voluptoasă, / SEVER-ul DASCĂL la-ndemână, / OM de virtuți fiind, / a dat din toate, să rămână / adâncul lui <a fi>, prin minte, <a avea> ! //

*** Iar TIMPUL, plin de jind, / 50 de ani răboju-și va scădea, / să-I vadă Începutul care / i fu' plin de Binecuvântare, / cu-nvățăcei și-nvățăcele ! / 3 ani, urmându-L și în...stele, / trecut-au reperând Asaltul / alegerii de drum prinCARTE!//

**** <<”Avea-veți, în viață, PARTE / de tot ce va VO’I Înalțul, / Veghindu-ne din Cer ! / V-am fost profesor și-un părinte, / atât cât să v-ofer / deschiderea Întăiei

Porti / spre Naintele sporit de vrerea voastră, / rodindu-se prin Cărți și Sorti, / așa cum cere și...menirea noastră ! ”>, / rosti severul-ul cel SEVER, / Profesorul, avut cel mai PROFESOR și Părinte, / atunci, și de atunci încoace, și în minte . /// (II)

*****<<”Trecut-au anii...”>>, rotunjind un semicentenar:

{1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39 ,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50}, /de-aici încolo, rânduindu-se în calendar, /reper la una, două, fie și trei-patru...ZECI /de ani ce-or fi de mai trăit, /pe vatra unei toamne-ierni, / încet-încet, apropiind zenit, / din vremile ce le discerni, / ducându-ne în asfîntit ! ” >, /sun’ a și murmur’a, prin geam deschis / (spre Marea Măgură în cliposit), / Bătrânul SOMEȘ copleșit, / de adunarea plină cu...dichis !!! //

(III)

*****<<”Ajuns-am un DEPARTE ÎNAINTE, / cu toții impliniți de...VIAȚĂ ! / Vegheați de-același BUN PĂRINTE, vedemu-ne la Semicentenar, / în chipuri ce-au trecut prin gheață, / vifornite...ce ne-au lovit plenar... / DAR, fericirea-bucuria, / din Revederea lăcrămoasă, / sfîntescu-ne și veselia / că IAR, întorsu-ne-am ACASĂ, / în ȘCOALA DRAGĂ, cea mai dragă! / De astă dată, chiar să I ne Închinăm, / că ne-a umplut de slova-ntreagă ! / Cu SUFLETE MATURE, să o ADORĂM: / BISERICĂ LUMINII de Nceputuri! / Înalță și cu dulce CLOPOT, / chemându-ne, în clasele “rebele”, / sfioasă, ca albul-alb de așternuturi! / Gătită, iar și iar, a ROPOT / de-nvățăcei și mândre-nvățăcele...”>>, / se avânt’ă întâiul vorbitor. // <<”PROPUN moment de reculegere, / pentru {Maria, Valentin...}, / plecații-cei stinși în <<orbitor>>”>, / fu’ treapta ’ntăia de alegere, / marcată cu Încercatul cel mai FIN, / când fulger trăsni, af ară, din senin, / în plescăit de tot asurzitor, / precum sub streășina cu blândul...Valentin !!! //

<<”Rămas-am acasă, cu părinți bătrâni, / să îi susțin și să-i comand! / S-au stins, în chinuri, de mine, străini! / Copiii venit-au, rând pe rând! / Acum, sunt

mari, și-și sunt, din plin, stăpâni! / Nepoții mulți ne ară grăul, prin grădini, / de Sărbători umplându-ne și de lumini!”>, / firescul VIETII insist’ă on’est, / prin cel rămas acasă... //

<<”Oriunde, Soarta vă stă pe-ac’est / rotund-miraculos Pământ, / Departele, în care am rodit, / mă-ndeamnă, nu mă lasă / să nu vă spun:<<Bine-ați venit!>>”>, / cu voluptate în cuvânt, / rosti un colț de clasă, / cel anonim și rezonând / că-i locul, mereu, cu...pedepsit(!), / întotdeauna, ochi de...GÂND ! //

<<”Exist-un CER ce-și depărtează H’IIA ! / Din EL, vă văd,din nou,frumoși, / rodiți și-n lanțul ADN-ic! / Mi-ar place să mai fiu, cu VOI, d’ulcea MAR’IIA, / în darul vietii zgomotoși, / de ș’otii ținându-ne,marcic!!!”>, / pluti un timp, zărită diafan / prin aer, o pură fantomă, /al vremii scurse opac paravan, / ’ndoindu-se de EA, precum un Tomă. ///

(IV)

*****<<”Mărturisesc, c-am ochii-n lacrimi, /mai mult decât aș vrea! /Strângându-vă la piept, am patimi / de DASCĂL fericit / de-<<a fi>> în <<a v-avea>>, /prezentul pipăit, / în la vedere-ACUM: /COPIII MEI CEI MARI(!), /spre capătul de DRUM, / firești și tari, /la rându-le, părinți, bunici..., /dascăli școlindu-i pe cei mici...”>> //...Abia de-acum, Domnul PROFESOR-DIRIGINTE, /ghem de emoții și de monolog, /deschizând,cu grijă și luare-aminte, /îmbătrânitul-colbuitul CATALOG(!):<<”-Abraham Șarolta!/-P!/-Avram Valentin!/-A!/-Avram Viorel!/-P!/-Bolfă Maria!/-P!/-Borș Lazăr!/-P!/-Bumbu Aurel!/-P! / Can- dale Virgil!/-P!/-Cărbune Alexandru!/-P!/-Cobzaș Ilie!/-P!/-Hangea Maria!/-A!/-Istrate Iacob!/-P!/-Macavei Ion!/-P!/-Măgurean Ion!/-P!/-Negrușer Maria!/-P!/-Olari Viorel!/-P!/-Oros Vasile!/-P!/-Partene Veronica!/-P!/-Partene Viorel!/-P!/-Scridonesi Valer!/-P!/-Singiorzan Vasile!/-P!/>> //

Semnează ESILERVA MĂIEREANU, mereu, însoțindu-l pe Valer SCRIDONESI-CĂLIN ! București, 15.06.2011

Rebus

FLORALĂ

ORIZONTAL: 1) Mică plantă erbacee cu flori mici, albe, plăcut mirositoare (mărgăritar, cerceșuși). Înfloarește prin aprilie-mai. Se înmulțește prin rizomi. 2) Cu ligule în formă de raze sau stea de unde i se trage și numele, are nenumărate specii această floare, precum ar fi Steluța vânăta, Ochiul bouului etc.-Gen de plante (flori) perene, erbacee sau arbutive sub formă de cupă de culoare albă, roșie, purpurie; înfloresc în aprilie-mai. 3) Câteva file de calc!-Vas marin mic turcesc-Afirmație. 4) Hipocoristic pentru Elena, Mihaela etc.-Stilet, pumnal-Vas cu apă pentru flori. 5) Gen de plante din familia Orthoide- Calea Ferată Italiană-Accelerator la ham! 6) Piatră semiprețioasă alcătuită din calciu, aluminiu și fier-Poet român născut și înmormântat la Bistrița Bârgăului, Ion Th. (1908-1983). 7) Siglă pentru Întreprinderea de Aparate Electrice de Măsurat- Floarea simbol al purității, una din cele mai frumoase flori dăruite omului de către natură, cu un parfum puternic și plăcut. Una din cele mai interesante legende este aceea că ar fi apărut în timpul alăptării lui Hercule de către Hera, scăpând sânul, laptele împrorcat pe pământ s-a transformat în respectiva floare. 8) Plantă veșnic verde sub formă de corimb globulos de culoare albă, galbenă, portocalie, roz sau roșie. Culoarele se schimbă în timp.-Abreviere pentru "Component- detoxifiant al endotoxinelor". 9) Acest-Păsăre răpitoare de zi, asemănătoare cu uliul- Zeul suprem al egiptenilor. 10) Tras dintr-un tub!-Țiței. 11) Mușetelul sau "iarba mamelor", crește spontan și este folosită ca un fel de panaceu în medicină.-Dat din gură!

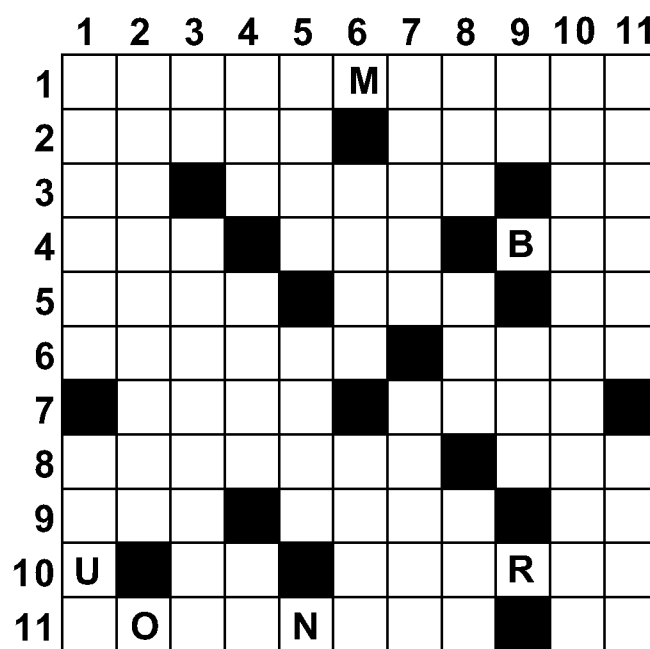
VERTICAL: 1) Flori din grupa cepeoaselor, origine din Persia, aduse în Europa pe la mijlocul sec. al XVI-lea de către Olanda, țară în care este un centru de ameliorare a acestor flori. Ceea ce este de semnalat este faptul că în privința cultivării acestor flori s-a ajuns la o adevărată speculă "tulipomanie". Astfel un singur bulb din această floare costa cândva mai mult

de 20 care de grâu, zece animale domestice sau mai multe butoaie de bere. Și astăzi Olanda își păstrează supremația, deținând 80% din producția mondială cu peste 1200 desoiuri.- Arbore și arbust semperviscent decorativ prin frunze și fructe. O legendă spune că a crescut acolo unde a trăit Hristos și fece legătura dintre acele frunzelor de Ilex cu fructelor sale rișii, simbolizând patimile lui Hristos. 2) Iarba bumbacului are frunze de culoare verde-închis și flori de culoare rușu-sângeriu, care apar din iunie până în august, originară din America tropicală. 3) Cete! -Părul-Maicii-Domnului este una dintre plantele de apartament dintre cele mai cunoscute și cultivate. Este o ferigă care prezintă un frunziș delicat. 4) Regiune (abr.)-Dare sau impozit (inv.)- Negație. 5) Floare care cuprinde câteva sute de specii și peste o mie de (hibridi). Florile sunt caracterizate printr-o extraordinară gamă de culori, de la alb la galben, de la mov la albastru. I se mai spune stânel.- Iarba fiarelor sau "mărul lupului", plantă perenă decorativă cu flori albastre sau galbene. Legenda spune că a 12-a muncă a lui Hercule a fost aceea de a-l aduce la lumină pe Cerber, fără a face uz de vreo armă. În momentul în care a sugrumat monstrul, acestuia i-a picurat din bot salivă pe pământ, transformându-se în una din cele mai otrăvitoare plante de pe pământ. 6) Arbust frumos ramificat, cu frunze veșnic verzi și flori albe, elegante și plăcut mirositoare. Legenda spune că Afrodită, la nașterea ei din spuma mării, a primit la țarm flori din acest arbust.- "Bulbi" pentru animale. 7) Pasăre asemănătoare cu barza, de culoare albă sau roșie, care trăiește în țările calde.- Ustensilă școlară. 8) Centru comercial în Togo.- Zeamă de ceai.- A șaptea literă din alfabetul grec. 9) Începutul și sfârșitul atelajului- Ciocârlie! 10) Arbust cu frunze veșnic verzi sau căzătoare însă cu o năvalnică cascadă de flori, de la alb la galben, roz, roșu, albastru, violet. I se mai spune smirdar sau bujor de munte. 11) Arbust care cuprinde circa 40 de specii originare din America, Asia, Australia, iubitor de căldură.- Cuvânt polisemantic, înemnând golf mic, magazie a unei nave,

plan înclinat către mare pe care se construiesc și se repară nave, dar și plantă decorativă cu frunze în formă de săgeată.

Dicționar: LEDA, IAEM, EDC, ADET, OUE, ETA, LIE
Dezlegarea careului Ostilă: PANCIATANTRA-LL-ARISTOFAN-AEL-EMINESCU-UXAO-PR-M-IP-TACIT-ALAIN-NH-OS-A-BEL-EDAM-LOCKE-E-PRUTEANU-ABS-IES-EV-IA-AS-CSSL-IC-RACI-UCENIC-BYRON-RUE-FIELDING

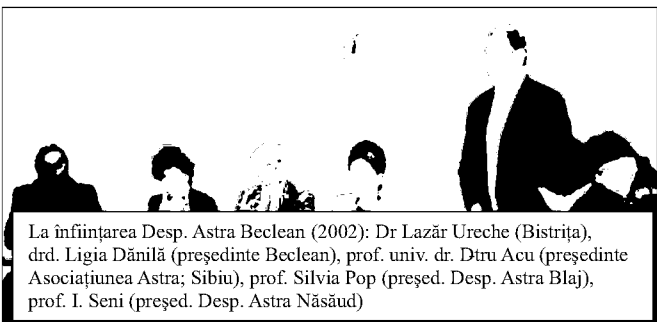
Macavei Al. MACAVEI

In memoriam

Prof. dr. Lazăr Ureche - o forță a demnității umane

- urmare din pagina 5 -

La înființarea Desp. Astra Beclean (2002): Dr Lazăr Ureche (Bistrița), drd. Ligia Dănilă (președinte Beclean), prof. univ. dr. Dtru Acu (președinte Asociațiunea Astra; Sibiu), prof. Silvia Pop (președ. Desp. Astra Blaj), prof. I. Seni (președ. Desp. Astra Năsăud)

năsăudene în perioada existenței districtului românesc al Năsăudului, în Marisia, IX, Târgu Mureș, 1979, p. 269-285; *Despărțământul Năsăud al „Astreii” (1881-1914)*, în *ASTRA - 125 de ani de la înființare*, Edit. Academiei, Sibiu, 1987, p. 199-215; *Carte românească veche în județul Bistrița-Năsăud (sec. al XVII-lea) - Catalog*, în *File de istorie*, VI, Bistrița, 1989, p. 91-127; *Cazania lui Vaarlam în județul Bistrița-Năsăud*, în *Marisia, XV-XXI*, Târgu Mureș, 1992, p. 253-375; *Fundații și fonduri particulare administrate de către Fondurile grănicerești năsăudene*, în *Revista Bistriței*, VI, Iași-Rădăuți, 1993, p. 149-154; *The Frontier Funds from Năsăud*, în *The Austrian Military Border*, Iași, 1994, p. 105-119; *Virgil Șotropa (1867-1954)*, în *Studii și cercetări etnografice*, II, Bistrița, 1996, p. 157-164; *Delegații oficiali ai județului Bistrița-Năsăud la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*, în *Bistrița. 90 de ani de la Marea Unire*, Edit. Barne's, Bistrița, 2008, p. 109-135; **Activitate jurnalistică:** redactor și secretar de redacție al anuarului muzeului județean Bistrița-Năsăud *File de istorie*; coordonator științific al *Anuarului Asociației profesorilor de Istorie din România. Filiala Bistrița-Năsăud*, nr. 1 și 2 (2006-2007), publicist exigent cu sine însuși;

Activitate astristă: Are o vechime în Astra de peste 20 de ani, având inițial funcția de președinte al Despărțământului Bistrița al Astei, funcție în care a avut încercări reușite de a uni efortul mai multor intelectuali bistrițeni în acțiuni comune astriste - Al. Cățăoan, Olimpiu Nușfelean, Mircea Prahase, Ion Moise, Nicolae Sănda, Ioan Costea, Domițian Barteș, Macedon Retegan ș.m.a. În această calitate a participat la mai multe întruniri ale Astei Centrale la Sibiu și la Adunarea anuală a Asociațiunii de la Brașov (2000). Cele mai consistente acțiuni astriste le-a trăit însă împreună cu membrii Astei năsăudene, fiind prezent la sesiuni științifice în cadrul Zilelor orașului

Năsăud, ale Astei sau ale Colegiului Național "George Coșbuc"; la simpozioane organizate pe tema vieții și opereii unor personalități locale sau naționale, la întâlniri cu invitați și personalități din mediul academic sau universitar, la dezveliri de monumente și plăci comemorative, lansări de carte, la adunările anuale ale Despărțământului năsăudean sau ale Astei naționale; Aici, în astfel de manifestări educative își întâlnea colegii din județ, implicați responsabil în reușita demersului astrist, fie că activitatea astristă se desfășura la Năsăud sau la Maieru, pe Ilve sau oricare afluent al Someșului Mare...

Solemne și calde erau întâlnirile cu astristii de peste Prut, îndeosebi cu membrii Societății culturale „Limba Noastră cea Română” de la Chișinău, fie că îi aveau ca oaspeți, fie că eram noi, cei din județul Bistrița-Năsăud, musafirii lor. Rețeaua din salonul festiv al președintelui Lucinschi sau întâlnirea cu jurnaliștii moldoveni, vizitarea cetăților de la Nistru - Soroca sau Hotin ori programele artistice într-o limbă dulce românească, din școlile republicii, deveneau puncte solide de sprijin în promovarea unității de neam cu românii de peste Prut. La fel de respectabile deveneau întâlnirile cu copiii primiți în județul nostru în cadrul Taberei internaționale "Acasă la Noi", fie că erau primiți la Inspectoratul Școlar, fie la Complexul Muzeal Județean. Donația de carte românească și manuale școlare se consuma în spiritul respectului reciproc și al unității de neam și limbă.

Inspectorul dr. Lazăr Ureche promova respectul de sine și respectul pentru fiecare coleg în parte, fie că era în mijlocul activităților din capitala județului, fie în localitățile dragi din periferia acestuia. El a parcurs, ca mulți urmași de grăniceri, drumul de la simplitatea satului ardelenesc la dinamica urbanistică a marilor metropole, ca în cele din urmă să aleagă a-și slui județul cum s-a priceput dânsul mai bine. Niciodată n-a renunțat a fi cât mai generos și altruist cu puțință cu elevii sau colegii lui, iar când reușea o astfel de faptă, o făcea fără zgomot și fără laudă. Pentru mulți dintre măiereni sau năsăudeni, propria-i casă sau bibliotecă era gazde generoase, așa cum pentru Bistrița sau Maieru, personalitatea sa ar onora din plin galeria proprie a Cetățenilor de Onoare.

În numele demnității și al unității dintre noi toți, colegii săi, ar spune și astăzi: "- N-ai ce face! Viața-i o luptă, accept-o! Viața-i o datorie, împlinește-o!" Căci în acest fel și-a trăit copilăria,

în acest fel s-a împlinit ca tânăr intelectual și tot astfel a trăit ca om al cetății sale. Un astfel de om își merită cu prisosință o carte a vieții și opereii sale, o carte în care fiecare coleg sau prieten să-și consemneze gândurile...

La aniversarea nașterii sale, când ar fi împlinit 65 de ani, Sala festivă a Primăriei din Bistrița a devenit neîncăpătoare. Ne uea din nou într-un număr la fel de impresionant, la inițiativa actualului inspector de specialitate - prof. Angelo Manea, sub girul CJ - Alexandru Pugna - vicepreședinte, în prezența foștilor inspectori Ionel Tompa și Doina Petrean, a tinerilor doctori în istorie Aurelia Dan, Adrian Onofreiu, Corneliu Gaiu ș.a., a prietenilor Nicolae Gălățan, Claudiu Șulăr, Dănuț Archiudean, Angela Șteopan, a colegilor săi din Maieru - dirigintele Sever

1998 - Chișinău, la recepția președintelui Lucinschi: exprimar P. Nemeș, consilier Gr. Paneș, Lazăr Ureche, Valeria Peter Predescu, Ioan Seni, Gavrilă Rus, Ioan Radu Nistor, Ioan Mititean...

Ursa, colegii Titus Cărbune, Iacob Naroș, Icu Crăciun, Al. Bama, Macavei Al Macavei, Dorel Măti., de pe Bârgău - Remus Deac, Nicu Vrăsmaș, din Rodna - Liviu Păiuș, din Beclean - Florean Filip, Năsăud - Șt. Bachis jr., Bistrița - V. Știr, I. Chiuzan, Tr Săsărman ș.m.a.; în prezența foștilor săi elevi performanți la olimpiada de istorie, sau distinși în viață prin reușita multora dintre dânsii ca absolvenți de "Drept" sau "Istorie", sau distinși în obținerea masteratelor sau doctoratelor; și nu în ultimul rând, în prezența Doamnei Monica Ureche, soția sa căreia i-a respectat jurământul dat în tinerețe: "Voi fi cu tine până la moartea mea!"

Dumnezeu să-i ocrotească veșnica odihnă, iar nouă colegilor, prietenilor și familiei să ne îngăduie puterea de a nu-l uita...

Prof. Ioan Seni, Năsăud

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN
Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, Liviu Ursa
Nr. scos sub egida Consiliului local Maieru

Correspondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)
Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.
Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSAUD
Machetare: Ilie Hoza

Tehnoredactare computerizată și tipar: IMPRES srl Bistrița, str. N. Titulescu, nr. 18,
tel/fax: 0263 238027, tel: 0263 223201 ISSN 1224 - 643

"În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele"-

Liviu Rebreanu

CUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE COMPLEXUL MUZEAL BISTRIȚA-NĂȘĂUD ȘI CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XVII Nr. 3 (105) *** SEPTEMBRIE 2013 *** 8 PAGINI *** 1 leu

Rebreniana

LIVIU REBREANU și măiereni săi: Nicolae V. Ilieșiu

În perioada 1941-1944, ca urmare a Dictatului de la Viena, în București, se găseau mulți refugiați transilvăneni obligați să plece din locurile natale din cauza oprămirii la care erau supuși de către ocupanții unguri. Cercul Refugiaților Transilvăneni din care făceau parte mulți năsăudeni, în clandestinitate, va organiza acțiuni și va avea inițiative în sprijinul celor rămași acasă, dincolo de munți.

Despre un asemenea eveniment, aflăm din articolul semnat de Andrei Moldovan, intitulat: *Liviu Rebreanu și o aniversare năsăudeană cu tâlc. Un episod cultural-politic cu eroii romanului Ion* (în *Mișcarea literară*, nr. 1, 2007, p. 119). Amintirile despre Rebreanu sunt semnate de consăteanul și prietenul lui Rebreanu, Nicolae V. Ilieșiu și au fost puse la dispoziție măierenilor și Muzeului local „Cuibul visurilor”, prin intermediul lui Andrei Moldovan și prin bunăvoința lui Nicolae Gheran, nu de multă vreme.

În toamna anului 1943, se împliniseră 80 de ani de la înființarea liceului grăniceresc din Năsăud, numit după Unire, *George Coșbuc*. La ședințele asociației năsăudenilor din acel an era prezent și Rebreanu, pe atunci director general al Teatrelor. În data de 4 octombrie 1943, scriitorul Rebreanu a vorbit la Radio București despre cei 80 de ani ai liceului năsăudean, într-o conferință intitulată: „Cum am scris și care sunt eroii romanului Ion”.

Ce cuprindea această conferință? Mai întâi, date despre aria geografică a romanului *Ion*: Prislop, Năsăud, Lușca, Tradam, toate din zona năsăudeană. Liceul *George*

Coșbuc este comparat de Rebreanu cu „un far luminos de cultură românească, cu irradiații adânci în istoria acelor locuri aflate sub ocupație străină.”

Nicolae V. Ilieșiu Foto, (arhivă) S. Ursa

O precizare de detaliu a lui Rebreanu merită reținută peste timp: „În zadar, se caută să se asocieze și să se identifice caracterul eroilor cu personaje reale din zona Năsăudului – întrucât adevărații eroi, prototipurile lor s-a format în conștiința autorului, în timpul copilăriei petrecute la **Maieru**. Numai acțiunea și locurile amintite în roman sunt amplasate geografic în preajma Năsăudului.”

Despre personajul Ion, din cele relatate de Rebreanu, înțelegem că el „în toată complexitatea lui, este de fapt, **Boroiul** pe care l-am cunoscut când eram copil la Maieru, la fel și mulți alți eroi din roman sunt închipuiți și formați după ceea ce eu am perceput din contactul cu satul copilăriei mele fericite, la Maieru.”

Amănunte interesante despre familia acestui Boroiu aflăm din articolul Petronelei Negoșanu și **Emil Boșca-Mălin**, intitulat *Maierul copilăriei*, în *Viața Românească*, nr. 9, Anul XXII, septembrie 1969. Rebreanu a reținut în schițele și nuvelele sale un număr impresionant de țărani măiereni, portrete vii, prezentați adesea cu numele lor real.

„Între ei, figurile care l-au atras mai mult au fost cei doi Boroiu: tatăl și feciorul. Bătrânul Boroiu avea gospodăria pe Ulița din Dos; într-o vreme era vecin cu casa năimită dascălului **Răblean** – spun bătrânii. Casa Boroiului

a fost vândută cu doba adică la licitație, din cauza unui năcaz ce l-a avut bătrânul. El luptase în 1848 în calitate de soldat grănicer în vestitul *Batalion II*. Boroiu este descris în schița *Răfuiala: om sălbatic la căutătură care zâmbea bațjocoritor*. În amintirea bătrânilor din sat stăruie figura moșneagului *Gavrilă Boroiu*, tatăl lui Ion a Boroiului, prietenul scriitorului Rebreanu.”

Bătrânul Boroiu avusese un proces de crimă ce-l ruinase. Gospodăria se risipise, unicul lui fecior, Ion, a fost obligat să ajungă servitor la Aron, cârciumarul satului. Boroiu cel bătrân este amintit în *Idilă de la țară*. Lui Rebreanu i-a rămas mai bine întipărită în minte figura fiului său, Ion, evocat în *Cuibul visurilor: flăcău umeros, înalt, cu o față bălaie și zâmbitoare; slujește la Dihorul și e cel mai tare om din sat*.

În altă schiță: *Hora morții* – ce prevestește romanul *Pădurea spânzuraților* – Boroiu e prezentat astfel: *Un căprar înalt cât un munte, ochi sfredeliți, rămași în fundul capului, mustața subțire, bălaie, cu fălcile ieșite în afară*. Portretul corespunde întru totul povestirilor celor care l-au cunoscut. În primul Război Mondial, el s-a luptat împreună cu alți feciori din Maieru, pe întinsurile din Bosnia. Rebreanu descrie scena morții lui. În *Cuibul visurilor*, scriitorul pretinde că *Boroiu s-a prăpădit în război*. Realitatea e că a murit în 1919. A murit de moarte bună. În *răbălație* (revoluție), el și cu badea Filip Negrușer, ginerele Procopoaiei, își făcuseră faimă împletită cu ură între bocotani, *le lua mălaiul din pod și-l da la sărântoci*. (Cf. și informațiilor primite de la Ana Bercii, 1949), precizează cei doi autori ai articolului amintit.

Iustin Ilieșiu în (*Amintiri despre Liviu Rebreanu din Cuibul visurilor*, I, Anul I, nr. 5, August 1996, p. 1), pomenește pe Boroiu ca fiind: „Un flăcău bătaș din sat, cel mai puternic între flăcăi, care spărgea dansurile și avea

-continuare în pagina 2 -

Iacob Naroș

Eveniment

PROGRAMUL CENTENARULUI EMIL BOȘCA-MĂLIN 13 octombrie 2013

ORA 9: Dezvelirea plăcii cu denumirea Căminului Cultural din Anieș „Emil Boșca-Mălin”
ORA 9,30: Acordarea titlului de Cetățean de Onoare Post Mortem regretatului prof. dr. Lazăr Ureche

ORA 10: Sesiunea de comunicări

Prezintă:

1. prof. univ. dr. Ion Buzăși, *Emil Boșca-Mălin reporter al unui eveniment tragic*
2. Viluț Cărbune, *Emil Boșca-Mălin. O biografie între scoarțe de dosare*.
3. Titus Cărbune și Ana Maria Ureche, *Emil Boșca Mălin și Plaiuri năsăudene*
4. Icu Crăciun, *Câteva comentarii la Jurnalul de adolescență și tinerete (1926-1930) al lui Emil Boșca-Mălin*
5. Ilie Hoza, *Spicuri din trecutul unui sat grăniceresc de Emil Boșca-Mălin*
6. Macavei Al. Macavei, *Justițiarul Emil Boșca-Mălin*

7. drd. Valeriu Măti, *Evreii și societatea năsăudeană*
8. Iacob Naroș, *Liviu Rebreanu și Emil Boșca-Mălin, doi măiereni pentru eternitate*
9. dr. Adrian Onofreiu, *File risipite. Pregătirea școlară a lui Emil Boșca-Mălin reflectată în documentele liceului năsăudean*
10. Liviu Păiuș, *Emil Boșca-Mălin, folclorist*
11. prof. univ. dr. Mircea Al. Popa, *Un gazetar năsăudean de marcă: Emil Boșca-Mălin*
12. Damaschin Pop Buia, *Emil Boșca-Mălin sau de la amintire la mit*
13. Sandu Al. Rațiu, *Emil Boșca-Mălin și Memorandistul Gherasim Domide*
14. conf. univ. dr. Vaier Scridonesi-Călin, *Emil Boșca-Mălin în conștiința măierenilor*
15. Sever Ursa, *Correspondența mea cu Emil Boșca-Mălin*

ORA 12,30: Lansări de cărți

1. *In Memoriam. Emil Boșca-Mălin (1913-1976). Restituiri*, prezintă Viluț Cărbune
2. *In Honorem. Emil Boșca-Mălin (1913-1976). Comunicări*, prezintă Icu Crăciun
3. *Plânger Ardealul!*, de Emil Boșca-Mălin, Corneliu Coposu și Constantin Hagea, prezintă Mircea Al. Popa, Liviu Hagea și George Vasile Dâncu

ORA 13: DEZVELIREA BUSTULUI LUI EMIL BOȘCA-MĂLIN (AUTOR: MAXIM DUMITRAȘ)

ORA 13,30: SFINȚIREA TROIȚEI RIDICATĂ ÎN MEMORIA CELOR CĂZUȚI LA DATORIE (AUTOR: DR. LOGIN T. BERENDE)

ORA 14: MASA FESTIVĂ

Rebreniana

-urmare din pagina 1 -

LIVIU REBREANU și măiereni săi: Nicolae V. Ilieșiu

cuțitul înfipt în tureacul cizmei.”. Tot el confirmă următoarea discuție între Liviu Rebreanu și doctorul Sotel:

- „- Știi, Liviu, că Boroiu nu s-a prăpădit în război.
- Dar ce s-a ales de el?
- A căzut prizonier în Rusia.
- Și s-a întors la vatră?
- Ei așa. N-a mai venit. A rămas acolo și spun prizonierii reînțorși în sat că a fost numit comisar al poporului în primii ani de revoluție.
- Apoi, dacă e așa, acolo a găsit teren prielnic pentru firea sa.”

(Cf. Iustin Ilieșiu, *Amintiri despre Rebreanu*, II, în *Cuibul visurilor*, nr. 6-7, noiembrie-decembrie 1996, p.6).

Iată cum prin această a treia variantă a morții sale, Boroiu intra în legendă și mister, nu degeaba Rebreanu se opri asupra destinului său.

Nicolae V. Ilieșiu l-a felicitat personal pe Rebreanu pentru succesul acestei acțiuni inițiate de refugiați transilvăneni și, mai ales, pentru sărbătorirea liceului năsăudean prin glasul lui Rebreanu, deoarece alte forme de manifestare ale acestora, la acest eveniment erau interzise de autorități. Însemnările lui Nicolae V. Ilieșiu sunt datate în 24 martie 1944. Ele merită amintite din mai multe motive: pentru curajul năsăudenilor care au găsit o formă de manifestare a sentimentelor lor de adeziune la cei de peste munți, deși erau urmăriți de autorități și nu în ultimul rând pentru mândria că eroii din *Ion* sunt plămădiți din „lutul și sufletul de aur” al țăranelor someșani, începând cu cel măierean.

Acest Nicolae V. Ilieșiu este cunoscut ca inventator al *Apilamilului*, prieten cu Rebreanu, măierean al cărui bunic avea gimnaziul făcut la Viena. Acesta bunic era „colectar” – adică administra banii comunei Maieru, el s-a împrietenit cu familia lui Rebreanu căruia i-a făcut o stupină. După plecarea Rebrenilor la Prislop, stupina a rămas la familia Ilieșiu, de aici pasiunea lui Nicolae – fiul, pentru albine. Nicolae V. Ilieșiu este cunoscut ca ziarist economic la ziarul *Curentul* lui Pamfil Șeicar. Sub

pseudonimul Lisandru R. Riureanu, el a fost redactor al ziarelor: *Frontul*, *Tulnicul moșilor* și *Granița*, asta, înainte de-a ajunge în București. Cotidianul *Viața* i-a fost oferit lui Rebreanu, la 31 martie 1944. Pentru alte amănunte, se poate consulta interviul luat de către Cleopatra Lorințiu, a acestuia, în (w.w.w.cleopatra-lorintiu.com/ro/documentar/ilieșiu/index.html)

Dintre cei prezenți la întrunirea din seara zilei de 4 octombrie 1943, la restaurantul *Coșna*, semnează cu mândrie și curaj transilvănean următorii, toți ca membri ai Asociației Refugiaților Transilvăneni: Dumitru Nacu – președinte al asociației, Vasile Bichigean – ultimul director al liceului năsăudean înainte de ocupație, Dumitru Tomuță, Augustin Pletosu, Constantin Moisil, căpitan Ciorba Tiberiu, Gr. C Moisil, V. Homeiu, Iosif Bancu, Cornea Liviu, Vasile Ianul, Iacob Ciuruș din Câmpulung Muscel, prof. Octavian Ruleanu, Dănilă Pop, Ianu Aurel, Eneas Păcurariu, Sabin Cotul, Ieronim Candale.

Și doamnele: E. Tomuță, Maria Nacu, Raveca Greabu, Florica Boșca – Mălin, Elena Avram, Alexandrina Păcurariu, Maria Budecean, Livia Echim, prof. Maria Turdeanu ș. a. nu se lasă mai prejos.

La cei enumerați mai sus se adaugă și: Iustin Ilieșiu, Emanoil Cobzaiău, Aurel Cleja, Aurel Păcurariu, Lupu Ioan, Ștefan Buzilă, Filipoi Onisim, căpitan Ionel Ciorba, Nicolae V. Ilieșiu, Ovidiu Ciorba din Turda, la origine tot măierean, Iacob Ghiția, Mircea E. Ilieșiu, Vasile Netea, Lucian Turdean, prof. Liviu Greabu, Gherasim Avram, Leon Scridon, Vidican Teodor, dr. Titus Mălai, Laurențiu Oanea, col. Ioan Alexiu ș. a.

Tot legat de acest eveniment, Vasile Bichigean scrie în ziarul *Curentul* din 5 octombrie 1943, despre slujba religioasă pentru pomenirea frunțașilor năsăudeni, la biserica română-unită din strada Polonă, următoarele: „Au luat parte toți frunțași năsăudeni împreună cu alți intelectuali ardeleni: dr. C. Moisil, fost director general la Arhivele Statului, prof. Ștefan Pop – fost director al Colegiului Sfântu Sava, Vasile Bichigean, ultimul director al liceului năsăudean înainte de ocupație, insp. General dr. P

Tofan, dr. Ilie Lazăr, deputatul de Maramureș, Gh. Avram, consilier, prof. G. Țepelea, Bihor, prof. Ion Chinezu, reprezentantul Clujului, prof. Emil Precup, Gh. Ianul, secretar general al Universității, Dumitru Nacu, președintele refugiaților ardeleni, colonel medic dr. Liviu Cornea, prof. Gheorghe Șerban, directorul liceului Spiru Haret, dr. Iosif Bancu, Nicolae V. Ilieșiu împreună cu doamna, maior aviator I. Hanțiu, prof. Octavian Ruleanu, prof. I. Morariu, prof. Iacob Ghiția, colonel farmacist Ion Alexi, ing. inspector consilier silvic Dumitru Tomuță, dr. Teodor Budecan, **Emil Boșca-Mălin**, director general Augustin Caliani, dir. Traian Zimveiu, ing. general Eronim Candale, avocat Ion Lupu, prof. Onisim Filipoiu, I. Năsăudean, farmacist Mihail Rusu, dr. Ion Buia, Vicențiu Ilieșiu, Mircea Ilieșiu, d-șoara Margareta Avram, student I. Bichigean ș. a.”

Au luat cuvântul prof. Vasile Bichigean, fost director al liceului grăniceresc năsăudean care a făcut un scurt istoric al școlii ca focar de cultură românească. A vorbit și Dumitru Nacu, președintele *Asociației Refugiaților Ardeleni* care a evidențiat zbuciumul descendenților fostelor „cătane negre”. Liviu Rebreanu pătruns de același spirit transilvănean a vorbit la Radio București. Dacă facem o retrospectivă a participanților, mulți dintre ei sunt măiereni, merită a fi amintiți încă o dată: căpitan Ciorba Tiberiu, Iustin Ilieșiu, Emanoil Cobzaiău, căpitan Ionel Ciorba, Ovidiu Ciorba, Nicolae V. Ilieșiu, Mircea E. Ilieșiu, Vicențiu Ilieșiu, **Emil Boșca – Mălin**, Dariu Pop ș. a.

Iată, un nou episod din activitatea lui Rebreanu prin care acesta își dovedește dragostea și atașamentul față de meleagurile natale, față de măiereni pe care i-a lăsat aici, și, mai ales, față de cei cu care a intrat în legătură, în anii negri ai ocupației străine, și anume, cei refugiați de teama represaliilor în capitală. Pe unii dintre aceștia îi vom întâlni în schițele: *Saveta Prundarului*, *Idilă de la țară*, *Cuibul visurilor*, *Codrea*, *Hora morții*, *Răfuiala*, *Dintele*, *Ileana baroneasa*, *Vrășmașii* dar și în romanele de mai târziu: *Ion*, *Răscoala* și *Crăișorul Horia*.

Iacob Naroș – iulie 2013, Maieru

Opinii

Între prozatori

Nu a în(wah! să-mi pun ochelari...)ceput bine anul 2013, că prozatorul Icu Crăciun îmi și trimite prin poștă o carte. O trimite prin Poșta Română, operator unic în țară pe domeniu, este falimentară. Primesc volumul în condiții regulate. Editura TipoMoldova, seria Opera omnia, ramanul de azi. Mă, a' dracu' ediție, îmi zic. *Gradele de comparație* – da, titlu! Gândesc că o fi vorba în carte despre cine știe ce atmosferă cazonă... Aiurea, e vorba despre profesori, într-un liceu, dintr-un colegiu, cum urma să se mai numească remarcabila instituție școlară cu rang de academie. Școală mare, renumită pe plan, cu profesori toți unul și altul! Nu am de lucru, că, de! Luna februarie este luna celor care nu au de lucru, și citesc noul roman al lui Icu Crăciun. Ceva m-a-mboldit. Tot citind, citind, citind, fără să remarc și interiorul meu, începusem să devin invidios. Dom'le, ăsta chiar scrie bine! Pătrunde în greșeli majore, pe care și le asumă și le încarcă altora, cu conștiința unui bun prozator, și constată că la finalul câte unui capitol practică agiamia. Suferă pierderi, mai cu seamă la sfârșitul frazelor, tocmai unde e mai interesantă acțiunea propusă. Dar nu-i scapă sensul. Narațiunea curge ca *Arta fugii* lui Bach, face slalomuri, ca bacilul lui Koch. Icu Crăciun este un prozator care dovedește că e în stare să scrie și despre buce. Practică un realism turbulent. Călărește două personaje, profesori, Petru Tofeni și Mircea Poenaru, pune la lucru și alte persoane, din Lăsăud (neinspirat toponimic – mai bine numea locul Băsăud, parcă venind de la Bistrița!), cu familiile lor cu tot, neveste, copii, socri, nași, colegi de școală, vecini, cârciumari etc. Citind tot, până la urmă, mi-am pus o problemă simplă: Cum să scriu bine despre o carte bună? O carte bine scrisă trebuie neapărat luată la purecat, trebuie recitită, căreia e musai să-i găsești hibe, scăpările, derapajele de stil și abordarea piezișă romanescă... Icu Crăciun practică și umorul macabru. De exemplu, un dialog: „Unde mergi, mă?” Întrebatul răspunde senin: „La moarte.” Pasajul ca atare face trimitere și la fărâma de patriotism care a mai rămas în român. Pasajul reproduș, deși nu există în prozele autorului, este real – doar autorul singur mărturisește în altă parte că are de-a face cu personaje dubioase – așadar, pasajul este real, precum Vovedenia din luna noiembrie, din calendarul creștin. Destul, însă, că am căzut pe gânduri și nu am mai reușit să scriu despre *Gradele de comparație*.

Cu chiu cu vai scap de Icu Crăciun. Degeaba, însă. Îmi apăruse cu mult înainte în cale noul roman al lui Alexandru Uiuu. Altă nebulie. Vrei, nu vrei, trebuie, nu trebuie, romanul, *Țara ascunsă*, Editura Charmides, Bistrița, 2012, musai se impunea parcurs. Am comis greșeala asta, desigur, din start, dar lucrul început este imperativ și de dus până ia capăt, batăr că nu te alegi cu nimic, batăr că totuși simți că prinzi puteri și te întremezi și te percepi oarecumva mult mai intelectual, ba chiar e inteligent, poți spune. Romanul, profund, reflectă în toate viața la țară. Ca un omagiu adus lui Liviu Rebreanu. Personajele principale sunt intelectuali, dar nu se pot debarasa de viața la țară, care e lipită de ei cum e sfoara pe un ghem de spegmă mare. Mai bine spus, pe un ghem de lână, pentru că lâna ascunde în finele ei fire un fel de cristal de apă, un nuștiuce. Tot intelectual se înfățișează și cârciumarul satului, care ține o bodegă încă de pe vremuri.

Locul a fost într-un fel punct alimentar forestier, dar s-a menținut pe linie, fiindcă românul a învățat să plutească încă din fașă. Persoană descurcăreță, mândră de nu mai încape, dar harnică, dintr-o bucată. Întreaga familie a Guțanilor sunt de-o mândrețe cu fodor. Nu le scapă nimic, reușesc în toate. Mai ratează una, alta, dar le consideră fapte nesemnificative, ca și cum nu s-ar fi întâmplat. Intelectual e și primarul Păștean. Păi cum să scrii despre un roman bun, încheag în amănuntele lui, decât uzând de termeni euforici. Cu prozatorul Alexandru Uiuu nu te joci, el cunoaște în amănunt și încă ceva ce nimeni nu știe, cum, de pildă, se prepară o mămăligă încât să pară că-i făcută din aur. Chiar așa spunea și bunica mea, că pentru mămăligă trebuie folosit un anumit soi de porumb, nu boabe cotrobăite genetic de nu știu ce ingineri care cunosc și praful de pe lună. Atunci când coieșă-i gata, trebuie să pară că-i ca verigheta de pe deget. Nu dă domnul și, ca ieri, mă întâlnesc tocmai cu Alexandru însoțit de câinele lui de companie, un dulău de rasă german, cu urechile ridicate și coada în păr. „Mă, câinele ăsta-i nebun. Aleargă ca un zănatic, tot ce prinde rupe. L-am dus zilele trecute la Agrieș, în tabăra literară. Eu am crezut că acolo are loc. Da, de unde! Într-un moment a omorât două găini și vreo cinci pui, că mișcau și ălea pe-acolo...” „Păi de ce nu l-ai legat din prima?” „Cum să-l leg? Ce vorbești! Că a început să-mi placă și mie, nebunul! Iar de pe-aici, până acum a rupt vreo patru pisici. Într-o clipă pune laba pe ale! Face curățenie.”

Cu prozatorul Cornel Cotuțiu, pot afirma, nu au fost sesizate probleme deosebite, decât pentru celălalt tărâm. Dincolo de textele sale de proză, are o singură obsesie, poezia la români. Însă nu orice fel de poezie. Încă în urmă cu vreo paisprezece ani mi-a mărturisit, oarecum amărât și nedumirit, că începe să-l înțeleagă pe poetul Ion Mureșan. Cornel Cotuțiu înțelegea că Ion Mureșan nu poate reuși să scape de genialul volum de debut, *Cartea de iarnă*, apărut în 1981, și că poeziile pe care le-a mai scris între timp sunt bune de trimis la rebut. Față de această opinie, se pare, prozatorul a făcut obsesie. Mi-a mai spus astea de vreo câteva ori, după aceea, crezând că am uitat „precizările” lui. De uitat, nu le-am uitat, nu aveam cum. Se face, însă, că la o întrunire a poezilor, cu lansări și prezentări de carte, chiar în Casa Cărții N. Steinhardt, Cornel Cotuțiu, după atâția ani, să repete ceea ce a afirmat în fața mea, cândva, despre poezia lui Ion Mureșan. Tocmai se lansa ediția a doua a *Cărții de iarnă*, apărută, recent, la Charmides. Deodată, prozatorul Cornel Cotuțiu, ca lumint de un lămpăș cu neon, se ridică, îmi smulge microfonul din mână și rostește un discurs fulminat despre poezia lui Ion Mureșan: „Da. *Cartea de iarnă* este cea mai adevărată carte de poezie. Ion Mureșan a fost și rămâne remarcabil. Dar Ion Mureșan, după aceea, ani și ani de zile, n-a mai reușit să se depășească. Oricât s-a străduit, n-a mai izbutit poezia. Cartea cealaltă de poezie, *Cartea alcool*, apărută nu de mult, este, din păcate, un fâșss... Un mare fâșss... Îmi pare rău pentru Ion Mureșan.” Discursul lui Cornel Cotuțiu, obsedat în „remarcabila” sa observație de acum paisprezece ani, a lăsat asistența cu gura căscată, iar elocința prozatorului a făcut în Casa Cărții câteva tumburi.

Virgii RAȚIU

Opinii

Fără credință, satul e de negândit

Maieru 1928, de Bobotează, Pr. I. Ciorba

Foto, (arhivă) Pr. A. Partene

Mă apucă un fior de mânie când îi aud pe mulți că „cei de la țară” ar fi înapoiți, prost informați sau neinformați, dacă nu chiar proști. Proști nu-s mai mulți la țară decât la oraș. Nici neinformați. Nici înapoiți. Sigur, fiecare are mentalitatea lui, cutumele lui. La țară, una dintre cutume este, încă, colectivitatea. Nu generalizez, ca atare iau ca exemplu satul Valea Drăganului, com. Poieni, jud. Cluj.

Tot ceea ce găsești la oraș, găsești și la țară. E drept, n-ai bancă, nici bancomate. Îți „vine” pensia prin poștășită. În rest, ai cablu, internet, calculatoare, telefon fix și/sau mobil, apă curentă, baie, cabinet medical, farmacie, cabinet veterinar, cabinet

stomatologic. Săptămânal, piață agro-alimentară.

Mulți dintre tineri au lucrat/lucrează în „țări străine”. Se întorc de acolo nu numai cu bani, ci și cu mentalitatea schimbată. Cu una (poate nu de-a întregul) occidentală.

Mulți dintre tineri, ori mai bătrâni, sunt acum la oraș. „Bătrânii” lor sunt la țară, dar sunt vizitați și ajutați aproape săptămânal.

Mulți trăiesc cu produse agro-alimentare (și nu numai) de la țară. Ai zice că unii, deși trăiesc la oraș, chiar profesori universitari fiind, sau economiști, sau altfel de șefi (sau nu) trăiesc tot la țară. N-au uitat.

La țară, zic unii, e liniște, e pace, scapi de stresul de la oraș. Devii mai limpede, mai împăcat cu lumea și cu tine însuși. Aici se cunosc toți cu toții. Fiecare, mai ales dintre cei mai bătrâni, îi cunosc celuilalt povestea vieții, a morții, animalele și pământurile. N-ai cum ieși din comunitate, nici cum te izola să fii de unul singur, ascet. În fapt, trăiești și bucuriile și tristețile celuilalt. La fel cum și celălalt îți le trăiește oarecum pe ale tale.

E drept, nu se mai cultivă pământurile de pe Dealul Mare sau Măgură. Nu mai este cine. Nici patru turme de oi nu mai sunt, nici patru cirezi de vaci și nici trei cirezi de bivoli. (Aici n-a fost niciodată CAP) Se cultivă doar pământurile și livezile de pe luncă. Pentru uzul propriu. Doar ciupercile și fructele de pădure sunt adunate și comercializate de către unii localnici, dar mai ales de romii din sat sau de pe alte sate.

Și pământul, și animalele adună la un loc comunitatea. Nunțile, botezurile, înmormântările, părăstasele. Discoteca. Dar fundamentală în acest sens este religia. Ortodoxă, baptistă, pentecostală, frații lui Iehova. Fără credința în Dumnezeu satul este de negândit. Ea unește întreaga comunitate. Îi dă sens. Cu toții sunt credincioși. Poate că nu cu toții activi. Oricum, cu toții respectă sărbătorile mari de peste an.

Politica, deși cam cu toții o comentează, nu ține de sărbătoare, ci de ceva uzual, cotidian. Nici votul, votarea nu ține de sărbătoare. Comunitatea nu are doar o singură opțiune politică. Trebuie să fii, ca om, foarte bun, foarte gospodar ca să fii băgat în seamă, în calcule politice locale. Ai făcut ceva, meriți, n-ai făcut, stai acasă!

Dacă te unește credința, politicul nu te poate clătina. Uneori, orașul n-are decât străzi.

Ioan Negru, 26 iulie 2013

Interviu

De vorbă cu prozatorul și istoricul literar TEODOR TANCO, în vacanță, la stațiunea „Hebe” din Sângeorz-Băi

Domnule Teodor Tanco, sunteți urmaș al „grănițerilor”, născut în Monor, trăiți de atâția ani în Cluj-Napoca, ați cunoscut perioade dramatice din istoria acestei țări: cel de-Al Doilea Război Mondial, Dictatul de la Viena cu sfârșirea Ardealului între 1940-1944, instalarea comuniștilor prosovietici la putere și desfășurarea dictaturii între 1945-1989, apoi perioada postdecembristă cu acest capitalism sălbatic prost înțeles și aplicat în România. Vă rog să faceți un scurt comentariu al celor afirmate, raportându-vă exclusiv la viața D-voastră.

Într-o viață lungă, dacă o ai – și eu o am – treci prin multe. Bune și rele. Iar schimbările sociale din secolele 20 și 21 au fost numeroase, nu mai multe ca în precedentele, însă mai profunde și extinse, cu o caracteristică de universalitate. Exemple sunt cele două războaie mondiale, revoluția tehnico-științifică – zborul pe lună, trimiterea sondelor în alte galaxii, înființarea Organizației Națiunilor Unite din care fac parte toate statele constituite pe Terra, supraterhnicizarea mijloacelor de comunicare interumană cu aisbergul Internet, universalizarea limbii engleze, din ce în ce mai ajunsă monopol ș. a. Iar tu, Ins, născut la sfârșitul primului pătrar de secol 20, într-un punct geografico-istoric al globului pământesc, numit în spațiul național „Țara Năsăudului” în vremea României Mari, și trăitor azi în al doilea deceniu al începutului de mileniu 3, volens-nolens, ești un element probant aproape un secol al trecerii timpului. Ești un fel de document istoric viu. Mărturisitor al arderilor etapelor, cum spune poetul.

Personal am trăit sub patru regi, două dictaturi și trei președinți de republică. Copilăria am parcurs-o în anii de vârf și împlinire a istoriei naționale, într-o țară în care politic se realizase visul de veacuri al înaintașilor de a fi uniți într-o comunitate politică unitară în cadrul statului român independent național și suveran. Populația absolut majoritar românească și-a trăit bucuria maximă timp de două decenii. Era conștientă de victoria inclusiv diplomatică de la sfârșitul Primului Război Mondial prin pacea pusă în lumea fostă beligerantă și semnatară a tratatelor în 1919. N-a fost însă o epocă a fericirii mulțimilor și a tuturor, economic vorbind. Dimpotrivă. S-a trecut prin marea criză economică din 1929-1933, s-a adaptat legea conversiunii, s-au înmulțit partidele politice, eșecurile lor au dus la regimuri

-continuare în pagina 4 -

Icu Crăciun

Opinii

Bani duși pe apa sâmbetei

Bikini tricolori, brățări tricolore, peruci tricolore, fundițe tricolore, pălării și fesuri tricolore, umbrele tricolore, papioane tricolore, cordeluțe tricolore, baloane tricolore, corturi decorate cu tricolor, salate de beuf ornate tricolor, bebeluși înveliți în tricolor, pisici îmbrăcate în tricolor; un împătimit navigator pe internet își arată bucuria că până și culorile lui Superman sunt roșu, galben și albastru, o gospodină internaută și-a trimis o poză cu rufele puse la uscat pe sârmă așezate tricolor, altul o fotografie cu stegulețul tricolor înfipt în niște cârnați și slană, la o școală din județul Brașov, elevii unei clase de-a opta au fost puși să întindă cel mai mare tricolor din județ; cu siguranță, cititorul a văzut și alte ciudățenii care poartă însemnele tricolore pe ele. În concluzie, suntem mari patrioți!

Recent, un canal privat de televiziune a avut două inițiative „splendide”: 1. pe 9 mai 2013, a făcut „cadou României și Europei (...) un steag imens al Uniunii Europene” și l-a întins în fața Parlamentului țării, ba a îndemnat și pe români să se fotografieze lângă el; nu știu cât de lung și de greu a fost acel steag, după cum nu s-a anunțat nici cât a costat; 2. pe 27 mai 2013 a prins contur un alt inedit demers „superb”: înscrierea drapelului patriei în recordurile omologate de Guinness World Records de o greutate de 5 tone, întinderea sa pe o suprafață de 7 hectare și folosirea a 70000 de metri pătrați de material! Din nou nu ni s-a spus cât a costat, dar ni s-a adus la cunoștință faptul că evenimentul a fost realizat în parteneriat cu firme de renume: Rompetrol, Novensys, FabricadeSteaguri.eu, Aeroclubul României, Dinner in the Sky, firma de mezeluri Caroli, și mă întreb ce caută în acest parteneriat eterogen Ministerul Apărării Naționale? Cui prodest? Culmea culmiilor este că Rompetrol are, la ora actuală, doar origine românească, întrucât Grupul Rompetrol este deținut integral de KazMunayGas, o companie națională de petrol și gaze din Kazachstan, care apare pe net alături de o poză ce reprezintă o farfurie în care se află trei mici bine rumeniți, trei bucăți de roșii și bineînțeles nelipsitul muștar, galben ca lămâia, (să fie astfel stilizat drapelul patriei?), deasupra căreia stă scris cu majuscule MITEILAGRĂTAR cu îndemnul [click aici!](#)

În isteria provocată de propaganda deșăntată de canalul respectiv s-au pus alături și numele unor sportivi și artiști de care mă îndoiesc că au salutat cu entuziasm această întreprindere: Larisa Lordache, antrenorii Bellu și Bitang, Nicu Alifantis, Mihai Mălaimare, Maia Morgenstern; de maneiistul Costi Ioniță, cel care s-a așezat cu o batistă tricoloră la butonieră, nu mă mir.

Dacă drapelul patriei se simte și este un simbol al unei națiuni, al mândriei și al valorilor sale naționale, era absolut necesar să ne arătăm lungimea și greutatea sentimentelor noastre românești? O ambiție impardonabilă nici că se putea, acum, când românii de-abia își ascund nădragii cârpiți în fund! Sunt de acord ca tricolorul să fluture pe cele mai înalte vârfuri de munți din lume cucerite de conaționalii mei, să se ridice cu ocazia festivităților premierii lor și să ascult imnul României sau să-l vâd fluturând în curtea casei sale, dar când îl văd înfășurat peste buricul nu știu cărei cântărețe sau vopsit pe băncile lui Funar, pe care să te așezi cu nonșalanță, nu voi fi niciodată!

După cum se știe, există în toate țările lumii un cod al drapelului, care conține niște recomandări specifice (Flag Etiquette: Standard of Respect) în ceea ce privește cum n-ar trebui sau ar trebui să fie folosit. Vă reamintesc câteva pentru a fi transmise mai departe:

- drapelul n-ar trebui spălat de orice persoană; el trebuie coborât numai în caz de nevoie;
- drapelul n-ar trebui să fie folosit ca draperie sau pentru acoperirea binei vorbitorilor, a scenei, în general pentru orice fel de împodobire;
- drapelul n-ar trebui folosit pentru orice fel de reclamă; n-ar trebui brodat, tipărit și în nici un caz imprimat pe perine, batiste, șervețele, cutii sau orice altceva care trebuie aruncat după folosință temporară;
- niciun semn de publicitate n-ar trebui atașat locului unde se află drapelul; drapelul n-ar trebui folosit ca parte a unui costum sau echipamentului athletic, excepție uniforma personalului militar, pompierilor, poliștilor și a membrilor organizațiilor patriotice;
- drapelul n-ar trebui plasat sau atașat la/pe ceva, semn, insignă, scrisoare, cuvânt, număr, figură sau oricărui fel de desen;
- drapelul n-ar trebui să fie folosit ca recipient de primire, păstrare, ducere sau orice mod de transmitere;
- când drapelul este coborât, nicio parte din el n-ar trebui să atingă pământul sau orice alt obiect; ar trebui luat direct în brațe; împăturirea lui trebuie făcută cu măiestrie și în mod ceremonios;
- drapelul ar trebui curățat sau reparat numai când este necesar;
- când drapelul este uzat și nu se potrivește pentru a servi ca simbol al țării ar trebui distrus prin ardere într-o manieră cât mai demnă.

Legea nr. 75 din 16 iulie 1994 privind arborarea drapelului României, intonarea imnului național și folosirea sigiliilor cu stema României de către autoritățile și instituțiile publice nu cuprinde recomandările de mai sus, dar, oricum și oriunde patriotismul se poartă în suflet, se dovedește prin fapte, nu prin demagogii și megalomanii ce țin de mărimea unui drapel.

Dan Dogaru

Interviu

De vorbă cu prozatorul și istoricul literar TEODOR TANCO,
în vacanță, la stațiunea „Hebe” din Sângeorz-Băi

-urmărire din pagina 3 -

dictatoriale și pregătiri de război în Europa, unde în Rusia se instalase comunismul. Altfel, a fost mare progres administrativ, cultural și viață mai civilizată. Impozitele erau apăsătoare, ca niște biruri din trecut. La școli secundare și universitare ajungeau doi-trei copii excepționali dintr-un sat sau niciunul; ceva mai mulți în zonele foste grănicerești care acordau burse. Am avut fericirea să fiu printre aceștia.

Anul 1940 a sfârșit ordinea și pacea în România. Pierderea Cadrilaterului, Răpirea Basarabiei și jumătatea Bucovinei în favoarea U. R. S. S., înstrăinarea Ardealului de Nord prin Diktat-ul de la Viena, pe seama Ungariei au constituit tragedia națională a românilor ca stat și popor, au mutilat tinerețea mea de elev al Școlii Normale din Năsăud, punând în ceață și suferințe viitorul de intelectual. De atunci, până în prezent, am parcurs timpuri mai blânde sau mai aspre și cu libertatea ciuntită. Știu ce este refugiul, izolarea profesională, cenzura și lipsa de drepturi egale. Nu am fost închis politic sau de alt fel. Am fost precaut la orice vorbe, fapte și acțiuni ca să nu fiu arestat, schingiuit și condamnat la pușcărie. Dar fără să trădez și fără să fiu colaborator la Securității. Bucuria mare îmi este astăzi pentru țară, că așa cât este teritoriul, s-a pus sub protecție internațională. De unde în 1944 era bombardată de aviația S. U. A., aceasta, astăzi, prin parteneriat, construiește baze de apărare. Este o victorie în condițiile fărurii Uniunii Europene, însemnând ocrotirea și durata ei pentru un alt răstimp istoric. Sigură este pe parcursul independenței de stat și existența proprietății grănicerești cu fructele ei pentru învățământ și cultură. A fost un vis și o credință a mea, perpetuarea fără sfârșit a grănicerismului.

Cartea D-voastră „Virtus Romana Rediviva”, laureată de Academia Română cu premiul „George Barițiu”, este unică în cultura română. Nu am cunoștință să fi întreprins altcineva în comunism o atare lucrare referitoare la viața culturală din trecut a unui județ. Ați scormonit arhivele ani de zile, ați stat de vorbă cu sute de persoane și ați tipărit-o în șapte volume, devenind, iată, de referință. Aveți ceva de adăugat la modul cum a fost receptată de cărturarii județului Bistrița-Năsăud?

Lucrarea, cartea, monografia sau oricum s-ar numi *Virtus Romana Rediviva* a fost proiectul meu de cercetare extinsă, de investigare a grănicerismului istoric. Când m-am decis și hotărât în mare taină, absolut totală, să încep lucrul, îl aveam conturat pe 10 volume. Atât era de străină tema vremurilor acelea comuniste, mai ales că după hotărârea Plenarei P. C. R. din vara anului 1972 de la Neptun, nici nu îndrăzneau să spun celor ce îl propuneam pentru tipar că este primul volum din zece. În el însă a crezut și simțit că este începutul unui proiect profesorul Ștefan Pascu și l-a prefațat. Iar titlul l-a ridicat din subtitlul editorului, care urma să-l tipărească, în persoana lui Vasile Ilovan (monorean) în calitate de secretar de partid cu propaganda în județul Bistrița-Năsăud.

Între 1973 și 1993 au fost tipărite 7 volume, ca un întreg auctorial printr-o postfață a aceluiași acad. Ștefan Pascu. Pe parcursul tipării volumelor am avut susținerea morală și de opinie în presă a scriitorilor D. R. Popescu, Petru Poantă etc. Și foarte competentă încurajare și apreciere a istoricului Ioan Chindriș. Iar dacă oprirea s-a făcut involuntar, nu s-a ajuns la cifra zece, a fost din cauza netipării în continuare din partea editorului care a și dispărut.

Lucrarea a fost bine primită, cu entuziasm chiar, din partea puținilor veterani făuritori și cititori în viață ai „Arhivei Someșene” și a celeilalte prese care a fost în perioada interbelică în județul Năsăud. Apoi au fost receptivi cititorii contemporani, foști elevi ai prof. Virgil Șotropa, N. Drăganu, Iuliu Moisil, Vasile Bichigean, Octavian Ruleanu, Pompei Boca, Vasile Scurtu, Onisim Filipoi, Teodor Ghițan, Gavril Istrate, Al. Husar, Gavril Scridon, Grigore Găzdac...care s-au antrenat întâi ca cititori avizi de grănicerism și tradițiile culturale pentru că au găsit în lucrare sinteza informativă din ultimele trei-patru secole de istorie locală, culturală și literară din fostele districte Năsăud și Bistrița; *Virtus Romana Rediviva* fiind o mică enciclopedie sau dicționar sau monografie în descifrarea trecutului românesc pe aceste meleaguri. O parte dintre cititorii volumelor au devenit treptat autori de articole, de studii, de cărți, începând cu Sever Ursa, Nicolae Trifoiu...A apărut a doua generație culturală în perioada comunistă. Forțând constatarea se poate spune că este și a treia, ivită în perioada de tranziție postdecembristă, mult mai largă și mai diversificată tematic, făcând presă și tipărind cărți. *Monografia sătească* a ajuns formula generalizată și este ca o

atestare de autor, lansarea unui titlu nou. Susținută și de *Dicționarul literar* al județului și de *Istoria presei...* din județ, *Virtus Romana Rediviva* a fost solicitată și folosită până la abuz; prea fidel preluate părți fără să fie citată sursa: în graniță de plagiat (în câteva cazuri). Sunt mulțumit de exemplul oferit multora în cele patru decenii de la apariția primului volum. Cu atât mai mult dacă i-au înțeles mesajul.

Personal, vă consider în egală măsură istoric literar și prozator (cu un scurt popas și-n dramaturgie). Ce aveți de-i reproșat istoricului Teodor Tanco și scriitorului Teodor Tanco?

Este esențială întrebarea! Așadar, constat și cititorii domeniile în care am scris, larga cuprindere a spațiului literar, genurile și speciile în care am tipărit. Mi-ai adresat-o franc. Dar cel dintâi mi-am pus-o eu și m-a frământat disperarea conștientă care o făceam. Într-o zi m-am descoperit că la facultate predam *Sociologia culturii*, acasă scriam proză, la Turda conduceam Teatrul de Stat și citeam piesă după piesă din literatura dramatică. Le parcurgeam, toate activitățile, cu pasiune și multă râvnă. Dar am debutat cu un comentariu critic despre poezia lui Eminescu și într-un număr viitor cu un fragment de nuvelă. Eram inițial destinat celor două genuri literare, proză-teatru, sau celor trei, proză-teatru-publicistică, dacă pe ultima o însumăm criticii. Mai mult practicând, totuși, istoria literară. Firește că îmi reproșez abordarea atâtor teme care au coborât în specii. Ziaristica a fost una de care nu m-am despărțit nici în prezent. Mă atrăgea atât de mult presa de investigare și pamfletară, încât nu o dată mi-am zis că aș fi putut vieții, profesional, cu astfel de scris, din care s-ar fi constituit câteva cărți. N-a fost să fie suficient.

Fărămițarea, cum se adresează intervievientul, bifurcarea scrisului în două direcții majore, natural că nu a putut fi mai accentuată împlinită. Aceasta este Istoria literară. Am fost constrâns să fac multă istorie când am ajuns la cea locală. Nu existau suficiente instrumente de operat în cercetarea științifică. Nu era o broșură, de exemplu, și se dădeau zeci de cifre și de nume. A trebuit să mă lămuresc și am tipărit *Istoria presei...* Era o aiureală (ca și astăzi) cu academicienii năsăudeni. Ca să mă stabilesc într-o subiectivitate ca s-o respect pentru mine, mi-am fixat criteriile și am scris o cărtică. Praf o fac toți, că o au la îndemână, însă toți se folosesc de ea în ce convine criteriilor, după ce nominal iau informațiile de-a gata, „uitând” să citeze sursa, bibliografia.

Deși am cedat de multe ori istorismului specific ființei mele și am trăit cu plăcere pentru scrisul istoric în proză, în teatru, în cultură, stânjenind și împușcând planurile literare, nu regret. Împrejurările de viață când mi-au permis, m-am oprit la ficțiunea literară, la creația literară propriu-zisă. Acela e scriitor, mare sau mic, dar scriitor, care creează lumi în sine, realități în sine. Sunt fericit că am scris romanul *Fana*, urmat după grele încercări politice de volumul 2, *Prea tineri pentru amintiri*, volumul 3, *Studenta*, volumul 4, *Desdemona*. Tetralogia *Fana* este capodopera mea literară.

V-ați implicat în viața spirituală a județului Bistrița-Năsăud de nenumărate ori. Înființarea Uniunii Comunelor Grănicerești vi se datorează D-voastră. Împreună cu dl. Pompei Raus și ceilalți din conducere, reușind organizarea și legalitatea de astăzi, ați făcut un lucru excepțional: ajutorarea financiară a elevilor și studenților buni la învățătură și cu situație precară. Totuși, ceva vă nemulțumește. Ce anume?

Integrarea mea în lumea grănicerească a fost prin descendență. Ca a oricărui născut în una din cele 44 comune ale fostului District militar năsăudean, având măcar unui din părinți coborâtori din ostașii cu sumane negre. Conștientizarea apartenenței am făcut-o din clasa I secundară, când am primit bursă de la Fondurile școlare grănicerești din Năsăud. Atunci s-a împărțit, pentru mine, populația înconjurătoare în două: grăniceră și negrăniceră, catolică și ortodoxă. Cele ce auzisem în casă repetat despre învățații din familie cu burse grănicerești, și erau mulți, de la locotenentul Petre Tanco, până la bunicul învățător Toader Tanco, erau povești de demult. Semnarea tabelelor pentru încasarea unor însemnate sume, acoperind cheltuielile școlare, erau realități de viață. Pierderea stipendiilor grănicerești, după anul II de facultate, în anul 1948 prin nationalizarea pădurilor și a averilor grănicerești a fost lecția dură, trezindu-mă al nimănu în Clujul universitar și în pericol de a întrerupe studiile. A fost botezul pe viață de grănicer și catolic *militans*, că erau legate prin apariție și dispariție;

atunci, când niciuna nu mai existau legal (ca după patru decenii să existe instituțional deopotrivă, dar vitregit și disproporționat). Viața și viitorul meu au fost invalidate de lipsa lor, iar de la redobândirea și oficializarea timidă și ciuntită, implicându-mă, trăiesc lentă vindecare prin reîntregirea lor. Pentru cunoașterea și intrarea în universul grăniceresc năsăudean abecedar mi-a fost *Istoria școlalelor năsăudene* de Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu. Fără aceasta n-aș fi fost ce sunt.

Afirmățiile atașamentului și slujirea celor două istorii, confesională și socială, o dovedesc multe cărți și articole consacrate tematic acestora. Alături lor, este activitatea mea de inițiere a unor instrumente culturale și juridice, de înfăptuire tradițională a organizațiilor grănicerești. La Cluj am inițiat Societatea „Virtus Romana Rediviva” a fiilor județului Bistrița-Năsăud (1975). Aceasta are în prezent o revistă cu același nume. Acasă, în Țara Năsăudului, am propus și s-a înființat încă în 3 iunie 1990 *Uniunea Comunelor Grănicerești Năsăudene*, persoană juridică de drept privat; fiind până azi președintele ei de onoare. Cu patrimoniul ei propriu, ea este instructiv-administrativ continuatoarea Fondurilor Școlare. Acestea și înfăptuirii scopurilor generoase grănicerești, i-am donat prin testament legal restul de pământ, cât l-am putut redobândi de la C. A. P., situat în comuna Monor, în suprafață de două hectare, intra și extravilan.

Nemulțumirile care mă bântuie și la care vă referiți vin din neîmplinirile îndatoririlor intelectualilor ca urmași ai grănicerilor, necunoașterea și uitarea trecutului greco-catolic; cu excepțiile de rigoare. Bucuriile mari le-am avut din sporirea rândurilor noastre, a generației a doua grănicerească postbelică și din informarea ei culturală prin numărul mare de cărți tipărite, fondarea de ziare, reviste, muzee, societăți etc. în perioada tranziției. Maierul este un mare exemplu și generația prezentă activă o mare speranță a continuării.

Cum ați reușit să treceți peste invidiile și șicanele inerente din activitatea D-voastră, mai cu seamă că ați fost toată viața un solitar romantic?

Este atât de reală întrebarea, făcând impact cu firea noastră omenească și indiscutabila subiectivitate, mare, mică a fiecăruia, că, măcar marile destăinuirii le provoacă. Reacțiile sunt în funcție de structurile narativ-intelectuale. Scriitorii, intelectualii le trăiesc și ie încheie foarte original. Nu se aseamănă două cu două. În cazul lor, și tăcerea este un răspuns. Un fel de manifestare și atitudine, la comentarea în presă a cărților, cel mai original mod din câte știu și am auzit este cel oferit de fostul nostru confrate Alexandru Husar, de pie memorie, cum se exprimau bătrânii grăniceri, avea un fel al lui de răspuns la răspunsurile publice al întâmpinărilor cărților sale în presă și dicționare: nu citea nimic ce se scria despre ele! Natura lui, educația lui, credința catolică, era un mare și discret creștin, din toată ființa lui rezultase o astfel de atitudine, un fel de răspuns – căci tăcerea lui stăpânită era sublimă.

Cunoscându-mă, d-le Icu Crăciun, dumneavoastră, făuritorii „Cuibului visurilor”, colaboratorii și cititorii publicației, măierii și sângeorzenii – unde discutăm despre virtualul text al interviului, mă puteți imagina reacționând astfel, ca prietenul de mai sus?...

Nu.

Nici eu nu mă văd într-o atare postură. E adevărat că am fost mai comentat ca el, și în bine, și în rău. E adevărat că am oferit mai multe ocazii de omagieri și de atacuri, scriind despre 360 de nume în *Virtus Romana Rediviva*, voi. 1-7, în *Dicționarul literar...* peste 100 de nume, în *Istoria presei...*, în presă comentând și recenzând cărți mi-am exprimat opiniile cu sinceritate (cele câteva greșite le regret acum), iar corectitudinea, convingerea că am scris despre alții cu dreptate, mi-a dat tărie să suport cu dărzenie, și chiar cu orgoliu, „șicanele, invidiile”, cum vă exprimați delicat, și până la ură și dușmănie. Când a fost lovit adevărul temei, tezei, opiniei, concluziei, și nu numai subsemnatul semnat, reacția mea a fost publică, ridicându-se în planul polemicii. Trei au fost astfel de cazuri „clasice”. Două având temă coșbuciană, confruntându-mă cu conjudețenii Gavril Scridon și după un timp cu Lucian Valea. Ele s-au desfășurat în revista „Steaua” de la Cluj. A treia este de dată recentă în legătură cu activitatea de colaborator al Securității a scriitorului Valeriu Anania, alias arhimandritul

-continuare în pagina 5 -

Icu Crăciun

????

-urmărire din pagina 4 -

De vorbă cu prozatorul și istoricul literar TEODOR TANCO, în vacanță, la stațiunea „Hebe” din Sângeorz-Băi

Bartolomeu Anania. Pornite dezbaterile în revista „România literară”, am intervenit cu trei materiale în revista „Tribuna” de la Cluj-Napoca, unde am fost și atacat. Dar dreptul la replică neacordându-mi niciuna, refuzând răspunsurile mele celor trei polemisti, am fost nevoit să le adun într-o culegere cu tot ce am scris și nu mi s-a publicat pe această temă, sub titlul *Sfinți și securiști*, urmând să fie tipărită până la sfârșitul anului 2013. Și din acest punct de vedere am fost un singuratec, ca și în cazul nesemnării pactului cu Diavolul securist. Nu am cunoștință să mai fie în jurul meu unul care să fi refuzat categoric colaborarea securistă, de aceea sunt mereu în ținta foștilor turnători.

Cum arată o zi de lucru al intelectualului Teodor Tanco?

Din punct de vedere a pregătirii și lucrului intelectual, viața, durata vieții până în prezent se împarte în două. Pe parcursul jumătății întâi s-a desfășurat intelectual pe plan profesional și în al doilea pe plan cultural-literar. În amândouă sub dominarea lecturilor întâmplătoare. Fie dintr-o pasiune pentru un gen sau specie, fie influențată din afară sau comandată școlar și impusă profesional. Un citit literar imens și haotic, multumitor și adesea nefolositor și în detrimentul învățaturii și studiului. Iar pentru împlinirea corespunzătoare a profesiei, adesea erau nopțile sacrificate și de regulă zilele de repaus și sărbători. Schimbări și ușoară adecvare a lucrului și cititului la tematica profesiei și scrisului s-au produs treptat și pe măsură a angajării în cercetarea și scrierea serialului *Virtus Romana Rediviva*. La apariția primului volum (1973) aveam tipărite articole, studii, un manual școlar pentru clasa a VII-a, în colaborare, debutasem editorial și în literatură, apăruseră primele două cărți de proză și eram membru stagiar al Uniunii Scriitorilor din România.

Îndepărtarea mea din învățământul universitar în toamna anului 1976, pe motivul unic că nu semnase actul de colaborator al Securității din Cluj (cred că era comandant atunci temutul Pleșiță), deși fusesem repartizat la catedra de Drept Constituțional pe baza *Diplomei de Merit* de la examenul de stat din iunie 1950, a despărțit viața și activitatea mea, munca și timpul în două părți: până acolo – de acolo. Aveam 51 de ani și alt serviciu nu am mai primit decât umiltoare propuneri, neputând accepta.

De acolo...și până în prezent m-au ajutat la o viață modestă programul, ordinea și disciplina grănicerească a înaintașilor militari și a exemplarilor intelectuali din familie și din regiment. După câteva săptămâni, văzând că voi trăi mai mult din lucrul scrisului, iar acesta trebuie să-l fac tot mai profesionist, am fixat ceasul să sune sculara (nu deșteptarea) la ora 7 și culcarea la ora 24. Astăzi sunt reflexe, dar controlate și respectate. Indiferent de zi, anotimp sau loc, ceasul sună (înlocuit acum de telefonul celular, aici, la Sângeorz). Cu o pensie medicală mică uneori, cu un ajutor de la Uniune alteori, a trebuit să-mi asigur existența materială din scrisul literar în principal, din colaborările la presă. Pentru volumele *V. R. R.*, după al III-lea, județul nu mi-a mai dat nici un drept de autor, m-a exploatat și tratat ca pe orice șomer al vremii. Ca să câștig banul, a trebuit să lucrez cât mai bine și să tipăresc. Așa am dus-o 11 ani, până în 1987, când am fost pensionat, fără vechime, la limită de vârstă. Spre sfârșit de calvar, scriitoricește mă descurcam tot mai bine. Pentru romanul *Fana*, cu un tiraj enorm, am încasat net 32 mii lei, o jumătate de mașină „Dacia”. Iar cititul, lectura erau în funcție de tema scrisului; lucram pe proiecte mari, cu discreție până la taină și împlinirea lor.

Și cam așa arăta viața mea de lucru, mai ales a doua jumătate, cu un riguros program de activitate. Apropos, în glumă, am recomandat celor care făceau cure de slăbire, o rețetă sigură, verificată și gratuită: să mănânce rău și să lucrezi fără măsură.

Ce sfaturi i-ați da unui tânăr începător într-ale scrisului?

De sfaturi, mai ales bătrânești, le este plin capul tinerilor începători în ale scrisului literar. De exemple și colectivități au mai mult nevoie tinerii aspiranți și viitorii începători. Un sfat util trebuie să premeargă căutarea, începutul și scrisul. Încă în stadiul școlar al însușirii buchiilor, educatorul trebuie să intervină prin însușirea deplină, totală și egală a tuturor disciplinelor programate. Desenul

și caligrafia în Gimnaziul superior românesc de la Năsăud erau tot atât de riguros predate și examinate ca și româna, geografia etc. L. latină și l. greacă veche se pretindeau învățate ca și matematica și fizica, ortografia era pe același plan cu logica, iar igiena egală cu botanica, și pentru educația fizică neînsușită se repeta anul școlar. De toate cunoștințele are nevoie scriitorul. Azi, ca și ieri, însușirea unei culturi generale, este necesară întocmai alfabetului, fiind pasul prim cu care se intră în scris. Celor ce arată semne de preocupare pentru scris, la nivelul acela educatorul trebuie să-i sporească vocabularul, înapoi și înainte, pentru însușirea cuvintelor arhaice și a neologismelor. Recomandarea lecturilor este cel dintâi sprijin ce se poate oferi năzuitoare, totodată alcătuirea unui dicționar cu cuvintele noi cu corespondentul corect din lexic și memorarea exactă. Dacă cel trecut prin o astfel de inițiere nu va scrie, tot nu e în pierdere. Va fi un profesor bun, un intelectual temeinic, având o cultură generală.

Tinerii începători în ale scrisului veniți dintr-o astfel de introducere în învățatură și orientare școlară nu vor dibui mult și nu se vor încurca în *diacritice*, cum li se atrage atenția unor începători la poșta redacției a revistelor literare, cum face constant „România literară”. Dar educatorul sau magistrul va orienta ucenicii în a face lecturi multe, peste cele recomandate în manuale, intense, diverse, rezumând măcar exemplificativ din cele ce i-au plăcut și din cele ce nu i-au plăcut, motivând opinia. Stimularea scrisului într-un gen sau altul să nu fie o preocupare a celui ce sfătuiește. Dimpotrivă. Să ceară a scrie tânărlu poezie și proză sau una din acestea, plus comentarii de cărți și eseistice. Alegerea și statuarea debutantului într-un gen sau altul, într-o specie sau mai multe o vor aduce-o maturitatea și ascunsele însușiri, la baza lor stând ceea ce se numește talent.

leşirea tânărlu dintr-o stare de timiditate și impactul cu publicul, cu publicațiile este mult ușurată prin participarea la manifestări publice. Dar cel mai mult și eficient este participarea la cenacluri literare școlare, a caselor de cultură, a revistelor etc. Cenaclul literar este cea mai bună școală a tânărlu viitor scriitor.

În încheiere, o întrebare despre verile sângeorzene ale D-voastră, numeroase în primul rând, cum nu le-a avut vreun scriitor și nici un intelectual din celelalte comune grănicerești năsăudene. Ce taină sau farmec explică statornicia și revenirile la „Hebe” de-a lungul vieții mature?

Din toate câte puțin se constituie un fel de chemări lăuntrice.

E cu atât mai surprinzător că la capăt și început a fost întâmplarea. În vara anului 1959, urmarea a unor rezultate universitare---, am obținut cu un grup de studenți într-o vacanță de vară bilete de 14 zile. Din cele câteva stațiuni cu cantonamente studențești fără ezitare am ales Sângeorzul Băi. Nu fusesem niciodată până la acea dată aici, deși numele localității se pronunța frecvent în casa noastră la Monor, evocând pe cei din familia dispersată care au trăit în localitatea aceasta importantă. Stațiunea o formau atunci vreo 20 de vile de lemn în majoritate, mai erau câteva clădiri administrative, toate adunate în jurul izvoarelor minerale 1-9, ctitorite de zeița „Hebe”. Într-un punct foarte înalt curgea cu debit izvorul 1 închis într-un foișor frumos de lemn. Vara, în zilele de duminică și sărbători veneau fanfare și cântau ore în șir. Așezarea vilor era între păduri de brad care își coborau ramurile în ferestrele caselor, într-o depresiune în care vântul nu suflă decât de leac. Iarnă sau vară, înfățișau un peisaj de ilustrată bună de expediat acasă. Am cunoscut stațiunea la 11 ani după naționalizarea izvoarelor și construcțiilor. Înainte, apele și terenurile erau proprietate a Fondurilor Grănicerești, casele fiind mai toate proprietăți particulare. Când între ele am descoperit și fosta casă a doctorului (unchiului) Teofil Tanco din Năsăud, că așa era cunoscută (între puținele 5-6 care mai există), m-a copleșit o emoție puternică. Vrednicia înaintașilor, afirmată în cărți, de militari vestiți, de cărturari și intelectuali, de proprietari importanți, se continua la fiecare pas.

Fiind cam „morbos”, cum zic bătrânii sângeorzeni, apele mi-au făcut bine în tratarea afecțiunilor tubului digestiv. Am continuat să vin vară de vară până astăzi, cu câteva absențe în decursul deceniilor, cu bilet de tratament de 21 zile, apoi de 18 zile. A fost timpul când l-am descoperit mai bine pe străbunicul Simion Tanco, cel ce a fost protopop greco-catolic ai locului și parohul sub a cărui hărnicie se construiseră

biserica cât o catedrală din mijlocul Sângeorzului. Familie bogată și fără urmași, el a lăsat moștenire în neamul din Năsăud casa din stațiune, iar pentru toți copiii cu nume Tanco din Monor care vor urma școlii liceale burse asigurate de Fundația „Simion și Ioana Tanco” pusă sub păstrarea și administrarea Gimnaziului superior grăniceresc român din Năsăud.

Revenirile mele, vară de vară, la Sângeorz în stațiune aveau sens și legitimare medicală. În plus, ca loc de însingurare și creație era ideal. „Hebe” a însemnat mult pentru viața mea longevivă.

Nu numai sub aspect documentar și familial mi-a făcut surprize Sângeorzul. Lumea culturală grănicerească din trecut, aici am cunoscut-o și am devenit urmașul ei. Căci, după casina din Năsăud, după berăria „Grivița” și hotelul „Rahova” din Năsăud, un alt loc potrivit al revederilor a personalităților celor de vârf, trăind în anturajul tradițional românesc, a fost Sângeorzul cu verile lui de odihnă și tratamente, de lucru și desfătare spirituală (concerte, teatru, lansări de cărți, expoziții de artă plastică, conferințe...) a redevenit un centru al românismului de odinioară. De la Paul Tanco la Alexandru Buia, Iuliu Morariu, de la George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Zaharia Bârsan la Lucian Valea, Gavril Scridon și Al. Husar, toți au fost în vacanțe pe-aici, erau evocați și sunt în prezent în cărțile și poveștile noastre, cum nu cred să mai fie un loc în țară pe ultimii i-am cunoscut. Deosebit de mult m-a ajutat ambianța și anturajul sângeorzan de năsăudeni când am scris *Virtus Romana Rediviva* (1973). Iar casa învățătorului Ioan și Anuca Blaga, de pe strada Malului, a devenit un fel de sediu al cenaclului verilor noastre. În plus, vecinătatea cu comuna Maieru a fost stimulatorie, că acolo începuse și se desăvârșise zidirea unei instituții culturale adunate în sintagma „Cuibul visurilor”, astăzi un renume și ctitorul Sever Ursu un „baci” peste toate (revăzându-ne îndelung în 6 august a. c.).

Revigorarea culturală evoluând în Sângeorz-Băi și Maieru, stimulând și Rodna, tonul dându-l localnicii și sprijiniți de noi, cei veniți din afara localităților, s-a ajuns în prezent la încheierea altei generații literare active, generația lui Icu Crăciun, Iacob Naroș, Alexandru Rațiu, Macavei Al. Macavei, Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Liviu Ursu, ș. a. grupându-se în jurul trimestrialului „Cuibul visurilor” din Maieru, și asigurându-i continuitatea. Localnicii din Sângeorz-Băi s-au sudat într-o mișcare a plasticienilor în jurul veteranului Maxim Dumitraș, câțiva s-au profesionalizat ca maestrul și cu el în frunte au durat „Muzeul de Artă Comparată”, instituție integrată în arealul național al creației plastice. La Rodna s-au grupat în jurul revistei „Cetatea Rodnei” și muzeului în frunte cu tumultuoasul Liviu Păiuș.

Eu aparținând prin debutul publicistic în 1946 celor din generația imediat postbelică, a lui Lucian Valea, dar ca unul din afara localității, de asemenea urmez lui Gavril Istrate, Al. Husar, Teohar Mihadaș, ș. a. Sunt acum singurul din afară care revin vară de vară. Am devenit un colaborator ocazional la „Cuibul visurilor”. Nu mai sunt cenaclul și șezătorile, manifestările literare sângeorzene; și casele în care se desfășurau încep să dispară, pentru că este a 54-a vară aceasta de când sunt minim 18 zile în stațiune. În perioada ei de înflorire și construindu-se cele două hoteluri, cu vile cu tot, avea o capacitate de peste 2000 de locuri. Astăzi nu suntem nici 300 de persoane în stațiune, toate venite cu bilete gratuite și reduceri de 50% din pensie. De aceea, la Hotel „600” abia s-au strâns 123 de vârstnici. Pe vremuri îmi continuam sejurul cu alte zile la Casa Scriitorilor din Valea Vinului. Ieri, revăzându-o, m-am prăbușit o clipă, ca și ea care e închisă și într-un grad mare de ruinare. În intervalul acesta lung mai mult stau în Sângeorz printre umbrele rudeniilor și amintirile personale, văzându-mi de sănătate, aici, unde am scris și încheiat lucrări literar-istorice și am citit așa de mult. Încă din 1974 am lansat cărți ale mele, poate vreo zece titluri. Dar acum particip, draga prietene Icu Crăciun, la manifestările voastre literare, din care câteva au avut loc la Maieru.

Îmi doresc și propun ca la anul să revin pentru a 55-a vacanță aici. Și nu-i exclusă lansarea unei cărți. La 88 de ani am rămas un visător...nu-i așa?

Un visător frumos, Domnule Profesor! Vă mulțumesc tare mult pentru timpul și răspunsurile acordate și vă doresc multă sănătate!

Icu Crăciun

Interviu realizat în Sângeorz-Băi, între 1-15 august 2013

Amintiri

Amintirile unui copil măierean din timpul ocupației maghiare și războiului

(continuare din CV nr. 104)

Războiul și ocupația maghiară.

Pe teritoriul Maierului nu au avut loc lupte, dar ecouri ale războiului erau prezente destule și destul de pregnante ca să se aștearnă în memoria unui copil de 7-8 ani. În plus, mi-aduc aminte de momente petrecute în familie sau în sat, care aveau legătură strânsă cu

războiul.

Plecarea tatălui meu pe front a fost o adevărată dramă în sufletul meu fraged, pentru că mă lăsa fără căldura zilnică a unui sprijin în care aveam încredere. Tatăl meu, Traian Login, Dumnezeu să-L odihnească era o fire puternică, colerică, iute, hotărâtă, dar dreaptă; mă bătea uneori la fund pentru că eram un copil zvăpăiat și făceam multe năzbîtii. Nu am de loc obiecții față de modul de educație al tatălui meu, deoarece, ulterior, am înțeles că acest mod se potrivea firii mele voluntare, uneori excesive. Nu ieșeau la capăt cu mine ca (!) copil decât prin metode aspre. Aceasta mi-a imprimat un deosebit respect raportat la propria-mi responsabilitate față de familiile Coruțiu și Login și față de cei din jur în general.

Tata, cu ajutorul lui Dumnezeu s-a întors de pe front cu 3 zile înainte de ofensiva de la Stalingrad. În perioada ia care mă refer, tata era în armata maghiară ca toți românii apti de luptă din Ardealul cotropit. După o scurtă ședere acasă a fost din nou recrutat în armata ungară de unde a evadat în Cehoslovacia și s-a predat Armatei Române.

Războiul în Maieru se manifesta profund prin plecarea ficiilor măierenii în armată; evident în armata horthystă. După o scurtă instruire aceștia erau trimiși pe frontul din Rusia sau mai târziu în zonele de luptă ale armatei maghiare.

Plecarea copiilor Maierului la război erau zile de cumplită amărăciune în tot satul; știau toți măierenii că ficiorii lor merg la un război străin de ei, că luptă într-o armată care nu este românească, că merg în țări străine și poate unii nu se vor întoarce niciodată în Maieru.

Toți măierenii plecau în armata în aceeași zi; lângă gară (imediat lângă clădirea gării, nu „pe stație”) se încingea un „joc” de rămas-bun. Ficiorii angajau din timp ceterașii și veneau cu jinars făcut din zahăr ars și spirt. Fiecare ficior era însoțit de drăguța lui,

iar mamele purtau năfrâmi negre. Tații, îmbrăcați în haine curate, cu cureua lată, stăteau tăcuți pe margine, meditativi și triști. Se încingea jocul, dar o undă de jale se citea pe fețele tuturor.

Dinspre Vernirea se auzea, deodată, un fâșcăit de tren. Ficiorii își îmbrățișau drăguțele, mamele plângeau, iar tații, mohorâți, dar demni, nu mai ziceau nimic. Clipa despărțirii se apropia odată cu zgomotul de fiare ce venea dinspre podul de ștrec de la Valea Caselor. Namila neagră a locomotivei apărea după curbă. Ficiorii își ridicau pentru ultima oară drăguțele într-o îmbrățișare tristă.

Fiecare recrut cu câte o lădiță de lemn cu lacăt se urcă posomorît în vagon. Părinții și apropiații se roagă în gând la Dumnezeu. Se rugau să nu primească niciodată scrisoarea aceea care anunța evenimentul nedorit.

În Maieru, în timpul războiului, au sosit câteva asemenea scrisori, dar eu nu am știut niciodată numărul lor și nici nume.

Noi, copiii, aveam războiul nostru, deși nu putem uita că în aproape fiecare familie de măierean să nu fie copii afectați de războiul mare.

Peste drum de casa bunicilor mei, la marginea dinspre drum a parcului, era o clădire care aparținea dnei Paraschiva a lu' Adeodat (mama d-șoarei Ița), clădire care în trecut adăpostea o măcelărie și o magazie. Doamna Paraschiva a închiriat această clădire familiei Drimuș, venită din Ilva Mică; Drimuș, de origine maghiară, a transformat clădirea în cârciumă profitând de facilitățile acordate etnicilor maghiari de către noile autorități. Spre seară, noua crâșmă era vizitată de măierenii. În timpul dimineții, în crâșmă găseai soldați nemți care se opreau cu mașinile lor în drum spre Rotunda. Ei se opreau „la Drimuș” pentru a bea bere rece; se întrețineau cu doamna Olga Drimuș, o frumoasă doamnă de vreo 30 de ani. Nemții cărau armament, muniții, tunuri, unelte aduse cu trenul până la Ilva Mică. Destinația încărcăturii era vârful Rotunzii, unde nemții construiau buncăre, tranșee, amplasamente de tun și mitraliere, deci sisteme puternice de apărare împotriva armatei sovietice. E bine să precizez că ansamblul de apărare de pe Rotunda nu a fost folosit niciodată pentru că Rușii au venit pe jos și pe cai prin păduri și văi lăturalnice obligând nemții să abandoneze Vârful Rotunzii intact, în contextul unei retrageri precipitate.

Când apărea câte un camion noi, copiii, ne strângeam ciorchine în jurul lui. Mașinile mici nu prea stârneau interesul nostru. Camioanele erau mari, chiar foarte mari. Aveau 10 roți (în descrierea noastră a copiilor) 8 în spate și 2 în față. Întotdeauna camioanele miroseau a fier și cauciuc încins, a benzină și a frâne; era deliciul nostru. Asta inducea în mintea noastră de copii forță, putere, respect. O roată era mai mare decât înălțimea unui copil.

Nemții coborau poate în număr de 7-8 și comandau bere; nu se sinchiseau de noi, dar își luau armele la ei. După 2-3 halbe, rumoarea din cârciumă se întetea, iar doamna Olga Drimuș nu prididea să aducă halbe. Noi ne învăteam în jurul mașinii, ne cocoțam în cabină, mult prea înaltă pentru noi, ne tărām pe sub mașină și făceam o gălăgie de nedescris. La sosirea unui asemenea camion funcționa un telefon fără fir și toată trupa de copii se aduna. Erau acolo: cele 2 surori Drimuș, Olga și Iren, Ilie a Crețului, Augustin Hoge, Onofrim Boșca și fratele său, Aurel Boșca, precum și Sorin, poreclit Șoric. Ocazional, mai venea Vasile Andronesi și Sandu Flămând. Anhidim Hoge era adesea pe „Răcilea”, unde familia lui Constantin Hoge avea un loc. La un moment dat, în ușă apărea primul soldat care ne gonea cu un „heraus”, iar după el toți ceilalți nemți, veseli și roșii la față, transpirați. Apoi măgăoia se punea în mișcare scoțând un fum negru, cu botul enorm, hidos, îndreptat spre Anieș.

Pe teritoriul Maierului nu s-au dat lupte, dar războiul ne amintea din când în când că el există și că este viu. În primăvara lui 1943, s-a zvonit prin Maieru că în Fundul Anieșului se află resturile unui avion mare. Într-adevăr, ciobanii au descoperit un avion rusesc de mari dimensiuni, căzut la poalele Gărgălăului. Era plin cu armament cu conserve și cu haine groase. Se vorbea de niște binocluri și busole găsite la ciobani, dar noi, civilii, nu știam nimic. Avionul, se spunea că ducea provizii din Rusia la partizanii yugoslavi.

Dar războiul mergea înainte în felul și în locurile lui. Într-o noapte din vara lui '43, ne-am trezit brusc din somn, speriați de o bubuitură cumplită; geamurile s-au zgâlțit, câinii lătrau, iar oamenii au ieșit la porți. Zgomotul cel mare s-a auzit din sus, dinspre Anieș.

A doua zi noi măierenii am aflat că o bombă a fost aruncată dintr-un avion în cimitirul din Rodna sau pe „Roșa” (un deal în partea de

din avion. Nu s-a clarificat niciodată acest episod.

Oricare ar fi fost originea bombei din Rodna explozia a creat reacții printre autorități.

Au venit la noi acasă trimiși ai primăriei care au spus bunicului meu că trebuie să ne facem un adăpost antiaerian încăpător în care să poată intra toți locatarii casei. Bunicul a chemat 2 săpători care au făcut în gradină, o groapă adâncă cât înălțimea unui om. Au acoperit-o cu lătunoaie peste care au pus brazdele scoase la început.

Radio-ul cu baterii al bunicului îl informa cu mersul războiului, cu ofensiva de la Stalingrad și cu pregătirile debarcării aliate în vest; bunicul nu prea era vorbăreț, iar după ce asculta știrile ascundea radio-ul într-un loc numai de el știut.

Scrisorile, rare, care veneau de la tata de pe frontul din Rusia ne aminteau și ele că era război.

Noi, copiii, ne minunam văzând pe cerul senin semne albe lăsate de un avion; totdeauna erau spre „în jos”, spre Caba, iar noi ziceam că ele marchează fortificațiile de la Ilva Mică.

Mașinile nemțești care treceau în sus și în jos prin Maieru spre Rotunda sau spre Ilva Mică sau spre Năsăud nu erau foarte dese, dar nouă, copiilor, ne plăcea să le vedem.

Ocupația era evident prezentă, dar măierenii țineau puțin cont de ea. Ei cosau, făceau fânul, lucrau la pădure sau cele 2 cariere și puțin le păsa de unguri; făceau șezători, duminica, și, în sărbători, jucau. Noroc că primarul și notarășul erau măierenii ca și câțiva funcționari din primărie; nu cred că dintre localnici vorbea cineva limba maghiară, motiv pentru care ungarilor nu au putut schimba primarul

(cred Adrian Cobzaș) și pe D-I Vichente Ilieș, notarășul.

Ei, ocupanții, vroiau însă să se știe că ei sunt la noi. În fiecare zi, „csendorii” – jandarmii - patruleau pe strada principală, câte 2, de la „Curți” până la rampa de ștrec, din jos.

Noi, copiii, ne uitam la „csendorii” când treceau; aveau pălării înalte cu pene de cocoș. Cismele erau înalte până ia genunchi, lustruite impecabil. Mersul lor nu era forțat, dar demn. Probabil că doreau să demonstreze că ei sunt stăpînii. Când treceau în jos, noi îi așteptam să-i mai vedem o dată la întoarcere.

Dascălii măierenii ai școlii au fost înlocuiți toți, inclusiv directorul, cu învățători unguri; printre cei înlocuiți de la catedră a fost și bunicul meu Silviu Coruțiu. În Maieru, au predat ca învățători, mult timp înainte de ocuparea Ardealului de nord, 4 învățători: Dumitru Boșca, Constantin Partenie, Silviu Coruțiu și Ion Barna. Toți, la venirea noii administrații, au fost înlocuiți de la catedră cu învățători unguri; nu îmi amintesc dacă dintre aceștia vorbea vreunul limba română, dar sunt sigur că nici un elev măierean nu vorbea maghiara.

Ungurii, imediat după venirea lor, au schimbat numele comunei Maieru; acesta a devenit Maior. Dar Tutuleasa, Pârcioaia, Balasina, Hânțoia, Boboșa, Cucureasa, Vernirea, păraul Cabii, Cucureasa, Haj, Fața Satului, Muncel etc.? Cum pot fi schimbate aceste toponime? Sunt nume pe care nu le-au putut schimba, pentru că erau copleșitoare ca număr, pentru că aparțineau însăși ființei și trecutului îndepărtat ale măierenilor. Așa cum n-au putut schimba „balasina” sau „pârcioaia” tot așa n-au putut să-i scoată din sufletul nostru pe Emil Boșca-Mălin sau Iustin Ilieș sau pe părintele Iuliu Pop care prin predicile sale, prin demnitatea sa, prin sfaturile sale a intrat de-a pururi în sufletele măierenilor. Și erau mulți măierenii; ca ei, toți românii vorbeau limba neschimbată a strămoșilor lor. Prin rezonanța lor, denumirile locurilor aparțineau unei comunități mari, stabile, dezvoltată istoric în secole. Omogenitatea, Maieru s-a păstrat ca atare. Unitatea și omogenitatea românească i-a păstrat pe Măierenii în aceeași vatră dintre cele 3 Măguri.

- va urma -

Prof. univ. dr. Sorin Login

Aurelia Boșca și cumnata sa, d-na Ștefi, la mormântul lui Sandu Boșca

apus a Rodnei). Se bănuia că bomba a fost lansată de un iubit al unei tinere rodnence sau că pur și simplu a căzut

CPN

Păsărar de iarnă (II.)

Apa mătăsoșilor

Ieri. Toc lemne-n surcele și scoarțe-n bucățele cu rășină pentru întezit focul de dimineață. Îmi curge nasul pe tăietori! Tropăi mărunț un bărbunc ardelenesc (un fel de step de sorginte românească) în jurul butucului. Pe deasupra acoperișului, peste capul meu, cu aripile și cozile luminate de-o perdea de raze piezișe, trei mătășari și-apoi treiștrei. În marginea cărunță a pârăului trei sticleți ciugulesc semințe de scaieți, urzici, vârguțe și pelinițe uscate, apoi țopăie iepurește, cum ar scrie litere chirilice pe albul hârtiei de nea. Sub podețul de scânduri degerate s-aude vocea pântărușilor. Îs doi! Și-s ca mine! Când le auzi glasul, crezi, „mă, ce dihanie o fi?!”, când, colo, doar niște chițcani zburători.

Astăzi, doar cârduri de câte 70-90 și cârdulețe mai mici de 20-30 mătăsoși. Când e vorba de boabe sălbatice, strategia nomazilor din nord dă roade! Se împart în cete, ca să cerceteze tot mai multe locații, își transmit coordonatele pe celulare invizibile, apoi, sir-sir-sirlir..., zwiing, zwiin...atacă în hoardă. Am controlat, azi, scorușii din fața școlii. Nici o boabă, subliniez, nici o boabă, mă, omule! Nici de sămânță!

Mă întreb, uneori, din ce și pot cu pietre de aur și maluri de argint, beau apă, aceste păsări magice?!

Prima „vânătoare” de iarnă

Yupiii! Cine vine cu mine!? Am în raniță, vr'o zece mere pe care le rup în două și le înfig în cuiul crengilor de prun țepos, douășzăci de nuci pe care le strecur așa întregi, ori ușor sfărmate pe sub scoarțe și despăcături de pâr pădureț, pentru sămburi de alune caut scorburele mici și orificii unde doar pițigoii se pot strecura, un săculeț cu semințe de floarea soarelui pe care le presar pe ici-colo, pe traseu, pe o cioată fără omăt, în adâncitura vreunui buștean, cândva, cineva, le va găsi! Și o glajă (sticlă, dar nu de plastic!) cu ceai din cozi de cireșe și sămburi de poame îndulcit cu bună dispoziție! Aaaa, să nu uit: binoclu, apareiu foto, un creion, carnețiu' meu jerpelit și mânușile fără degete! Hai la drum, măi fratre! Hai la vrăbiuțe! Program de "vânătoare" la păsărele, cum fac și alți ornitho-amici din țară; de tras cu...ochiul, cu fotocipu', cu binoclu la tot ce zboară! Păsăret de iarnă: mătăsoși, mugurarii roșii, botgroșii burdihănoșii, sticleți cei mascați, scatii cei guralivi ai lu' Ylie, vrăbiuțe cu alunițe...Am adunat în rucsak, muguri de arin și de alun, bobite roșii de păducel, iar în buzunare, frigrrrr!

Acasă, în fața ferestrei, un Bot-Gros, sfărâma cu ciocănelul ciocului, fără nicovală, sămburii uscați din vișin.

Recesământ, (sor)ooo!

Încă o zi de „spionaj” la păsări! Aceleași și totuși altele; mătășari dedându-se la porumbe, cocoșari scormonitori prin frunzare de fag ori prin rături dezgolate de omăt, neînghețate încă, după cine știe ce resturi de insecte ori minuscule pietricele pentru gușă; prin aceleași frunzișuri amestecate cu zăpadă scurmă pițigoii mari, botgroși și gaițe spre găsirea fructului jinduit de mistreți: jirul. Câțiva aușei abia adie omătul de pe cetinile unui molid drept și înalt ca un catarg c-o flamură verde. Mă-ntind printre arcuri ghimpoase, după câteva capsule roșii de vitamina C, măceșul m-agață de guler și de-o mânăcă, mănțeapă, lasă-mă, domnule! îi zic, nu mai vreau nimic...și mă uit printre rămurișul țepos, pe pajiștea albă, la trei sticleți, cum pasc semincioare de salvie pădureancă. În marginea ogașului alb stau culcate de apășarea zăpezii, câteva tulpini altădată vânoase de scaiul-voinicului. Pe țestele țepoase, din care sticleții au extras semințele pline de ulei, madama iarna a turnat o linguriță de frișcă strălucitoare. O umbră alunecătoare de șorecar vâjâie pe deasupra și produce agitație, trei ciori cărâie răgușit, gaițele lărmăluiesc și miaună, botgroșii scuipe pe sub aripă, cocoșarii cotcodăcesc, sturzii de vâsc țărăie lung, năvălitorii boreali zurăie, cintezele iernatice piruie, o coțofană trage cu anti-aeriana dintr-o tufă de alun, camuflată sub curpeni agățători; multă hărmălaie de pomană. A trecut. Mugurarii fluieră melancolic. După umplerea burților, urmează siesta pe crengi înșorite, ștersul ciocului cu șervețele de mușchi ori licheni, pieptănatul aripilor, răsfiratul cozii, zbunguială printre rămurele, pentru cei tineri; a mai zburat o zi. O ciocănitore cu fund roșu bate toaca de veghe, o

ghionoaie sură lipită pe-un ciot zdrelit de cireș pădureț sucește gâtul a mirare și-a-ntrebare. Cine-i? Ce-i? Un șorecar și-un păsărar. Recesământ, sorooo, recesământ!

Din nou mătășarii...

...De sub puful zăpezilor din nori au apărut din nou, Păsările Ciunii; un câld de vro 50 de zburători. Alte sinonime pentru ei : jaseur boreal (fr.), brkoslav severni (cs), Silkehale (da), Seidenschwanz (de), Bohemian Waxwing (en), Ampelis Europeo (es), tilhi (fi), Csonttollú (hu), Beccofrusone comune (it), Sidensvans (nb), Pestvogel (nl), jemioiuszka (zwycajna) (pl), chochlac seversky (sk), Sidensvans (sv). Pe coaja pinilor de pe dâmbul de la Borcut, câteva ciocănitore pestrițe, o ghionoaie verde, un țiclean, pițigoime, guguștiuci, cinci cocoșari... la podul Văii Anieșului, un Cinclus... la cimitirul de ia Paltin, prin ceață moale, ciori grive și coțofene... pe firul de negură al Văii Caselor sticleți și cântat de pântăruți, acasă și-n livada din Poderei, sute de puici galbene...

Dex:

dâmb = ridicătură de pământ în formă de mușuroi; colinuță;

Borcut = vechi nume al Anieșului, folosit de localnici, dar și numele apei minerale de aici;

Isprăvi de duminică

Umblare după potcoave de cai morți...găsesc una, o arunc peste umăr, în alt loc, poate-mi aduce noroc! ...după cai (citește mușchi și licheni) verzi pe pereți și pe cârmojiie nului.

...prin livadă, după bijuterii: rubine de rășină, pipete și mărgelile de chihlimbar din clei de cireș sălbatic.

...apoi pe marginea pârăului în jocuri luminos colorate cu mărgelile de gheață, perle, batoane, bastoane, bețișoare înghețate, sloiuri-bibelouri albe, reci jucării ciudate!

...și chiorăre după ciocănitore, (o ciocănitore pestriță mare, o femeiușă, ce mi s-a părut mai mică decât exemplarele standard; la prima privire, mi s-a părut o „medius”, care este extrem de rară la mine-n zonă), mugurari, (am înghețat un sfert de oră cu degetu' pe trăgaci până l-am prins pe rășcovan!), un bărbat verde de Picus viridis cu pană roșă-n pălărie, pițigoii de șapte feluri, (din care am văzut doar patru soiuri: major, palustris, caudatus, caeruleus), cocoșari ciugulitori la budincă de mere, presurele, frunze și-alte pene.

Picături din barbă

Plouăăă...ca vara peste iarbă albă, Moșului îi curg lacrimi din barbă...

...Prin crăpăturile largi, ca niște verzi văi în miniatură, din scoarțele plopilor și nucilor se scură picături, perle, mărgelile, boabe, mărgăritare, ce se-adună la poala tulpinilor în pârăiașe de-argint, care se-ascund l-ale lor rădăcină. O tufă de mesteacăn pitic își agită stegulețele-n frisoane de frică și răcoare. Tulpinile și crengile de pin și lariță se scutură de omăt și lasă la plăcută vedere, coji smălțuite, cioturi descojite, putregaiuri găurite de ciocănitore. La gura de bolboroseală a unui izvor de apă minerală, descopăr frunze de carpen înveite-n săruri, ace de pin cimentate-n minerale și transformate-n hieroglife albe, superbe peisaje miniaturizate, ca și cum aș fi undeva deasupra planetei, tablouri păstoase cu semne bizare, simboluri din alte sisteme solare. Din streășină curge, din nori șiroaie, din pomi tremură, din burlane stropește, din mantale, pelerine storce, din câini și pisici scutură, din pițigoii împoașcă, din nas...picură...de ploaie!

Gânduri de întoarcere

Vreme înmuietoare, zăpadă topitoare, pârăiașe de cafea cu lapte, crengi înșorite, coarne de vreascuri, inimi verzi din licheni de prun, buturugi nude, mușuroaie dinamitate de-o ghionoaie verde, tufe uscate de cicoare, petice de ierburi, botgroși bondoci, mugurari la mugure

de frasin, mătășari învăluți, cu gânduri de întoarcere acasă, în Siberia lor dragă. Prin livada-dup-amiezii, un cârd de vreo 30 de ciucăți! (ciucă = creastă, moț). Cam agitați! Zboară asemenea presurilor din creangă-n vârf și înapoi! Nu par a căuta hrană, deși hatu' (cam jefuit!) cu porumbari, păduce și măceși e la câteva sute de metri; se fofilesc pe crengi și țopăie de parcă și-ar căuta perechea! Ori-s cu gândul la Marea Întoarcere?!

Colbul iernii

La umblare prin ninsoare. Ieri și azi că poimăine-i marți! Două stoluri de vreo 20 crestați fiecare. Cred că au probleme cu hrana, i-am văzut ciugulind ultimele mere pipernicite și muguri de salcie. Apă la discreție, de pe crengi! Au poposit pe-un vârf de nuc, fără teamă de vrăbii de câmp și presuri de lămâie. Cârduri măricele de mugurari de câte 20-30 de indivizi, în care predomină masculii îmbujorați de răceală, picoresc muguri de vișin și cireș pădureț. Într-un asemenea cârd cu 24 mugurari, doar 5 erau fete. Cete de pițigoii codati, (mulți, am numărat într-o ceată, 28 de pufuleți!), care escaladează, asemenea ciocănitorelor trunchiurile de paltin, scormonesc cu ciocurile lor de gămălie, pe sub mușchi și licheni în căutare firimituri, cea de toate zilele. Cete mai mici de pițigoii suri, câte 7, 8, ei, care, de obicei sunt solitari sau călătoresc cu perechea! Pe sub crengi, cărâială disperată de gaițe, speriate de omătul ce le cade-n cap. Prin fulguală, abia văzuți, un șorecar, un uliu porumbar, un corb. Ninsoarea mă-nvelește ca un colb!

Din scoarță-n scoarță

...După ce-am dat Chix în mai multe domenii, m-am decis să m-apuc de arhitectură rurală, rustică, chestii vechi de lemn parfumat, patinat, dranițe carbonizate, praguri putrede, corn afumat, tocure de putregai, pe care nimene, nu mai dă acum doi bani, ci mai bine milioane pe cele afurisite de termopane! Pe vremea bunicilor, străbunicilor noștri, totul era din lemn: lingura, blidul, masa, scăunelul, legănelul, casa, fereastra, gardul, carul, sania, cofa, plosca, crucea, plugul, ba chiar și cuiul! Aș mai adăuga un semn! Amintiți-vă, cărțile-s de lemn!

Cugetări de februarie

...Drum lung și alb prin lumină catifelată de-nserare, așa ca o panglică fosforescentă pe calea vieții tale!

...Dranița-i ca inima-i, hrănită-i de câtă ploaie, câte figuri, arșițe și cuie s-au înfipt întrânsa! Puzderie pe dedesubt și pe deasupra!

...Sâmbătă, ca duminică: albă, curată, proaspăt spălată, frumoasă de dimineață, totuși spre sară, fata asta isteasă, își va pune năframă de doliu și ceață!

...Sare, ninsoare, lumină, pucioasă, rugină, apă sulfuroasă bolborositoare, otrăvuri verzui de pe alte planete, apă vie, apă moartă, viață și doliu în aceeași baltă! Jocuri vizuale cu apa, lumina și lentila! Apă tremurată, lumină strecurată, mână scuturată...de frig! Roșu feruginos, verde toxic de pe Venus, frunze-nvelite-n săruri de pucioasă, ca niște sicrie de sare dintr-un holocaust vegetal...

..Stau cu ochii-n soare, aștept primele călătoare, primele ciocârlii, dar, am uitat că-i doar februarie!!! Dați de știre...când apar cele migratoare! Desenez codobaturi-n creion. Ca să-mi mai treacă de dor după balerine!

Coveți de omăt

În Nord...lumină slabă, vreme rezonabilă, pe versantul vestic sub omăt e apăraie; mătășari împrăștiați la ultimele rezerve de hrană: "fasole" de...salcâm! Cântecel pierdut de mierlă, o trupă de cinteze...în rest aceleași povești ornitho de iarnă! Peste planeta Pământ, coveți de zăpadă topită, măști și figurine de-argint!

Lirica

Regretatul profesor Ioan Costea s-a născut la 23 martie 1942 în comuna Horea, județul Alba. A servit învățământul măierean între anii 1986-1990, iar în perioada 1990-1997 a fost profesor titular de limba și literatura română la Școala Generală "Artemiu Publiu Alexi" din orașul Sângeorz-Băi. A contribuit la reînființarea Cercului ASTRA din Sângeorz-Băi. A trecut la cele veșnice la 1 septembrie 1997. O bună parte din manuscrisele sale se află la poetul și prozatorul Ioan Negru care ne-a trimis aceste poeme; îi mulțumim și pe această cale.

REDAȚIA

Am plecat, trebuia să se-ntâmples și asta pentru că prea știam ce zi va fi mâine și pe cine-o să văd, prea știam orele fixe: păsările nu mai cloceau pui anume să fie aceleași. Până și toamna a venit de la începutul verii, strivind-o, încât n-am avut decât frunze roșcate și ploii putrede. În fiecare lună trebuia să primesc o scrisoare cu întrebări despre sănătate și să aștept aceleași scrisori pe care nu le primesc.

Astfel că am lăsat fereastra deschisă-ntr-o seară și povestea cu tinerețe fără bătrânețe și viață fără moarte a fugit în lume și trebuie s-o regăsesc.

Nu voi da seamă nimănui și trebuie să trec mai departe. Porțile drumului nu se știe la ce oră se deschid și când se opresc apele, ca drumul să poată trece prin vad. Mai bărbat de fiecare dată mă cer să plec și mă apasă prima ninsoare ca o dragoste neîmplinită, mai aproape de noul an și încă nu pot să plec și sunt sortit treaz să rămân pentru echilibrul cumpenei nopții și zilei.

Am luat stele din pădure și cum pădurea nu le cunoaște nu mă simt răspunzător în fața pădurii: hoțul din mine a crescut și-și scoate capul în afară cerându-mă pe mine-năuntru, am luat peștii din apă mutând râul, așa că n-a mai putut recunoaște și am mințit râul ca să nu-i mai dau socoteală. Și astfel am văzut că pot minți fără pedeapsă și a ieșit în afară minciuna.

Dar nu pot să plec mai departe și drumul mă-năbușă la marginea lui.

Vin iernile spre noi... mâine vom înmormânta toamna acoperind-o cu această ninsoare de brumă. Alunecăm mai ușor și devine improbabil urcușul: păsările toamnei sunt nevăzute și imobile cu ciocul spre sud. Când cereau înțelegeră se mai întâmplă să se încălzească rășina, dar molizii cad fulgerați la pământ mutându-se mai aproape, spre sobe.

Ninge iarăși cum în amintiri Ning povești uitate de demult urlă în pădure lupii suri, urlet vertical

și parcă nu mă pot întoarce să ascult același urlet rămas între râpi.

Sfaturi de cumițenie și de drumuri paralele, drepte, dar spirala e ruptă și trebuie să mă cațăr pe scara fără fuștei. Păsările acestea unghiulare cu sudul în cioc vin aici să-și afle ioc de adihnă și cuiburi pentru pui, pe care-i vor învăța drumul înapoi și așa mai departe. Singura stație de benzină e-nchisă de-o săptămână, gestionarul va intra la-nchisoare și automobilele-l așteaptă flămânde, cumiți.

De fiecare dată trebuie să fiu cuminte și vin sfaturile înecate în pahare cu rom, să mă schimbe, făcându-mă statornic și legat de mijlocul drumului. Satul, cât poate, mă caută creându-mi statornicie și fiecare simte când plec o durere lăsând deschise târnațurile pentru întoarcerea mea ipotetică, din care va trebui să le dau jumătate în stăpânire.

Ioan Costea

Rebus

Veridică

ORIZONTAL: 1) Popor din înțelepciunea căruia am ales, la tema noastră, proverbul: "Copiii, nebunii și oamenii beți spun adevărul, fără să-și dea seama".-Scriitor elvețian (1821-1881) din maximele căruia o redăm pe următoarea: " Să avem de partea noastră adevărul; iată secretul elocinței și al virtuții, iată autoritatea morală. E cea mai înaltă maximă a artei și a virtuții". 2) Filosof antic grec care în "Etica nicomahică" spune: " Să iubim și prietenia și adevărul, totuși e o datorie sfântă să prețuim mai mult adevărul" 3) Scriitor și om de stat roman ...cel Bătrân care ne atenționează că "Amărăciunea dușmanilor noștri ne servește, adesea, mai bine decât dulceața amicilor noștri; aceștia ne spun, adesea, adevărul, aceia niciodată".- Pus la zid! - Capul lui Smiles! 4) Rege al orașului Kiș din Sumer- Fabulist grec semilegendar care menționează: "Mincinoșii nu câștigă alt lucru, decât acela de a nu fi crezuți când spun adevărul". 5) Pe nevăzute! (La jocul de poker.) - Marcă de mașini - Amalgamați. 6) Fiul lui Zeus și al Aeginei, renumit pentru spiritul său de dreptate - Poet latin (521-441 î.Hr.), autorul reflecției: "Mai bine să fii invidiat decât compătimit". 7) Săpături în mină!- Uniunea Europeană - Ceva de nepătruns! 8) Poet liric grec care ne previne astfel: "Cine spune ceea ce îi place, aude ceea ce nu-i place."- A face totul! 9) Doctor și explorator artic englez (1813-1893)- Ser!- Vere! 10) Împărat roman și filozof care se exprimă astfel despre principiul adevărului: " Cine este pătruns de principiile adevărului, pentru acela chiar maxima cea mai cunoscută și cea mai scurtă este suficientă ca să-l fortifice pentru o viață tihnită și neîngrijorată" (2 cuv.). 11) Ieșit din curte! - Scriitor moralist englez (1821-1904) care în cartea " Fă-ți datoria" ne sfătuiește: "Cinstea și iubirea de adevăr stau foarte bine una lângă alta, cinstea este adevăr, iar adevărul este cinste".

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1											
2											A
3											
4	I										
5											
6											
7											
8											Y
9											
10											
11											

VERTICAL: 1) Mare dramaturg francez (1639-1699) care despre influența mediului spune: "Cu lupii înveți să url!". - Distincție militară! 2) Îți arată limba!- Mitropolit al Moldovei care în " Cazanie" predică astfel: "Mai bine să îndelungi răul până a doua zi decât binele". 3) Dare de mână!-Scriitor și om politic roman (106-43 î.Hr.) cu reflecția următoare despre adevăr : "Nu există prietenie între doi oameni, dintre care unul să nu vrea să audă decât adevărul, pe când celălalt este gata să mintă." 4) Rege ai statului indian care a adoptat budismul ca religie de stat.- Desigur!- Cer! 5) Nete!- Localitate în Ungaria (Veszpren) - Poartă în casă! 6) Poet latin, exilat la Tomis, care în "Arta de a iubi" arată: "Adesea, cuvântul spune mai puțin decât tăcerea". -Popor din înțelepciunea căruia am cules proverbul: "Nu bătrânețea omoară, ci trândăvia". 7) Trasă de urechi!-Vârf din Munții Rodnei - La capăt de țarm! 8) Lui Chevalier de ...îi aparține sentința: "Virtutea este o făclie, care nu luminează pe cel ce o posedă, ci și pe cel care o primește."- Siglă pentru Noua Ordine Economică Internațională. 9) Ilizibil... de la cap la coadă! - Poet persan (1184-1291), autorul maximei educative: "Excesul severității produce ură."- Bile! 10) Astrul nostru - Tarla cultivată cu boabe! 11) Bec de la țară- Poet latin cu a sa sentință: "Invidia spune ceea ce este vătămător nu ceea ce este adevărat".

DIȚIONAR: AKKI, AAA, EAC, RAE, ASOKA, KUP Dezlegarea careului Florală: LACRIMIOARA-ASTER-BUJOR-LC-GIMIE-DA-ELA-SIS-BOL-LEDA-CFI-DI-EPIDOT ILEA-IAEM CRIN-LANTIANA-EDC-AST-GAIE-RA-U-UB-PETROL-ROMANITA-NA

MACAVEI AL. MACAVEI

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN
 Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa
 Nr. scos sub egida Consiliului local Maieru
 Corespondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)
 Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.
 Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSAUD
 Machetare: Ilie Hoza
 Tehnoredactare computerizată și tipar: IMPRES srl Bistrita, str. N. Titulescu, nr. 18, tel/fax: 0263 238027, tel: 0263 223201 ISSN 1224 - 643

"În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele"-

Leu Rebranu

CUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE COMPLEXUL MUZEAL BISTRIȚA-NĂȘAUD ȘI CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XVII Nr. 4 (106) *** DECEMBRIE 2013 *** 12 PAGINI *** 1 leu

Centenar

Centenar EMIL BOȘCA-MĂLIN

Cuvântul d-lui primar Dumitru Vasile,

Vă salut respectuos pe toți ce prezenți astăzi în mijlocul nostru.

Pentru început aș dori să păstrăm un moment de reculegere în memoria celor care au fost Emil Boșca-Mălin și profesorul Lazăr Ureche.

(moment de reculegere...)

Vă mulțumesc!

Manifestarea noastră de astăzi comemorează pe unul dintre fiii satului mai puțin cunoscut, al cărui nume era – până nu demult – abia șoptit. Este vorba de juristul și gazetarul măierean Emil Boșca-Mălin, de la nașterea căruia se împlinesc mâine 14 octombrie 2013, o sută de ani.

Dintru 'nceput trebuie să spun că oricine ar încerca să evoce personalitatea lui Emil Boșca-Mălin s-ar afla pe deplin neajutorat din cauza sărăciei sau a lipsei datelor și informațiilor despre viața și activitatea sa. Acest lucru este acum pe deplin explicabil.

Emil Boșca-Mălin a dispărut ca individ cu identitate civilă în 26 Mai 1946, odată cu prima tentativă de arestare a sa de către Siguranță. A reapărut după 18 ani – din care 6 ani de viață clandestină și 12 ani de detenție –, la 28 iulie 1964, mai degrabă cu o identitate fantomatică decât ca un om în carne și oase.

Într-un Raport de investigații asupra numitului Boșca Mălin înaintat de către Securitate în 30 dec. 1963 de către regretatul nostru consătean plutonier Teodor Pop, Șeful Postului de Poliție [Miliție] Maieru, vedem că doar cu câteva luni înainte de eliberarea din detenție nici agenții securității, nici miliția și nici măcar consătenii nu știau nimic precis despre cel dispărut în urmă cu 18 ani.

Chiar și cei care l-au cunoscut sporadic după eliberare, în ultimii ani ai vieții – aș da exemplu pe dl. prof. Ursa Sever – aveau pe atunci un sentiment de teamă să vorbească despre Emil Boșca-Mălin știind că era urmărit de securitate în calitate de fost "pușcăriaș" [politic], cum se semna chiar el într-una din scrisorile sale către dl. profesor.

Dacă astăzi este posibil să-l comemorăm pe Emil Boșca-Mălin aceasta se datorează viziunii și încrederii lui E. Boșca-Mălin că vremurile se vor schimba și faptului că a lăsat spre păstrare arhiva sa personală – atât cât i-a rămas – în grija

Depozitului de arhive din Năsăud, [azi reorganizată sub numele Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale] și a Muzeului Cuibul visurilor, personal d-lui prof. Ursa Sever.

Cea mai mare parte din arhiva sa – peste 4050 de pagini de manuscrise structurate în [17] volume – a fost confiscată de Securitate și se află în prezent în Arhiva Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității [ACNSAS, București].

S-au scris după '89, dar mai bine spus s-au transcris până acum trei cărți și jumătate despre Emil Boșca-Mălin.

În prima carte cu titlul *Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste*, editura "Glasul Bucovinei", 1995, a regretatului fiu al satului Dr. Lazăr Ureche, au fost publicate mărturisile [autobiografice] privind teroarea psihologică din închisorile prin care a trecut. Manuscrisul-jurnal a fost predat și ținut "la secret" din nou de către dl. prof. Sever Ursa în arhiva Muzeului Cuibul visurilor.

Alte două cărți au apărut la editura Eikon acum, cu prilejul manifestărilor noastre.. Este vorba în fapt de un volum de *Restituiri* îngrijit de dl. ing. Cărbune Viluș și de un volum de comunicări îngrijit de dl. prof. Icu Crăciun.

N-am să vorbesc prea mult despre personalitatea celui pe care îl comemorăm azi, deoarece comunicările care urmează vor face din plin acest lucru, dar aparte de prezentările prevăzute în programul manifestării am să spun câteva cuvinte despre cercetările monografice privind ținutul măierenilor năsăudeni, în speță comuna Maieru.

În volumul de *Restituiri* se reeditează integral textele monografice privind comuna Maieru, prima din 1936 sub titlul *Contribuții la monografia comunei Maieru-Năsăud*, iar a doua variantă din 1945, în colecția Biblioteca Culturală Năsăudeană, Nr. 8, "Editura Asociației Scriitorilor și Gazetarilor Năsăudeni" poartă titlul *Spicuiuri din trecutul unui sat grăniceresc*.

Este impresionant să constați citind introducerile autorului câtă râvnă a depus și câte greutatea a depășit E. Boșca-Mălin – la cei doar 23 de ani – pentru documentarea privind istoricul comunei noastre.

Dar cărțile enumerate mai înainte sunt doar mărturii tăcute asupra vieții și activității unui mare fiu al satului.

Noi, măierenii, suntem mândri – și eu în calitate de primar mă bucur să afirm această mândrie – totodată pentru faptul de a fi reușit cu ajutorul binecunoscutului artist plastic năsăudean, dl. Maxim Dumitraș, să ridicăm pe soclu bustul lui Emil Boșca-Mălin.

Și tot această comemorare este pentru noi fericitul prilej de a reamplasa troița închinată eroilor și personalităților măierene ale comunei Maieru, făcută de dl. dr. Login Berende, nepot de soră al lui Emil Boșca-Mălin.

La toate acestea se adaugă, iată, prezența la această comemorare a unuia dintre fiii lui Emil Boșca-Mălin, dl. Mircea Boșca, împreună cu cele două fiice și totodată nepoate ale lui Emil Boșca-Mălin, dna Oana Boșca-Mălin și Dobrovicaneanu Florica.

De aceea îmi permit să închei aici, nu înainte de a mulțumi Comitetului de Inițiativă și Consiliului Local Maieru și totodată dumneavoastră, celor prezenți la acest eveniment.

Vă mulțumesc.

A consemnat Viluș Cărbune

Cuvântul d-lui senator Ioan Oltean,

Domnule primar, domnule profesor Sever Ursa, Distinși membri ai familiei Boșca, Domnilor și domnilor, stimați măiereni,

N-am pregătit ceva anume pentru intervenția mea de astăzi. Mă bucur că am posibilitatea să mă adresez dumneavoastră.

Am trăit astăzi poate cea mai înălțătoare lecție de istorie la care eu am avut ocazia să particip de-a lungul timpului.

Nu sunt măierean, deși am și ochelari, am și mustață, am și păr alb, dar am fost întotdeauna fascinat de Maieru – deci totdeauna –, de locuitorii și de frumusețile acestei frumoase localități.

S-au spus astăzi câteva lucruri care ar putea înscrie Maieru într-o carte a recorderilor, s-a vorbit astăzi despre cel care au fost Emil Boșca Mălin și spunea dl. prof. Sever Ursa cât de frumos că noi cei de astăzi suntem puntea de legătură între cei de ieri și între cei de mâine. Nu poți să vorbești de viitor, dacă nu îți cunoști trecutul și nu îți respecti trecutul. Astăzi măierenii, aici au dat dovadă că sunt cei ce își cunosc și își respectă trecutul și își pregătesc cu multă atenție viitorul.

Am cunoscut astăzi această personalitate marcantă, un om complex, am vorbit sau vorbim despre elevul Emil Boșca-

Mălin, despre student, despre magistrat, despre avocat, despre folclorist, despre gazetar, de filolog, despre omul liber, despre omul întemnițat. Mi-aș permite doar câteva lucruri să spun și despre omul politic Emil Boșca-Mălin, pentru că un om cu asemenea personalitate, cu asemenea preocupări diverse, nu putea la vremea respectivă să se poziționeze în afara evenimentelor politice, în afara politicii vremii respective, și este cunoscut faptul că a fost unul dintre oamenii apropiați marelui om politic transilvănean – și nu numai – Iuliu Maniu, care îl numea pe Emil Boșca-Mălin ca fiind șeful propagandei și al presei Partidului Național Țărănesc.

-continuare în pagina 2 -

Centenar

-urmăre din pagina 1 -

CENTENAR EMIL BOȘCA-MĂLIN

Convingerile lui politice și patriotismul lui, și curajul lui i-au adus mulți de temniță – 12 ani de închisoare – i-au adus multă suferință, cunoscând greutățile celor mai temute temnițe ale vremii: Aiudul, Gherla, Râmnicu Sărat, acolo unde a fost alături de oameni politici ai vremii – Corneliu Coposu și Ion Diaconescu.

Nu putem astăzi decât să ne plecăm și să ne înclinăm în fața acestei mari personalități, în fața acestui mare măierean, transilvănean și român, care a fost Emil Boșca-Mălin. Iar cei care suntem aici, mai ales cei care sunt măiereni au o oblație în plus – de a face totul și a se menține la standardele pe care le-a avut și le-a impus Emil Boșca-Mălin.

Dați-mi voie să mă înclin cu tot respectul în fața d-lui prof. Sever Ursa, în fața tuturor măierenilor, în fața celor care astăzi au pregătit cu atâta profunzime și cu atâta dragoste omagierea distinsului și fostului măierean și să vă asigur că nu sunt măierean dar sunt cu sufletul și cu toată ființa mea un om aplecat și preocupat de tot ceea ce se întâmplă în Maieru.

Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți și să vă dea sănătate și peste mulți ani să ajungem cu toții să-i cinștim și pe alți măiereni valoroși ai zilelor noastre.

Vă mulțumesc din suflet

A consemnat, *Victor Cărbune*

Cuvântul dlui director Gavril Țărmure,

Domnule primar, domnule profesor Seve Ursa,

Stimate doamne ale familiei Boșca - Mălin,
Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,

Și eu sunt foarte emoționat că am fost poftit aici în fața dumneavoastră să vorbesc, mai ales că am un respect foarte sincer și foarte robust pentru Maieru [în cuvântarea d-sale, Sângeorz Băi], de fapt pentru Năsăud, pentru toată Valea Someșului, care probabil că este cea mai culturală vale din România. De ce este cea mai culturală... pentru că respectul pentru înaintași aici se relevă prin faptul că prezentul este extrem de semnificativ, este vorba despre faptul că pe această vale sunt câteva zeci de scriitori tineri și extrem de vrednici. Asta înseamnă că tot efortul de o viață al domnului profesor Sever Ursa, care i-a învățat pe toți ce înseamnă cultura, faptul că înseamnă lucrul bine făcut. Cred că acest lucru i-a învățat în mod fundamental domnul profesor Sever Ursa pe elevii săi, pe profesorii de acum, acest grup de intelectuali minunat – Icu Crăciun, domnul Naroș, Sandu Al. Rațiu, Al. Macavei – sunt extrem de prezenți la evenimentele culturale care se derulează la Bistrița, la Năsăud, la Sângeorz, sunt niște oameni vii. Nu întâmplător domnul pe care îl amintea aici domnul Icu Crăciun, Florin Partene, este laureat al premiului "Mihai Eminescu" pentru Opera Prima – acest premiu se dă o dată pe an celui mai apreciat debutant, și iată, Maieru are privilegiul să aibă un astfel de om, este ca în didactic, profesor aici, un om, un creator cât se poate de respectat. Și eu sunt foarte mândru că am avut ocazia să îi editez o a doua carte, care este la fel de bine primită ca și prima.

Dar pe valea aceasta, a Someșului, în fiecare sat există câte un scriitor, ori laureat, ori nominalizat pentru premiul Uniunii Scriitorilor, pentru premiul unei reviste de cultură națională și când spun acest lucru, mă refer la acești tineri, pentru că despre cei dinaintea noastră se tot vorbește, toată lumea, cred că fiecare copil și fiecare profesor pensionar vorbește despre orașul academicienilor, adică toți suntem tentați de a avea privirea în urmă, spre coada calului, pentru că acolo sunt lucruri certe, lucruri verificate în timp, recunoscute în plan național sau internațional.

Sunt foarte bucuros și sunt foarte optimist că pe această vale sunt acum, în acest moment, oameni la fel de importanți și la fel de serioși ca și înaintașii lor. De aceea, vreau să vă felicit, vreau să aduc respectul meu sincer și emoția mea, să o aduc aici în fața dumneavoastră și să vă mărturisesc că de câte ori ne întâlnim, primesc câte o lecție care îmi folosește.

În legătură cu mulțumirea pe care mi-ați adus-o, cred că nu se cuvine să îmi mulțumesc mie, pentru că eu sunt un angajat al statului, sunt directorul *Centrului Județean pentru Cultură*, sunt un administrator cultural care cred și sper că fac ceea ce se cuvine. Deci mă simt copleșit și posesor al unor drepturi necuvenite mulțumindu-mi în plan personal pentru gestul meu de administrator normal.

Vă felicit încă o dată și vă mulțumesc că m-ați invitat.

A consemnat *Icu Crăciun*

Cuvântul d-nei inspector general Camelia Tabără,

Dragi măiereni,

Pot să spun că am o anume legitimitate să vorbesc pentru că sunt din neamul lui Păiuș și măiereni știu ce înseamnă asta. Celor care nu sunteți măiereni o să vă explicăm că, dincolo de un anumit licăr de trufie când ești din neam bun, se află o mare responsabilitate. Că neam bun înseamnă de fapt multă sudoare, înseamnă unchiul Silvestru care la ora 4 [dimineața] era în brazdă și cosea, înseamnă omenie, înseamnă cumsecădenie, înseamnă de fapt un soi de rivalitate în fapte bune a unor oameni care în acest colțișor de Rai au știut să trăiască împreună cu sufletele unite și muncind.

În vremea copilariei mele – acumă pot să spun cu mintea dascălului preocupat de educație – cea mai mare rușine era lenea.

Suntem cu toții, dragi colegi profesori – profesori europeni –, care dincolo de cunoștințe, trebuie să plantăm în tinerele generații valori și atitudini și stau și mă întreb retoric și vă întreb, când ne-am pierdut toate valorile pe care le-am avut în Maieru, [pe atunci] când oamenii știau să trăiască frumos împreună, când totul era armonie în suflet și [era] omenie și

cumsecădenie.

Excepțională acțiunea de astăzi mi-a plăcut și mie foarte mult și fac un apel colegilor mei profesori ca toate mesajele frumoase și tot ce s-a spus aici să ajungă în sălile de clasă, să ajungă să vibreze în mintea și sufletul copiilor pe care îi avem astăzi în școală și față de care avem cu toții o mare datorie.

Vă mulțumesc.

A consemnat *Mihai Tabără*

Cuvântul d-lui viceprimar Vasile Borș,

Stimați oaspeți,
Dragi măiereni,
Onorat auditoriu,

Aș începe cuvântul meu de astăzi – cu privire la evenimentul pe care îl avem în localitatea Maieru – ca teolog, cu câteva cuvinte biblice ale apostolului Pavel, care spune într-o epistolă care le adresează [către Evrei] și spune [cam] așa: *Unii au fost tăiați cu sabia, au fost tăiați cu fierăstrăul, au fost omorâți cu pietre, au suferit lanțuri și închisoare și pentru toate acestea ei nu au primit izbăvirea pentru că Dumnezeu a pregătit pentru ei ceva mai bun.*

Iată, cel pe care-l sărbătorim astăzi noi măiereni, noi românii – Emil Boșca-Mălin – a suferit toate aceste chinuri. A suferit aceste chinuri și nu a reușit să primească nici o

izbăvire câtă vreme a fost în viață.

Noi ne-am întrunit astăzi – personalitățile județului, ale Maierului, ale României – pentru a săvârși acest lucru, pentru că Dumnezeu – pentru oamenii care se sacrifică pentru semenii lor – "a pregătit ceva mai bun."

Noi ne-am adunat astăzi pentru a-l transfera pe Emil Boșca-Mălin în eternitate; și din această eternitate el să privească peste satul în care a copilărit, peste țara în care – deși unii oameni au avut suferință – a reușit să depășească toate aceste lucruri.

Aș aminti aici primele două versuri din *Testament*, al lui Tudor Arghezi:

*Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte,
Decât un nume adunat pe o carte.*

Emil Boșca-Mălin – fiind închis, fiind hărțuit aproape toată viața de la maturitate până la moarte – a reușit să lase nu bunuri materiale – nu cred că a lăsat multe bunuri materiale nici pentru familie, nici pentru comuna Maieru, nici pentru România – ci a lăsat bunuri spirituale ale căror roade le-au cules oamenii de valoare și astăzi ele se vor pune în *Cuibul visurilor* din Maieru pentru ca acestea să fie exemplu pentru noi toți.

De ce trebuie să-i aducem aprecierea și omagiul nostru lui Emil Boșca-Mălin – în mod deosebit pentru că a avut curaj în vremuri grele, de restriște, când omul nu mai avea voie să vorbească, [când] avea voie doar să cugete în tăcere, dar nu avea voie să se exprime. Atunci au existat cărturari de valoare ai acestei țări, care știau că vor suferi – vor avea de suferit –, dar au trântit ceea ce trebuiau să trăieze.

Și mi-am adus aminte [acum] de câteva versuri din *Rugăciune*, a lui Octavian Goga:

*Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge, ...
Și de durerea altor inimi
Învață-mă pe mine-a plânge.*

Acestea erau versurile, v-am spus că mi le-am amintit exact acum.

Emil Boșca-Mălin a știut să lase patimile și durerile sale de-o parte, să îndure oricât și să plângă de durerea altor inimi, [dureri] pe care la acea vreme le aveau toți românii.

Aprecierile noastre trebuie să fie către acest om pentru că a luptat pentru democrație.

Nu știm sau nu dorim să realizăm cât de scumpă este democrația.

Dumnezeu i-a oferit omului libertate – de a cugeta, de a alege –, dar multe regimuri din țara noastră, din alte țări au venit și au îngădit această libertate.

Să ne bucurăm că am avut oameni vrednici care au luptat pentru ca noi astăzi să putem să cugetăm, să putem să ne exprimăm durerile și plăcerile noastre.

În ceea ce privește cel de-al doilea eveniment [cinstirea] regretatului profesor Lazăr Ureche eu cred că el ar fi trebuit să primească titlul de *Cetățean de onoare* al comunei Maieru – nu post portem, ci cât a fost în viață, dar nu ne-am gândit niciodată că așa vremelnic se va duce dintre noi. Noi așteptăm să-și ducă opera la desăvârșire, la sfârșit, dar se pare că Dumnezeu a pregătit pentru el ceva mai bun.

Nu pot să vorbesc mai multe despre Lazăr Ureche – aș intra în conflict de interese, pentru că mi-a fost rudă, destul de apropiată –, dar vreau să vin aici cu o propunere: pe viitor un obiectiv din Maieru să poarte și numele domniei sale.

Închei spunând și rugându-i pe cei doi, pe care îi sărbătorim astăzi – pe Emil Boșca-Mălin și pe ... Lazăr Ureche care [de] acolo de sus, din eternitatea pe care le-a oferit-o Dumnezeu să vegheze asupra Maierului și asupra întregii țări.

Vă mulțumesc pentru răbdare.

A consemnat *Viluf Cărbune*

Centenar

NICOLAE V. ILIEȘIU,) inventatorul Apilarnilului la CENTENAR, (1913-1998)

Colegul și prietenul din copilărie al lui Emil Boșca-Mălin, Nicolae V. Ilieșiu, s-a născut în 24 decembrie 1913 la Târgu Mureș, unde părinții domiciliu provizoriu, tatăl său, Vincentiu, aflându-se la cursurile școlii de notari (vezi articolul „A trecut Styxul un Cetățean de Onoare al Maierului”, semnat de dl. prof. Sever Urșa din „Cuibul visurilor”, nr. 7-8, iulie-august, 1998). Măierul Vincentiu Ilieșiu s-a căsătorit în 1912 cu Maria-Luiza Schottel din Năsăud, împreună având patru copii, cei mai mare fiind Nicolae, în viață aflându-se astăzi dl. avocat Mircea V. Ilieșiu, în etate de 94 de ani, trăitor în Stuttgart (Germania). „Notarășul” Vincentiu (cum a rămas în memoria măierilor), prieten de copilărie cu scriitorul Liviu Rebreanu, și-a exercitat funcția timp de 40 de ani în satul natal, el fiind semnatarul procesului-verbal prin care Consiliul Local Maieru a hotărât în 1927 să-i acorde lui Rebreanu titlul de Cetățean de Onoare și un teren pentru a-și construi o casă în acest „cuib al visurilor”, cum, plastic, l-a numit, mai târziu, scriitorul.

În multe privințe, destinul lui Niculiță (cum îl alintau prietenii) se aseamănă cu cel al lui Emil Boșca-Mălin; a făcut școala primară în Maieru (1920-1924), liceul în Năsăud (1924-1931), după care, timp de doi ani (1931-1932) a urmat cursurile Facultății de Drept din Cluj, cursuri pe care le-a întrerupt, întrucât s-a dedicat gazetăriei, lucrând la mai multe publicații, fiind în același timp „acreditat pe lângă Ministerul și Industriilor ca redactor” (vezi articolul „De la Apilarnil la Apilarnel” de Cristina și Gabriel Acsan, publicat în revista „As”, iulie, 2012). Între anii 1933-1934 a lucrat la ziarul „Dacia” din Cluj, perioadă în care împreună cu scriitorul și compozitorul Darius Pop (originar din Măgura Ilvei) au înființat la Satu Mare cel dintâi cotidian românesc, „Granița”, transformat după aceea în „Frontul”, tot acum fiind și corespondent pentru nordul Ardealului la „Curentul” din București, pentru ca între 1934-1938 să ajungă el însuși secretar de redacție și redactor economic la acest cotidian național al lui Pamfil Șeicaru; între acești ani a fost și secretar de redacție la periodicul „Buna-Vestire” și redactor economic la ziarul de limba franceză „Le

Nicolae V. Ilieșiu Foto. (arhivă) S. Urșa

Moment” (director Alfred Heffer). În paralel, între anii 1933-1940, a fost redactor economic la ziarul „România” (director Cezar Petrescu, autorul cunoscutului roman „Întunecare”) și director de presă la Președinția Consiliului de Miniștri, precum și director de cabinet la Frontul Renașterii Naționale și Partidul Națiunii (vezi același articol al d-lui Sever Urșa).

Funcția de redactor economic la diferite publicații l-a ajutat să devină și un prosper om de afaceri, proprietar de tipografie sau antreprenor, ajungând între 1940-1944 administrator și procurist la S. A. R. „Mihai Eminescu”, la editura și tipografia ziarelor „Gazeta Sportului” și „Viața” (director Liviu Rebreanu), la S. A. R. „Eltegra”, la reprezentanța unor firme de instalații tipografice, S. A. R. „Fructonil” (Giurgiu) etc; între 1945-1949 era administrator delegat la S. A. R. „Eurocent” (București), pentru ca între 1949-1968 să lucreze în construcții (șef de șantier, proiectant) la Oradea sau la alte întreprinderi.

Pentru presupusa activitate politică și economică ilegală desfășurată la atelierul mănăstirii Cernica este condamnat pe nedrept (fără să i se ceară despăgubiri pentru cineva) la 15 ani de închisoare, neputându-i-se inventa motive politice, executând pe nedrept 9 ani (între 1968-1977), trecând prin diverse pușcării: Jilava, Tichilești – satul leproșilor din România, Insula Mare a Brăilei etc. După 1989, Asociația Foștilor Deținuți Politici din România i-a recunoscut calitatea de deținut politic.

După 1978, s-a dedicat activității apicole, ajungând să lucreze la C. A. P. Scornicești Olt în calitate de coordonator specialist în agricultură, ca șef și consilier al sectorului apicol. La Scornicești nu a lucrat deloc.

Cu toate că a lucrat în diverse domenii, pasiunea sa pentru creșterea albinelor, deprinsă încă din copilărie, n-a încetat niciodată. În 1956 a fost numit director al unității „Apicola” din cadrul Ministerului Comerțului Exterior, apoi este ales secretar general al Asociației Crescătorilor de Albine, introducând pentru prima dată în România producția lăptișorului de matcă, după care a ajuns șef-serviciu și consilier al Federației Internaționale a Asociațiilor de Apicultori „Apimondia”, cu sediul în București. Acum elaborează o serie de lucrări în domeniul apiculturii. A organizat și a condus sectorul de prelucrare și valorificare a noului produs apicol APILARNIL (în denumire a folosit abrevierile: APicola, originea

în LARve de trântor și inițialele numelui său N. Ilieșiu), al cărui autor de brevet este din iunie 1985. A fost membru în Colegiul de redacție al revistei „Apicultura în România”, ajungând președinte de onoare al acestui organ de presă. La Congresul Internațional de Apicultură al „Apimondiei”, ținut la Adelaide (Australia) în 1978 i s-a decernat medalia de aur și diploma de onoare pentru activitatea depusă în cadrul „Apimondiei”. În 1980 realizează, în premieră mondială, produsul biologic activ „Apilarnil” (cel de-al 8-lea produs al stupului), pentru ca în 1985 să inventeze APITOTAL N. V. I., extract apicol integral, conținând substanțe biologice-active, inclusiv veninul de albine, utile sănătății omului (cel de-al 9-lea produs al stupului).

Amintim și câteva din cărțile sale de specialitate: „Lăptișorul de matcă și utilizarea lui” (1952), „Apiterapia azi” (1976), „Manualul apicultorului” (1979), „Apilarnilul-Sănătate, Vigoare-Longevitate” (1981), „Apilarnilul-ghid pentru producătorii și consumatorii de Apilarnil” (1991) etc.

În anul 1985 a fost desemnat redactor-responsabil al „Almanahului stupului”.

O bună parte din articolele sale au fost publicate în reviste de specialitate din Franța și Ungaria. Despre activitatea sa s-au realizat în 1984 filmele documentar-științifice: „Apilarnilul: medicament? aliment?” în versiunile: română, engleză, franceză, germană și rusă.

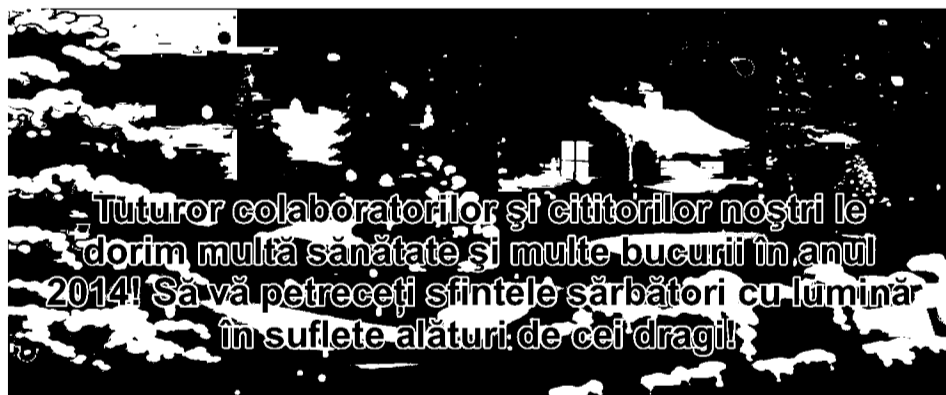
A redactat și prezentat zeci de comunicări științifice și referate la congrese și simpozioane de specialitate din țară și străinătate (Italia, Germania, Elveția, Polonia, Bulgaria, Rusia, Israel, Ungaria, Australia etc.).

Nicolae V. Ilieșiu a fost autor și coautor a 34 de brevete și invenții în domeniul apiculturii, înregistrate în România și străinătate.

În toată viața sa, caracterizată prin neastâmpăr creator pus în slujba semenilor, s-a simțit mândru de originea sa de măierean. A iubit Maierul atât de mult, încât adesea se declara măierean până și în unele acte oficiale. A sprijinit muzeul local cu donații și cu sfaturi competente. După cum reiese din documentele vremii, aflate la Muzeul „Cuibul visurilor”, Nicolae V. Ilieșiu a fost un prieten devotat al lui Rebreanu și al familiei sale.

Faptul că locuitorii comunei i-au conferit, în 1995, titlul de Cetățean de Onoare în semn de prețuire a întregii sale activități a constituit probabil cea mai mare bucurie din viața sa. Acum, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea sa, întreaga suflare măiereană, împreună cu corpul redacțional al revistei noastre îi aduce un omagiu bine-meritat celui care a fost ziaristul și gazetarul NICOLAE V. ILIEȘIU.

Redacția revistei „Cuibul visurilor”

Tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri le dorim multă sănătate și multe bucurii în anul 2014! Să vă petreceți sfintele sărbători cu lumină în suflete alături de cei dragi!

Ne face plăcere să vă aducem la cunoștință că, începând cu a doua jumătate a anului 2013, redactorii revistei "Cuibul visurilor" din Maieru au fost primiți în Uniunea Scriitorilor Profesioniști din România.

Redacția

Cartea

SUB PECETE DE ARGINT A CUVINTELOR MARELUI REBREANU

Cartea aceasta este, totodată, și un omagiu adus celui care și-a dedicat întreaga sa viață școlii, comunității, culturii românești”. (Aurel Podaru)

Toată vara s-a fâțâit prin Beclean, sub umbra unei pălării de paie (de bucate, cum ar fi spus fătul Ioan Chirtoș), ca un țărăn mulțumit că a terminat de secerat, că a avut bogată recoltă. Avea și de ce. A încheiat elaborarea ediției critice a operei consăteanului său, prozatorului Pavel Dan. Mi-a înmănat cele trei volume, l-am felicitat, i-am mulțumit.

Recent, într-o seară, m-a sunat la telefon spunându-mi că vrea să-mi dea o altă carte. Ca de obicei mi-a lăsat-o la chioșcul de ziare de pe alea gării. M-a surprins de data aceasta, eu neștiind că el a îngrijit o carte despre renumitul profesor măierean Sever Urșa. Nu bănuiam că scriitorul Aurel Podaru este preocupat de un asemenea subiect.

A adunat texte publicate de-a lungul timpului referitoare la profesorul Sever Urșa și a alcătuit volumul „Un ziditor” (Editura „Eikon”, Cluj-Napoca, 2013). Le-a ordonat tematic, pe capitole, cartea conturând portretul unui intelectual care „se reflectă în alții”, care a „germinat în destinele persoanelor și ale instituțiilor în care s-a investit”(Mihaela Urșa). Viața profesorului este circumscrisă de Aurel Podaru metaforei „un ziditor”, Sever Urșa identificându-se cu moștenirea rebreniană, „sub pecetea de argint a cuvintelor marelui Rebreanu”: „În Maieru am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele”.

Născut în apropierea Maierului, în Poiana Cătunenilor, a „nemuritorilor”,

profesorul Sever Urșa, parcă urmând un îndemn, peste timp, al corifeilor „Școlii ardelene”, după studii filologice la Cluj, se reîntoarce printre ai săi, deși ar fi avut și șansa unei cariere universitare. Profesorul Ion Breazu l-a îndemnat parcă predestinându-l pentru o viitoare misiune: „Te duci la Năsăudul tău și vei ridica din temelii casa Rebrenilor din Prislop, iar peste doi ani mai vedem noi”.

Revenind la obârșiile natale, amenajează Casa Memorială „Liviu Rebreanu” din Prislop, inaugurarea ei având loc în 2 iunie 1957. De aici traseul său, am zice, „pe urmele lui Liviu Rebreanu”, va fi continuat la Maieru, unde profesorul se va stabili și va amenaja Muzeul „Cuibul visurilor”, va edita revista cu același nume (1966), prima revistă școlară din mediul rural, publicație, care se va transforma într-o remarcabilă revistă culturală. În ianuarie 2012 ea a ajuns la numărul 100. Revista lunară a fost apreciată de importante personalități: Nicolae Gheran, Adrian Dinu Rachieru, Ion Buzăși, Cornel Cotuțiu, Aurel Podaru, Ion Moise, Icu Crăciun, Gavril Istrate, Victor Știr, Menuț Maximilian, Radu Băieș, Liviu Păiuș, Iacob Naroș, Mihail I. Vlad etc.

În 1973 a reînființat Societatea Culturală „Liviu Rebreanu”, societate care a funcționat între 1927 și 1935, completată cu Cenaclul Societății Culturale „Liviu Rebreanu”. Societatea și cenaclul au promovat forțe scriitoricești importante, Maierul fiind astăzi o „cetate culturală” (Iustina Sime), concurent puternic al orașelor din județul nostru.

-continuare în pagina 4 -

Ion Radu ZĂGREANU

Cartea

-urmărire din pagina 3 -

SUB PECETE DE ARGINT A CUVINTELOR MARELUI REBREANU

Cum era și firesc, la început a fost profesorul, patruzeci de ani la catedră, dedicat școlii și comunității, convins că „pasiunea îți dictează cursul vieții”, că „fără dragoste nu se poate întâmpla nimic”, confirmând „tradiția apostolatului sătesc” (Olga Lucuța).

Rodind în discipolii săi, la ceas aniversar, împlinirea a 80 de ani, și nu numai, aceștia își vor exprima recunoștința prin emoționante și sentimentale aprecieri. I s-a potrivit de minune apelativul „domnul profesor” și țărani mărieni i se adresau astfel, fiindcă îi recunoșteau munca la catedră și implicarea lui în viața culturală a comunei. Pe bună dreptate spunea, Viluț Cărbune, că acolo în Maieru, domnul Sever Urșa este „starostele culturii măierene”.

Toate strădaniile profesorului au fost apreciate sintetic de către Dan C. Mihăilescu: „profesorul Sever Urșa, omul care s-a identificat cale de...decenii cu ființa satului năsăudean, cu biografia și posteritatea lui Liviu Rebreanu și cu muzeul supranumit „Cuibul visurilor”. Profesorul a devenit treptat „paznicul operei lui Rebreanu” (Alin Cordoș). A organizat Muzeul „Cuibul visurilor” împreună cu elevii, cu țărani mărieni, unii dintre ei cunoscându-l personal pe Liviu Rebreanu. A rezultat un spațiu de „înveșnicire”, verb care caracterizează atât de bine strădaniile profesorului Sever Urșa: „În ansamblul său acest muzeu recrează atmosfera rustică în care a copilărit și a viețuit marele scriitor”, concluzionează profesorul măierean. Sever Urșa îți prezintă muzeul, scrie despre „Liviu Rebreanu în satul copilăriei”. Obiectele rămase de la marele romancier stau ca niște diademe alături de exponatele care depun mărturie despre istoria măierenilor, despre străvechile, vechile, și mai noile ocupații ale acestora, despre școala și cultura locală. Din această perspectivă, publicistul Ion Mititean îl consideră pe profesorul Sever Urșa „un far al continuității”. Ce a însemnat Maieru în destinul rebrenian evidențiază și flica romancierului Puia Florica Rebreanu: „Comuna Maieru are privilegiul rar de a fi oferit lui Liviu Rebreanu zăcămintul comorilor lui spirituale și morale, din care scriitorul s-a împărțit și a transmis apoi lumii, pentru totdeauna, icoana adevărată a sufletului românesc”.

Aurel Podaru a antologat în acest volum texte care evidențiază aceste aspecte semnalate, care relevă personalitatea multiplă a profesorului măierean, în persoana căruia s-a îmbinat ordinea și rigoarea unui ofițer german, după cum afirmă Aurel Podaru și „asceza discretă” a unui călugăr slav, în viziunea Mihaelei Urșa. S-a implicat în activitatea ansamblului folcloric „Cununa Maierului”, în regizarea obiceiului „Cununii grâului”, „o revelatoare sublimare a existenței și perenității noastre din îndepărtate vremi dacoromane”.

Pagini numeroase sunt alocate capitolului în care profesorul Sever Urșa este prezentat în postura de „autor de cărți”. Sunt selectate cronicile cărților semnate de Sever Urșa în colaborare cu regretatul poet târgoviștean Mihai I. Vlad: „Constelația Liviu Rebreanu” (Editura „Macarie”, Târgoviște, 1994), „Omăgiu lui Liviu Rebreanu” (Editura „Macarie”, Târgoviște, 2005), cele referitoare la reeditarea volumului „Poezii” de Iustin Ilieșiu (Editura NAPOCA STAR, Cluj-Napoca, 2007), și a monografiei „Vasile Rebreanu (1862-1914), învățător, folclorist și animator cultural” (Editura NAPOCA STAR, Cluj-Napoca, 2008). Profesorul mai deține în manuscris o culegere de folclor local realizată împreună cu elevii măiereni.

Profesorul universitar dr. Ion Buzași apreciază admirativ preocupările lui Sever Urșa: „Acolo în Maieru Năsăudului, Sever Urșa, învățatul profesor și publicist se învrednicește de frumoase realizări cărturărești”.

Fotocopiile diplomelor, premiilor și a distincțiilor, precum și un bogat album foto încheie acest volum omagial dedicat profesorului Sever Urșa.

Aurel Podaru merită aprecierea noastră pentru munca lui, pentru altruismul gestului său, propunându-ne un adevărat model de profesor, de intelectual, identificat total cu localitatea Maieru: „Pentru mine, când zic Maieru, zic și Sever Urșa” (Cornel Cotuțiu).

Ion Radu ZĂGREANU

Misionar în Africa

Anul acesta a constuit pentru mine și încă alți 7 bărbați români stabiliți în Germania și Spania cea de a II-a experiență în Africa.

Acum 3 ani am fost în Kenia în tribul Masay, dar anul acesta în luna octombrie am fost în Uganda în două dintre cele mai primitive triburi, respectiv: Karamog și Ik.

Aceste triburi se află în nordul Ugandei, în granița cu Sudanul și Kenia. Am avut harul din partea lui Dumnezeu să fie sezonul ploilor, fapt pentru care am avut apă cu ce să ne spălăm.

Am întâlnit oameni care nu au mâncat niciodată pâine, ceea ce mănâncă ei este un fel de mămăligă de porumb alb, iar orez foarte rar. Statisticile spun că 52% dintre ei mor la o vârstă foarte fragedă de malarie, SIDA și tuberculoză. În unele triburi morții sunt arși, iar în altele sunt duși pe câmp unde sunt mâncați de animale după cum Vraciul le spune. Casele lor sunt de lut și acoperite cu paie. Nu au curent, apă, nici școli unde să învețe. La aproximativ 150 de km era o localitate de unde se mai aprovizionau și aceasta o făceau pe jos. Pe tot timpul șederii în Africa nu ai senzația că ești sătul de apă sau de aer, de aceea să avem mulțumirea că ne-am născut în România.

A fost o experiență deosebită și, totodată, mulțumesc colectivului de redacție ai revistei Cuibul Visurilor pentru oportunitatea de a publica experiența pe care am avut-o.

Vă dorim multă sănătate și un an 2014 binecuvântat!

Ioșif Rauca

Foto: I. Rauca

Amintiri

Amintirile unui copil măierean din timpul ocupației maghiare și războiului

(continuare din C.V., nr. 105)

Când eram copil, mergeam la scădat la moara „din Arini”; într-o zi moara stătea. Am văzut atunci de ce sta: pietrele care râșneau grăunțele erau scoase în fața morii, iar meșterii ciopleau în piatră ca să fie aspre. M-am oprit curios, nu mai văzusem așa ceva niciodată. Pietrele de moară erau tari, mari, dure și se ciopleau greu. Erau aproape de înălțimea unui bărbat zdravăn. Mai târziu, peste ani, mi-am închipuit că asemenea pietre de moară, multe, nespuse de multe la număr, au împiedecat pe cei care jinduiu la bogățiile și frumusețile noastre să le aibă.

La instalarea noii administrații, ungurii au găsit în Maieru 5-6 familii de evrei, ceilalți locuitori fiind români în jur de vreo 7000. După sfârșitul războiului, în Maieru nu era decât un singur evreu, Hiluș, care a venit după terminarea ostilităților în Transilvania și care s-a căsătorit cu o măiereancă.

Despre familiile evreiești păstrez amintiri dureoase. Ne jucam cu copiii evrei, eram prieteni. Eu îmi amintesc 3 locuri în care erau case cu evrei. O familie evreiască locuia mai jos de Podul Țiganilor, acolo unde mai târziu a fost crâșma lu' Ciroaie. O altă casă evreiască era peste drum de badea Moise, tata lui Tucu, iar altă casă locuită de evrei se afla peste drum de Nițuca – faorul, la ieșire uliței în strada principală.

Mi-aduc aminte de o relate a lui badea Costan, om hâtru și extrem de inteligent, pe atunci ficior, mai târziu secretarul primăriei din Maieru, care mi-a povestit o mică discuție cu unul din fiii lui Avrum, Iosălă care locuia mai jos de podul țiganilor.

Badea Costan ducea într-un car tras de boi niște fân spre casă; la începutul urcușului, spre pod, în fața carului, se ivi Iosălă adresându-se lui Costan. „Ba' Costan, ba' Costan, mă lași șofer la boi? Costan a coborât din car, a urcat copilul pe locul de lângă el și i-a dat nuiaua cu care îndemna boii. Au trecut podul și carul s-a oprit în dreptul uliții (lângă fierăria lu' Marțian) unde locuia Costan.

Costan s-a amuzat atât de mult de modul formulării rugăminții lui Iosălă încât, peste ani, știind că uneori mă jucam cu el, mi-a împărțit și mie întâmplarea.

Marele dezastru a venit într-o noapte; în fața

caselor evreiești s-a oprit câte un camion cu soldați unguri; au cerut cu voce aspră să se deschidă ușile și au ordonat tuturor celor aflați în casă să se îmbrace și să-și ia fiecare câteva haine și hrană. Jalea era mare, o spun vecinii care, treziți de zgomot, au asistat la eveniment și au povestit dimineața. Ce poți să-ți iei cu tine în graba mare și mai ales pentru cât timp și spre ce loc te vei îndrepta? Ceva mai târziu, în sat, s-a aflat că evreii măiereni au fost predați nemților și duși la Buchenwald, Auschwitz și Treblinka. Din păcate, nu s-a mai întors nimeni niciodată.

În casa de peste drum de parc, casa unde stam eu, timpul se trăgea în ritmul evenimentelor. Din când în când, cam o dată la câteva luni primeam scrisoare de la tata, din Rusia; atunci ne bucuram mult; știam că tata trăiește. Eram toți veseli, destinși. Cu câteva zile înainte de ofensiva de la Stalingrad, tata s-a întors acasă. În oama ofensivei, la „Cotul Donului” și-au pierdut viața mulți români sau au căzut prizonieri.

Cât timp a stat tata cu noi atmosfera în casa bunicilor era destinsă.

Tata a rămas cu noi câteva săptămâni, apoi a fost chemat din nou în armată și trimis pe front, dar nu în linia întâi.

În timpul șederii tatălui meu acasă, mi-aduc aminte de o boacăna făcută de mine care ne-a amuzat, dar, în același timp, pe

moment, ne-a și îngrijorat.

Stăteam seara la masă cu toții (bunicul, bunica, mama, tata și eu); în timpul iernii, serile erau lungi și mohorâte la Maieru, mai ales în lipsa tatei. Acum, că tata era printre noi, atmosfera se înveselise. Eu zburdam.

Bunica tocmai pregătea o coleșă, care în perspectivă se arăta gustoasă. Dumneaei adusesse din cămară, dintr-o bărbîntă, brânză de oi cumpărată de la păcurari, unt făcut în casă de bunicul, brânză de vacă, lapte acru de oi și jântiță. Toate bunătățile de care spun tronau pe masă în așteptarea coleșei și ne făceau pe noi să „ne lase gura apă”.

Bunica a terminat de mestecat coleșa și a răsturnat-o pe masă pe un fund gros, rotund de lemn.

-continuare în pagina 5 -

Prof. univ. dr. Sorin Login

Sandu Boșca (dreapta)

Amintiri

-urmăre din pagina 4 -

Amintirile unui copil măierean din timpul ocupației maghiare și războiului

Eu, la vederea acestei minunății a arii, aburinde, fascinat de frumusețea ei, m-am ridicat cu iuțeală în picioare și i-am tras o palmă. A urmat tragedia; urletele mele de durere cred că se auzeau de la Caba. Bunicii și părinții mei au rămas o clipă împietriți; un strat de mămăligă fierbinte a rămas lipit pe palma mea și îmi pricinua dureri atroce. Țipetele mele nu aveau sfârșit. Prima care s-a dezmeticit a fost bunica și repede mi-a clătit palma cu apă caldă, apoi a dat pe palma înroșită cu lapte de oi și sare. În câteva minute palma cu pricina s-a umplut cu bășici. Plânsul meu, lacrimile și țipetele de durere nu conteneau. Toți în jurul meu nu încetau să mă liniștescă. Tata a propus să-mi dea un piramidon contra durerii. Agitația în jurul meu era mare. Bunicul m-a dus în pat și mi-a adus mâncarea acolo.

Câteva zile am umblat pansat stărnind curiozitatea tovarășilor mei de joacă. Necazul cel mare era că nu puteam merge la scăldat. A trecut o săptămână și după ce au căzut niște pielite palma mea dreaptă arăta destul de bine.

În joaca noastră de copii, în dorința de ne zbugui în toate chipurile, făceam pozne unorii serioase.

Mi-aduc aminte de o întâmplare care ar fi putut avea urmări urâte.

Într-o după amiază de toamnă, mă jucam împreună cu Onofrim Boșca, fratele lui Lazor, în drum, în dreptul „grădinii popii”. Grădina popii era un loc semănat cu mălai, întins între casa lui Vasile Hogeia și curtea doamnei Aurelia; pe vremea aceea nu era construită școala aflătoare astăzi acolo. Terenul aparținea parohiei Maieru, motiv pentru care, de ani buni, poate de zeci, i se spunea „grădina popii”.

Eu și Onofrim stăteam în drum și ne întreceam la aruncat pietre în grădina de mălai; maiaul era mare, iar pietrele pe care le aruncam noi proveneau din grămezile de pietre și pcisoc de pe marginea drumului, descărcate acolo în vederea reparării drumului.

Aruncam noi de zor cu pietre în grădina de mălai, când, deodată, am auzit țipete disperate de durere venind din fața noastră, din mălaiște, dinspre Grădina Popii; în câteva clipe, pe podețul din fața casei lui Vasile Hogeia (tatăl lui Augustin, a Măriucăi, a Ioanei etc), își făcu precipitat apariția badea Vasile cu fața plină de sânge și ținându-se de cap; eu și cu Onofrim ne-am uitat unul la celălalt, am înțeles că am făcut o trăznaie și am zbughit-o în jos spre ulița gării, unde locuia Onofrim.

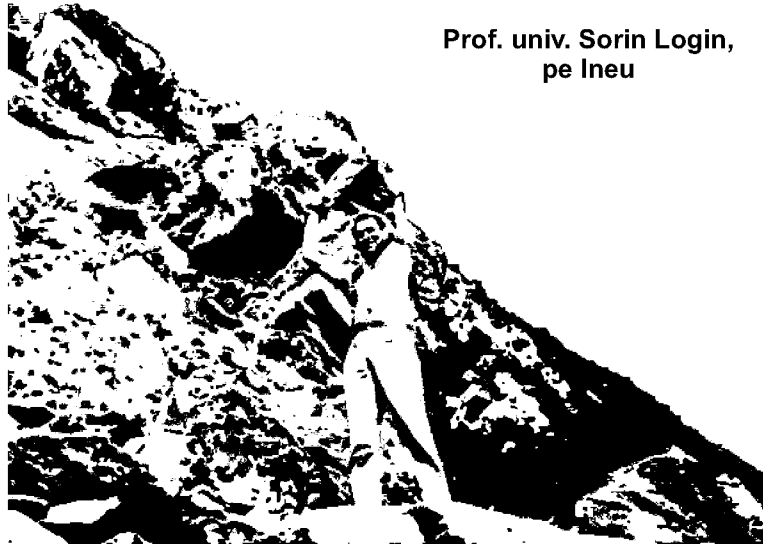
Badea Vasile nu avea privadă, ca atare își făcea nevoile în Grădina Popii. Era în mălai, acesta era mare, tocmai în momentele în care noi aruncam cu pietre. Badea Vasile m-a spus bunicii mele; bunica i-a pansat rana, i-a oferit un păhărel de holică și, în așteptarea mea acasă, lucrurile s-au aplanat.

Scăldatul era poate satisfacția mea supremă în verile măiere. La scăldat ne întâlneam o trupă numeroasă de copii, mai mari și mai mici; duminica erau și ficii. Ne scăldam la moara „din Arini” în vojul care se forma la terminarea șleului roților morii sau la șleul mare pe care era dirijată apa când moara nu măcina.

Pe lângă copiii pe care deja îi cunoaștem din fața crâșmei lui Drimuș, la moara din Arini mai veneau: Vasile Andronesi (la maturitate profesor în Dumitra), Sandu Flămând - agent veterinar - , Tucu lu' Moise, Valeruc a lu' Virgil și încă destul.

La scăldat trebuia să știi să înoți, pentru că în locul în care vojul păresea jlipurile apa era mare; aici, se formase o boiboană adâncă de vreo 2 m. Se forma un curent continuu care rotea apa. La contactul apei, care venea cu viteză pe jlip cu bolboana, se forma o spumă albă, imaculată, intens aerată; era o senzație superbă să poți pătrunde în apa spumoasă și rapidă și apa să te arunce la vale. Dar trebuia să știi să înoți. Pe mine m-a învățat să înot D-l Sandu. Într-o zi m-a luat în brațe și m-a aruncat în voj, dar nu departe de el. Am înghițit ceva apă, dar curentul spumos de apă m-a scos rapid la suprafață. Apoi domnul Sandu mi-a arătat cum să înot „câinește”, adică cu mâinile în față bătând apa, iar cu picioarele mișcându-le vertical; el mă susținea orizontal pe apă cu mâna lui lată și puternică sub burta. Eu tremuram de frig și de frig, dar am început să simt că plutesc pe apă; am prins șpilul - vorba d-lui Sandu și am început să înot. Apa era atât de primitoare, încât noi, copii, ne bălăceam cu orele. Când ieșeam, eram vineți și tremuram de frig. Unii dintre copii săreau într-un picior cu o piatră lătăreață, caldă, de la soare, pe ureche, cu capul aplecat pe partea cu piatra ca să iasă apa rece din urechi. Dimineața, apa

era rece, dar pe la 2 după-amiază, în zilele însorite, apa era numa' bună de scăldat. Atunci, toți buiam spre „Moara din Arini”. Noi, copiii, ne lăsam hainele la soare pe câte un „bcicaș” ca să fie calde când plecăm acasă.

Prof. univ. Sorin Login,
pe Ineu

POVOIUL

Era o dimineață zi însorită, caldă de vară. Pe „Fața Satului” se vedeau câțiva cosași; se arăta o zi bună de polog. Noi, copiii, în legea noastră prin curte, grădină sau prin fața cârciumei la D-nul Drimuș. Căldura era mare, iar noi beam mereu apă că ne spunea bunica că o să „facem broaște în burtă”. Prietenii mei de joacă au plecat pe la casele lor pentru că se făcuse nespus de cald. Bunicul meu și-a terminat treburile prin grădină și, mânat și de căldură, s-a adunat prin casă.

Pe la 2, căldura de afară a început să dea semne că ceva nu este la locul său. A început să bată vântul, iar deasupra Muncelului s-a așternut un norișor alb; la început a fost un nor mic și alb, dar apoi, de după Muncel, au apărut nori negri de furtună. Vântul a început să sufle cu putere, câinele bunicului, Hector, a început să latre prelung. Fără semne de început cerul deasupra Muncelului s-a brăzdat cu fulgere; s-au auzit și tunete îndepărtate. Bunicul ne-a chemat pe cei din casă în târnațul dinapoi, de unde se vedea Muncelul, să vedem furtuna. Dar șederea noastră în târnaț nu a fost lungă, pentru că bunica s-a dus să închidă găinile și 2 găște, iar bunicul să închidă ușile grajdurilor.

Printre rafalele de vânt și tunete, la gardul din jos al curții se auzi vocea „puțin pe nas, a lui badea Constantin Hogeia, tata lu' Anchidim: - „Vine vreme grea, domnule Silivan” a spus badea Constantin. - „Așa se vede” i-a răspuns bunicul și amândoi au plecat la treburile lor. Cerul s-a făcut negru și deasupra Maierului a început să plouă; era o ploaie de parcă apa venea pe un tolcer uriaș. Nu erau stropii pe care îi știam eu, erau adevărate părăie coborâte din cer.

Deasupra Muncelului cerul era negru tot, iar trăsnetele brăzdau cerul. „- Este rupere de nor deasupra Muncelului” a spus bunicul. Și așa a fost. Ploaia abundentă și nestăpînită nu se oprea. Așa a ținut totul preț de vreo oră.

“- Este povoi, este povoi” am auzit strigând tare dinspre casa d-rei Ița; Era într-adevăr glasul speriat al Domnișoarei Ița. Am fugit toți din casă în târnațul dinspre drum. Pe drum curgea un râu negru, mîlos, învolburat pe care pluteau butuci, crengi și resturi de copaci.

După cum au povestit spre seară cei mari, Valea Caselor a venit mare, nespus de mare, învolburată și aducea lătunoaie, scânduri, crengi, butuci. Crengile, trunchiurile de copac, buștenii au oprit scurgerea Văii Caselor spre Someș la Podul Țiganilor. Atunci apa a luat-o în jos, pe drum. Așa a mers, mare, pe drum până la Nițuca și Plug unde spre Someș locul e mai jos și o parte din apă a luat-o spre Someș.

După ce Valea Caselor s-a mai potolit și furia ei a mai scăzut, se povestește că pe Vale și pe Drumul Principal s-au găsit pești mari și frumoși aduși de apă de pe Vale. Erau păstrăvi de 3-4 kg. și lipeni mari. Se știa că pe Valea Caselor sunt pești, dar nimeni din Maieru nu-și închipuia că pot fi atât de mari și mulți; poate uriașii păstrăvi și lipeni se ascundeau în unele hâlboane de Sub Muncel sau Între Văi; au mai fost aduși de apa mare și clenii mari și mrele, dar clenii și mrele erau și în Someș. Din păcate, după povoi nu au mai rămas pești de luat în seamă pe Valea Caselor.

Pe Valea Caselor, sub Râpa Boboșei, era o mică exploatare de mikă, un material foarte bun izoiant electric care se prezenta ca niște foițe subțiri, strălucitoare și care pleca de la noi în Germania. După povoi și sursa de mika a dispărut, pentru că apa furioasă a spălat malurile.

August 1944

M-am trezit târziu în dimineața aceea. Bunica mi-a dat să mănînc, iar eu mi-am văzut de treburile mele de copil. Eram pe treptele de ciment de la intrarea în târnațul din față și meșteream ceva cu un ciocan și niște cuie. Bunica era în bucătărie; ușa spre târnaț era larg deschisă. Deodată, pe la orele 11, s-a ivit, în târnaț bunicul, emoționat și agitat; el tocmai asculta radio. - „Regele a semnat armistițiul cu aliații; România a rupt înțelegerea cu Germania și urmează să lupte alături de aliați”, a spus bunicul.

Eu, împrumutând din bucuria bunicului, am început să cânt și să lovesc cu ciocanul în cimentul treptelor.

Bunicul ne-a explicat imediat că România a devenit, prin semnarea armistițiului, inamicul Ungariei și că ficii măierei luați în armata maghiară vor fi obligați să tragă în tinerii din Vechiul Regat și invers.

Pe la patru după amiază, la intrarea în casa bunicilor, s-au prezentat 2 csendori, un soldat ungar și un reprezentant al Primăriei. Toți 4 au coborât dintr-un camion din care se auzeau voci. Au prezentat un ordin de arestare a bunicului meu și i-au spus bunicii să pregătească merinde și schimburi pentru 2 zile. La întrebarea bunicii, - „Unde îl duceți”, un csendor a răspuns: - „La Rodna”. La urcarea bunicului meu, s-a văzut că în camion mai erau încă 4 persoane și anume cei 3 învățători români din Maieru și preotul Iuliu Pop.

Imediat s-a zvonit în sat că arestații măierei vor fi cazați la o școală din Rodna.

A doua zi, la rugămintea bunicii, eu, de mână cu Tudorița care ducea o merindare, am luat trenul și ne-am oprit în Rodna. Aici, localnicii știau că sunt arestați în școala „mare” niște „domni”, români, din Șanț, Rodna și Maieru; erau, de fapt, intelectualii de frunte ai localităților menționate.

De mână cu Tudorița am luat calea spre școala „mare”. De la gară până la școală erau vreo 2 km. Clădirea școlii era tocmai în centrul Rodnei, situată pe o latură a „Pieței Mari”.

Am intrat în curtea școlii, la intrare, în curte, era un soldat ungar care ne-a dat voie să trecem. Am intrat în școală, am mers pe un culoar lung și la o ușă de clasă stăteau de pază 2 soldați unguri. Am spus numele bunicului meu, s-au uitat îndelung pe o listă și ne-au confirmat că este acolo. Am cerut să-l vedem, dar au zis că nu au voie să permită intrarea cuiva în clasă și nici să cheme la ușă pe cineva dinăuntru. Soldații au acceptat, în schimb să transmită merindarea. Eu cu Tudorița am rămas pe loc; la un moment dat s-a deschis ușa pentru că un arestat trebuia să meargă ia privadă și am zărit întinși pe bănci mai mulți oameni, majoritatea în vârstă; pe bunicul nu l-am văzut. Am întrebat când vor fi eliberați arestații și ni s-a spus că după-amiază.

Tudorița și cu mine de mână am ieșit în drum, bucuroși că am predat merindarea și că bunicul, după-amiază, va fi la noi acasă. La marginea drumului, ne-am așezat, obosiți, pe o piatră. Eram mai jos de școală, cam în dreptul unei clădiri pe care scria în ungurește „Administrația Minelor Rodna”.

La un moment dat, Tudorița s-a ridicat iute și a făcut semn unui camion care venea din sus. Camionul a oprit. Era isteț Tudorița și frumușică. Șoferul, singur în cabină, ne-a întrebat în limba română unde vrem să mergem și după ce i-am spus că la Maieru ne-a făcut semn să urcăm.

Șoferul era un sas, cam tomnatic de lângă Bistrița, care, ca toți sașii, vorbea românește; i-a spus Tudoriței că a adus niște marfă la prăvălia lui Katona (prăvălie bine cunoscută în zonă). Ne-a povestit că are o fată măritată care are un copil Hans și un băiat pe front. A blestemat războiul. Cu poveștile sasului, am ajuns la Maieru, iar bunica s-a bucurat nespun, chiar a plâns când a auzit cum am umblat și că bunicul vine acasă.

Într-adevăr pe la 8 seara, un camion militar s-a oprit în fața casei noastre și din el a coborât bunicul meu.

- va urma -

Prof. univ. dr. Sorin Login

Simpozionul “Opera lui Pavel Dan în liceu”

La începutul lunii octombrie s-a desfășurat, la Beclean, Bistrița și Maieru, simpozionul „Opera lui Pavel Dan în liceu”, organizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Inspectoratul Școlar Bistrița-Năsăud și Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud. Au participat scriitori și profesori de limba și literatura română de la liceele din zonă, iar invitatul de onoare a fost distinsul profesor universitar și scriitor clujean SERGIU PAVEL DAN, fiul marelui prozator.

Domnia sa a transmis participanților la simpozionul din Beclean următorul mesaj:

”Îmi face deosebită plăcere să-i salut pe iubitorii de valori literare, precum și pe cei interesați astăzi de scrisul lui PAVEL DAN, din Beclean, o urbe care a depășit cu brio condiția de “loc unde nu se întâmplă nimic”. Cum a făcut-o? Evident, iustrându-se pe plan *cultural*, un târâm altfel din păcate în neîndoelnică suferință în multe din orașele noastre monoindustriale actuale. S-a întâmplat astfel ca Becleanul s-o ia pe această cale înaintea Năsăudului, orașul școlilor urmate o vreme de clasicul Coșbuc și alte personalități marcante, ajungând chiar să rivalizeze, uneori, cu Bistrița, principala entitate urbană a ținutului până-ntr-atât că scriitorul Aurel Podaru (aici de față) cuteza să afirme la o reuniune literară din 2002 că «astăzi, capitala județului Bistrița-Năsăud s-a mutat la Beclean.»

În același timp, la fel de adevărat este că și Becleanul deține o nobilă ascendență scriitoricească, știut fiind faptul, bunăoară – așa cum amintește și volumul realizat, în 2008, de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan și intitulat *Liviu Rebreanu prin el însuși* – că mama autorului romanului *Ion*, Ludovica, s-a născut în Beclean, așa cum tatăl romancierului, învățătorul Vasile Rebreanu, era originar din Chiuza, un sat din apropiere.

Cele trei volume ale temeinice și luxoasei ediții critice integrale PAVEL DAN, apărută recent la editura clujeană Eikon, grație eforturilor stăruitoare ale lui Aurel Podaru (născut și el în Tritenii lui Pavel Dan), cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud în frunte cu dl Emil Radu Moldovan, încununează aceeași lăudabilă tradiție ilustrată anterior de *Colocviile* de largă participare critică de la Beclean ale Clubului *Saeculum*, înființat în 1999 (vezi impresionantul volum *Cartea Colocviilor* apărut tot la Editura Eikon), iar simpozionul «Opera lui Pavel Dan în liceu» debutează tot la Beclean, ca o consecință firească a succesului de care s-a bucurat mai sus amintita ediție critică.

De ce opera lui Pavel Dan în liceu? Răspunsul nu e de găsit în altă parte decât în valoarea operei sale deloc diminuată, ba chiar crescândă, în pofida succesiunii deceniilor și a secolelor. Realitatea aceasta frapantă a fost de altfel prefigurată vizionar de fraza finală a articolului omagial publicat în *Revista Fundațiilor Regale* din martie 1939 de strălucitul dramaturg, romancier și memorialist Mihail Sebastian. Iat-o: «Nu ar fi de mirare ca *Urcan Bătrânul* să răscumpere târziu printr-un destin literar fericit, zguduitor moarte a scriitorului». Și, într-adevăr, marele interes de care se bucură creația nuvelistului astăzi, în toamna lui 2013, nu reprezintă altceva decât ultima față a răscumpărării postume, în stare să-i adevărească inspirata profetie a lui Mihail Sebastian.

O confirmare de ultimă oră a faptului mi-a fost dat s-o

aud recent rostită de academicianul și scriitorul Mihai Cimpoi din Basarabia, cu ocazia lansării ediției critice Pavel Dan la Festivalul de Carte Transilvania din Cluj, unde domnia sa a afirmat că, în opinia sa și a unui coleg al său din Chișinău, nuvela cea mai abil construită și mai bine scrisă din întreaga literatură română este *Înmormântarea lui Urcan Bătrânul*. Vă dați seama? Nu *Alexandru Lăpușeanu* de Negruzzi, nici *Moara cu noroc* de Slavici, ci această realizare a ultimului component al pleiadei de mari prozatori ardeleni.

În spiritul acestei ierarhizări venite, iată, de peste Prut, corect ar fi, confirmând obiectul simpozionului nostru, ca Pavel Dan să-și găsească locul adecvat în programele și manualele școlare ale liceelor.

Dar chiar dacă convenita rectificarea didactică va mai întârzia, cum se întâmplă adesea pe la noi, demnă de apreciat ar fi apropierea de paginile acestui univers epic a unui număr cât mai mare de cititori, a tinerilor îndeosebi. De bună seamă, Pavel Dan o merită alături de cei mai stimabili dintre scriitorii noștri consacrați”.

Despre ediția critică integrală a operei lui Pavel Dan, realizată (s-a spus deja) de Aurel Podaru, având un amplu și documentat *Studiu introductiv* semnat Andrei Moldovan, a vorbit tânărul profesor și critic literar Vasile Vidican, iar îngrijitorul ediției a mărturisit asistenței că ideea realizării acestei impresionante lucrări i-a fost sugerată de Andrei Moldovan, care l-a și sprijinit pe tot parcursul acestui demers. În schimb, propunerea organizării unui astfel de simpozion a venit din partea ilustrului prozator, dramaturg și eseist D. R. Popescu, membru al Academiei Române. Domnia sa l-a sunat la telefon pe Aurel Podaru și l-a felicitat pentru realizarea prețioasei ediții, manifestându-și totodată și admirația față de „unul dintre cei mai mari și mai moderni scriitori ai literaturii române”.

Prezentând în continuare conținutul celor trei volume ale ediției critice, Aurel Podaru menționa faptul că, de la apariția acesteia (din luna iunie a. c. și până în prezent), au ieșit ia iveală nu mai puțin de 12 cronici și recenzii, în prestigioasele reviste de cultură: *România literară*, *Viața Românească*, *Ziarul de Duminică*, *Apostrof*, *Arca*, *Mișcarea literară*, *Caiete Silvane*, *Blajul*, *Răsunetul cultural*, *Ziarul 21*, în cotidianele *Făclia de Cluj* (2 cronici!), *Mesagerul de BN* și *Răsunetul*, purtând semnăturile lui Răzvan Voncu, Nicolae Prelipeanu, Radu Constantinescu, Amalia Lumei, Mircea Popa, Viorel Mureșan, Ion Buzăși, Vasile Vidican, Mircea Ioan Casimcea, Michaela Bocu, Victor Știr, Menuț Maximilian.

De adăugat aici că Aurel Podaru a mai publicat, înaintea acestei ediții, volumele *Amintiri despre Pavel Dan*, în 2003, și *Pavel Dan și Blajul*, în 2007 (în colaborare cu Sergiu Pavel Dan și Ion Buzăși), precum și culegerea de folclor din comuna Tritenii de Jos, realizată, în 1932, de scriitor, manuscrisul acesteia așteptând 75 de ani la Arhiva de Folklor a Academiei Române, Filiala Cluj, ca să fie tipărit, în 2007 (anul centenar al nașterii prozatorului) sub titlul *Literatură populară. Caiete*, cu o prefață de Andrei Moldovan.

Întâlnirea a fost moderată de prof. Monica Halászsi și criticii literare Andrei Moldovan, iar printre participanții la simpozionul de la Beclean s-au aflat, alături de cei pomeniți deja, scriitorul Olimpiu Nușfelean, directorul revistei *Mișcarea literară*, profesoarele Nelia Nicula,

Emese Câmpean, Maria Tofana, Carmen Deneș, de la Colegiul Național Petru Rareș din localitate, jurnalistul Valentin Falub, membru al SSBN, Vasile Ardeleanu și alți iubitori ai operei lui Pavel Dan.

Referitor la predarea operei lui Pavel Dan în liceu, trebuie menționat că vorbitorii au fost de acord că programele școlare permit acest lucru, lasând inițiativa profesorilor de a alege, opera scriitorului despre care vorbim putând ilustra temele prevăzute pentru clasa a IX-a, structurile de la clasa a X-a sau caracterizarea unei epoci la clasa a XI-a (Andrei Moldovan), dar și cu ideea că acest deziderat poate fi îndeplinit și în cadrul unor activități opționale (Monica Halászsi).

Vineri, 4 octombrie, ora 10, la casa de Cultură a Sindicatelor, a avut loc (într-un cadru mai restrâns, e adevărat) o nouă întâlnire pe aceeași temă, moderator fiind scriitorul Olimpiu Nușfelean, care a propus câteva criterii ce ar putea sta la baza raportului dintre opera lui Pavel Dan și școală: valoarea prozatorului dată de arta scrisului său și universul reflectat, inițiativa profesorilor, posibilitatea introducerii operei lui Pavel Dan în aria curriculară, receptivitatea elevilor etc. După intervenția prof. univ. dr. Sergiu Pavel Dan, care a reluat o parte din ideile expuse la Beclean, au mai opinat scriitorii Andrei Moldovan, Virgil Rațiu, Menuț Maximilian, directorul cotidianului “Răsunetul” și alții.

Concluzia a fost una fără echivoc: opera lui Pavel Dan poate fi predată în liceu, dar acest lucru se află la mâna fiecărui profesor. Totul depinde de voința și abilitatea lui de a integra opera lui Pavel Dan în programele școlare. Ca dovadă că Andrei Moldovan face acest lucru de câțiva ani, cu rezultate foarte bune.

Ultima etapă a simpozionului a avut loc în aceeași zi, ora 15, la Muzeul „Cuibul visurilor” din Maieru, în prezența unui numeros public format în principal din profesori de limba și literatura română de la Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi (prof. Varvara Mititean și prof. Lenuța Bocoș), Școala Gimnazială „Iustin Ilieșiu” Anieș, (prof. Corina Pop, director, și prof. Titus Cărbune) și Liceul Tehnologic „Liviu Rebreanu” Maieru (profesorii: Nicu Cărdan, director adjunct, Elena Urșă, Sabina Sângeorzan, Adriana Dumitru, Marina Dumitru, Anton Bărta, Sandu Al. Rațiu, Alexandru Barna, secretar), avându-l ca moderator pe scriitorul Icu Crăciun. Despre tema simpozionului au opinat: criticul Andrei Moldovan, profesorul și scriitorul Sever Urșă, președintele de onoare al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, prozatorul și poetul Virgil Rațiu, prozatorul și poetul Olimpiu Nușfelean, criticul Iacob Naroș (care lucrează în prezent la un studiu legat de tema morții la Rebreanu și Pavel Dan).

Scriitorul Aurel Podaru a prezentat câteva repere bibliografice ale lui Pavel Dan, apoi conținutul celor trei volume și avaturile alcătuirii ediției la care a lucrat peste patru ani. Iar în final a fost avansată ideea predării în liceu, la capitolul „Proza ardeleană”, și a operei lui Pavel Dan, alături de Ioan Slavici, Liviu Rebreanu și Ion Agârbiceanu; opinie împărtășită de toți cei prezenți la dezbateri și s-a căzut de acord asupra redactării unei scrisori adresate tuturor profesorilor de limba și literatura română și difuzată prin revistele de cultură și internet, în vederea introducerii în manualele școlare a operei acestui mare prozator, trecut la cele veșnice la vârsta de 30 de ani neîmpliniți.

Aurel PODARU și Icu CRĂCIUN

TEODOR TANCO, Basarabia, numele tău e Maria!

Venerabilul și neobositul nonagenar, Teodor Tanco, prieten al întregii văi someșene, mai ales, al stațiunii Sîngeorz Băi, al Văii Vinului și al Maierului, unde se simte vară de vară, de cel puțin o jumătate de secol, ca acasă, ne surprinde acum, în plină vară, cu un nou volum intitulat: *Basarabia, numele tău e Maria!* Cartea a apărut în condiții grafice excelente la Editura Napoca Nova, director de editură: Voichița Vereș, Cluj-Napoca, 2013, ediția a IV-a adăugită și cu o prefață de academicianul Alexandru Zub. Alte date interesante: lector de carte – Hanna Bota, Indice de nume de persoane și localități împreună, 20 de pagini, două fotoimagini de pe copertă: prima, cu Cetatea Hotinului și, de pe coperta a doua, Cetatea Soroca, în fața căreia, autorul, extaziat în fața Nistrului, salută o posibilă refacere a unității noastre naționale.

Punctul forte al cărții este fără îndoială, prefața academicianului Alexandru Zub care vorbește în termeni elogioși despre scriitorul Teodor Tanco, lăudând *Virtus Romana Rediviva*, ca proiect cultural de restituire istorico-culturală, în cele șapte volume cu caracter monografic apreciate la vremea respectivă și de reputatul istoric, Ștefan Pascu. Alexandru Zub spune despre Teodor Tanco că în

aceste volume, el este adeptul „unui localism creator” iar cele trei secțiuni ale volumelor sunt inspirat alese, e vorba de *Memoria istoriei*, *Memoria prezentului* și *Memoria viitorului*.

În volumul de față, apare o altă extensie geopolitică creată de autor și anume: *Salve Moldova Rediviva* care aduce în actualitate tema refacerii unității naționale pentru care Teodor Tanco este trup și suflet. Basarabia e personificată de o fetiță, **MARIA**, întâlnită la graniță

Cartea este judicios structurată în șapte părți, partea întâi (1991) cuprinde opt capitole dintre care se detașează cel de-al doilea, intitulat, *Basarabia, numele tău e Maria!* (p. 16), ce dă și titlul volumului. Autorul, în așteptarea trecerii graniței peste Prut, vede podul nu de flori, ci de flori. El rememorează o altă trecere cu probleme, în urmă cu 30 de ani, când, cu trenul fiind, a zărit pe geam, deși nu avea voie să-i deschidă, o fetiță pe nume Maria, cu care înfiripă un scurt dialog în românește. Această personificare a Basarabiei în inocenta fetiță de vreo opt ani sugerează virtutea regenerării prin suferință.

-continuare în pagina 7 -

Cartea

-urmare din pagina 6 -

TEODOR TANCO, Basarabia, numele tău e Maria!

Teodor Tanco, ardeleanul venit cu cărți ca să doteze bibliotecii românești din Chișinău, notează următoarele: „Se construiesc poduri de flori și poduri de bucurii peste ape. Să întindem **poduri de cărți** peste pustiri de cultură, de limbă românească stricată, peste goluri imense de carte în grafia strămoșească!” (p. 7). Referitor la acest capitol intitulat *Poduri de cărți*, academicianul Alexandru Zub, în prefață, vine cu o completare a rolului cărții care sună astfel: „Pentru a rodi, cum stă în vocația ei, cartea trebuie să circule, să fie citită, asimilată, prefăcută în sursă paideică” (Prefață, p. 7).

Partea a doua (1992) are doar șase capitole, se remarcă două: *Poduri de inimi românești peste Prut* și *Basarabia încotro?* Este amintit Victor Crăciun care, în cartea sa *Pierdem Basarabia?*, editată de Liga Culturală a Românilor de Pretutindeni, *Fundația Hercules*, 1992, București, remarcă importanța podului de cărți ce a dus la înființarea bibliotecii *Transilvania* din Chișinău. Tot aici se subliniază necesitatea existenței și a altor poduri nu numai de flori, ci și cele de conștiință, de verb. După cum observă și Alexandru Zub, peste tot în carte, este prezentă „nostalgia unității pierdute.” În acest sens, autorul Tanco se întreabă retoric: „dacă le-am aduce, le-am lăsa noi un strop de mângâiere, o vagă speranță într-o altfel de lume, a noastră, de acasă?”

Partea a treia (1993) prezintă un alt drum al scriitorului peste Prut, de data asta, cu o carte proprie, *Sociologul Eugeniu Sperantia*. Nu se putea trece fără a fi descrisă soarta lui Ilie Ilașcu și a celor patru tovarăși ai săi (vezi capitolul II, p. 189, intitulat *În direct din Chișinău: Greva foamei* dedicat lui Ilie Ilașcu și celor patru întemnițați la Tiraspol.

A patra parte (1994) descrie un nou drum al autorului în Basarabia pentru a participa la Simpozionul „Transilvania – Basarabia. Repere culturale”.

Partea a cincea (1995) ne înfățișează călătoria autorului din nou pe aceleași locuri cu cărți de peste 25 de milioane de lei dar și pentru a participa la „Zilele culturale ale bibliotecii *Transilvania* din Chișinău.”

În partea a șasea asistăm la un nou periplu, ocazie cu care Teodor Tanco participă la aniversarea bibliotecii *Transilvania*, al doilea simpozion, dar și la „Zilele Blaga la Chișinău cât și la „Limba noastră cea română” (31 august, cândva și „Ziua națională a Basarabiei).

Ultima parte, a șaptea (2012), constituie un adaos față de celelalte ediții (de la pag. 235 până la 314), ea se dedică membrilor, Cercurilor și Despărțămintelor *Astra* din Basarabia și Bucovina și este un reportaj sentimental. De această dată, scriitorul Tanco călătorește cu *Astra* prin nordul Bucovinei și Basarabiei, în octombrie 2012. Crezul autorului la finalul atâtor treceri peste Prut este nostalgic exprimat în următoarele rânduri:

„Nu știu cum să mă adun din aceste risipiri, destrămări și rătăcirii imaginare în istorie și viitorologie, să devin pentru toți temei și pentru acest moment și punct de hotar unde mă aflu. Nu știu cum să pun capăt excursului reportericesc, cumva să aibă un mesaj, inclusiv pentru mine.”

Această istorie se termină pentru scriitor la Iași, odată cu participarea la simpozionul *Despărțământului Astra*, condus de entuziasta Areta Moș. Întrebat fiind cum s-a născut această ultimă parte, Teodor Tanco ne răspunde că ea, cartea, ca și partea a șaptea, s-a constituit pe parcurs, „din istorie, peregrinaj și acțiune culturală.” Toate aceste călătorii, pe parcursul a două decenii, i-au dat prilej scriitorului Tanco să cunoască oameni și instituții, idei și fapte, gânduri și sentimente, toate determinate și de evenimentele acestei perioade, însoțite de speranțe, dar și de mari dezamăgiri. Cu toate acestea, cartea scrisă cu sensibilitate, cu detalii expresive și inflexiuni poetice, ne convinge încă o dată că autorul e legat indisolubil de oamenii și locurile descrise și crede cu tărie în reîntregirea acestei părți de țară românească cu România – mamă.

iacob Naroș

Proză scurtă

După servicii

de Grigore Avram

Toamna vine plină cu melancolie! De fiecare dată.

În autobuzul, totdeauna plin, care de aproape două zeci de ani calcă, uneori sictirit, alteori nervos, drumul ce leagă Bistrița de Parva și retur, de patru ori pe zi, cu oprire de cel puțin trei minute în fiecare stație și de aproape o oră la Năsăud (deși aici nu ar trebui să staționeze mai mult de cincisprezece minute), lumea, majoritatea în picioare, privea pierdută în direcții fixe și necontrolate. O mulțime amorfă, îngreunată de gânduri și nevoi cotidiene, și-a uitat parcă vorba în misterul de neînțeles al nopții în curs de încheiere. Doar Leonida O., un inginer silvic abia trecut de patruzeci de ani, cu o jachetă peste mâna stângă și cu geanta lui mare din piele de bovină în cea dreaptă, ticsită cu acte de punere în valoare, recepții tehnice de teren și amenajamente, părea ceva mai jovial și bine dispus. Motivul îl reprezenta faptul că în fața sa îl avea pe Octavian L., inginerul geolog de la IPEG, cu care se întâlneau în urmă cu mai bine de o lună de zile pe litoral, la Eforie Sud, în incinta hotelului Cosmos, unde avusese cazare și el. După figurile triste ale celorlalți tovarăși, prin contrast, Leonida O. dădea semnale că e singurul călător cu chef de conversație. De aceea a și spart tăcerea, forțând un dialog, aparent lipsit de noimă. El a fost cel care a făcut remarcă legată de toamnă.

- Și cu frig, a replicat scurt, după o pauză destul de lungă, cel care se afla în fața sa. Octavian L. s-a oprit brusc, atras, cu priviri cu tot, de lumina palidă lăsată de un felinar aflat în mâna unui ceapist, care traversa molcom și somnoros câmpul din dreapta drumului după direcția de mers a autobuzului.

De la Bistrița, punctul inițial al traseului, autovehiculul plecase în urmă cu mai bine de o jumătate de oră, iar afară încă nu se luminase de ziuă. Inginerul geolog, care stătea sprijinit doar în piciorul stâng, a forțat o schimbare de poziție. Ca să-și păstreze echilibrul, a căutat cu mâna stângă o porțiune liberă din bara de sus, apoi cu piciorul drept, mișcându-l din stânga spre dreapta printre picioarele încrucișate ale vecinilor, un loc liber pe podea. A durat vreo trei minute până să-și termine manevra, dar a fost de prisos pentru că autobuzul („cursa” în limbaj uzual) tocmai oprise în prima stație, situată în localitatea Dumitra. Astfel că a fost nevoit să revină cu membrele inferioare la poziția inițială, sperând, totodată, că presiunea din interior va deveni mai slabă după plecarea autobuzului din stație. Din nefericire pentru el, niciunul dintre călători nu a coborât. Așa că, în loc să se mai elibereze, alte 10 – 15 persoane (păreau să fie navetiști și ambulanți în egală măsură), înghesuite într-un mănunchi conic, se chinuiau să se strecoare în autobuzul strâmb și cu ușa din față deschisă larg.

- Vă rog faceți ioc, să intre și oamenii de afară! Vocea șoferului a străbătut cu autoritate toată incinta autovehiculului, dar nimeni nu părea s-o audă.

- Haideți, măi oameni, că doar nu sunteți animale, ce Dumnezeu! Nu mă faceți să vin eu să vă așez, că jumătate din cursă o eliberez, cât ai zice pește!

Zicând acestea, i-a apucat cu brațele pe primii trei din fața lui, împingându-i cu toată puterea înapoi. Cum era de așteptat, sub presiunea puternică a șoferului cu fața unsuroasă, în loc ca mulțimea să se deplaseze, s-a reușit doar o mișcare în plan oblic, propagată strâmb până la geamul din spatele mașinii. În câteva secunde, totul a revenit la poziția inițială, asemeni unui resort scăpat de sub presiune. Era de la sine înțeles că nu aveai unde să mai pui un ac, darămite o persoană.

Vocile celor de afară se intensificau în invective, dar nimeni nu le lua în seamă. Cei din interior asistau ca la un teatru de comedie la ce se întâmpla în exterior, dar nu mulți aveau șansa să și vadă spectacolul din fața ușii. Au urmat alte amenințări din partea șoferului disperat, apoi rugăminți, urmate, la rândul lor, de înjurături și împinsături, până când și ultimii călători au reușit cumva să se agațe de ușa autobuzului, rămasă deschisă, și să se proptească cu un picior de scara acestuia. Ca o ironie a soartei, undeva, deasupra capetelor celor „spânzurați” pe treptele „cursei”, se putea citi, cu majuscule, următoarele: „CONSTRUCȚIA AUTOVEHICULULUI NU PERMITE PORNIREA ACESTUIA CU UȘILE DESCHISE”. Pe nimeni însă nu interesa acest amănunt. Era doar un motiv pentru autorități de a da vina pe cineva sau, mai corect spus, de a se spăla pe mâini în cazul în

care se întâmpla să aibe loc câte un accident ori un eveniment nefericit.

Neavând ce altceva să mai facă, șoferul a introdus maneta direct în treapta a treia de viteză și a lăsat, de data aceasta cu calm, pedala ambreiajului motorului să revină la poziția inițială. Agregatul a pornit cu greu, scârțâind din toate încheieturile, balansându-se profund în timp ce trecea peste gropile din asfalt, de parcă ar fi vrut să se răstoarne.

- De mă prinde miliția mă bagă direct la pușcărie, s-a piâns șoferul, cu voce tare, întorcându-și capul spre dreapta, în unghi de patruzeci și cinci de grade, fără să se adreseze cuiva anume. Neluând în seamă lipsa de reacție a celor din jur, și-a văzut, în continuare, de drumul și de problemele lui.

În tot acest timp, Leonida O. a căutat să ducă mai departe dialogul început cu amicul său, dialog pe care au trebuit să-l întrerupă din cauza staționării și a vacarmului intensificat pe timpul cât mașina a fost oprită. Cel puțin așa credea el, că ăla era motivul pentru care s-au oprit din conversație. De fapt, curiozitatea de a-i vedea pe cei din afară chinându-se să-și facă loc în autobuzul arhiplin și neliniștea că unii nu vor rezista înghesuiei, i-au făcut pe cei doi să tacă.

Discuțiile care au urmat, după o altă introducere de rutină, au fost legate, în principal, de vacanța estivală. Amintirile erau destul de proaspete, fiecare derulându-și-le în minte plutind, parcă, pe valurile când nervose și fioroase, când calme și adormite, ale unei mări îmbătrânite într-un leagăn devenit incomod prin civilizație.

- Ai cam pus ochii pe blondă de la masa vecină, Octaviane! Abia acum realizez de ce tu ajungeai întotdeauna primul în restaurant și plecai de fiecare dată ultimul. Hooțuuule! În timp ce îi spunea acestea, Leonida râdea cu gura până la urechi, ca și când s-ar fi aflat în restaurantul – cantină al hotelului Cosmos, din stațiunea Eforie Sud, nu într-un autobuz supraaglomerat, în drum spre Parva.

- E, lasă, că n-a fost chiar așa.

- Lasă, lasă, da de mândra cui îi pasă? Se vedea din avion că-ți sclipeau ochii după ea. Am văzut tot, deși, simțit cum sunt, m-am făcut că nu văd nimic. Dar, ia zi, n-ai avut probleme cu nevastă-ta?

- Cu nevastă-mea nu, că am pus-o ia punct de la bun început. De când m-am însurat, vreau să zic. Dar era cât pe ce să dau de belea cu soțul ei. Sau... a făcut o pauză scurtă ca să ia o gură mare de aer, după care a continuat: sau de amant, naiba știe ce i-o fi fost. Abia după ce a rostit ultimul cuvânt și-a golit plămâni de tot de aerul inspirat dintr-o atmosferă din ce în ce mai viciată și mai greu de suportat.

- Zău, mă? Și cum te-ai descurcat?

- Simplu, i-am reparat ceasul.

- Mai du-te, mă, în pana mea, tu la toți ie repari ceasurile când ajungi la ananghie? Leonida și-a amintit că același răspuns îl mai auzise de câteva ori, când erau împreună, la mare.

- Păi dacă la asta mă pricep cel mai bine... S-a apropiat cu gura de urechea lui dreaptă, ca să nu-l audă vreun curios „infiltrat” printre călători, apoi a continuat cu vocea scăzută: știi și tu că toți comuniștii, de snobi ce sunt, s-au obișnuit să poarte ceas la mână. Ele se mai defectează, iar eu le vin în ajutor în momentul cel mai potrivit. Mai greu este să ie învâț pe tovarășele lor de viață să le defecteze. Restul vine de la sine.

- Da' la cine ai mai reparat ceasuri, tovarășe, că tot te lauzi ca un țopârlan?

Abia atunci cei doi și-au dat seama că vecinul din dreapta lui Leonida O., un tânăr, navetist după aparențe, care părea uns cu toate alifile, stătea proțăpît foarte aproape de ei, cu privirea nestatornică, mutându-și-o când în ochii unuia, când în ai celui alt, fără să fie nevoit să-și întoarcă și capul odată cu ea. El era cel care pusese întrebarea de mai devreme.

- Vezi-ți, mucosule, de treaba ta, până nu mă enervez. Vocea lui Octavian l-a lovit pe mai tânărul său interlocutor, care s-a băgat în discuția lor ca musca-n lapte, drept în lobul urechii stângi, solemnă și poruncitoare.

- Da ce-i rău că te-am întrebat cui i-ai reparat

-continuare în pagina 8 -

Proză scurtă

-urmărire din pagina 7 -

După servicii de Grigore Avram

ceasul? Am auzit și eu, ce era să fac, să-mi bag vată-n urechi sau să mă fac că nu aud nimic ce vorbiți? No, spune-mi odată, cum vrei să te cred dacă nu-mi spui?

- Lui Florin Piersic, lui Nicușor Ceaușescu și lui tac' tu, mă nenorocitul, înainte ca mă-ta să te facă pe tine. Acu ai înțeles?

Ultimele cuvinte au fost spuse cu voce răstită, așa că vecinii mai apropiați au început să-și întoarcă capetele către grupul alcătuit acum din trei persoane. Dar pentru că discuția s-a oprit brusc, și pentru că nimeni nu a înțeles mai nimic din ceea ce s-a spus acolo, fiecare călător și-a văzut în continuare de ale lui.

Autobuzul, îmbâcsit de mirosuri colorate, horcăia trudit pe drumul șerpuiind către Năsăud. Datorită greutății excesive și a vechimii remarcabile, nu mergea cu mai mult de 30 – 40 km/oră. Fiind antrenat în discuția cu Octavian și în incidentul cu vecinul curios, Leonida nu și-a dat seama când au trecut prin localitățile Cepari și Liviu Rebreanu. Din cauză că autobuzul era arhiplin, șoferul și-a văzut de drum, fără să oprească în stațiile din cele două sate, pe care tocmai le-au traversat, lăsând în urma lui mulțimi de oameni cu mâinile ridicate, care-l înjurau și-l amenințau nervoși.

Atent la toate detaliile care-i marcau viața, și-a dat seama că ceea ce face în acele momente nu face bine, că risca o plângere la Comitetul Județean de Partid, la Primul Secretar și că putea să fie dat afară și mutat la o altă întreprindere, unde să-i fie mult mai rău. Dar ce era să facă? Mai sunt și alte curse pe ruta asta, nu era doar a lui singura. Deși știa bine că toate sunt la fel de încărcate, se mulțumea să creadă că, fiind printre primii care trece pe rută, el nu era vinovat. În plus, și alți tovarăși de-ai lui făceau fix la fel, iar în caz de vreo sesizare, avea de unde să-i mituiască pe cei mai mari decât el, ca să fie bine pentru toată lumea. Avea de unde, pentru că așa era practica, învățată de la cei mai în vârstă, să nu se dea bilete decât în cuantum de 30 – 40% din valoarea reală, restul să rămână ia emitent. Nu era un obicei doar de el inventat. Și-apoi...

Pentru o clipă s-a oprit din visare, ca să depășească o căruță trasă de două mărtoage murdare și chinuite, la ieșirea din satul Prislop, azi Liviu Rebreanu, într-o porțiune cu curbe repetate. După ce s-a văzut scăpat din manevra bruscă pe care a trebuit s-o execute, a revenit la meditația de dinainte. Nu realiza cum ar fi putut să plece de la serviciul lui, pe care-l făcea de optsprezece ani împliniți, practic de când a primit acest autobuz, fără să aibe niciun eveniment măcar? Și pentru aceasta îl apreciau șefii lui, nu doar pentru atențiile periodice pe care li le făceau.

La intrarea în Năsăud, după ce a trecut de locul numit Întradame, înainte s-o apuce pe podul care traversează apa Someșului Mare, autobuzul s-a oprit brusc, ca din senin. Cei de pe scară, care au venit așa tocmai de ie Dumitra, s-au dat repede jos, să se mai dezmoștească puțin. La rândul lor, și alții, din partea din față a autobuzului, au făcut la fel. În momentul acela s-a dezlănțuit un vacarm infernal, că nu se mai puteau înțelege om cu persoană. Leonida O. și tovarășul lui se aflau pe la jumătatea „cursei”, locul cel mai detestat,

pentru că de acolo se ajungea cel mai greu afară. Ca urmare, nu au reușit să profite de ocazie ca să coboare și să ia o gură din aerul proaspăt și rece de afară. E drept că îmbulzeala a devenit acum mai lejeră, în sensul că cei doi tovarăși de drum au reușit să-și dezmoștească picioarele, dar poluarea fonică din jurul lor s-a transformat într-una de nesuportat.

- Deschide, mă, și ușa din spate, că murim aici, a strigat cineva din coada autobuzului, fără a putea fi identificat de cei care stăteau în partea din față care, ca la comandă, și-au îndreptat capetele înspre direcția unde se afla tipul respectiv.

- Dacă nu e una, e alta, se aude o altă voce, la fel de sictirită ca cea anterioară, izvorâtă din imediata vecinătate a celor doi ingineri. De fiecare dată trebuie să se întâmple ceva, a mai spus persoana nemulțumită, proptită solid în partea mediană a autovehiculului.

Cum era de așteptat, nici primului, nici celui de-al doilea, în afara unor priviri aruncate intempestiv, nimeni nu le-a acordat nici cea mai mică atenție. Adică nimeni nu s-a sinchisit, câtuși de puțin, să le răspundă în vreun fel. Obişnuți cu astfel de întâmplări, cel puțin navetiștii, nu erau defel curioși să știe ce se petrece când un autobuz oprește între stații pentru mai mult timp. În împrejurări similare, lumea nu dorește decât să ajungă mai repede la destinație, ca să scape de povara călătoriei. Restul evenimentelor trec, de obicei, neobservate pe lângă pasageri. Cu alte cuvinte, obișnuința devine a doua natură a omului („cine a spus-o” se chinuie să-și amintească Leonida, fără să reușească, așa că s-a lăsat păgubaș), călătorii navetiști câștigând imunitate la orice eveniment produs de defecțiunile mașinilor de transport în comun, oricât de serioase ar fi fost acestea.

Vecinul cu remarca de mai devreme și-a ridicat mâna stângă până la nivelul ochilor, îndoită la 90 de grade, cu palma desfăcută larg și îndreptată către Octavian, foarte aproape de nasul acestuia. Gestul a fost făcut fără grabă și cu ostentație. Vădit deranjat de degetele care aproape că l-au atins, Octavian nu a putut să nu observe faptul că personajul respectiv era un muncitor privilegiat de sistem, cu origine de țaran prost. Era îmbrăcat într-o salopetă din doc albastru, nouă-nouță, iar pe umărul drept purta o geantă maro, din vinilin, cu baiere lungi până aproape de genunchi. Curios din fire, mai ales când era vorba de instrumente de măsurare a timpului, și-a mutat repede privirea de pe fața și de pe îmbrăcămintea vecinului înspre mâna acestuia, în locul în care ieșea în evidență un ceas plat, cu ecranul în nuanțe de gri, legat cu o curea din piele autentică, dar roasă intens pe ambele margini. După cum a sesizat Octavian, era un orologiu marca *Pobeda*, una la modă pentru lumea de rând a acelor vremuri.

Cu toate că hainele omului erau noi, de sub manșetă se strecura un miros de grajd proaspăt rânit, îmbâcsit cu aroma puturoasă impregnată în piele, provenită de ia tutunul din țigările Mărășești, probabil singurele pe care acesta și le permitea. Pentru că țaranul travestit în muncitor a rămas secunde în șir cu mâna ridicată, Octavian și-a dat capul pe spate și a strâmbat

necooperant din nas, vădit deranjat de mirosul care venea din abundență dinspre vecinul cu pricina. Acesta îi sesizează gestul și nu se abține să nu comenteze scurt, în timp ce și-a lăsat mâna să coboare pe lângă corp:

- Ce nu-ți convine, tovarășe? Ce te uiți așa la mine, de parcă ți-aș fi trecut cu oile prin holdă?

- Era cât pe ce să mă lovești cu mâna, măi dragă domnule (ultimele cuvinte le-a spus extrem de apăsător), se justifică, miștind, Octavian.

Leonida, care fusese atent la tot ce se întâmplase, se uita fix în tavanul autobuzului, încercând să se abțină de la un râs, care stătea gata-gata să se manifeste în hohote. Având ambele mâini ocupate, îi venea greu să-și acopere gura, ca să nu i se vadă gestul.

- Dacă tot n-ai reușit să mă atingi, și nici să mă enervezi, spune-mi măcar pe ce vreme suntem, a continuat, cu o mimică serioasă, Octavian.

- Un fărtaș la opt, îi răspunde sec omul cu salopeta, convins fiind că cel de lângă el nu avea de unde să știe că era, de fapt, opt fără un sfert. Și mica dispută s-a oprit aici, pentru că toți călătorii din autobuz, dar mai ales cei din partea din față, și-au îndreptat brusc privirile către pasagerii de jos, care acum se înghesuiau să urce, și înspre șoferul care tocmai intra și el pe ușa de pe partea cu volanul.

- Gata, s-a rezolvat, se aude vocea triumfătoare a conducătorului auto, aruncată peste capetele tuturor călătorilor, ca să ajungă până ia cel mai din spate pasager. Apoi, la fel de umflat în pene, de parcă el ar fi descoperit secretul fuziunii nucleare, s-a uitat la cei de lângă el, care se înghesuiau să ajungă la locurile lor de mai devreme și a continuat fără niciun rost, doar ca să se afle în treabă: toată lumea să urce în „cursă”, că nu avem timp de stat.

Nimeni, însă, nu l-a luat în seamă. Era ușor de observat acest lucru, pentru că nimeni nu dădea semne să se grăbească. Parcă mai conta cu ceva, pentru cineva, cinci minute în plus sau în minus!

Când rabiamentul pe roți s-a pus din nou în mișcare, vocile călătorilor s-au domolit brusc, fiecare persoană fiind preocupată să-și deruleze prin minte grijile zilei de curând începute. Cu toate că aveau o întârziere de mai bine de o jumătate de oră, niciun pasager nu ar fi dat de înțeles să-și facă probleme pentru această realitate. Se pare că cel mai important lucru era că măgăoia, prin grija șoferului iscusit, a reușit s-o ia din loc și că, mai devreme sau mai târziu, vor ajunge cu toții la destinațiile dorite.

„Cursa” trecuse de curând de intersecția, fără prioritate, unde se face joncțiunea cu drumul din dreapta, care urcă pe Valea Someșului Mare. Înainte însă de a începe urcușul lin către Rebrîșoara, șoferul autobuzului a fost nevoit să vireze la stânga, și să o ia pe drumul ce duce înspre autogară. Aflată chiar în vecinătatea gării, zona era, pe tot parcursul zilei, până seara la ora zece, când pleca ultimul autobuz din stație, aproape arhiplină.

- va urma -

Rebreniana

Ilderim Rebreanu, *Spectre în labirintul uitării, voi. 1, De la ALFA la OMEGA*, Editura Zip, București, 2011 – cronică de întâmpinare (1)

Deși au trecut deja, doi ani de la apariție, puțini s-au încumetat să scrie despre acest „roman al familiei Rebreanu”, după cum autorul însuși îl caracterizează. E destul să amintesc că Maieru apare în acest roman, voi. I, de peste 10 ori (vezi pag. 52-60, 79, 80, 81, 81, 86, 112, 220, 279, 364), motiv pentru care m-am apropiat cu atenție și interes de această carte, sper ca observațiile și notele de lectură să fie la fel de utile și pentru alți cititori.

Teodor Tanco, într-o notă ia cartea *Despre Liviu Rebreanu Omul și Scriitorul, ediția a II-a recitită, Editura Napoca Star, 2012*, semnaleză masiva lucrare a lui Ilderim Rebreanu, în patru volume și 2400 de pagini, precizând că autorul este fiul lui Tiberiu Rebreanu, fratele mai mic al lui Liviu, motivat ca martor și autor al fenomenului rebreanean, așadar, Ilderim e continuator în genă familială și un bun documentarist deoarece deține o arhivă de familie impresionantă.

Andrei Moldovan în revista *Vatra*, nr. 3-4, 2012, p. 115, printr-un substanțial și documentat articol intitulat, *Un roman despre Liviu Rebreanu?*, subliniază că romanul lui Ilderim nu poate fi un reper pentru critica literară, pentru că are ficțiune, neavând trimiteri bibliografice. Totuși, această anecdotică de familie este considerată utilă în crearea unui climat familial care ajută la o mai bună înțelegere și cunoaștere a evenimentelor prin care trec membrii familiei Rebreanu. Criticul apreciază structura cărții ca fiind originală, interesantă chiar. Autorul demiurg cheamă pe rând personajele și le reamintește ce au făcut, cum au gândit. Arhitectura romanescă este catalogată ca originală deoarece îmbină în egală măsură documentul cu fabulația prin creativitatea autorului.

Pornind de la cele două repere cunoscute, să vedem mai de aproape cum se prezintă lucrurile. Volumul I se deschide cu o prefață semnată de Ilderim

Rebreanu, în care acesta își mărturisește dorința de a scrie un roman „tip saga” al familiei Rebreanu, din care el este ultimul vlăstar, încă de prin anii 1981-1983. Elanul acestuia i-a fost temperat de către Tiberiu, tatăl său, ca atare, planul autorului a fost amânat. După câțiva ani, la îndemnul lui Nicu Filip de la *Fondul Literar al Uniunii Scriitorilor*, Ilderim revine la adunarea de materiale bibliografice din familie, mai ales, după moartea tatălui său, Tiberiu, în 1986. De-abia prin 1990, autorul revine la temă, și, la Aiud, în cadrul unei sesiuni de comunicări, când prezintă amănunte picante despre Fanny și Puia este oprit. Prin volumul din 2000, intitulat *Minciuna și impostura*, Editura Gramar, el spune lucrurilor pe nume, dar fără mare ecou. Prin 1992, într-o discuție cu Niculae Gheran, Ilderim își exprimă dorința de a scrie romanul familiei, Gheran n-

-continuare în pagina 9 -

Rebreaniana

-urmăre din pagina 8 -

Ilderim Rebreanu, *Spectre în labirintul uitării*, voi. 1, De la ALFA la OMEGA, Editura Zip, București, 2011 – cronică de întâmpinare (1)

are nimic împotriva. Proiectul literar bazat pe multitudinea materialelor acumulate din familie începe să se înfiripeze de-abia prin anii 2001-2002.

Ilderim și-a conceput cartea ca o narațiune, cu capitole distincte, evocatoare, scrise la persoana a doua, în care autorul reamintește personajelor fiurul vieții lor cu toate cele întâmplare. Așadar, avem în față un documentar ce se întinde pe o perioadă de 70 de ani, împesit cu amintiri și anecdotică de familie, corespondență, documente originale, volume biografice și autobiografice, jurnale și extrase din presa vremii respective. Autorul nu uită să menționeze și volumele din seria de *Opere*, ediția critică îngrijită de Nicolae Gheran. Capitolele cheie ale romanului sunt reprezentate de membrii familiei Rebreanu, plus ceilalți intrați în ea prin căsătorii sau nașteri. Ele poartă, de regulă, diminutivul personajelor care, prin imaginația autorului, este readus la viață, într-un anumit interval de timp.

Înafara acestora există și capitole originale, intitulate *Oglinda lumii* – o selecție de titluri din presa vremii de atunci care reconstituie principalele evenimente, de aceea, s-a păstrat grafia timpurilor. În primul capitol numerotat astfel, găsim printre multe altele, următoarele notații: *Reuniune română de gimnastică și cântări de la Năsăud; Prigonirea limbii române în comitatul Bistrița-Năsăud; Balul steagului la Năsăud; Cor de plugari la Năsăud.*

Oglinda Lumii (II) menționează *Conferințe literare la Năsăud*; *Oglinda lumii (III)* se preocupă de evenimentele europene premergătoare Primului Război Mondial.

Oglinda lumii (IV) consemnează *O adunare de învățători în Rodna Veche; Oglinda lumii (V)* – menționează pe George Coșbuc ca autor al versurilor pentru *Imnul Studențimii Române.*

Oglinda lumii (VI) – cuprinde date despre *o Seară literară la Năsăud, Apele minerale Hebe, Petrecere cu dans la Maieru și Grevă la gimnaziul din Năsăud.*

Capitolele intitulate *Pseudoportrete* cuprind scurte portrete ale unor personalități înafara familiei Rebreanu, care sunt completate cu date din *Jurnalele lui Liviu Rebreanu*. Cele două capitole s-au bazat pe consultarea arhivelor de la *Biblioteca Academiei Române* din București, timp de peste șase luni. Iată care sunt personalitățile evocate în primul volum, numerotate de la unu la paisprezece: George Coșbuc, Iuliu Marțian – unul dintre fondatorii muzeului năsăudean, pasionat de istorie și arheologie, maior în rezervă și publicist la *Arhiva someșană*; Aristizza Romanescu, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Mihail Sorbul (Mihail Smolski), Nicolae Iorga – cel care s-a împotrivit intrării lui Liviu Rebreanu în Academia Română deoarece acesta fusese întemnițat s-a Văcărești și Gyula și pentru că rămăsese în București în timpul primului Război Mondial; Zaharia Bârsan, Emil Gârleanu, Eugen Lovinescu, care, în *Memorii*, 1932, îi face lui Liviu Rebreanu, tânăr, un portret interesant:

*Un tânăr înalt, subțire ca un plop, de un blond fad, în culoarea vântului, după cum spunea un glumeț, cu gene albe, felicit și sfios ca un seminarist, fără personalitate și iradiere. Scria nuvele de un realism plat, cu subiecte echivoce...cu un scris somnolent și persoana sa fără accent și preocupări pur utilitare. Încolo, neutralitate de atitudine izvorâtă dintr-o dură existență de privațiuni, din care nu cunosc, decât ce ne-a povestit singur în *Calvarul*; relațiuni, de altfel, sigure, calme, afectuoase, fără primejdie de inegalități și de asperități, tip secund, destinat unei confidențe unilaterale, fără obligația reciprocității, de o receptivitate neutră și complezentă, de care au abuzat mulți. (op. cit. p. 420).*

Ultimele trei pseudoportrete se dedică lui: Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu și Octavian Goga.

Personajele din roman sunt reale, doar Emil și Liviu, până la perioada când demisionează din armată, suferă modificări în funcție de imaginația lui Ilderim. De la primele pagini, autorul își dezvoltă poziția reticentă și nota negativă asupra celor două femei, Fanny și Puia acuzate ca fiind cheluitoare, făcându-l pe Liviu să se îndepărteze de familia lui din Ardeal. Lucrul efectiv la

această carte a fost de vreo trei ani, plus alți ani de corectări și stilizare, deci, până în toamna anului 2008. Partea de rezistență a romanului pe care mizează și autorul pare a fi anecdotică de familie mai puțin cunoscută care dă un anumit farmec narațiunii și contribuie la o cunoaștere mai bună a celor din familia Rebreanu. Nici specialiștilor în rebrenologie de mare clasă nu le-ar fi trecut prin cap, pe alocuri, prin câte au trebuit să treacă cei din familia Rebreanu, de la cei mari și importanți și până la cei mici rămași în jurul mamei Ludovica.

Primul capitol se intitulează *Vasile*, el dă amănunte despre tatăl familiei, Vasile Rebreanu, un portret al acestuia ne ajută să ni-l închipuim așa cum a fost: *Nu prea înalt și cu o constituție fizică mai degrabă firavă, cu ochii verzi, părul șaten închis și mustața abia mijită...îmbrăcat într-un surtuc de culoare neagră și o pereche de pantaloni de postav gri deschis. Haina îi ajungea până la genunchi. Pe cap o pălărie neagră cu boruri tari, înguste și răsfrânte în sus, iar în picioare ghete negre.*

Sunt trecute în revistă date despre Vasile Rebreanu, unele mai puțin cunoscute: un curs de notari la Făgăraș, participarea acestuia la o reprezentație de teatru la Beclean, ocazie cu care cunoaște pe viitoarea soție, Ludovica Diugan.

O altă reluare a capitolului cu același titlu, *Vasile (2)*, continuă cu întâmplările prin care trece Vasile Rebreanu, odată cu mutarea lui de la Chiuza la Târlășua și de aici la Târgu Lăpuș, apoi la *Maieru* ca director al Școlii Comonale, știind că va trebui să predea într-o școală de stat, cu limba maghiară. Satul Maieru este descris astfel: *Era o comună frumoasă în ținutul grăniceresc al Năsăudului, neaoș românesc.* Aflăm în continuare, date despre gazdele la care a stat familia Rebreanu: castelul grofoaiei Ileana, aripa laterală dreapta, în anexa în care locuise intendentul curții, apoi la familia Ureche din Anieș pentru câteva luni. A treia locuință e la „Colectăru” din Maieru, adică familia Ilieș. Al patrulea născut în familia Rebreanu, la Maieru, este Livia, apoi Emil, urmează Maria Ludovica și Floarea. Cei născuți înainte sunt: Liviu, la Târlășua, Iulius Sabin, la Târgu Lăpuș și Petru. Mai puțin cunoscute pentru cititori sunt următoarele evenimente: cearta lui Vasile cu grofoaia Ileana, apoi cu familia Ilieș, fuga de la Târlășua la Târgu Lăpuș și, de aici, la Maieru precum și câteva dintre preocupările dascălului Vasile Rebreanu la Maieru: plantarea de pomi, instalarea unor stupi, dentist pentru săteni sau sfătuitor juridic.

O continuare la capitolul închinat lui Vasile Rebreanu, *Vasile (3)* descrie mutarea familiei Rebreanu de la Maieru la Năsăud, Liviu ajunge la școala Civilă de Băieți, cursuri în limba maghiară din Bistrița. Deoarece Vasile alcătuieste plângeri pentru țărani, el a fost suspendat doi ani din învățământ, acest episod a fost reluat de Liviu în romanul *Ion*.

În *Vasile (4)*, asistăm la alte direcții ale activității dascălului Vasile Rebreanu: el scrie și publică *Armeanul neguțător și fiul său Gherghel*. Revenit la Prislop, Vasile face politică pentru Ion Ciocan angajându-se să ducă la vot pe evreei din Tradam, din această cauză va fi acuzat ca renegat de ceilalți români din Năsăud și Prislop.

Vasile (5) – continuă firul întâmplărilor prin care trece capul familiei Rebreanu, el demisionează din învățământ în 1908 și trece la cancelaria unui avocat din Năsăud, ocazie cu care se și mută aici.

Capitolul al doilea se intitulează *Ludovica*, el cuprinde aspecte din tinerețea acesteia, pasiunea pentru teatru, căsătoria și, cel mai important eveniment, nașterea cu greu, la 27 noiembrie, orele două dimineața, a lui Liviu. Botezul are loc la 13 ianuarie 1886, numele dat e Vasiliu Liviu Rebreanu.

În capitolul *Ludovica (2)* se arată că, la Maieru, Ludovica a pierdut trei copii: Petru, Flora și Armella, îngropați în cimitirul *Copăcel*.

Ludovica (3) – apare bolnavă, ea va fi îngrijită de Emil.

Capitolul al treilea se intitulează *Liviu*, el începe prin a arăta pasiunea acestuia pentru teatru, încă de la cinci ani, când era luat de către părinți la repetițiile pieselor dintr-o sală de clasă de la Maieru. Sunt reamintite repere fundamentale din copilăria lui Liviu

ca: Someșul și scăldatul, Clubul intelighenței de la Armanul, primul învățător al lui Liviu, Alexandru Jarda, amintiri despre Boșcanul, trecerea plutelor pe Someș, serile dinaintea sărbătorilor de iarnă în casa părintească, atmosfera intimă a căminului în jurul mamei etc.

Alt capitol, *Liviu (2)* prezintă despărțirea lui Liviu de satul Maieru pentru a pleca la Năsăud, așezarea acestuia în gazdă, acomodarea cu ceilalți dar și Liviu în prima vacanță de iarnă, la Maieru, apoi cea de vară, pasiunea lui pentru citit și mutarea la Bistrița, după doi ani la Năsăud.

Alt episod, *Liviu (3)* continuă cu cele întâmplare cu Liviu la Bistrița, el stă în gazdă la Arsentie Bachiș de peste Podul Budacului, este coleg cu Alexa Candale, se întâlnește cu fata coșarului etc.

Liviu (4) – Liviu ajunge la Sopron, în NV-estul Ungariei, apoi trece la Academia Militară Regală Maghiară „Ludovica” din Budapesta.

Liviu (5) – prezintă personalitatea lui Liviu de la Academie, el fiind poreclit „Napoleon”, până la urmă, Liviu ajunge ofițer la Gyula dar regretă că n-a rămas în Budapesta.

Liviu (6) – La Gyula, Liviu se comportă exemplar, apoi se schimbă când ajunge să gestioneze banii regimentului de la popotă, pierde la cărți, revine la Prislop, citește și scrie românește, merge la serate la Năsăud, ocupă funcții mărunte la Nimigea, Vărarea și Măgura Ilvei ca strângător de impozite.

Liviu (7) – Liviu scrie primele schițe: *Ofilire, O femeie și doi bărbați, Răfuiala, Talerii*. De la Sibiu, unde participase la serbările Astei, Liviu ajunge în București.

Liviu (8) – La București, Liviu se întâlnește cu Gavriluțiu care-l sprijină, urmează întâlnirea cu Mihail Dragomirescu, episodul cu închisoarea, eliberarea și revenirea în capitală.

În continuare, se prezintă viața lui Liviu la București, încercările lui de a avea o slujbă. El se mută la Craiova, ca secretar literar la teatrul condus de Emil Gârleanu, aici o va cunoaște pe Fanny cu care va rămâne.

Fanny – Sunt date amănunte despre primii ani ai acesteia ca artistă și împrejurările prin care Liviu ajunge să rămână cu Puia de la Craiova la București.

Emil – este descris ca un copil neastâmpărat care trece prin tot felul de peripeții: agățatul de plutele de pe Someș, bătăi repetate la școală, apoi ajunge la școala maghiară din Bistrița de unde este eliminat.

Emil (2) – se continuă cu alte peripeții ale lui Emil: zdrobirea unui deget la mașina de stors miere, cu Liviu de față. Dorința lui de a merge la școală este stopată de lipsa banilor, el încearcă să facă rost de bani trecând de la Zimbor la Măgura Ilvei, iar la Prislop, apoi ca elev particular la Șimleul Silvaniei.

Miți – capitolul cuprinde momente din copilăria acesteia.

Iulius – asistăm la căsătoria acestuia cu Maria Rognean din Beclean.

Tiberiu – Ludovica naște pe Tiberiu, acest *Omega* din familie, la 45 de ani, cu mare greutate.

Structural, volumul I arată astfel: Romanul familiei se întinde pe 316 pagini, pe când celelalte pagini ale cărții în număr de 146 se împart între capitolele intitulate *Pseudoportrete* – 85 de pagini și pentru cele intitulate *Oglinda lumii* sunt alocate 61 de pagini. Cei șapte membri ai familiei Rebreanu prezenți în acest prim volum au următoarea pondere: Liviu cu cele mai multe pagini – 185, în 9 capitole; Vasile cu 60 de pagini în 5 capitole; Emil – cu 39 de pagini în doar două capitole; Ludovica – cu 14 pagini în 3 capitole. Miți și Iulius au câte patru pagini în câte un singur capitol fiecare și Tiberiu, ultimul, are o singură pagină. Fanny care este dinafara familiei are un singur capitol de opt pagini. Cu alte cuvinte, primul volum, prin numărul de pagini alocat este închinat lui Liviu care este *Alfa* familiei, *Omega* - adică Tiberiu fiind semnalat pe o singură filă de la sfârșitul volumului. De aici și titlul primului volum, *De la Alfa la Omega*, ceea ce ar însemna istoria familiei Rebreanu de la primul născut Liviu, numit și ALFA și până la cel din urmă, Tiberiu, poreclit OMEGA.

Iacob Naroș

Cartea

Lumea satului în povestirile lui Ion Pop Reteganul

După răzmerița din decembrie '89, o bună parte din cărturarii români au încercat să înnoade perioada interbelică (și nu numai) a culturii române, prea puțin cunoscută cititorilor obișnuiți, cu prezentul nostru tumultuos și nerăbdător. Cercetătorii noștri au simțit nevoia de a prezenta viața și opera unor personalități aproape uitate, făcându-și din asta crezul vieții lor. Printre ei se numără, cu siguranță, și profesorul universitar doctor Ion Buzăși. Dacă veți avea curiozitatea să răsfoiți revistele *Tribuna*, *Steaua*, *Vatra*, *Familia*, *România literară*, *Tomis*, *Viața românească*, *Discobolul*, *Poesis*, *Mișcarea literară*, *Adevărul literar și artistic* etc., îi veți găsi semnătura cu articole foarte documentate, echilibrate și de înaltă ținută. Din respect și prețuire pentru înaintașii noștri a scris și a publicat: *Povestitori ardeleni* (1974), *Andrei Mureșanu* (1986), *Eminescu și Blajul* (1994), *Ioan Alexandru și Blajul* (2001), *Amintiri despre Pavel Dan* (în colaborare, 2003), *Ion Agârbiceanu* (2004), *Timotei Cipariu* (2005), *Pavel Dan* (2007) și încă multe altele.

Anul acesta (2013), harnicul profesor universitar Ion Buzăși a tipărit la editura Eikon din Cluj-Napoca *Povestirile* lui Ion Pop Reteganul, cărora le-a alcătuit o prefață pertinentă, o cronologie meticuloasă și a adus la zi reperele critice.

Folcloristul, publicistul, pedagogul și scriitorul Ion Pop Reteganul a trăit între anii 1853-1905, așadar contemporan cu Ioan Slavici (1848-1925), Eminescu (1850-1889) și George Coșbuc (1866-1918). Povestirile sale au avut un rol predominant moralist, etic (nu s-a sfiit să tragă el însuși concluzii la final povestirilor, de exemplu la „Tudorica” își atenționează cititorii: „Vedeți ce face fala? Apăi bună-i fala goală? Bună în foc s-o arză de fală!” sau „Vedeți ce face munca îndelungată cu ajutorul lui Dumnezeu? Luați pildă de la Băltosul!” din povestirea cu același titlu), și mai puțin estetic, pentru că a dorit să fie un luminător al neamului românesc, obidit și ținut în întuneric secole de-a rândul de mai marii vremurilor; nu întâmplător, poveștile și povestirile sale erau citite de marea masă a românilor pentru că erau scrise la nivelul de înțelegere a mediocrității acestora.

De fapt, cum era organizat satul din Transilvania deceniilor 8-9 din secolul al XIX-lea așa cum l-a văzut și trăit Ion Pop Reteganul? Cu excepția satelor grănicerești, unde țaranul nu a cunoscut robia sau iobăgia, în celelalte trebuia să-și facă datoria în primul rând față de groful de care aparținea, și mai apoi să-și lucreze cele două-trei table de pământ ale sale, fapt pentru care cei mai mulți erau plugari și crescători de vite, „că românul, dacă n-are vite, îi ca mort; fără vite el nu poate munci, nu-și poate lucra ogoarele și nu-și poate ține copiii” (p. 283), „cu vitele scoți sărăcia din casă” (p. 288). Dacă aveau trăsura (car sau căruță) cu boi sau cai mai urcau o treaptă socială; în rândul „bogotanilor” intrai dacă aveai șase boi la plug. Săteanul de rând era pedestru, doar cei înstăriți se deplasau la târguri călări ori cu trăsura, și trebuia să aibă măcar „un purceluș de tăiat pe la Crăciun și o vacuță cu lapte”. Deseori, venitul se realiza și din „poame, mere și ceară care pe atunci se plătea foarte bine” („Popa Toma”, p. 126). Deși majoritatea erau calici neumblați prin lume, cum erau cei din Bogata, de pe moșia grofului Hutyfalvi, românii erau buni, harnici, cumpătați, blânzi și ascultau sfaturile preoților vrednici, care erau și cărturarii povățuitori ai nevoiașilor învățându-i în ce să investească, cum să iasă din „penele cele rele”, să planteze „pomnișori”, să altoiască sau să-și văruiască pereții caselor făcute din bârne și acoperite cu paie, doar fruntea satului le acoperea cu țigle aduse de la oraș, iar curțile le erau înconjurate cu garduri de nuiele, streșinite cu spini și paie ori cu palanturi de scânduri; fețele bisericuști știa „ce se cade și ce nu se cade”, acordau mare importanță școlii, vorba unui personaj, nea Alec („Nea Alec” – povestire „scrisă în 1894 în Monor în postul Crăciunului”): „Vai rău e să fie omul prost, fără învățătură”. Din cauza asta, meseriile cele mai căutate erau cele de: faur, rotar, morar, cojocar, curelar sau ciobotar, iar cine ar fi avut prăvălie om s-ar fi făcut.

Evident că există și naivi care cred în „descântatul de noroc, de scaibă și de soare” sau că se vor îmbogăți peste noapte dezgropând mult visata

comoară, cum este cazul pârlitului de Chifor Cârlan și al soției sale, Irina, eroi „lesne crezători”, păcăliți de Cristea „cel belit de pe dracu” și de descântătoarea Acsina în alianță cu păscălăul dintr-un sat vecin, din povestirea „Blândocul”. Satele sunt populate și cu alte personaje pitorești, de genul Susanei (din „Susana cea nebună”), care ajunge să trăiască din cerșit sau mama ei, descântătoarea Sânziana, care datorită meșteșugurilor sale era foarte căutată, drept pentru care „nu i se ciunta făina, lemnele și de dulcele” din casă; firește că, pe lângă farmece bune, aceasta știa „și farmece de cele rele, care schimonosesc pe om, îi trag gura la ureche, ori îl poartă nebun pe cele dealuri” (p. 138).

Unii săteni sunt zgârciți (Onu din „Susana cea nebună”), alții sunt cu dare de mână, dar toți rămân robi ai pământului și se spetesc muncind din zori și până-n noapte la coasă, sapă sau seceră; doar duminica și-n alte sărbători creștine de peste săptămână participă cu regularitate la liturghii, unde, din când în când, se vestesc noile cupluri care vor păși la taina sfintei căsătorii, dacă nu vor interveni „solomonărițele” să strice logodnele lor; acolo unde vor interveni părinții în privința căsătoriei fiicelor sau fiilor se lasă cu nenorociri și necazuri de-a dreptul tragice ca-n romanele lui Rebreanu. Din cauza sărăciei tinerii preferă să meargă la oaste (acasă nu prea aveau la ce trage), unde știu că le este asigurată cazarea, masa, îmbrăcămintea și încălzimintea, chiar dacă serviciul militar dura între trei și doisprezece ani. Unul dintre personaje, Petrea Iovului, după ce află că fata care îi fusese sortită de nevastă s-a măritat, trece Carpații și se înrolează în armata română pentru a participa la Războiul pentru Independență de la 1877 și rămâne definitiv acolo ajungând om de vază.

Muierile, care nu erau dăscălițe ori preotese – în afară de faptul că erau bune de prăsilă și-și îngrijeau odraslele – cerneau făina și făceau de mâncare, lucrau la cânepă și lână, coseau, țeseau pânzeturi, pânzături și pânură, aveau grijă de galițe, dar ajutau și la muncile câmpului. Unele erau rele de gură și îndărătnice, nu știau decât să hulească și să învinovătească, „că altcum fac cobe ca găinile de sete” (!) (ca Ana lui George a Pascului, care „nu poate trăi fără o leacă de gâlceavă” din povestirea „Minte de muier, și pace”, deoarece cu gura și năravul său și-a băgat soțul sub glee), altele sunt chibzuite și istețe, câte unele erau zdravene și rumene, iar altele ofilite și slăbănoage, dar cucernice. Nici bărbații nu sunt mai prejos; Pavel al diacului îi vinde zestrea nevestei și-o bea în câțiva ani la fâgădău, iar Mitru Pascului din povestirea cu același titlu este un dungos și jumătate; nimic din ceea ce făcea soția sa nu era bun, în consecință, aceasta era alduită zilnic, de stătea biata muier desculță și dezbrăcată pe lângă „păreți”, căci, după el „muieră are șapte piei, belește-i șase și tot îi mai rămâne una, cea de drac” (p. 231). Dar și el va fi pus la punct de cea de-a doua muier, Anghelina, care va ajunge să bea cot la cot cu dânsul până se fac praf amândoi, vânzându-i pământurile până rămân „cu două găini și o mătă”.

De la Cain și Abel încoace, și în tagma preoților au existat și vor exista invidii și intrigi, - de obicei preoții în vârstă doresc să lase urmaș în parohiile lor pe unul dintre fii - pentru că nu întâmplător popa Toma este mutat „disciplinar” din Bogata în Mesteacăn, unul din cele mai prăpădite sate, iar preotesele se tem ca soții să nu cadă în ispită cu vreo servitoare care ar avea pe vină-ncoa, vorba cumetrelor (vezi „Salvina- Novelă din vremurile lui Horia”).

Bineînțeles că și acești oameni se distrează și joacă la horă, beau și se îmbată, cum este cazul minerilor buciurmani din Apuseni, băieși vestiți, care își petreceau cea mai mare parte din viață sub pământ „la lumina șterțului și a lumânării de seu” și care, de Ispas, fac „focuri zdravene, frig miei întregi, fac balmoș (...), frig pui, duc vin și lăutari și petrec acolo până-n seară în cea mai mare voie bună” (p. 82).

În concluzie, pentru a fi în ton cu finalurile Reteganului, zic și eu: iubite cetitorule, cetește și aceste povestiri și mari foloase vei trage după ele!

Însemnări

ȘI COȘBUC ESTE NAȘ LITERAR

Anonim și pseudonim sunt două noțiuni care au însoțit istoria și cultura în lungul lor drum, în toate etapele lor, până în zilele noastre. Sunt revelatoare disputele în jurul unor opere sau articole privind paternitatea lor, fie că au apărut fără autor, sub pseudonim, sau cu autor, „de împrumut”, cum este cazul piesei de teatru „Steaua fără nume”, de M. Sebastian, la apariția ei în spectacol, în anul 1943.

Lupta națională, politică, (cenzura) și disputa polemică au dus la înflorirea, și la noi, a procedului, numit de Barițiu: „nenumit” și „fals numit” (anonim și pseudonim). Tot el prevedea că odată cenzura dispărută, în vreme de libertate, ar trebui părăsit. Dar moda și nevoia de „altă persoană”, a dedublării, se dovedește atotbiruitoare.

Foarte puține sunt pseudonimele cu „naș”, preponderente rămân cele ale autorilor ce intră la public (în literatură în special) sub alt nume, autopropus. Celebre sunt cazurile unor: T. Arghezi (Ion Theodorescu), G. Galaction (Gr. Pisculescu), G. Bacovia (Gheorghe D. Vasiliu), Tristan Tzara (Samy Rosenstock), Perpessicius (Dimitrie D. Panaitescu) ș.a.

Întâiul mare naș literar, știut de toți, este Iosif Vulcan, redactor, proprietar și editor al revistei „Familia”, ce apărea, la început, la Pesta (1865-1880), care-i face intrarea în literatură lui Eminescu, sub acest nume (1866).

Și George Coșbuc este naș literar pentru polivalentul: actor, poet, prozator, dramaturg, gazetar și profesor universitar, Sandu Teleajen. Acest fapt îl consemnează (doar?) o carte de amintiri: „Amintiri despre...” a scriitorului I. Peltz (1). Nici I. Peltz, deși îl numește pe Sandu Teleajen „prietenu meu”, scrie indirect despre el, neacordându-i în cartea (de 114 pagini) un capitol distinct. La fel face și alt autor de amintiri literare, Isaia Răcăciuni(2), fiind și pentru el Sandu „bun prieten”, fără sa-i acorde și el un spațiu propriu, amintindu-l în capitolul „G.M. Zamfirescu, la paginile: 41, 43, 44 și 45” fără a face referiri la numele lui de scriitor.

Nu este faptul acesta atât de surprinzător, pentru că nici trei dicționare literare (din 1977, 1978, 1979) nu-l menționează. Nefăcând acest lucru și fiind dat uitării, ne permitem câteva date biografice ale acestui „fin” literar al lui George Coșbuc.

Sandu Teleajen (1893-1963) este fiu de învățător din Homorâciu, Jud. Prahova. Începe școala în comuna natală, iar liceul la Ploiești. În anul 1922 se înscrie la Facultatea de Litere și Filozofie, precum și la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din București. Nu-și termină studiile fiind mobilizat pe front (1916-1918). Ajunge în lagărul din insula Danholm, din Marea Baltică, prizonier. Aici întâlnește scriitorii: D. Nanu, Gh. Brăescu, Horia Furtună, Cezar T. Stoika.

Demobilizat, ajunge la Iași, unde Mihail Sadoveanu, atunci directorul Teatrului Național, îl angajează ca „artist stagiar”. Aici își va continua studiile, luându-și licența în litere și filozofie și termină și Conservatorul la clasa elegantului sonetist Mihai Codreanu. Este profesor de psihologie și estetică teatrală la conservator (1921-1926), director al Naționalului ieșean (1937-1939), secretar literar (1954-1960) al aceluiași teatru.

Editorial debutează cu placheta de versuri „Lacrimi de copii”, în 1912, urmată de alte treisprezece volume: poezie, proză, teatru și ultima lui apatie editorială este „Ard zăpezile”, București, 1962.

Este colaborator la multe ziare și reviste din Ploiești, Iași, București: Azi, Cadran, Comedia, Cuvântul nostru, Flacăra, Floare Albastră, Însemnări ieșene, Revista Fundațiilor Regale, Sburătorul, Tribuna, Gândul nostru etc. La ultima amintită este și director în ultimii doi ani de existență (1921-1928). Aici publică primele poezii ale „tipografului” George Lesnea, fiind, deci, descoperirea sa.

Scriitorul I. Peltz, însoțit de popularul scriitor Ionel Teodoreanu, ghid de lux, care între timp se stabilise în București, „poposesc într-o seară de primăvară, într-o cârciumă în apropierea gării, în Iași” (p. 40). Avea ca obiectiv să-l întâlnească pe „solemnul” (cum îl credea) poet Mihai Codreanu. Amână și intră în localul amintit. Acolo zărește Ionel Teodoreanu, la o masă, pe poetul căutat. Era în compania „știn bine minte -notează naratorul I. Peltz - actorului și scriitorului Sandu Teleajen și a unui om cu o barbă impresionantă”.

Autorul romanului „Calea Văcărești”, care nu-l cunoștea personal pe Codreanu, marchează lapidar, câteva tușe de portret: „palid, cu fața brăzdată, o față frumoasă de intelectual, cu ochi adumbriți...”. Poate nimeni nu-l prinde mai bine și în mai puține cuvinte pe Codreanu, dar și mai cuprinzătoare, ca T. Arghezi: „discret ca un suiș

- continuare în pagina 11 -

Însemnări

-urmăre din pagina 10 -

ȘI COȘBUC
ESTE NAȘ LITERAR

de munte și ascuns ca o candelă de aur” (Tabletă, 1914).

Studentul lui Codreanu, Sandu Teleajen, acum coleg cu el la Conservator, îi povestise, înaintea sosirii celor doi, cum a ajuns el la acest nume, la acest pseudonim literar.

Să-l urmărim pe poetul Codreanu repovestind pentru noi veniți întâmplarea:

-Și zi așa cu Coșbuc? Se miră poetul. Ți-a fost naș literar?

-Da, răspunse Teleajen.

Și fără a se lăsa rugat, M.Codreanu ne pune la curent:

---S-a dus Sandu Teleajen la „badea George” cu un caietel de poezii. Era foarte tinerel, băiet de liceu.Ce și-o fi zis? Să hotărască marele Coșbuc: am sau nu am har? Poetul l-a primit cu multă bunăvoință. l-a citit poezelele. i-au plăcut.

-Frumoase pentru vârsta dumitale! Să mai citești, să te mai instruiști, însă! Cum te cheamă?

-Morcovescu!

Coșbuc se arătase nu numai nedumerit, auzind acest nume, se arătase chiar supărat.

Tineretul se simți descumpănit de-a binelea și ar fi vrut să-și ia tâlpășița.

-Cum? repetă Coșbuc întrebarea. Cum te cheamă?

-M...M...Morcovescu! a răspuns și mai intimidat băietul.

Marele poet se încruntă:

-Morcovescu! Îl îngână morocănos.

Și-apoi:

-A! Nu merge! Nu merge deloc! Un poet cu numele Morcovescu! S-au Dovlecescu!... Așa nume să-l poarte un poet!... De unde ești de loc?

-Din Prahova!

-Aveți vreun râu...vreo apă...ceva... pe-acolo?

-Teleajenul!

-Bun! Semnează...cum zici că ți-i numele ă! mic? Alexandru parcă? Așa! Semnează Sandu Teleajen!

Și a semnat precum Coșbuc l-a botezat.

-Într-adevăr, confirmă Sandu Teleajen, așa s-a întâmplat.

-Apoi, a continuat Mihai Codreanu, băietul a crescut -dar nu l-a uitat pe „badea George” - așa-i că nu l-ai uitat Sandule?

-Nu, nu l-am uitat și de câte ori mă aflam la București, treceam să-l văd.

-Te primea bine?

-Foarte bine!

Deși nu se precizează anul întâlnirii cu poetul Coșbuc, plecând de la precizarea că „era elev de liceu”, se poate aproxima că era în jurul lui 1910. Sandu intră la facultate în anul 1912, an în care îi și apare placheta de versuri amintită.

În „Dicționarul de pseudonime”(3) apare la pag.710, cu stricte date cerute de specificul unei asemenea lucrări.

1.I.Peltz - Amintiri despre, Ed.Tineretului, Buc.1967, pg.41-42

2.I.Răcăciuni - Amintiri, E.P.L., Buc.1967

3.Mihail Staje - Dicționar de pseudonime, Minerva, buc.1973

Ion Poenaru

Cartea

O carte dedicată lui
Sever Ursa

A apărut, recent, o carte dedicată profesorului, cărturarului și scriitorului Sever Ursa. Cartea se intitulează „SEVER URSA. Un ziditor”, ediție îngrijită de Aurel Podaru (care semnează și un convingător Argument), prefață de Mihaela Ursa și postfață de Icu Crăciun, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013. Volumul a fost lansat duminică, 13 octombrie 2013, la Maieru, în cadrul manifestărilor dedicate Centenarului nașterii lui Emil Boșca-Mălin și în prezența unui numeros public.

Cartea aceasta este o poveste, spune îngrijitorul ediției. O poveste adevărată. Povestea unui Dascăl (cu majusculă!) de la țară. Nu dascăl de țară, ci de la țară, a subliniat Aurel Podaru. Un dascăl care, refuzând catedre universitare sau de liceu, s-a întors printre ai săi, la Maieru, unde a trăit o viață întreagă. În provincia provinciilor, ca să zicem așa, fără a fi deloc un provincial. Un dascăl care „poate schimba fața satului – când voiește” (Liviu Rboreanu).

Ea, cartea, cuprinde articole, evocări, reportaje, interviuri, însemnări publicate de-a lungul ultimilor 50 de ani în ziare și reviste din țară, toate „grăind” despre domnul Sever Ursa și faptele sale, despre Maieru și acei măieri care au fost implicați în proiectele sale.

O primă poveste din cartea aceasta este povestea unui colț de rai: Poiana Cătunenilor. Și a întemeietorilor unui cătun (cu același nume), ce nu figurează pe nici o hartă din România: frații Cătuna. Opt la număr: Traian („regele orb”), Augustin („și strungul de lemn”), Doniză („meșterul cojocar”), Victoria, Augustina („și zănele”), Dumitru („pantofarul”), Dănilă („fierarul”) și Ștefan („ciobanul”). De reținut numele Victoria Cătuna, mama de mai târziu a protagonistului acestei cărți.

Partea a doua se intitulează MAIERU PENTRU TOTDEAUNA. Căci, ținu să precizeze Aurel Podaru, după absolvirea cursurilor universitare, tânărul Sever Ursa „zăbovește” un an (cu folos), la Năsăud și Prislop, unde pune bazele Casei memoriale „Liviu Rboreanu”, după care vine la Maieru, unde începe o altă poveste, cât o viață de om. În preambul, câteva evocări „din satul lui Liviu Rboreanu”, semnate de Sever Ursa, Emil Boșca-Mălin, Gheorghe Pârja, Cleopatra Lorințiu și Rian Fărcașiu.

Următorul capitol este consacrat Școlii din Maieru, sărbătorită, în 1995, la 225 de ani de învățământ românesc, eveniment consemnat de Ion Moise, Radu Băieș și Aurel Podaru. Mai întâlnim la acest capitol un interviu cu Sever Ursa, realizat de Cristiana Sabău, precum și alte articole semnate de Dumitru Andrașoni, Dan Popescu, Cornelia Gârmea și Olga Lucașu.

Un amplu capitol este cel dedicat Muzeului „Cuibul visurilor”, care se deschide cu o amănunțită prezentare de ctitorul acestei instituții: Sever Ursa, urmat de texte de Viorel Chiorenu, Ion Vlăduțiu, Petru Vintilă, Ion Longin Popescu, Dumitru Nistor, Justina Sime, Dan C. Mihăilescu, Alin Cordoș, Ofilat Varvari, Anca Alexe, Dan Popescu, Iftimie Nesfântu și alții.

Interesante sunt impresiile spicuite din Cartea de Onoare a muzeului. Păcat că lipsa spațiului tipografic nu ne îngăduie să le reproducem și aici, pentru cititorii acestui cotidian.

Revista *Cuibul visurilor* este un alt capitol al cărții, unde întâlnim, printre altele, semnăturile unor prestigioși scriitori și oameni de cultură precum: Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Gavril Istrate (Iași), Ion Buzăși (Blaj), Mihail I. Vlad (Târgoviște), Simona Konradi (Beclean), Menuț Maximilian (Bistrița), Victor Știr (Bistrița).

La capitolul „Societatea Culturală Liviu Rboreanu”semnează, printre alții, Ion Moise, Ion Longin Popescu (un amplu interviu cu Sever Ursa), care mai este intervievat de tânărul teolog și doctornad în istorie, năsăudeanul Călin Cira. Urmează capitolul despre Ansamblul Folcloric „Cununa Maierului”, fondat, în 1960, de același Sever Ursa, apoi câteva recenzii la cărțile scrise sau îngrijite de Sever Ursa: „Constelația Liviu Rboreanu”, „Omăgiu lui Liviu Rboreanu”, „Poezii” de Iustin Ilieșiu, „Sfinte firi vizionare”, Vasile Rboreanu (1962-1914), învățător, folclorist și animator cultural”, recenzii semnate de A. I. Brumar, Ion Buzăși, Petre Ciupitu, George Coandă, Cornel Cotuțiu, Icu Crăciun, Anastase Domide, Florica Dura, Olga Lucașu, Menuț Maximilian, Grigore Marțian, Ioan Mititean, Dan Popescu, Victor Știr, Mihail I. Vlad, Ion Radu Zăgreanu. La capitolul „Aniversări”: Semicentenarul Muzeului „Cuibul visurilor”, numărul 100 al revistei *Cuibul visurilor* și 80 de ani de viață ai lui Sever Ursa. Semnează: Virgil Rațiu, Ioan Lăpușeanu, Nicu Vrășmaș, Vasile Borș, primarul (de atunci) al comunei Maieru, Teodor Tanco, prof. Liviu Ursa, prof. Gabriela-Elena Herța. „Mesaje de la cititori” (cu ocazia aniversării numărului 100 al revistei *Cuibul visurilor*) transmise de Nicolae Gheran, Virgil Rațiu, Menuț Maximilian, Lucreția și Vasile Balotă, Veronica Oșorheian, Iustina Sime, Cornel Cotuțiu, Ion Radu Zăgreanu, Aurel Podaru, Pr. Ioan Lăpuște, Ieronim Ureche, Liviu Păiuș, Emil Bălăi, Ioan Seni, Ofilat Varvari, Veronica Știr, Pr. Emil Coman, Dr. Berende Login, Nicu Vrășmaș, Viorica D. Cătuneanu. În fine, în ultimul capitol, „Cioburi de portret”, Grigore Traian Pop, Mihai Litinschi, Ion Radu Zăgreanu, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Viluț Cărbune și Ștefan Mihuț încearcă, și reușesc, să surprindă câteva trăsături definitorii ale unei personalități mai rar întâlnite în mediul rural.

La Anexe, „Diplome, premii și distincții” (peste 20) și un bogat „Album foto” întregesc cele 400 de pagini ale cărții. O carte cu dublă semnificație: poveste și document. Povestea unui om de excepție: SEVER URSA și realizările sale exemplare. Iar ținuta grafică, o adevărată bijuterie. Marca EIKON! O carte care vede lumina tiparului cu sprijinul Primăriei și al Consiliului local al comunei Maieru (primar: Vasile Dumitru, viceprimar: Vasile Borș).

Sandu Al. Rațiu

CRONICA LITERARĂ - Cleopatra Lorințiu

Vraja rădăcinilor
?Leac de singurătate” de Lazăr Avram

O descindere spre adâncuri, spre rădăcini, spre copilărie și spre arhetip reușește Lazăr Avram, autor al melancoliei și nostalgiei. „Leac de singurătate” (editura Karta Graphic, 2013) se cheamă cartea sa și conține gânduri, spunerii, amintiri, poetizări accidentale sau elaborări bine șlefuite, totul prins într-un soi de jurnal, care de fapt nu e jurnal dar în care autorul îl face părtaș pe cititor la ritmurile sale interioare, la viața sa afectivă, la tulburările, exultările sau angoasele sale, la fireștile întristări și binefăcătoarele explozii de bucurie.

Lumea în care Lazăr Avram (de altfel distins profesor universitar, doctor-inginer, director la Departamentul Foraj Extracție, Universitatea petrol-gaze din Ploiești, personalitate în domeniu cu un parcurs internațional de inviat) este lumea satului natal. Nu întâmplător mă aplec cu emoție și cu solidaritate asupra acestor pagini, căci lumea sa arhetipală, originară, îmi e și mie foarte aproape.

Sunt și puseuri de revoltă, sunt spunerii pline de simțire și de adevăr în care scriitorul pune degetul pe rană. De pildă: „Ceață așezată pe spirit: oare de câte ori vor trebui trădați românii de străini pentru a înțelege, în sfârșit, că nu poți să fii mare decât prin tine însuși și prin ai tăi?” Sentențios adeseori, Lazăr Avram are sentimentul locului de baștină cu o acuitate care ni-l amintește pe Coșbuc însuși: „Noi nu știm sau poate nu ne dăm seama că, pe vremuri, țărani semănau laolaltă cu grânele și gândurile lor.” Multe spunerii sunt adevărate poeme în proză și au chiar un ritm interior, dezvoltându-se fără îndoială, poetul. Poetul care nu se ferește să fie

duios, emoționat, patetic, poetul care își dezvăluie emoțiile și tulburările, sinceritățile și temerile. „Pofta de viață dintr-un simbur de cătun de munte seamănă adesea cu un fântănar misterios, aplecat spre adâncul fascinantei Atlantide.” Aforistic, cumpătat, entuziast sau nostalgic, autorul ne farmecă prin sinceritate și prin vocația împerecherilor de vorbe, meșteșugite, „a l'ancienne” ! O poezie de dragoste „poate fi împăturită în suflet”, o cântare de cocoș poate fi un dor de lume nouă, copilăria poate fi și „o oglindă șagalnică”. Are însă Lazăr Avram harul să ne rupă inima și să ne facă să lacrimăm de-a dreptul în spunerii de-o limpezime și simplitate totaă: „Cândva, când eu nu voi mai fi cum am fost, tu, dragul meu Sebiuță, știind că-s eu, îmi vei simți umbra. Las-o să-ți sârute fruntea, ca să-mi stâmpere dorul meu nesfârșit după tine, bată-l-ar lumina de dor să-l bată.” Amintirea satului e sfântă. Ea răsare din te miri ce, rememorări, imagini, tonuri, culori, sunetul clopotelor celor două biserică ale satului („ Undele lui lipeau furtuna de spinarea dealului, apoi plecau mai departe în Munții Rodnei, în căutare de rugăciune... Unde v-ați ascuns, trecute semne, sub care zodii, după care zări ?”), opinteala boiler bunicului, bunicul Lazor la coarnele plugului, „cu brazdele încrustate între sprâncene, cu privirea verde, de frunză și cu o aristocratică bucurie cuprinsă între buciom și zbucium”, sunetele ovale din ninsorile copilăriei... totul e emoționant, excepționalul răsare de după o sumedenie de fraze, memorabilul se cuibărește mai peste tot. Autorul vorbește cu tine, cititor, cu Victorița, cu tata, cu vecinii, cu apele și cu munții, e un fel de

dialog fragmentat, e un fel de soliloquiu din care știe să iasă la timp cât să facă discursul captivant. „Chiar am mai fost pe-aici? Chiar am mai fost vreodată pe-aici? Aha! Era în vremea când luna ne căuta ochii printre umbrarele din spatele casei părintești. Era vremea când ne legănam de creanga prunciei cu lumină albastră. Era vremea când pielea de pe genunchii copilăriei ne era zdrelită de primăvara prinsă de coama vântului... Acum... Acum suntem aici într-un alt anotimp, al cincilea, care se roagă odată cu noi pentru odihna frunților căzute aidoma frunzelor cărunte.”

Sunt, evident, și notații influențate de timpuri, de realitate, de starea țării, de chinurile neamului, în toate cele Lazăr Avram pune cumpănire și implicare, o înțelepciune țărănească aș zice, plină de sensuri. Nimic nu-i e indiferent. Știe să vorbească despre trecut și prezent, despre iubire și fidelitate, despre colegi și strămoși. Știe să evoce, să păstreze viu spiritul celor trecuți, să elogieze scriitori, să citeze fără ostentație exact acolo unde trebuie și unde i-e drag de poți spune oarecum că lumea întreagă se poate aduna într-un bob de emoție și tulburare. Dar acest bob, ei bine, el are lumina și lucirea indimenticabilă a locului natal, un aer de Someș, de Munții Rodnei, un fior de Transilvanie sfântă. „Leac de singurătate” este o carte memorabilă, fericite de cel ce a scris-o și fericite de cel ce o va citi. Acum, că v-am spus aceste lucruri, odată ce am terminat de citit și de scris, o să mă apuc să o recitesc, pe îndelete.

Fragilă

Eveniment

Plecare de la Anieș

De povești începute, m-am săturat. De file începute, de cele câteva fraze ex-celen-te înșirate și apoi abandonate. Am o mie de începuturi înfăcărâte, triste, patetice poate chiar interesante. Restul, lipsește. Pe măsura firii mele, a neputinței mele. Stau sub bolta de viță în grădina dintre șosea și calea ferată, pe care marfarul se urnește gălăgios, plin cu bușteni.

Sunt înaintea plecării, puțin speriată, îmi simt corpul greoi, mintea mi-e răvășită, sindromul Meniere mă istovește, un vertij chinuitor care-mi distruge ritmul zilelor. Coccoșii cântă în curțile alăturate, mie mi se pare fără logică dar de ce ar avea vreo logică cotocodăcitură de curte?

Zmeura a trecut, sânzienele s-au stins, vântul adie și știu prea bine că poimâine îl voi regreta. Poimâine, în vipia metalică a orașului care-mi amintește mereu că sfârșitul lumii e pe aproape.

Sunt un personaj. Un personaj greoi, confuz, nu mai am o melodie favorită, obsesivă, pe care s-o pun de zece ori la rând ca să-mi conserv starea. Stau în grădina anapoda trăindu-mi propria stare anapoda în timp ce gânduri, frânturi de gânduri, amintiri și multe neîntâmpate îmi trec prin minte iute, aiurea, ca niște vehicule virtuale într-o cursă virtuală dintr-un joc.

Ce vreau și ce simt fac laolaltă un amestec greu de definit. Noaptea ies un minut în curte și privesc cerul înstelat. Același cer care mă descuraja în tinerețe și care acum îmi ține de urât. Ploaia se pornește din când în când obraznică, răpăie, mă plesnește pe umerii goi, lovește frunzele de viță de vie. Ploaia îmi amintește ceva, un om, un bărbat, dar nu am o imagine anume, amintirile se blochează, se risipesc. Foile mele scrise pînă la trei sferturi, sau doar începute, sau două rânduri irosite, sau abandonate înainte de fraza finală. Nu e nimic întreg, rotund, finalizat, terminat (s-ar putea ca asta să fie o moștenire de familie, genetică, s-ar putea să continui pe cineva cu această lipsă de continuitate și realizare).

Iar eu stau să văd cum vine norul, pleacă norul cu ploaie cu tot, în timp ce secunde sunt tot mai iuți și mai dureoase.

Plec, așa cum am vrut și mi-e rău că plec, mi-e ciudat. Un fel de disgrăție a clipei.

Când pleci, amănuntele au o altă importanță, sunt nimicuri care se impregnează în minte, fleacuri care-ți biciuiesc retina. E un brad suplu, cu vârf verde și pe trunchi i-au mai crescut câteva smocuri verzi. E regina nopții de lângă casă, parfum de seară, după ploaie, îmi place. E dangătul clopotului departe, dincolo de firul rîului. Și cerul lăptos aproape alb printre crengile viei și florile violet din grădinița din față. Azi le am aparent pe toate, sunt la îndemâna mea, să le ignor sau să le bag în seamă. Peste puțin timp nu voi mai avea nimic din toate astea și o altă ploaie, cea a unui loc străin îmi va stropi filele neterminate. Așa cum neterminat va fi și ce s-a petrecut între noi, ca un început ciudat și de neînțeles, fără final.

Iar amintirea privirii sale ca jărătecul (ce comparație desuetă!) o să mocnească preț de-o secundă ca o mărgică neînsemnată dintr-un șirag arecare. Căci ce e întâlnirea dintre un bărbat și o femeie, scurtă întâlnire fără rutină, fără așteptare și fără speranță?

Doar o curiozitate scâpărătoare, dulce amăruie și consolarea lui nu-știu-ce.

Cleopatra Lorințiu

Troițele doctorului Login T. Berende

În urmă cu o săptămână, la Maieru, cu ocazia sărbătoririi Centenarului Emil Boșca-Mălin, am avut prilejul de a împărtăși cu oaspeți dragi (și măiereni deopotrivă), bucuria ridicării troiței închinată consătenilor mei căzuți pe diverse fronturi de-a lungul istoriei. Aceasta este cea de-a doua troiță ridicată de dr. Login Berende, care, fără îndoială, este rezultatul dragostei pentru trecutul și prezentul măierean, dublată de dorința dăltuirii în lemn a unei structuri expresive, cu "repertorii" decorative și simbolice apărute cândva... și rămase în memoria limbajului artei populare.

Ridicarea unei troițe (spune Login Berende) trebuie să fie precedată de realizarea unui concept echilibrat ca formă și simbol. Troița, "crescută" din pământ și "limitată" de acoperișul din draniță, reprezintă o reîntrupare metaforică a universului trăirii umane, de la locuirea pământeană, la cea a spațiului sideral. Pe stâlpii și pe brațele troiței sunt cioplite simboluri aparent dispersate, de aceea trebuie să le unim prin cuvinte.

La baza troiței se află stilizată casa, cuibul, locuirea, acel unic "acasă" de unde orice om pleacă în vârtejul vieții. Coloana și șurubul fără sfârșit simbolizează continuitatea, succesiunea generațiilor, presărată de alcătuirea de noi cuiburi. Fenestrările din această zonă sugerează transcendența, comunicarea pe planul spiritual, dincolo de rațional. Continuitatea, -curgerea firească - este fracturată de apariția războiului.

Planul central este ocupat de "roata valahă", crucea înscrisă în cerc, simbol ancestral, care, aici, are încrustate semnele soarelui, al lunii și al bradului (pădurii). Roata (cercul, coroana) este reprezentată de cununa de spice, simbol înrădăcinat în cultura locală. Având prezentate simbolurile, putem continua povestea; în războaie, mulți dintre măiereni au murit (numai în Primul și Al doilea Război Mondial au pierit 138), neștiind cum le-a fost plecarea din viață, dar știm că:

"Soarele și luna
Mi-au (le-au) ținut cununa.
Brazi și păltași
I-am (i-au) avut nuntași".

Indiferent unde au căzut cătanele măierene, pe granițele Imperiului sau în cele două războaie mondiale, cei de acasă caută să le aducă "hodina" sufletului prin slujba de pomenire, reprezentată prin colacul împletit așezat spre capătul de sus al trunchiului principal.

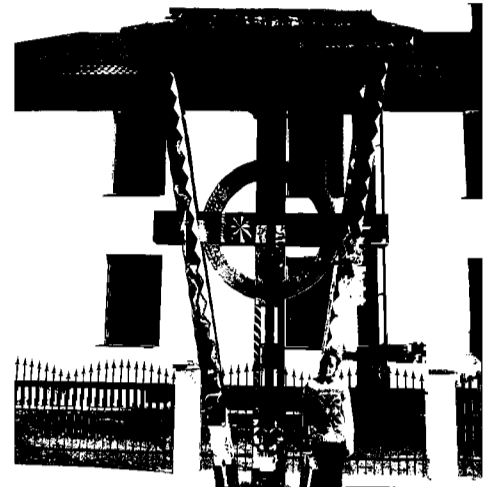
În centrul ansamblului se află stilizată pasărea, ea fiind cea care participă la ritualul de trecere în context funerar. Aici, ea este "pasărea-suflet", chipul pe care îl iau sufletele eroilor căzuți pentru a parcurge drumul dintre pământ și cer (stele), finalizând parcursul dintre trăirea pământescă și cea edenică.

Ansamblul troiței este protejat de un acoperiș, sprijinit pe patru stâlpi, care au pe laturi încrustat Simbolul numit unda apei, "părul" de pe părătarele pereților caselor noastre, cărarea pierdută sau calea fără întoarcere, simbolizând curgerea

unidirecțională și implacabilă a timpului acordat existenței umane. Firește că această lucrare a doctorului Login T. Berende este menită și să protejeze de Rău trecătorii în călătoriile lor scurte sau îndelungate.

În final, se poate constata că tot ceea ce pare static în arhitectura troiței devine în plan simbolic freamătul unei mișcări neconținute, putând astfel alcătui un complex ansamblu metaforic.

Icu Crăciun

Rebus

COMEMORATIVĂ

Orizontal: 1) Poetul național al României într-o poză a sa spune: "De vorbiți mă fac că n-aud./ Nu zic ba și nu mă laud". - Asia! 2) District în statul Fiji- Peninsula în N Europei între Marea Baltică și Marea Nordului în care se află cea mai mare parte a teritoriului Danemarcei.

3) Denumirea olandeză a fluviului Ems- Mare dramaturg francez (Jean-Baptiste, 1639-1699). Autorul tragediilor „Fedra” sau „Esteră”; reprezentant de seamă al clasicismului în literatură. 4) Poetă română (Maria, 1914- 1999), autoarea mai multor volume de poezii, între care „Țara fetelor” sau „Bucurie”-Chip. 5) Scriitor moralist englez (Samuel, 1821-1904) care, la tema noastră, ne comunică: „Admirația pentru oameni mari, morți sau în viață aduce după sine în mai mică sau mai mare măsură, imitația.”- Cap de copil! 6) Debut sonor pe scena vieții!- Localitate-martir din județul Sălaj- Cel mai mare poet al Greciei antice, care în epopeea „Odiseea” precizează că „Un tovarăș înțelept nu este mai puțin dccât un frate”. 7) Abreviere pentru „nota redacției române”, -Animale lăsate în voie! -Întins la orizontală! 8) Mare scriitor rus, autorul romanului „Război și pace”, în care scrie: „Adevărul trebuie să se impună fără violență”, -Emblema curiozității! 9) Scriitor francez, laureat al premiului Nobel pentru literatură în anul 1947 (Andre 1869-1951), autorul maximei „Imaginația imită, spiritul critic creează”. - Dat la întors! 10) Stolnic al Țării Românești (1650-1716) care prin secolii glăsuiește: „Numai celor drepte, celor blânde și celor mai cu înțelepciune le rămâne laudă, fericire de bună pomenire și pildă folositoare celor buni și înțelepți.” 11) Poet latin care ne sfătuiește astfel: „Dacă veți cere înapoi banii împrumutați, veți constata adesea că bunătatea voastră a făcut dintr-un prieten un dușman.”- Rege al Franței (al VI-lea, 1293-1350) care statuează: „Cine mă iubește mă urmează”.

Vertical: 1) Filozof și poet nord-american (Ralf Waldo, 1803-1883), autorul pertinentei constatări: „Caracterul este ordinea morală privită prin

prisma firii personale. Oamenii de caracter sunt conștiința societății căreia îi aparține.”-Grup de Construcții și Proiectări. 2) Localitate în Congo- Poet latin (Marcus Valerius) cu a sa maximă: „Omul bun rămâne întodeauna începător.” 3) Unitate metrică de versificație alcătuită din două silabe: prima scurtă, a doua lungă. (Pl.)- Vecina Maierului dinspre Răsărit. 4) Încăperi cu destinații diverse- Raiul din miturile chineze. 5) Capăt de gâtej!- Sat component comunei Feldru- Cal dobrogean. 6) Poet latin, autorul sentinței: „Tăcerea înțeleptului este un refuz scurt pentru cel ce i-a cerut”.- Din insula Itaca. 7) Clasă (reg.)- Nume întâlnit la trei regi danezi. 8) Aproape total dulc, adică dulce!- Foj de hârtie!-24 ore. 9) Întocmai- Păr al ploapei. 10) Eroina laponă din „Kalevala”- Stop pentru vorbirea în șir!- Naroș Iacob. 11) Principiu de viață pe care trebuie să se întemeiază o familie sau o societate. - Fabulist smilendar care în fabula sa „Plugarul și copiii săi” conchide: „Pentru oameni munca este o comoară”.

Dicționar:
MBA, JYLLAND, EEMS, MBE, LETU, OLUF, ULC, CIL, ANNI

Dezlegarea careului Veridică: ROMAN-AMIEL-ARISTOTEL-A-CATO-VAR -SM-I-AKKI-ESOP-NU-AUDI-AAA-EAC-PINDAR-RID-UE-DES-ALCEU-UNI-Y-RAE-SR-O-VR-MARCAURELIU-AMOR-SMILES

Notă: La grila din nr. precedent s-a strecurat o eroare, trebuie pus un punct negru (rând. 7/col. 1).

Macavei Al. Macavei

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN

Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa
Nr. scos sub egida Consiliului local Maieru

Correspondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)

Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor

Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSAUD

Machetare: Ilie Hoza

Tehnoredactare computerizată și tipar: IMPRES srl Bistrita, str. N. Titulescu, nr. 18,
tel/fax: 0263 238027, tel: 0263 223201 ISSN 1224 - 643

